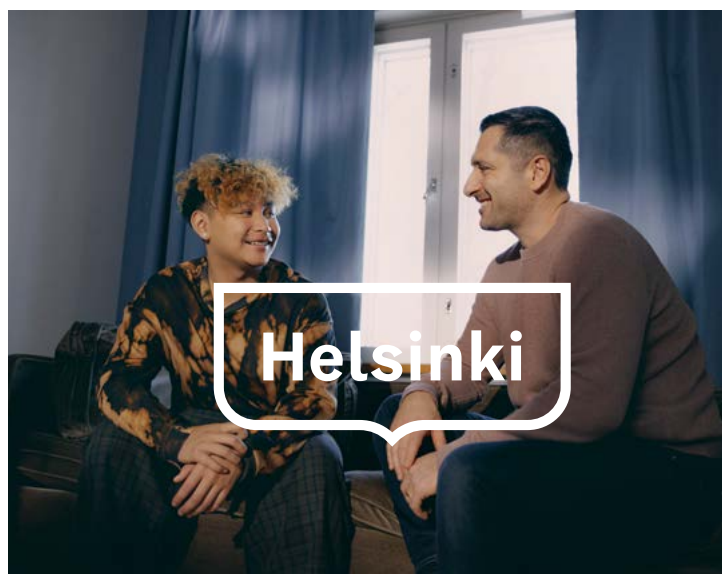

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytyminen Helsingissä

(toim.) Tuuli Anna Renvik, Pasi Saukkonen, Tommi Sulander,
Heidi Taskinen & Katja Vilkkama

Tutkimuksia
2025:1

Helsinki

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytyminen Helsingissä

(toim.) Tuuli Anna Renvik, Pasi Saukkonen, Tommi Sulander,
Heidi Taskinen & Katja Vilkama

Tiedustelut

Tuuli Anna Renvik, p. +358 40 158 2800
Katja Vilkama, p. +358 50 402 8766
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitietopalvelut

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Työpajankatu 8)

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Kuvat

Kansi: Karun Verma (vasen), Maarit Hohteri (oikealla ylhäällä),
Maija Astikainen (oikealla alhaalla).
s. 19. Vesa Laitinen (vasen), Maija Astikainen (oikealla), Sakari
Röyskö (alhaalla).
s. 53 ja 99 Karun Verma

Käännökset

Grano Oy

Kuviot

Artikkeleiden kirjoittajat ja Lotta Haglund

Taitto

Lotta Haglund

Verkkojulkaisu

ISSN 2954-1786
ISBN 978-952-386-584-6

Sisältö

Esipuhe	4
Förord	5
Foreword	6
Tiivistelmä	7
Sammanfattning	11
Summary	15
Osa I. Johdanto julkaisun teemaan ja rakenteeseen	19
Johdanto	20
Lapset, nuoret ja lapsiperheet Helsingissä.....	36
Perhe, koulu ja asuinalue lasten ja nuorten hyvinvoinnin kulmakivinä: katsaus kirjallisuuteen.....	44
Osa II. Näkökulmia lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä väestöryhmittäiseen eriytymiseen Helsingissä	53
Suurin osa helsinkiläisvanhemmista voi hyvin, mutta osa on merkittävästi kuormittuneita.....	54
Perheiden tulotaso heijastuu hyvinvointiin	61
Nuorten koulutuspolut eroavat toisistaan syntyperän ja sukupuolen mukaan	71
Sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne muovaavat nuorten koettua terveyttä ja elämään tyytyväisyyttä	81
Nuorten kokemukset syrjinnästä ovat eriytyneet.....	90
Osa III. Näkökulmia lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä alueelliseen eriytymiseen Helsingissä	99
Lapsiperheet asuvat muita kotitalouksia eriytyneemmin.....	100
Huono-osaisempien lapsiperheiden tilanne on keskimääräistä heikompi huono-osaisilla alueilla.....	110
Helsingin omistusasuntomarkkinat lisäävät lapsiperhesegregaatiota	120
Perheen tulotaso määrittää lasten asumisuria	130
Aukkailla on korkea luottamus lähikouluihin huono-osaisemmilla ja etnisesti moninaisemmilla asuinalueilla	137
Nuorten osallistumisessa toisen asteen koulutukseen on suuria alueellisia eroja	146
Näkökulmia lasten ja nuorten hyvinvoinnin alueellisiin eroihin – erityisesti harrastaminen eriytyy alueellisesti	154
Nuorten pahoinpitely- ja ryöstöririkollisuus on lisääntynyt	160

Esipuhe

Yksi kaupunkien suurimmista haasteista on asuinalueiden ja väestöryhmien eriytyminen eli segregatio. Helsinki ei ole tässä kehityksessä poikkeus. Helsinkiläiset lapsiperheet asuvat muita helsinkiläisiä eriytyneemmin, joten myös segregatian negatiiviset vaikutukset koskettavat erityisesti lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Tässä julkaisussa Helsingin eriytymiskehitystä tarkastellaan ensimmäistä kertaa heidän näkökulmastaan käsin.

Helsingin kaupunki ehkäisee eriytymiskehitystä monialaisella yhteistyöllä, joka pohjautuu elämänkaarajatteluun. Asukkaiden hyvinvointia tuetaan elämän eri vaiheissa eri tavoin, ja tämän työn tueksi tarvitaan tutkittua tietoa. Jo pitkään seurattuja segregatian tunnusmerkkejä, kuten alueellisia väestörakenne- ja sosioekonomisia eroja tarkastellaan tässä julkaisussa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin näkökulmasta. Julkaisu tuottaa uutta tietoa siitä, miten lapsiväestössä ja perheiden vanhemmilla sujuu: miltä osin asiat ovat hyvin, millaisiin ongelmiin on syytä kiinnittää huomiota, ja miten toimenpiteitä kannattaa kohdentaa.

Kaupungin päättäjien ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien lisäksi julkaisun artikkelit puhuttelevat kaikkia eriytymiskehityksestä kiinnostuneita lukijoita. Julkinen keskustelu nostaa eriytymisestä usein esiin yksittäisiä kielteisiä tapauksia, jotka yksinkertaistavat todellisuutta ja luovat vahvoja mielikuvia. Tästä syystä pinnallinen segregatiokeskustelu voi pahimmillaan jopa vahvistaa eriytymiskehitystä. Tämän julkaisun monipuoliset näkökulmat lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnista auttavat hahmottamaan, miltä osin huoleen on syytä, ja miltä osin asiat ovat hyvällä tolalla. Toivomme julkaisun lisäävän tietoa ja sävyjä segregatiosta käytävään julkiseen keskusteluun ja tukevan eriytymiskehitystä torjuvia ammatillaisia heidän tärkeässä työssään.

Hyvinvoinnin eriytyminen on laaja teema, jonka tarkastelu edellyttää yhteistyötä. Helsingin kaupungin kaupunkitietopalveluiden tutkijoiden työpanoksen lisäksi olemme saaneet käyttöön arvokasta asiantuntemusta Helsingin yliopistolta sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Yhteistyö tutkimuslaitosten kanssa on yhä tärkeämpää, jotta voimme tuottaa korkeatasoista tutkimustietoa osaksi yhteiskunnallista keskustelua ja päätöksentekoa. Kiitokset siis kaikille kirjoittajille hyvästä yhteistyöstä!

Helsingissä, huhtikuussa 2025

Toimituskunnan puolesta,
Katja Vilkama
tutkimuspäällikkö
Kaupunkitietopalvelut

Förord

En av städernas största utmaningar är segregation mellan bostadsområden och befolkningsgrupper. Helsingfors är inget undantag från den här utvecklingen. Barnfamiljer i Helsingfors bor mer segregerat än andra helsingforsare, så segregationens negativa effekter berör särskilt barn, unga och deras familjer. I den här publikationen granskas segregationen i Helsingfors för första gången ur deras perspektiv.

Helsingfors stad förebygger segregation genom ett sektorsövergripande samarbete som bygger på livscykeltankande. Invånarnas välbefinnande stöds på olika sätt i olika skeden av livet, och för att stöda detta arbete behövs forskningsrön. Kännetecken för segregation som redan följts upp en längre tid, som skillnader i befolkningsstrukturen och socioekonomiska skillnader mellan områden, granskas i den här publikationen ur barnens, de ungas och barnfamiljernas perspektiv. Publikationen ger ny information om hur det går för barnen och för föräldrarna i familjerna: i vilka avseenden allt går bra, hurdana problem man behöver uppmärksamma och hur åtgärder borde riktas.

Förutom stadens beslutsfattare och de som arbetar med barnfamiljer riktar sig artiklarna i publikationen till alla läsare som är intresserade av segregation. I den offentliga debatten lyfter man ofta fram enskilda negativa fall av segregation på ett sätt som förenklar verkligheten och skapar fördomar. En ytlig diskussion om segregationen kan därför i värsta fall till och med stärka den. De mångsidiga perspektiven på barnens, de ungas och barnfamiljernas välbefinnande i den här publikationen hjälper oss att se i vilken mån det finns skäl till oro och i vilken mån saker och ting fungerar bra. Vi hoppas att publikationen ska öka kunskapen och nyanserna i den offentliga debatten om segregation och stöda yrkespersoner som bekämpar segregation i deras viktiga arbete.

Segregation i välbefinnandet är ett brett tema, och för att undersöka det behövs samarbete. Förutom den arbetsinsats som forskarna vid Helsingfors stads stadsforskningstjänster har bidragit med har vi också fått tillgång till värdefull sakkunskap från Helsingfors universitet och Institutet för hälsa och välfärd. Samarbete med forskningsinstitutioner blir allt viktigare för att vi ska kunna ta fram högklassiga forskningsdata som en del av den samhällseliga debatten och beslutsfattandet. Vi vill därför tacka alla författare för det goda samarbetet!

Helsingfors, april 2025

På redaktionens vägnar,
Katja Vilkama
forskningschef
Stadsforskning och -statistik

Foreword

One of the greatest challenges faced by cities is residential segregation and the related wellbeing disparities between population groups. Helsinki is not an exception in this development. Residential segregation tends to be stronger among families with children than among other Helsinki residents, so the negative repercussions of segregation also affect children, young people and their families in particular. In this publication, developments related to segregation in Helsinki are examined from their perspective for the first time.

The City of Helsinki is preventing segregation through multidisciplinary cooperation based on a lifespan perspective. The wellbeing of residents is supported in different ways at different stages of life, and research-based information is needed to support this work. In this publication, long-monitored indicators of segregation, such as spatial differences in population structures and socio-economic status, are examined from the perspective of the wellbeing of children, young people and families with children. The publication provides new information on how the child population and parents are doing: in which aspects things are going well, what kinds of issues should be paid attention to, and how measures should be targeted.

In addition to the City's decision-makers and professionals working with families, the articles of this publication speak to all readers interested in developments related to segregation. Public discussion about segregation or wellbeing disparities often highlights negative cases that oversimplify the reality and generate strong preconceived notions. Because of this, superficial discussion about segregation can, at its worst, even fuel segregation further. The multifaceted perspectives presented here on the wellbeing of children, youth, and families with children help identify which concerns are warranted, and where things are actually going well. We hope that this publication will bring insights and nuance to the public discussion about segregation and support professionals in their important work to counteract it.

Residential segregation and the related wellbeing disparities are such a broad research theme that they cannot be properly examined without cooperation. In addition to the contributions of the researchers of the City of Helsinki Urban Research and Statistics Unit, we received valuable expertise from the University of Helsinki and the Finnish Institute for Health and Welfare. Collaboration with research institutions is increasingly important in order for us to be able to produce high-quality research information to serve societal discussion and decision-making. With that in mind, we would like to thank all the authors for their good cooperation!

Helsinki, April 2025

On behalf of the editorial board,
Katja Vilkama
Research Director
Urban Research and Statistics

Tiivistelmä

Tässä julkaisussa tarkastellaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytymistä Helsingissä tuoreiden tutkimusaineistojen valossa. Tavoitteena on ollut syventää ymmärrystä segregaatiosta keskittymällä lapsiperheiden välisiin hyvinvointieroihin sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja koulutuspolkujen eroihin. Huomio kiinnitetään väestöryhmien väliseen eriytymiseen, joka heijastuu edelleen Helsingin alueelliseen eriytymiseen.

Hyvinvointi on moniulotteinen asia. Julkaisun artikkeleissa sitä tarkastellaankin niin materiaalsen, fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalsenkin hyvinvoinnin näkökulmista. Kasvu ympäristöistä tarkastellaan etenkin perhettä, koulua ja harrastuksia sekä asuinaluetta.

Noin kolmannes helsinkiläisistä asuu lapsiperheessä, mikä tekee lasten ja nuorten hyvinvoinnista keskeisen tekijän kaupungin tulevaisuuden kannalta. Ennusteiden mukaan heidän määränsä kasvaa edelleen. Kuitenkin koko väestön ja Helsinkiin muuttaneiden ikärakenteen vuoksi lapsiperheiden osuus kaupungin väestöstä on pienentynyt.

Merkittävä osa Helsingin lapsista ja nuorista on nykyään Suomeen muuttaneiden perheiden ulkomailla tai Suomessa syntyneitä lapsia. Lapsiperheiden ja nuoriin ikäluokkiin kuuluvien osuus on suurin kaupungin itäisillä ja pohjoisilla alueilla. Perheiden alueellisessa sijoittumisessa on kuitenkin eroja. Helsingin lapset ja nuoret asuvat muuta väestöä eriytyneemmin, kun heidän asemaansa tarkastellaan sosioekonomisten tekijöiden, kuten vanhempien koulutustason, työttömyyden ja tulojen, perusteella. Myös ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset lapsiperheet asuvat eriytyneemmin kuin vastaavat lapsettomat asutokunnat.

Lapsuuden perhe on kasvu ympäristöistä tärkein. Kyselytutkimusten mukaan suurin osa lapsiperheiden vanhemmista voi hyvin. Elämänlaatu koetaan yleisesti hyväksi, ja elintavat ovat keskimäärin terveellisempiä kuin muulla väestöllä. Kuitenkin vanhempien päihteiden käyttö on huolestuttavan yleistä, ja univaje sekä psyykinen kuormitus heikentävät heidän hyvinvointiaan. Lähes joka viides helsinkiläisvanhempi kokee merkittävää psyykkistä kuormitusta. Kuormittuneiksi itsensä kokevat vanhemmat kokevat terveytensä ja elämänlaatunsa muita heikommaksi, ja tuntevat itsensä myös yksinäisemmäksi.

Lapsiperheiden keskimääräinen tulotaso on Helsingissä verrattain korkea, mutta perheiden taloudellisissa tilanteissa on suuria eroja. Pienituloisuus ja koetut toimeentulovaikkeudet ovat keskimääräistä yleisempiä yksinhuoltajaperheissä, monilapsisissa perheissä ja ulkomaalaistaustaisissa perheissä.

Myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin eriytymisestä on useita merkkejä. Heidän tyytyväisyytensä elämään ja koettu terveytensä ovat heikentyneet viime vuosien aikana. Pojat voivat näiden mittareiden mukaan paremmin kuin tytöt. Mitä paremmaksi nuori kokee perheen taloudellisen tilanteen, sitä todennäköisemmin hän on tyytyväinen elämäänsä ja kokee terveytensä paremmaksi. Hyvinvointierot niin sukupuolten välillä kuin nuorten kokeman perheen taloudellisen tilanteen mukaan ovat viime vuosina kasvaneet Helsingissä. Pienellä joukolla nuoria pahoinvointi näkyy rikollisena käyttäytymisenä. Pahoinpitely- ja ryöstörikoksista epäiltyjen määrät ovat kasvaneet viime vuosina selvästi niin Helsingissä kuin muuallakin pääkaupunkiseudulla.

Eriytymistä nähdään myös nuorten koulutus- ja työllisyyspoluissa, joihin vaikuttavat esimerkiksi vanhempien koulutustaso ja syntyperä. Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret ovat 25-vuotiaana suomalaistaustaisia useammin vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Myös korkeakoulussa opiskeleminen on harvinaisempaa. Koulutus on Helsingissä olennaista työpaikan saamisen kannalta. Syntyperään katsomatta tutkinnon

hankkiminen näyttääkin vaikuttavan myönteisesti niin työllistymiseen kuin jatkokoulutustaipaikan saamiseen. Erot sukupuolten välillä ovat myös suuria. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten tyttöjen koulutuspolut ovat melko samanlaisia suomalaisestaustaisten poikien kanssa.

Eriytyminen näkyy myös sosiaalisessa hyvinvoinnissa ja väestösuhteissa eli siinä, millaista eri taustoista tulevien ihmisten kanssakäyminen on. Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret kokevat syrjintää, kiusaamista ja häirintää selvästi suomalaistaustaisia ikätovereitaan yleisemmin. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kertovat myös kokemuksestaan rakenteellisesta syrjinnästä, kuten ikävien yleistysten kohteeksi joutumisesta koulumaailmassa ja työelämässä.

Havainnot hyvinvoinnin eriytymisestä väestössä heijastuvat alueiden välisiin eroihin. Erot lasten, nuorten ja lapsiperheiden välillä paikantuvat alueelliseksi hyvinvointieroiksi. Nämä puolestaan tuottavat joillekin alueille kasautuvia palvelutarpeita.

Lapsiperheiden hyvinvoinnissa on Helsingissä selkeitä alueellisia eroja. Asukkaiden koulutustaustan, työttömyyden ja tulojen näkökulmasta parempiosaisilla alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on vähintään alueiden keskitasoa, ellei jopa sitä parempi. Heikompiosaisilla alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne taas on näiden alueiden koko väestöä heikompi. Myös lapsiperheiden mahdollisuudet asettua eri kaupunginosiin ovat eriytyneet. Lapsiperheiden asema omistusasuntomarkkinoilla vaihtelee Helsingissä merkittävästi sekä asuntojen hinnoista aiheutuvien asumiskustannusten että perheiden käytettävissä olevan rahatulon suhteen.

Lasten ja nuorten kasvuympäristö ei siis riipu vain siitä, mille alueille he syntyvät, vaan myös siitä, millaisia asumisen valintoja heidän vanhempiensa on mahdollista tehdä lapsuusvuosien aikana. Tulokset osoittavat, että riippumatta synnyinalueensa tulo-
tasosta, helsinkiläislapset päätyvät lapsuusvuosiensa mittaan sitä useammin suurituloisille alueille, mitä suurituloisempiin perheisiin he syntyvät. Perheiden muuttopäätökset ja valikoituminen erilaisille alueille voivat vahvistaa eriytymiskehitystä entisestään.

Näiden kehityskulkujen seurauksena hyväosaisuus keskittyy toisille alueille, ja samalla monenlaiset sosioekonomiset haasteet kasautuvat toisaalla samoille alueille. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vajeet, samoin kuin vähäisempi harrastaminen ja matalamman koulutuksen varaan jääminen, kasaantuvat alueille, joissa asuu keskimäärin enemmän sosioekonomisesti heikommassa tilanteessa olevia asukkaita.

Hyvinvoinnin ja koulutuksen kehitystä ennustavat vahvemmin sosioekonominen tausta ja kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta kuin syntyperä tai äidinkieli. Samalla on kuitenkin huomioitava, että pienituloisuus on huomattavasti yleisempää ulkomaalaistaustaisten kuin suomalaistaustaisten lapsiperheiden keskuudessa.

Vaikka sosioekonomisesti heikompi- ja parempiosaisien väestöryhmien ja alueiden välillä nähdään selviä ja systemaattisia eroja, tilannekuvaa ei pidä nähdä yksinkertaistavan synkkänä. Suurin osa helsinkiläisnuorista on tyytyväisiä elämäänsä, kokee terveytensä hyväksi ja jatkaa opintojaan heti peruskoulun jälkeen. Vaikka ohjattuihin harrastuksiin osallistumisessa on suuria eroja sosioekonomisesti parempi- ja heikompiosaisien alueiden välillä, heikompiosaisillakin alueilla selvästi yli puolella lapsista ja nuorista on jokin harrastus.

Myös asukkaiden kokemus omasta asuinalueestaan on usein alueen mainetta parempi. Esimerkiksi sosioekonomisesti heikompiosaisessa, etnis-kulttuurisesti moninaisessa Kontulassa luottamus lähikouluhin on vahvaa, erityisesti ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden keskuudessa. Verrattuna suomalaisten muuttoaikeisiin keskimäärin, Kontulasta ei haluta muuttaa pois erityisen usein.

Hyvinvoinnin vajeiden kasautuminen niin yksilötasolla kuin alueellisestikin on kuitenkin kiistatonta. Tämä vaikuttaa alueelliseen palvelutarpeeseen ja voi heijastua myös palveluiden kuormittumiseen ja henkilöstön saatavuuteen. Jos taas sosioekonomisesti

parempiosaiset alueet houkuttelevat enemmän palveluita ja investointeja myös yksityiseltä sektorilta, eriytyminen voimistuu edelleen.

Kaupungin onkin tärkeää varmistaa riittävät ja laadukkaat palvelut ja panostaa elinympäristön viihtyisyyteen ja turvallisuuteen kaikkialla Helsingissä. Tällä voidaan ehkäistä niin sanottuja aluevaikutuksia, joissa itse alue alkaa heikentää asukkaidensa hyvinvointia esimerkiksi palvelujen vähenemisen, maineen heikkenemisen tai kaupunkilaisten yhteenkuuluvuuden rapautumisen seurauksena. Tämä olisi erityisen haitallista lasten ja nuorten kannalta, koska oma asuinalue on lapsiperheiden tärkein toimintaympäristö.

Tämän päivän helsinkiläiset lapset ja nuoret ovat huomisen Helsingin aikuisia kaupunkilaisia, jotka vaikuttavat vahvasti siihen, minkälainen kaupunki meillä on. Asuinalueiden eriytyminen eriyttää myös kullakin alueella koettuja tulevaisuuden mahdollisuuksia, ja sen seurauksena voidaan joutua kielteisen eriytymisen noidankehään. Sellaista on vaikea purkaa jälkeen päin, ellei nyt toimita oikein.

Toimenpidesuosituksia:

Kaupungin palvelut alueilla

- Kunnan tuottamien tai muuten järjestämien palveluiden on oltava tasapuolisesti ja korkeatasoisesti saatavilla ja saavutettavissa, jotta palvelujärjestelmä ei itsessään lisää hyvä- ja huono-osaisuutta.
- Palveluiden järjestämisessä on tärkeää selvittää alueellisesti eriytyneet palvelutarpeet ja sekä kohdentaa että resursoida palveluita näiden tarpeiden mukaisesti.
- Pienituloisia lapsiperheitä kannattaa tukea myös panostamalla koulutukseen ja työllistymistä edistäviin toimiin.
- Ulkomaalaistaustaisten lasten hyvinvoinnin parantamiseksi on tärkeää edistää heidän vanhempiensa kotoutumista.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut

- Vanhempien hyvinvoinnin tukeminen ja hyvinvointierojen kaventaminen on tärkeää lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta.
- Lapsiperhepalveluiden on tärkeää olla helposti saatavilla myös pienituloisille ja asukkailla, joiden voimavarat eivät riitä tuen etsimiseen.
- Pienituloisten perheiden lasten harrastamista on tärkeää tukea, jotta myös heillä on mahdollisuus harrastaa. Yhteiset harrastukset mahdollistavat myös kohtaamisia erilaisista taustoista tulevien lapsiperheiden kesken.

Kasvatus ja koulutus

- Varhaiskasvatuksen osallistumisastetta ja laatua kannattaa vahvistaa, jotta oppimisen tuki alkaa jo varhaislapsuudesta.
- Resursseja kannattaa kohdentaa tarveperusteisesti niin perusopetuksessa kuin toisen asteen oppilaitoksissa niille alueille, joilla vieraskielisten osuus lapsista ja nuorista on korkea ja väestön sosioekonominen asema matala.
- Lähikoulujen vahvuuksista on tärkeää viestiä, jotta kouluvalintoja pohtivien vanhempien luottamus kouluihin vahvistuu.
- Koulujen roolia kannattaa vahvistaa osana paikallisyhteisöjä.
- Riittävä ohjaus peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa on tärkeää asuinalueeseen katsomatta, jotta tukea koulupolulle saavat nekin, joilta se kotona uupuu.

- Etenkin ulkomaalaistaustaisten nuorten nivelvaiheen tuki on tarpeen, jotta heillä olisi tasavertaiset tulevaisuuden mahdollisuudet suomalaistaustaisten ikätovereidensa kanssa.

Asuinympäristöt

- Lisäämällä kohtuuhintaisten perheasuntojen määrää eri alueilla voidaan tukea perheiden mahdollisuuksia löytää itselleen tarpeitaan vastaavia asuinpaikkoja Helsingin eri puolilta.
- Asuinalueiden kehittämisessä on tärkeää huomioida myös lapsiperheiden tarpeet ja toiveet.
- Harrastamisen ja liikkumisen tukemiseksi on tärkeää lisätä resursseja alueille, joissa lasten ja nuorten harrastamisen määrä ja fyysinen kunto ovat selvästi Helsingin keskiarvon alapuolella. Lisäksi tulee huolehtia paitsi harrastusmahdollisuuksista ja niistä tiedottamisesta, myös asuinalueen turvallisuudesta yksin liikkuville lapsille ja nuorille.
- Turvallisuuden vahvistamiseksi, nuorisorikollisuuden vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan poliisin, lastensuojelun, koulujen, nuorisotyön ja lasten vanhempien tiivistä yhteistyötä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sammanfattning

I den här publikationen granskas segregationen av barns, ungas och barnfamiljers välbefinnande i Helsingfors i ljuset av färskt forskningsmaterial. Målet har varit att fördjupa förståelsen för segregation genom att fokusera på skillnader i välbefinnande mellan barnfamiljer samt skillnader i barns och ungas välbefinnande och utbildningsvägar. Man uppmärksammar segregationen mellan olika befolkningsgrupper, som återspeglas i segregationen mellan olika områden i Helsingfors.

Välbefinnande är ett mångfasetterat begrepp. I artiklarna i publikationen granskas det med tanke på materiellt, fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. De uppväxtmiljöer som granskas är särskilt familjen, skolan och hobbyer samt bostadsområdet.

Ungefär en tredjedel av helsingforsarna bor i en barnfamilj, och barnens och de ungas välbefinnande har därför stor betydelse för stadens framtid. Enligt prognoserna kommer deras antal att öka ytterligare. På grund av åldersstrukturen hos hela befolkningen och de som flyttat till Helsingfors har barnfamiljernas andel av Helsingfors befolkning dock minskat.

En betydande andel av alla barn och unga i Helsingfors är numera sådana som har flyttat till Finland med sina familjer eller som är födda i Finland i inflyttade familjer. Andelen barnfamiljer och unga är störst i stadens östra och norra delar. Det finns dock skillnader i hur familjerna placerar sig geografiskt. Helsingfors barn och unga bor mer segregerat än den övriga befolkningen när man ser till socioekonomiska faktorer, som föräldrarnas utbildningsnivå, arbetslöshet och inkomster. Även barnfamiljer med utländsk respektive finländsk bakgrund bor mer segregerat än motsvarande barnlösa hushåll.

Barndomsfamiljen är den viktigaste uppväxtmiljön. Enligt en enkätundersökning mår de flesta föräldrar i barnfamiljer bra. De upplever i allmänhet sin livskvalitet som god, och deras levnadsvanor är i genomsnitt sundare än den övriga befolkningens. Användning av rusmedel är ändå oroväckande vanligt bland föräldrar, och sömnbrist och psykisk påfrestning försvagar deras välbefinnande. Nästan var femte förälder i Helsingfors upplever betydande psykisk påfrestning. De föräldrar som upplever påfrestning upplever sin hälsa och livskvalitet som svagare än andra, och de känner sig också mer ensamma.

Barnfamiljernas genomsnittliga inkomstnivå är relativt hög i Helsingfors, men det finns stora skillnader i barnfamiljernas ekonomiska situation. Små inkomster och upplevelser av problem med försörjningen är vanligare än genomsnittet i familjer med bara en förälder, familjer med många barn och familjer med utländsk bakgrund.

Det finns också flera tecken på segregation i barnens och de ungas välbefinnande. Under de senaste åren har deras tillfredsställelse med livet och upplevda hälsa försvagats. Enligt dessa indikatorer mår pojkarna bättre än flickorna. Ju bättre en ung person upplever att familjens ekonomiska situation är, desto mer sannolikt är det att hen är nöjd med sitt liv och upplever sin hälsa som bra. Skillnader i välbefinnandet såväl mellan könen som beroende på den ungas upplevelse av familjens ekonomiska situation har ökat i Helsingfors under de senaste åren. Hos en liten grupp unga tar sig illamåendet uttryck som kriminellt beteende. Antalet misstänkta för misshandel och rån har ökat klart under de senaste åren, såväl i Helsingfors som på annat håll i huvudstadsregionen.

Segregationen syns också i de ungas utbildnings- och sysselsättningsvägar, som påverkas av exempelvis föräldrarnas utbildningsnivå och härkomst. Unga med utländsk bakgrund i Helsingfors saknar oftare än unga med finländsk bakgrund en examen efter grundskolan vid 25 års ålder. De studerar också mer sällan vid högskolor.

Utbildning är viktig för att få arbete i Helsingfors. Oberoende av härkomst verkar en examen också ha en positiv effekt på såväl sysselsättningen som möjligheterna att få en plats i fortsatt utbildning. Skillnaderna mellan könen är också stora. Flickor med utländsk bakgrund som är födda i Finland har ganska likadana utbildningsvägar som pojkar med finländsk bakgrund.

Segregationen syns också i det sociala välbefinnandet och befolkningsrelationerna, det vill säga hur umgänget mellan människor från olika bakgrunder ser ut. Unga med utländsk bakgrund i Helsingfors upplever diskriminering, mobbning och trakasserier klart oftare än unga i samma ålder med finländsk bakgrund. De unga berättar också om erfarenheter av strukturell diskriminering, till exempel att bli föremål för otrevliga generaliseringar i skolvärlden och arbetslivet.

Observationer om segregation i välbefinnandet bland befolkningen återspeglas i skillnader mellan områden. Skillnaderna mellan barnen, ungdomarna och barnfamiljerna syns som skillnader i välbefinnande mellan områdena. Dessa i sin tur leder till att servicebehoven anhopas i vissa områden.

Det finns tydliga geografiska skillnader i barnfamiljernas välbefinnande i Helsingfors. I de områden där invånarnas utbildningsbakgrund, arbetslösheten och inkomsterna är på en bättre nivå är barnfamiljernas socioekonomiska situation åtminstone på medelnivå för området, om inte bättre. I områden där det är sämre ställt är barnfamiljerna däremot mer socioekonomiskt utsatta än befolkningen överlag i dessa områden. Även barnfamiljernas möjligheter att bosätta sig i olika stadsdelar har blivit mer olika. Barnfamiljernas ställning på marknaden för ägarbostäder varierar märkbart i Helsingfors när det gäller både de boendekostnader som bostädernas priser orsakar och de inkomster som familjerna har att spendera.

Barnens och ungdomarnas uppväxtmiljö beror alltså inte bara på vilket område de är födda i, utan också på hurdana val deras föräldrar har möjlighet att göra i fråga om boendet under deras barndomsår. Resultaten visar att oberoende av inkomstnivån i området där de är födda, hamnar Helsingforsbarnen under sina barndomsår oftare i områden med högre inkomster ju högre inkomster deras familjer har. Familjernas flyttbeslut och val av olika områden kan stärka segregationen ytterligare.

Som en följd av dessa utvecklingsförlopp koncentreras välfärden till vissa områden, medan olika socioekonomiska utmaningar anhopas i andra. Brister i barns och ungas välbefinnande och funktionsförmåga, liksom mindre deltagande i hobbyer och lägre utbildning, anhopas i områden där det bor fler socioekonomiskt utsatta personer än genomsnittet.

Den socioekonomiska bakgrunden och upplevelsen av familjens ekonomiska situation har ett starkare samband med utvecklingen av välbefinnandet och utbildningen än vad härkomsten eller modersmålet har. Samtidigt bör man notera att små inkomster är betydligt vanligare bland barnfamiljer med utländsk bakgrund än bland de med finländsk bakgrund.

Även om man ser tydliga och systematiska skillnader mellan befolkningsgrupper och områden som har det sämre respektive bättre ställt socioekonomiskt sett, bör man inte se lägesbilden endast som dyster. De flesta unga i Helsingfors är nöjda med sitt liv, upplever sin hälsa som bra och fortsätter sina studier direkt efter grundskolan. Även om det finns stora skillnader mellan socioekonomiskt starkare och svagare områden i fråga om deltagandet i ledda hobbyer, har klart över hälften av barnen och ungdomarna även i de svagare områdena någon hobby.

Invånarnas upplevelser av sina egna bostadsområden är också ofta bättre än områdets rykte. Exempelvis i det socioekonomiskt utsatta Gårdsbacka, som har en stor etnisk och kulturell mångfald, är förtroendet för de lokala skolorna starkt, särskilt bland

barnfamiljer med utländsk bakgrund. När man jämför med finländarnas flyttplaner i genomsnitt vill invånarna i Gårdsbacka inte flytta bort därifrån särskilt ofta.

Att brister i välbefinnandet anhopas både individuellt och i vissa områden är ändå obestridligt. Det här påverkar servicebehoven i området och kan även återspeglas i belastningen på tjänsterna och tillgången på personal. Om de socioekonomiskt starkare områdena lockar mer tjänster och investeringar även från den privata sektorn, stärks segregationen ytterligare.

Det är viktigt att staden säkerställer tillräckliga och högklassiga tjänster och satsar på trivsamheten och tryggheten i livsmiljön överallt i Helsingfors. På så sätt kan man förebygga så kallade områdeseffekter, där området självt börjar försämrade sina invånares välbefinnande exempelvis genom att tjänsterna minskar, ryktet försämrade eller samhörigheten bland stadsborna förvittrar. Det skulle vara särskilt skadligt för barn och unga, eftersom det egna bostadsområdet är barnfamiljernas viktigaste verksamhetsmiljö.

Dagens barn och unga i Helsingfors är morgondagens vuxna helsingforsare, som starkt påverkar hurdan stad vi har. Boendesegregationen skapar också skillnader mellan de upplevda framtidsmöjligheterna i respektive område, vilket kan leda till en ond cirkel av segregation. Sådant kan vara svårt att åtgärda i efterhand, om vi inte agerar rätt nu.

Åtgärdsrekommendationer:

Stadens tjänster i områdena

- Tjänster som kommunen producerar eller på annat sätt anordnar ska vara jämlikt och högklassigt tillgängliga och nåbara, så att servicesystemet inte i sig självt ökar klyftan mellan välstånd och utsatthet.
- När man anordnar tjänster är det viktigt att utreda hur servicebehoven skiljer sig mellan olika områden och att rikta och tilldela resurser till tjänsterna i enlighet med dessa behov.
- Man bör också stöda barnfamiljer med små inkomster genom att satsa på utbildning och åtgärder för att främja sysselsättningen.
- För att förbättra välbefinnandet bland barn med utländsk bakgrund är det viktigt att främja deras föräldrars integration.

Tjänster för barn, unga och barnfamiljer

- Stöd för föräldrarnas välbefinnande och minskning av skillnaderna i välbefinnandet är viktigt för barnens och de ungas välbefinnande.
- Det är viktigt att tjänster för barnfamiljer är lättillgängliga även för låginkomsttagare och invånare som inte har resurser att söka stöd.
- Det är viktigt att stöda hobbyer för barn i låginkomsttagarfamiljer, så att de också har möjlighet att delta. Gemensamma hobbyer möjliggör också möten mellan barnfamiljer med olika bakgrund.

Fostran och utbildning

- Småbarnspedagogikens kvalitet och deltagandet i den bör stärkas, så att stödet för lärandet börjar redan i den tidiga barndomen.
- Såväl inom den grundläggande utbildningen som bland läroanstalter på andra stadiet bör resurserna riktas enligt behoven till de områden där andelen barn och unga med ett främmande modersmål är hög och befolkningens socioekonomiska ställning låg.
- Det är viktigt att kommunicera om närskolornas styrkor, så att förtroendet för skolorna stärks bland föräldrar som överväger skolval.
- Skolornas roll som en del av det lokala samhället bör stärkas.
- Tillräcklig handledning i övergångsskedet efter grundskolan är viktig oberoende av bostadsområde, för att stöd för utbildningen ska vara tillgängligt även för dem som inte får det hemifrån.
- I synnerhet för unga med utländsk bakgrund behövs stöd i övergångsskedet för att de ska ha samma möjligheter för framtiden som unga med finländsk bakgrund.

Boendemiljöer

- Genom att öka antalet rimligt prissatta familjebostäder i olika områden kan man stöda familjernas möjligheter att hitta bostäder som passar deras behov på olika håll i Helsingfors.
- I utvecklingen av bostadsområden är det viktigt att också ta hänsyn till barnfamiljernas behov och önskemål.
- För att stöda hobbyer och fysisk aktivitet är det viktigt att ge mer resurser till områden där barns och ungas deltagande i hobbyer och fysiska kondition ligger klart under medeltalet i Helsingfors. Förutom hobbymöjligheterna och informationen om dem bör man också se till att bostadsområdet är säkert för barn och unga som rör sig ensamma.
- För att stärka säkerheten, minska ungdomsbrottslighet och förebygga marginalisering behövs ett intensivt samarbete mellan polisen, barnskyddet, skolorna, ungdomsarbetet och barnens föräldrar i ett så tidigt skede som möjligt.

Summary

This publication examines residential segregation and the related wellbeing disparities among children, young people and families in Helsinki in light of recent research materials. The aim was to deepen understanding of segregation by focusing on wellbeing disparities between families with children, and on differences in children's and young people's wellbeing and educational paths. The main focus is on differences between population groups, which is further reflected on areal segregation in Helsinki.

Wellbeing is a complex matter. As such, the articles of this publication examine it from material, physical, mental and social perspectives alike. With regard to developmental contexts, the articles particularly examine the roles of families, schools and hobbies, as well as residential areas.

Roughly one third of Helsinki residents live in a family with children, which makes the wellbeing of children and young people a key factor for the future of the city. The number of children and youth in Helsinki is expected to continue increasing. However, due to the age structure of the entire population and people who have moved to Helsinki, the proportion of families with children among the entire city population has decreased.

A significant proportion of children and young people living in Helsinki are children of immigrants. Some of these children have moved to Finland themselves, and some are born in Finland. The proportion of families with children and young age groups is the greatest in the eastern and northern parts of the city. However, there are differences in how families are located. When looking from the perspective of socio-economic factors, such as their parents' level of education, unemployment and income, the children and young people of Helsinki tend to live more separately than the rest of the city's population. Native and non-native families also tend to live more separately than similar households without children.

Childhood family represents the most important developmental context. According to surveys, the majority of parents in families with children are healthy and well. They generally find their quality of life to be good, and on average, their lifestyles are healthier than those of the rest of the population. That said, substance use is worryingly common among parents, and their wellbeing is undermined by sleep deprivation and psychological stress. Nearly one in five parents living in Helsinki experience significant psychological stress. The parents who experience stress perceive their health and quality of life as worse than others, and they also feel more lonely.

The average income level of families with children is relatively high in Helsinki, but there are major differences in the financial situations of families. Low income and perceived difficulties in making ends meet are more common than average among single-parent families, families with several children and non-native families.

There are also several signs of wellbeing disparities among children and young people. Their life satisfaction and perceived health has been declining in recent years. According to these indicators, boys feel better than girls. The better a young person perceives their family's financial situation to be, the more likely they are to be satisfied with their life and find their health to be better. Differences in wellbeing between genders and between youth perceiving their family's financial situation to be better vs. worse have increased in Helsinki in recent years. Among a small group of young people, poor wellbeing manifests itself as criminal behaviour. The number of young people suspected of assaults and robberies has increased clearly in recent years in Helsinki and the rest of the Metropolitan Area alike.

There are differences also in young people's educational and employment paths, which often reflect their parents' level of education and origin. Non-native young people

living in Helsinki are without a qualification after basic education at age 25 more often than native young people. They also participate in higher education less commonly. In Helsinki, education is a key factor in finding employment. Regardless of the person's origin, obtaining a qualification has a positive effect on finding employment and enrolling in further education. There are also major differences between genders. The educational paths of Finnish-born girls with a non-native background are quite similar to those of native boys.

Segregation is also reflected in social wellbeing and intergroup relations, i.e. how people with different backgrounds interact with each other. Young people with a non-native background in Helsinki experience discrimination, bullying and harassment clearly more commonly than their native peers. Youth with a non-native background also report experiences of structural discrimination, such as being subjected to negative generalisations in the school world and working life.

Wellbeing disparities are reflected onto differences between areas. The differences between children, young people and families can be observed in wellbeing differences between areas. In turn, these areal differences produce service needs that pile up in certain areas.

There are clear areal differences in the wellbeing of families with children in Helsinki. From the perspective of residents' educational background, unemployment and income, the socio-economic situation of families with children in better-off areas is at least at the average level of the areas, if not better. By contrast, in worse-off areas, the socio-economic situation of families with children is poorer than that of the entire population of these areas. There are also differences in the opportunities of families with children to locate themselves in different city districts. The position of families with children in the owner-occupied housing market varies significantly in Helsinki in terms of both the living costs arising from apartment prices and the families' disposable income.

In summary, the growth environment of children and young people depends not only on what areas they are born in, but also on what kind of housing choices are available to their parents during their childhood years. The results show that regardless of the income level of their birth area, children in Helsinki are more likely to end up in high-income areas over their childhood the higher-income a family they are born into. Families' relocation decisions and selection into different areas can further reinforce segregation.

As a result of these developments, prosperity tends to concentrate in certain areas, while at the same time, many kinds of socio-economic challenges pile up in the same areas. Children's and young people's deficits in wellbeing and functional capacity, as well as fewer hobby activities and lack of higher education, accumulate in areas with a higher-than-average concentration of residents in a poorer socio-economic position.

A child's socio-economic background and perception of their family's financial situation are stronger predictors of their wellbeing and educational paths than their origin or native language. However, it must also be kept in mind that lower income levels are considerably more common among non-native families with children than among native families.

Even though there are clearly observable and systematic differences between socio-economically worse and better-off population groups and areas, the overall picture must not be seen as overly dark. The majority of young people in Helsinki are satisfied with their lives, find their health to be good and continue their studies immediately after comprehensive school. Even though there are major differences in participation in instructed hobby activities between socio-economically better and worse-off ar-

eas, clearly more than half of the children and young people in worse-off areas also have a hobby.

Residents' perceptions of their own residential area are also often better than the reputation of the area. For example, in the socio-economically disadvantaged and ethnoculturally diverse Kontula district, residents and particularly non-native families with children strongly trust their local schools. Kontula residents also do not wish to move away from their home district more often than Finnish people on average.

However, the accumulation of wellbeing deficits at the individual level and between areas is an undisputable fact. It affects the areas' service needs and can also cause service overload and compromise the availability of staff. On the other hand, if socio-economically better-off areas attract more services and investments from the private sector as well, segregation intensifies further.

With the aforementioned in mind, it is important for the City to ensure sufficient and high-quality services and allocate resources to support the pleasantness and safety of the living environment everywhere in Helsinki. This can prevent so-called areal effects in which an area itself begins to undermine the wellbeing of its residents. This can happen due to factors such as decreasing services, declining reputation of the area, or eroding sense of community. This would be particularly detrimental to children and young people, as one's own residential area is the most important operating environment for families with children.

Today's children and young people living in Helsinki are tomorrow's adult residents who have strong influence over what kind of a city we have. Residential segregation also differentiates the future prospects perceived by people living in different areas, which can lead to a vicious cycle. Such a development will be difficult to dismantle afterwards if the right things are not done now.

Recommendations for measures:

The City's services in the areas

- High-quality services provided or otherwise arranged by the municipality must be available and accessible equally to prevent the service system itself from increasing socio-economic differences.
- When arranging services, it is important to find out the area-specific service needs and to both target and resource services in accordance with these needs.
- Low-income families with children should be supported also by allocating resources to measures that promote education and employment.
- In order to improve the wellbeing of non-native children, it is important to promote their parents' integration into society.

Services for children, young people and families with children

- Supporting the wellbeing of parents and reducing their wellbeing differences is important from the perspective of the wellbeing of children and young people.
- It is important that services for families with children are also readily available to low-income residents who lack the resources for seeking support.
- It is important to support the hobby activities of children in low-income families so that they also have opportunities to engage in hobbies. Shared hobby activities also facilitate encounters between families with different backgrounds.

Education

- The participation rate and quality of early childhood education and care should be reinforced so that learning support can start in early childhood.
- Targeted allocation of resources should be applied both in basic education and at upper secondary education institutions to areas in which the proportion of non-Finnish-speaking children and young people is high and the population's socio-economic position is low.
- It is important to communicate about the strengths of local schools to foster trust towards schools among parents thinking about which school to select for their children.
- The role of schools should be strengthened as part of local communities.
- Sufficient counselling in the transition phase after comprehensive school is important regardless of the residential area, in order to provide support on the school path for those who do not have it at home.
- In particular, it is important to provide support in the transition phase to young people with a non-native background so that their opportunities would match those of their native peers.

Living environments

- Increasing the number of reasonably priced family apartments in different areas can support families' opportunities to find places of residence to suit their needs across Helsinki.
- When developing residential areas, it is important to consider the needs and wishes of families with children as well.
- In order to promote hobby activities and physical activity, it is important to increase resources in areas in which young people engage much less in hobbies and are in much poorer physical condition than the average in Helsinki. In addition to securing hobby opportunities, it is important to communicate about them and ensure the safety of the area for children and young people moving about alone.
- Close cooperation between the police, Child Welfare, schools, youth work and children's parents is needed as early as possible in order to reinforce safety, reduce juvenile delinquency and prevent social exclusion.

Osa I

Johdanto julkaisun teemaan
ja rakenteeseen

Johdanto

Katja Vilkama, Tuuli Anna Renvik & Tommi Sulander

Suomessa on jo pidempään oltu huolestuneita kaupungeissa tapahtuvasta segregaatiokehityksestä väestöryhmien ja alueiden välillä. Yleinen tietoisuus yhteiskunnan kehityksen kannalta haitallisesta segregaatiossa on kasvanut. Usein keskustelussa kuitenkin hämärtyy se, ettei segregaatiossa ole kyse selvärajaisesta ilmiöstä, vaan hyvin monisyisestä kokonaisuudesta. Tilannekuva näyttää erilaiselta riippuen siitä, mistä näkökulmasta käsin sitä katsotaan.

Tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa kaupungin eriytymistä tai segregatiota hahmotetaan usein väestörakenteen alueellisina eroina: millä tavalla eri alueilla asuvien koulutukselliset, taloudelliset ja muut taustat poikkeavat toisistaan (esim. Vilkama 2011; Vilkama ym. 2014; Hirvonen 2019; Ahtiainen 2023). Usein ollaan kiinnostuneita myös terveyden ja hyvinvoinnin eroista: mitkä väestöryhmät ja millä alueilla asuvat helsinkiläiset voivat toisia huonommin (esim. Mäki 2021, 2025; Högnabba & Määttä 2024). Toisinaan tarkastellaan myös sosiaalisia suhteita ja verkostoja ja pohditaan esimerkiksi sitä, millaisia kokemuksia ihmisillä on elämästä toistensa kanssa ja yhteisönsä keskuudessa eri puolilla kaupunkia (esim. Hirvonen 2023; Page 2023; Mustonen 2024).

Nämä kaikki ovat tärkeitä näkökulmia, mutta ne eivät vielä yhdessäkään piirrä segregatiokehityksestä koko kuvaa. Tarvitaan tarkempi linssi, jotta voidaan hahmottaa, millä tilanne näyttää samassa elämäntilanteessa olevien asukkaiden keskuudessa ja hyvinvoinnin kannalta keskeisten taustatekijöiden risteyskohdissa.

On myös tärkeä ymmärtää, että asuinalueiden ja väestöryhmien sisällä on paljon vaihtelua. Esimerkiksi tutkimuksissa ja tilastoissa usein käytetty jako ”suomalaistautaisiin” ja ”ulkomaalaistautaisiin” ei tavoita kielten, kulttuurien, uskontojen, toimintakyvyn, osaamisen ja vallan todellista moninaisuutta (ks. Pisarevskaya & Scholten 2025). Vastaavasti karkeat aluejaot esimerkiksi ”itäiseen” tai ”läntiseen” Helsinkiin tai kaupungin hallinnollisiin suurpiireihin jättävät piiloon ne pienempien alueiden väliset erot ja eriarvoisuudet, jotka näkyvät selvästi asukkaiden arjessa esimerkiksi asumisen olosuhteiden ja ihmisten välisten kohtaamisten ja eronteiden muodossa (ks. Pinkster 2014; Vilkama & Vaattovaara 2015; Rönneberg ym. 2025). On siis tarpeen tehdä myös tarkkarajaisempia tarkasteluja.

Kohderyhmänä lapsiperheet

Tässä julkaisussa tarkennamme linssin lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä hyvinvoinnin eriytymiseen Helsingissä. Keskitymme etenkin hyvinvointi- ja voimavaroihin taustoiltaan erilaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden sekä heidän asuinalueidensa välillä. Vaikka tässä julkaisussa ei voida välttää tilastollisia luokitteluja ja jaotteluja, tuottavat nämä tarkastelut täsmällisempää ymmärrystä juuri lapsiperheiden hyvinvoinnin eroista ja näiden erojen alueellisista piirteistä. Kokoavia tarkasteluja lasten ja lapsiperheiden hyvinvointieroista on tehty valtakunnallisesti (esim. Kaikkonen ym. 2012), mutta kattavaa tietoa tilanteesta ja viimeaikaisesta kehityksestä Helsingissä ei ole ollut saatavilla.

Lapsiperheet muodostavat noin viidenneksen helsinkiläisistä asuntokunnista, ja noin joka kolmas helsinkiläinen asuu lapsiperheessä. Kyseessä on siis Helsingin kasvun ja kehityksen kannalta tärkeä väestöryhmä. Nykypäivän lapset ovat tulevaisuuden aikuisia ja kaupungin äänioikeutettuina asukkaina myös kaupunkipäättäjiä. Heidän hyvinvoin-

nillaan ja kehityksellään on kauaskantoisia vaikutuksia siihen, millaiseksi kaupungiksi Helsinki tulevaisuudessa kehittyy.

Suomalaisen hyvinvointivaltion lapsiperhepalveluiden keskeisenä tavoitteena on ollut tarjota kaikille lapsille ja nuorille yhtäläiset mahdollisuudet elämässä pärjäämiseen perhetaustasta riippumatta. Viime aikoina useat tutkimukset ovat kuitenkin nostaneet esiin huolestuttavia havaintoja lasten ja nuorten hyvinvoinnin eriytymisestä ja kasvavista hyvinvointivajeista (esim. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2022; Kiviruusu ym. 2024; Read ym. 2024). Suomalaisnuorten oppimistulokset ovat laskeneet niin lukutaidon, matematiikan kuin luonnontieteiden osalta, ja syntyperän mukaiset erot oppimistuloksissa ovat OECD-maiden vertailussa suurimpia (Pulkkinen ym. 2024). Oppimistulosten heikentymisen lisäksi huolta on herättänyt sekä nuorten että työikäisten lisääntynyt mielenterveysoireilu (Kestilä & Karvonen 2025).

Myös Helsingissä on kiinnitetty huomiota nuorten mielenterveyden haasteisiin, lisääntyneeseen nuorisorikollisuuteen ja nuorten koetun hyvinvoinnin heikkenemiseen (esim. Määttä 2022, 2023; Högnabba & Määttä 2024, 2025; Helsingin Sanomat 18.2.2025). Koronapandemia kiihdytti hyvinvointierojen kasvua tyttöjen ja poikien välillä, sekä sosioekonomisesti parempi- ja huonompiosaisten nuorten välillä (Kaltiala 2022; Salmela-Aro 2022; Määttä 2025). Vaikka lasten ja nuorten hyvinvointi on kohentunut koronavuosien jälkeen, tilanne on Helsingissä edelleen heikempi kuin mitä se oli 2010-luvulla (Högnabba & Määttä 2024, 2025).

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen ja hyvinvointierojen kaventaminen ovatkin olleet Helsingissä keskeisiä painopisteitä erityisesti strategiakaudella 2021–2025. Helsingin kaupunki on jo pitkään ollut sitoutunut lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseen ja hyvinvointierojen kaventamiseen. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan tutkittua tietoa hyvinvointierojen kehityksestä sekä ymmärrystä taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Tämän julkaisun artikkelit vastaavat tähän tietotarpeeseen ja tuovat esiin uutta tietoa lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytymisestä Helsingissä sekä näiden erojen alueellisista piirteistä. Aihetta käsitellään monesta näkökulmasta vanhempien voimavaroista nuorten koulutuspolkuihin ja asuinalueiden olosuhteisiin. Tar kasteluja sitoo yhteen ajatus lasten ja nuorten erilaisten kasvuympäristöjen toisiinsa kytkeytyvistä kehistä. Näitä kehiä ovat esimerkiksi perhe, asuinalue, koulu, harrastukset ja sosiaaliset verkostot. Kasvuympäristöt voivat joko vahvistaa, heikentää tai paikata toistensa vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Kasvuympäristöt kytkeytyvät toisiinsa

Helsinkiläislapset ja -nuoret ovat taustoiltaan ja ominaisuuksiltaan hyvin moninainen joukko, joten myös heidän hyvinvointinsa osatekijät ovat monenlaisia. Samalla heidän kasvuaan tukevat tietyt peruspilarit, joista tutkitusti tärkeimpiä ovat perhe, koulu ja kaverisuhteet (ks. esim. Tuominen & Haanpää 2022). Erityisen tärkeä on perheen rooli. Vanhempien hyvinvointi heijastuu lapsen hyvinvointiin aina sikiöajasta nuoreen aikuisuuteen saakka (Houweling & Grünberger 2024). Vanhemmat tarjoavat lapsen kasvulle materiaaliset puitteet, kuten kodin sekä lapsen tarvitseman unen ja ravitsemuksen. Vanhemmat vaikuttavat suuresti myös lastensa psykososiaaliseen kehitykseen, kuten esimerkiksi minäkuvan, sosiaalisten suhteiden ja käyttäytymismallien muotoutumiseen.

Joillakin perheillä on enemmän resursseja kuin toisilla, ja osalle niitä myös tarjoutuu enemmän kuin muille. Sekä hyvinvointi että pahoinvointi kasautuvat usein samoille yksilöille, perheille ja alueille. Esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne, yhteiskunnallinen asema sekä vanhempien koulutustaso vaikuttavat lasten ja nuorten arkeen ja mahdollisuuksiin elämässä (Hiilamo ym. 2022; Bucelli & McKnight 2024). Monet kehitykseen

liittyvät haasteet ovat yhteisiä useimmille lapsille ja nuorille, mutta osa haasteista liittyy tietynlaiseen perhetaustaan. Esimerkiksi koulutuspolku jää usein lyhyemmäksi lapsilla, joiden vanhemmat ovat matalatuloisia tai heikommin kouluttautuneita (Ristikari ym. 2018; Kääriälä ym. 2020). Osa Suomeen muuttaneiden lapsista puolestaan sovittelee yhteen erilaisia kulttuureja, ja siinäkin mielessä etsii paikkaansa yhteiskunnassa (ks. Motti-Stefanidi ym. 2021).

Perheen ohella päiväkodit ja koulut ovat lapsille tärkeitä toiminta- ja kasvuympäristöjä. Koulu on ennen muuta oppimisen paikka, mutta parhaimmillaan myös koko asuinalueen sosiaalinen keskus (Rönneberg ym. 2024). Lisäksi koulu on lapsille ja nuorille ikkuna laajempaan yhteiskuntaan: sen arvoihin, normeihin ja ilmapiiriin. Kiinnittyminen kouluun voidaankin nähdä askeleena kohti yhteiskuntaan kiinnittymistä (Read & Salmela-Aro 2024).

Koulun kautta muodostuvat usein myös lasten ensimmäiset pitkäaikaiset ystävyys-suhteet, jotka ovat merkityksellisiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja opintomenestyksen kannalta (Kiuru ym. 2020). Vakaat ystävyys-suhteet ovat erityisen tärkeitä opintopolun nivelvaiheissa, sillä ne tarjoavat monenlaista tukea opintojen edetessä (Lessard & Juvonen 2022). Päiväkotien ja koulujen merkitys korostuu pienemmällä lapsilla, joiden kaverisuhteet muodostuvat usein perheen lähiympäristössä, naapuruston leikeissä ja harrastuksissa. Kaverisuhteiden muodostuminen riippuu vahvasti myös vanhempien sosiaalisista verkostoista (Neitola ym. 2024).

Perheessä, koulussa ja kaveripiireissä tapahtuva kasvu onkin aina kytköksissä myös laajempaan kontekstiin: asuinalueeseen, kotikaupunkiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Asuinalueen piirteet, kuten väestörakenne, palveluiden saatavuus ja yleiset elinolot, heijastuvat asukkaiden kokemuksiin arjestaan. Nämä tekijät vaikuttavat osaltaan myös heidän hyvinvointiinsa (Haslam ym. 2024). Fyysisen elinympäristön lisäksi myös sosiaaliset olosuhteet ovat tärkeitä: jos asuinalueella vallitsee yhteisöllisyyttä, keskinäistä luottamusta ja solidaarisuutta, se tukee asukkaiden hyvinvointia (mt.) Yhteiskunnan taloudelliset rakenteet ja suhdanteet sekä yleinen ilmapiiri puolestaan vaikuttavat siihen, millaisia mahdollisuuksia ja esteitä eri lähtökohdista ponnistavien lasten ja nuorten poluille osuu.

Koska kasvu ympäristöt ovat toisiinsa kietoutuneita, tässä julkaisussa tarkastellaan lasten ja nuorten hyvinvointia kokonaisvaltaisesti (vrt. Bronfenbrenner & Morris 2007; Masten ym. 2021). Holistinen näkökulma hyvinvointiin sisältää myös ajatuksen sosiaalisesta kestävydestä. Sillä tarkoitetaan yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä osana naapurustojen, asuinalueiden ja kaupunkien elämää (ks. esim. Vaatovaara ym. 2024).

Väestöryhmien hyvinvointierot kytkeytyvät alueellisiin eroihin

Lasten ja nuorten erilaiset kasvu ympäristöt – perhe, asuinalue, koulu, harrastukset – ja niiden toisiinsa kiinnittyvät kytkökset ovat olennaisia myös hyvinvointierojen ja alueellisen eriytymisen välisessä dynamiikassa. Perheiden välisistä *väestöryhmittäisistä* hyvinvointieroista muodostuu *alueellisia* hyvinvointieroja yksittäisten perheiden tekemien asumisvalintojen ja näitä valintoja ohjaavien ja rajoittavien yhteiskunnallisten rakenteiden kautta.

Perheet tekevät asumisvalintojaan käytettävissä olevien resurssiensa ja arvostuksensa pohjalta. Asumisvalintoihin vaikuttavat myös paikallisten asuntomarkkinoiden luomat raamit. Vanhempien tulotaso, elämäntilanteeseen liittyvät tarpeet sekä asumiseen liittyvät toiveet, arvostukset ja valinnat vaikuttavat siihen, minkälaisille asuinalueille lapset syntyvät ja millaisissa naapurustoissa he lapsuutensa ja nuoruutensa viettävät (esim. Ansala 2023, 2024a, 2024b). Kaupungin maantieteellinen ja toiminnal-

linen rakenne ohjaavat asumisvalintoja (esim. Vilkama ym. 2016; Hynynen ym. 2024). Olennaisia tekijöitä ovat esimerkiksi työ- ja opiskelupaikkojen sijainti, liikenneyhteydet, luonnon ja viheralueiden saavutettavuus sekä erilaisten asuntotyyppien alueellinen sijoittuminen, laatu ja hinta.

Erityisesti käytettävissä olevat tulot määrittävät asumisen vaihtoehtoja keskeisellä tavalla. Mitä enemmän rahaa asumiseen on käytettävissä, sitä vapaammin vanhemmat voivat valita perheelleen sopivimman asunnon ja asuinalueen. Pienituloisissa perheissä valinnan mahdollisuuksia on vähemmän asuinalueen valinnan ja varsinkin omistusasumisen suhteen (esim. Torpan ym. 2020), ja vuokralla asuminen on yleisempää. Tutkimusten mukaan omistus- ja vuokra-asunnoissa asuvien naapurustot eivät pääkaupunkiseudulla eroa merkittävästi palveluidensa ja sijaintinsa suhteen. Vuokralla asuvat – ja etenkin kaupunkien tukemissa vuokra-asunnoissa asuvat – ovat kuitenkin omistusasujia tyytymättömämpiä naapurustoonsa (Rosengren & Kauppinen 2024). On mahdollista, että lähinaapuruston häiriötekijät tai muut epäkohdat asumisen puitteissa selittävät tätä eroa (ks. myös Kemppainen ym. 2021).

Tulojen lisäksi myös aiempi asumisen polku heijastuu asumisvalintoihin (Clapham 2002; Hasu 2017). Merkitystä on esimerkiksi sillä, millaisissa asunnoissa, hallintamuodoissa ja millä alueilla perheet ovat aikaisemmin asuneet sekä sillä, miten heidän asumistilanteensa, tarpeensa ja arvostuksensa ovat muuttuneet ajan ja elämäntilanteiden myötä. Asumiseen liittyvät mieltymykset ja mielikuvat esimerkiksi alueiden viihtyisyydestä ja turvallisuudesta rakentuvat sosiaalisesti jaetuista normeista sekä omakohtaisista ja tuttavien kokemuksista (ks. myös Vilkama ym. 2016; Nur 2024). Nykyään myös sosiaalinen media voi olla keskeinen tietolähde uutta asuntoa ja asuinaluetta valittaessa.

Verkostojen kautta jaetut kokemukset rakentavat ja ylläpitävät mielikuvia alueiden maineesta, jolla voi olla vaikutusta perheiden muuttopäätöksiin etenkin silloin, jos alueesta ei ole omakohtaisia kokemuksia (Vilkama ym. 2016). Tuttuun naapurustoon uskalletaan muuttaa helpommin, vaikka ympäröivän alueen maine koettaisiinkin huonoksi (Vilkama & Vaattovaara 2015; Hynynen ym. 2024). Myös alueellisten palvelujen kuten päiväkotien ja koulujen sijainti ja maine voivat ohjata lapsiperheiden muuttopäätöksiä (esim. Vilkama & Bernelius 2019; Kauppinen ym. 2021). Vanhemmat pyrkivät yleensä etsimään lapsilleen mahdollisimman turvallista ja suotuisaa kasvuympäristöä (esim. Dhalmann ym. 2013). Joitain alueita tai niiden kouluja voidaan tämän vuoksi vältellä ja toisia puolestaan suosia uutta asuinaluetta valittaessa.

Sosiaalisten verkostojen ja lähipiirin merkitys voi näkyä perheiden muuttopäätöksissä ja asuinalueille kiinnittymisessä myös muilla tavoin (esim. Hynynen ym. 2024). Etenkin pienten lasten vanhemmille ystäväperheiden tai sukulaisten läheisyys voi olla tärkeä lapsiperhearjen sujuvuutta helpottava tekijä. Oman etnisen yhteisön tai muiden näkyvien vähemmistöjen läheisyys voi puolestaan luoda turvaa ja helpottaa arjen sujuvuutta etenkin hiljattain Suomeen muuttaneilla perheillä (Dhalmann 2011; Nur 2024). Asuinalueille muodostuneet paikalliset yhteisöt ja yhteenkuuluvuus vahvistavat alueille kiinnittymistä ja juurtumista (Hynynen ym. 2024).

Perheiden tekemät asumisvalinnat kumpuavat siis hyvin moninaisesta arvostusten, tarpeiden, resurssien ja rajoitteiden muodostamasta kokonaisuudesta (Vilkama ym. 2016; ks. myös Hasu 2017). Näiden valintojen sekä asuinalueilla tarjolla olevien mahdollisuuksien ohjaamana lapsiperheet sijoittuvat asumaan eri puolille kaupunkia. Etniseen taustaan sekä taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvät erot paikantuvat asumisvalintojen ja muuttopäätösten kautta osaksi kaupungin alueellista rakennetta. Tässä kehityksessä erityisesti hyväosaiset ja keskiluokkaiset perheet ovat keskeisiä toimijoita, sillä heillä on huonompiosaisia perheitä paremmat mahdollisuudet tehdä valintoja asumismuotonsa ja asuinalueensa suhteen.

Monet hyvinvoinnin ulottuvuudet ovat yhteydessä yksilöiden ja perheiden sosioekonomiseen asemaan (ks. esim. Mäki 2017; Hiilamo ym. 2022; Houweling & Grünberger 2024). *Alueelliset* hyvinvointierot näyttäytyvätkin kaupungeissa sitä vahvempina, mitä selkeämmin erilaisen tulo- ja koulutustaustan omaavat perheet asettuvat asumaan keskenään erillisille asuinalueille. Suurten tuloerojen maissa asumisen segregatio näyttäytyy usein voimakkaampana, joskin paikallisilla asuntomarkkinoiden piirteillä sekä asunto- ja sosiaalipolitiikalla on keskeinen vaikutus kehityskulkuihin (Musterd ym. 2017; Tammaru ym. 2021). Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa alueellinen eriytyminen on pitkään ollut maltillisempaa, mutta viimeisten vuosikymmenten aikana voimistunut (esim. Tammaru ym. 2021; Stjernberg ym. 2025). Hyvä- ja huono-osaisuus ovat kasautuneet yhä selkeämmin toisistaan erillisille asuinalueille.

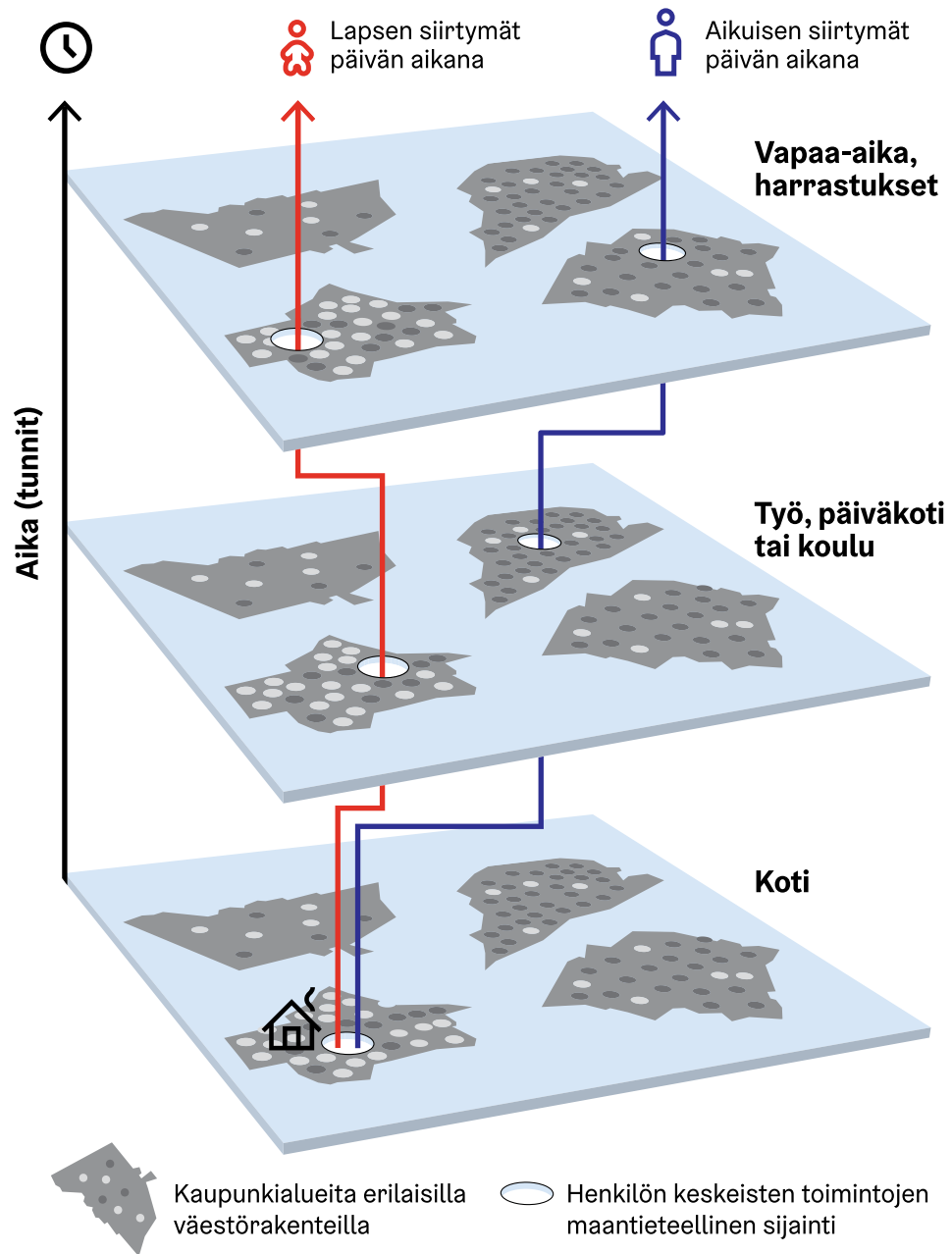
Väestörakenteen ja hyvinvoinnin alueellinen eriytyminen luo kaupunginosiin toisistaan poikkeavia palvelutarpeita. Esimerkiksi koulujen ja päiväkotien oppilaspohjat ovat Helsingissä nykyään selvästi eriytyneitä oppijoiden äidinkielen mukaan (Helsingin kaupunki 2025a). Tämä näkyy muun muassa koulujen oppimistuloksissa ja eriasteisena tuen tarpeena. Heikompiosaisille asuinalueille on keskittynyt monenlaista tuen tarvetta, joka voi kuormittaa ja haastaa kaupungin palveluita ja edellyttää palvelujen lisäresurssointia (Ala-Outinen 2010; Vilkama ym. 2023).

Kaupunginosien erilaisuus ja omaleimaisuus ovat kaupunkikehitykselle ominaisia piirteitä. Jonkinasteiset hyvinvointierot eri asuinalueiden välillä ovat niin ikään väistämättömiä. Voimistuessaan alueelliset hyvinvointierot voivat kuitenkin tuottaa monenlaisia kielteisiä seurauksia niin yksilöille, paikallisille yhteisöille, instituutioille ja palveluille kuin laajemmin koko yhteiskunnallekin. Tällöin voidaan puhua alueellisesta segregatiosta ja sen vaikutuksista. Pitkälle edenneen segregatiokehityksen kulkua on yleensä vaikea kääntää, sillä asuinalueiden eriytymiskehityksestä voi muodostua itseään ylläpitävä kehä.

Asuinalueen merkitys lapsille ja nuorille

Asuinalue on lapsille ja nuorille keskeinen kasvuympäristö ja sen ominaisuuksilla on tämän vuoksi juuri heille suuri merkitys. Lasten ja nuorten arki jäsentyy tyypillisesti paljon paikallisemmin kuin aikuisilla, joilla työpaikat ja vapaa-ajan harrastukset saattavat sijaita eri puolilla kaupunkia (ks. Kuva 1). Lapsiperheiden asumisratkaisuilla ja asuinalueella on suuri vaikutus muun muassa siihen, minkälaisia lähipalveluita perheen lapsille ja nuorille on tarjolla, millaisia harrastusmahdollisuuksia kodin läheltä on löydettävissä ja keiden seurassa lapset arkisin viettävät naapurustossaan aikaansa.

Kuva 1. Havainnollistava esimerkki lasten ja aikuisten arjen toimintojen sijoittumisesta kaupungissa: lasten arkiset toiminnot ovat aikuisväestöä paikallisempia (Page 2020: 70, mukaillen).

Naapuruston ominaisuuksilla voi tietyissä olosuhteissa olla vaikutusta myös lasten ja nuorten myöhempään elämässä pärjäämiseen. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että niin sanotut naapurustovaikutukset voivat heijastua erityisesti lapsiin (esim. Chetty ym. 2016; Chetty & Hendren 2018; Chyn 2018; Chyn & Katz 2021). Pitkäkestoinen asuminen lapsuudessa esimerkiksi hyvin pienituloisella tai matalasti koulutetulla asuinalueella voi näiden tutkimusten mukaan heikentää yksilön myöhempiä elämän mahdollisuuksia ja saavutuksia. Yksilöiden potentiaali ei tällöin pääse toteutumaan kaikessa laajuudessaan hänestä itsestään riippumattomista syistä.

Suomessa ei toistaiseksi ole tehty kokeellisiin tai kvasikokeellisiin asetelmiin pohjautuvia, kausaalisuhteita osoittavia tutkimuksia naapurustovaikutuksista (ks. myös Vilkkamaa ym. 2023). Asuinalueiden ominaisuuksien yhteyttä esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointiin, oppimistuloksiin ja koulutusvalintoihin sekä rikollisuuteen on tarkasteltu

poikittais- ja pitkittäisaineistoilla (ks. esim. Kauppinen 2008; Bernelius 2013; Airaksinen ym. 2021; Vaalavuo ym. 2021; Määttä 2022; Tarkiainen ym. 2024). Näissä tutkimuksissa alueen tai koulun havaittu yhteys on näyttäytynyt pääosin vähäisenä tai kadonnut kokonaan, kun nuorten perhetaustaan ja muihin yksilöllisiin ominaisuuksiin liittyvät tekijät on huomioitu.

Asuinalueiden sosioekonominen ja etninen eriytyminen heijastuvat kuitenkin myös Helsingissä lasten ja nuorten arkisiin kokemuksiin ja kaveripiireihin. Laadulliset ja etnografiset tutkimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi lasten ja nuorten käsitykset oman alueensa asukkaille tyypillisistä mahdollisuuksista ja elämänpoluista – eli normeista ja odotuksista – eroavat selkeästi alueittain. Tällä voi olla suuri merkitys niihin tulevaisuuden valintoihin, joita nuoret tekevät oman elämänsä nivelvaiheissa (ks. esim. Ollila 2008; Bernelius ym. 2021; Huilla 2022).

Julkaisun rakenne

Julkaisu koostuu johdanto-osasta (Osa 1), väestöryhmittäisiä eroja tarkastelevien artikkelien kokonaisuudesta (Osa 2) sekä alueittaisia eroja tarkastelevista artikkeleista (Osa 3). Johdanto-osan muodostavat käsillä olevan johdantoluvun lisäksi kaksi taustoittavaa tekstiä. Näistä ensimmäinen tarjoaa tilastollisen katsauksen lasten ja nuorten määrän kehitykseen Helsingissä, lapsiperheiden rakenteeseen sekä lasten, nuorten ja heidän perheidensä alueelliseen sijoittumiseen. Samalla käsitellään väestön monimuotoistumista erityisesti syntyperän ja äidinkielen näkökulmista. Tilastokatsaus taustoittaa julkaisun muita artikkeleita ja auttaa ymmärtämään käsiteltävien ilmiöiden mittasuhteita ja merkitystä. Toinen taustoittava artikkeli on kirjallisuuskatsaus lasten ja nuorten hyvinvoinnin riskitekijöistä ja suojaavista tekijöistä. Katsaus keskittyy erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitykseen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Vuorovaikutuksen määrään ja laatuun voidaan vaikuttaa rakenteellisia tekijöitä helpommin, ja sitä kautta tasata hyvinvoinnin eroja ja eriarvoisuuksia.

Osissa 2 ja 3 pureudutaan tarkemmin lasten, nuorten ja lapsiperheiden eriytymisen ilmentymismuotoihin Helsingissä. Osassa 2 tarkastellaan *väestöryhmien* välisiä hyvinvointieroja. Kahdessa ensimmäisessä artikkelissa tarkastellaan helsinkiläisten lapsiperheiden koetun hyvinvoinnin, elintapojen ja taloudellisten lähtökohtien eroja. Seuraavat kolme artikkelia syventyvät nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen, koettuun hyvinvointiin ja elämään tyytyväisyyteen sekä kokemuksiin osallisuudesta ja syrjinnästä.

Osassa 3 keskitytään *alueellisiin* eroihin. Artikkeleissa tarkastellaan, miten lapsiperheiden hyvinvointi jakautuu Helsingin eri alueille sekä miten muuttoliike ja alueelliset instituutiot, kuten koulut, vaikuttavat eriytymiskehitykseen. Kahdessa ensimmäisessä artikkelissa kuvataan eriytymiskehitystä sekä väestörakenteen että alueellisen kehityksen näkökulmista. Ensimmäisessä hyödynnetään erilaisuusindeksiä tulo-, koulutus-, kieli- ja syntyperäerojen tarkastelussa. Toisessa analysoidaan alueiden sosioekonomisia muutoksia lapsiperheiden näkökulmasta sekä luodaan katsaus Helsingin kaupunkiuudistusalueiden (ks. Helsingin kaupunki 2025b) kehitykseen.

Seuraavissa artikkeleissa pureudutaan lapsiperheiden asumisen kysymyksiin alueellisen eriytymisen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa omistus- asumisen hinta ja kohtuuhintaisen asumisen alueelliset erot lapsiperheiden näkökulmasta sekä lasten asumisurat helsinkiläisillä asuinalueilla perheiden tulotason mukaan. Lisäksi eriytymistä käsitellään koulun ja vapaa-ajan näkökulmista. Tarkastelun keskiössä ovat erityisesti vanhempien koulua kohtaan tuntema luottamus ja siinä havaittavat erot sekä alueelliset erot nuorten koulutuspoluissa, fyysisessä toimintakyvyssä ja harrastamisessa. Osan 3 päättävä artikkeli laajentaa tarkastelun kuntatasolle ja kä-

sittelee nuorten tekemien pahoinpitely- ja ryöstörikosten lisääntymistä Helsingissä ja muissa Suomen suurimmissa kaupungeissa.

Vaikka lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytymistä tarkastellaan tässä julkaisussa monesta eri näkökulmasta, paljon jää myös tarkastelun ulkopuolelle. Artikkeleissa ei käsitellä pienten lasten hyvinvointia (vrt. THL:n FinLapset-tutkimus¹), koska saatavilla olleet tuoreet aineistot keskittyivät kouluikäisten, aikuistuvien nuorten ja lapsiperheiden vanhempien näkökulmiin. Myös kaverisuhteet jäävät merkitystään pienemmälle huomiolle. Vertaissuhteita sivutaan kuitenkin kirjallisuuskatsauksessa sekä lasten ja nuorten syrjintäkokemuksia käsittelevässä artikkelissa.

Lisäksi koettua turvallisuutta ja muita väestösuhteiden indikaattoreita käsitellään artikkeleissa vain rajatusti. Mukana on kuitenkin artikkeli nuorten kokemasta syrjinnästä, kiusaamisesta ja häirinnästä, ja nuorisoriikollisuutta tarkastellaan kaupungeja vertailevan rekisteriaineiston avulla. Eriytymiskehityksen seurannan kannalta olisi kuitenkin tärkeää tietää myös siitä, missä määrin eri taustoista tulevat asukkaat asuvat ovat tekemisissä toistensa kanssa (ks. Pisarevskaya & Scholten 2025) ja millaiseksi he tämän vuorovaikutuksen kokevat (esim. Mustonen 2024). Helsingin Turvallisuustutkimuksen tuoreimman aineiston tiedonkeruu on päättynyt keväällä 2025, ja sen analyysit täydentävät jatkossa tietoja lapsiperheiden koetusta turvallisuudesta kaupungin eri puolilla.

Julkaisun artikkelit osoittavat, että lasten ja nuorten hyvinvoinnilla on suuri merkitys sekä yksilön kasvun että yhteiskunnallisen kehityksen kannalta. Hyvinvoivat lapset ja nuoret eivät ainoastaan menesty paremmin koulussa ja sosiaalisissa suhteissa, vaan he myös kasvavat todennäköisemmin terveiksi, itsenäisiksi aikuisiksi, jotka pystyvät ottamaan vastuuta omasta ja muiden hyvinvoinnista sekä kohtaamaan elämässä vastaan tulevia haasteita. Vastaavasti hyvinvoinnin vajeet voivat kasvaa ja kertyä ajan myötä kestäättömiksi niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet varhaisten tukitoimien tarpeen, sillä esimerkiksi nuorten mielenterveyden häiriöt ovat yhteydessä heikompiin koulutus- ja työllisyystuloksiin aikuisiällä (Lindblad ym. 2024). Helsinkiläiset lapset ja nuoret muodostavat tulevaisuuden kaupunkimme, joten heidän hyvinvointinsa tukemiseen on tärkeä kiinnittää huomiota jo varhaisessa vaiheessa.

Julkaisussa esitetyt tutkimustulokset toimivat tilannekuvana myöhemmälle hyvinvoinnin ja eriytymiskehityksen seurannalle sekä tietopohjana kaupungin strategisten tavoitteiden ja hyvinvointisuunnitelman valmisteluun. Julkaisun artikkeleissa esitetään myös toimenpidesuosituksia, jotka löytyvät kootusti myös tutkimustulokset kokoavasta tiivistelmästä.

Helsingin kasvaessa ja sen väestön moninaistuessa on tärkeää muistaa, ettei eriytymiskehityksen voimistuminen ole vääjäämätön kehityskulku, kuten tutkimukset Helsinkiä huomattavasti suuremmista ja moninaisemmista kaupungeista ovat osoittaneet (esim. Pisarevskaya & Scholten 2025). Kaupungeilla on paljon taloudellista, poliittista ja kulttuurista valtaa, ja halutessaan ne voivat vaikuttaa kehityksen suuntaan. Vahva ja luotettava tietopohja eriytymisen laajasta ilmiökentästä on edellytys onnistuneelle kehitystyölle.

1 [FinLapset-tulokset - THL](#).

Keskeiset käsitteet ja aineistot

Käsitteet

Eriytyminen ja segregaatio

Eriytyminen ja segregaatio ovat rinnakkaisia käsitteitä, joita käytetään kuvaamaan väestöryhmien ja alueiden erkaantumista toisistaan. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa segregatiolla on useita erilaisia määritelmiä, tutkimusperinteestä ja tarkastellusta eriytymisen ulottuvuudesta riippuen. Termillä viitataan usein kehityskulkuihin, joiden seurauksena eri väestöryhmät ovat sijoittuneet toisistaan erilleen. Tyypillisesti segregatiolla viitataan siis asumisen eriytymiseen (esim. Kurvinen ym. 2025), mutta segregatiota tapahtuu myös esimerkiksi terveyden ja hyvinvoinnin saralla (esim. Yang ym. 2020) sekä koulutuksen, työelämän ja vapaa-ajan konteksteissa (esim. Musterd 2020; ks. myös kuva 1). Saukkonen (2024) on ehdottanut, että suomalaisissa tutkimuksissa segregatioksi kutsuttaisiin vain eriytymisen vakavia ja haitallisia muotoja, joissa kehitys on edennyt useilla eri ulottuvuuksilla hyvin pitkälle (ks. myös esim. Vilka 2011: 25–26). Tässä julkaisussa eriytymisen ja segregaatian käsitteitä käytetään kuitenkin pääosin toistensa synonyymeina.

Eriytymisellä viittaamme tässä julkaisussa prosessiin, joka ilmenee väestöryhmien ja asuinalueiden välisinä hyvinvointieroina sekä niiden kasvuna. Eriytymiskehityksessä on aina kyse vähintään kahden ryhmän välisestä dynamiikasta. Mikään ryhmä tai alue ei voi “eriytyä” tai “segregoitua” yksinään, vaan heikompi tai suotuisampi kehitys tapahtuu aina suhteessa toisiin ryhmiin tai alueisiin. Näin ollen eriytymiskehitys on koko kaupungin, ellei jopa kaupunkialueen tasoinen kysymys.

Väestöryhmien välinen eriytyminen voi ilmetä esimerkiksi lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden, tyttöjen ja poikien, suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten tai eri koulutus- ja tulotaustaa edustavien ryhmien välillä. Kun väestöryhmien väliset hyvinvointierot paikantuvat ja kasautuvat toisistaan erillisille asuinalueille, puhutaan *alueellisesta eriytymisestä*. Alueellinen eriytyminen voi puolestaan edelleen vahvistaa kehityskulkua, jonka myötä eri väestöryhmät päätyvät asumaan toisistaan erillään.

Eriytymiskehityksen taustalla on usein hyvä- ja huono-osaisuuden kasautuminen eri perheisiin ja väestöryhmiin ja sitä kautta myös asuinalueille (ks. Kurvinen ym. 2025). Yhtäälle kasautuu useita hyväosaisuuden piirteitä ja toisaalle taas samanaikaisesti monenlaista huono-osaisuutta ja tuen tarvetta. Taustalla on usein myös hyvä- ja huono-osaisuuden kumuloitumista: hyvä- ja huono-osaisuuden kierteet ovat monesti ylisukupolvisia (ks. Ristikari ym. 2018). Tällöin esimerkiksi vanhempien hyvinvoinnin haasteet lisäävät lasten syrjäytymisriskejä aikuisuudessa. Näin ollen eriytymiskehitys liittyy myös yhteiskunnan eriarvoisuuden kysymyksiin.

Hyvinvointi

Hyvinvoinnin määritelmä perustuu tässä julkaisussa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen käyttämään määritelmään (THL 2025). Sen mukaan hyvinvointi sisältää fyysisen terveyden, materiaallisen hyvinvoinnin ja yksilöllisesti koetun hyvinvoinnin. Julkaisun artikkeleissa hyvinvointia on tarkasteltu eri näkökulmista, jotka kuvataan artikkelikohtaisesti erikseen.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Tässä julkaisussa lapsilla viitataan 0–17-vuotiaisiin. Nuorten määritelmä vaihtelee tutkimuksittain, mutta termillä viitataan karkeasti yläkouluikäisiin ja alle 25-vuotiaisiin nuoriin aikuisiin. Lapsiperheillä viitataan perheisiin, joissa elää vähintään yksi alle 18-vuotias.

Kyselytutkimuksiin pohjautuvissa artikkeleissa lapsiperheiden vanhemmilla tarkoitetaan vastaajia, jotka ovat kertoneet elävänsä lapsiperheessä.

Sosioekonominen tausta ja sosioekonominen summaindeksi

Sosioekonomisella asemalla tai taustalla viitataan tässä julkaisussa sekä hyvinvoinnin aineellisiin ulottuvuuksiin (työmarkkina-asema, tulot ja varallisuus) että aineellisten voimavarojen hankkimiseen tarvittaviin edellytyksiin (koulutustaso). Lisäksi käsitellään lapsiperheiden vanhempien kokemia toimeentulovaikeuksia sekä nuorten kokemuksia perheensä taloudellisesta tilanteesta.

Lapsiperheiden sosioekonomista asemaa asuinalueilla tarkastellaan tähän väestöryhmään kohdistuvan sosioekonomisen summaindeksin avulla. Indeksiperustuu seuraaviin indikaattoreihin: 1) vain perusasteen koulutuksen suorittaneiden vanhempien osuus alueen vanhemmista, 2) työttömien työnhakijoiden osuus alueen vanhemmista ja 3) pienituloisten lapsiperheiden osuus alueen lapsiperheistä. Summaindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo, joka on suhteutettu Helsingin keskiarvoon (= 100). Jos indeksin arvo ylittää sadan, alue on sosioekonomisesti kaupungin keskitasoa huonomaisempi, ja jos indeksi alittaa sadan, alue on keskitasoa parempiosaisempi.

Tässä julkaisussa asuinalueiden sosioekonomista asemaa tarkastellaan joissain tapauksissa myös yleisen sosioekonomisen summaindeksin kautta, jossa on lapsiperheiden lisäksi kaikki muut alueiden asukkaat. Indeksiperustuu niiden osuudesta, jotka tietyllä alueella ovat työttömiä, korkeintaan perusasteen tutkinnon suorittaneita ja alimpaan tuloviidennekseen kuuluvia. Tämä osuus on suhteutettu kaupungin keskiarvoon (Helsinki = 100).

Syntyperä ja äidinkieli

Suomen väestö voidaan jakaa syntyperän mukaisesti suomalaistaustaisiin ja ulkomaalaistaustaisiin. Ulkomaalaistaustaisia ovat ne, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi ovat syntyneet ulkomailla. Osa ulkomaalaistaustaisista on syntynyt ulkomailla (maahanmuuton ensimmäinen sukupolvi) ja osa Suomessa (toinen sukupolvi). Suomalaistaustaisia ovat kaikki muut.

Suomessa tilastoidaan myös rekisteröity äidinkieli. Kotimaankielisiä ovat tällöin ne, joiden äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, ja vieraskielisiä ovat kaikki muut. Etnistä taustaa, alkuperää tai identiteettiä ei Suomessa tilastoida. Kun tässä julkaisussa puhutaan etnis-kulttuurisesta taustasta tai etnisestä eriytymisestä, sillä tarkoitetaan asia-yhteydestä riippuen joko syntyperän tai äidinkielen mukaista jaottelua.

Aineistot ja käytetty aluejako

Julkaisussa esitetyt tutkimustulokset perustuvat pääosin määrällisiin rekisteri- ja kyselyaineistoihin. Tilastokeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen rekisteriaineistojen lisäksi tuloksia esitellään Terveystietokeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamien väestötutkimusten Helsingin aineistoista (Kouluterveyskysely, MoniSuomi, TerveSuomi) sekä THL:n tuottamasta palvelujärjestelmän ulkopuolisesta tietokokonaisuudesta. Julkaisussa esitellään tuloksia myös Helsingin kaupunkitietopalveluiden keräämästä haastatteluaineistosta, Helsinki-barometrinen tunnetusta kyselytutkimuksesta sekä Helsingin yliopiston keräämästä kyselytutkimuksesta. Aineistot on esitelty tarkemmin kunkin artikkelin yhteydessä.

Alueiden välisten erojen tarkastelu perustuu tässä julkaisussa Helsingissä käytettyyn aluejakoon. Helsingissä on käytössä kaupunginhallituksen vahvistama nelitasoinen piirijakojärjestelmä. Kaupunki on jaettu kahdeksaan suurpiiriin, joita ovat Eteläinen, Keskinen, Läntinen, Pohjoinen, Koillinen, Kaakkoinen ja Itäinen sekä Östersundomin suurpiiri. Suurpiirit sisältävät 34 peruspiiriä, jotka puolestaan koostuvat osa-alueista

ja pienalueista. Osa-alueita on tällä hetkellä 148 ja pienalueita 404. Lisäksi Helsingin alueita voidaan tarkastella postinumeroaluiden mukaisesti. Julkaisun artikkeleissa käyty aluejako on kuvattu kunkin artikkelin analyysien yhteydessä tarkemmin.

Lähteet

Ahtiainen H (2023): Myönteisiä muutoksia ja kydistä jääneitä – Helsingin alueiden kehitys väestön koulutusrakenteen valossa. Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 2.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/myonteisia-muutoksia-ja-kydistajaaneita-helsingin-alueiden-kehitys-vaeston-koulutusrakenteen>.

Airaksinen J, Aaltonen M, Tarkiainen L, Martikainen P & Latvala A (2021): Associations of neighborhood disadvantage and offender concentration with criminal behavior: Between-within analysis in Finnish registry data. *Journal of Criminal Justice*, 74(2021): 101813.

Ala-Outinen A (2010): Hyvinvoinnin tukiverkko koetuksella. Helsingin palveluvirastojen toiminta kaupunginosien eriytymisen ehkäisemiseksi. *Tutkimuksia 2010: 3*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Ansala L (2023): Helsingin sisäisen muuttoliikkeen valikoituminen. *Tutkimuksia 2023: 2*. Helsingin kaupunki. Haettu 2.5.2025 osoitteesta https://kaupunkitieto.hel.fi/sites/default/files/23_06_02_Tutkimuksia_2_0.pdf.

Ansala L (2024a): Helsingiläisten asuinalueet lapsuusaikana: missä asutaan ja miten muutot suuntautuvat? Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 3.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-asuinalueet-lapsuusaikana-missa-asutaan-ja-miten-muutot-suuntautuvat>.

Ansala L (2024b): Helsingiläislasten asumisurat lapsuusaikana: miten myöhempien asuinalueiden tulotaso riippuu perheiden ja asuinalueiden tulotasosta lasten syntymävuonna? Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 3.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-asumisurat-lapsuusaikana-miten-myohempien-asuinalueiden-tulotaso-riippuu>.

Bernelius V (2013): Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. *Tutkimuksia 2013:1*. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Bernelius V, Huilla H & Ramos Lobato I (2021): ‘Notorious Schools’ in ‘Notorious Places’? Exploring the Connectedness of Urban and Educational Segregation. *Social Inclusion*, 9(2): 154–165.

Bronfenbrenner U & Morris PA (2007): The bioecological model of human development. *Handbook of child psychology, Vol. 1: Theoretical Models of Human Development*, toim. RM Lerner & W Damon, 793–828. Wiley.

Bucelli I & McKnight A (2024): Review of the mechanisms underlying the intergenerational transmission of poverty. *Itla Reports 2024:3*.

Chetty R & Hendren N (2018): The impacts of neighborhoods on intergenerational mobility I: childhood exposure effects. *The Quarterly Journal of Economics*, 133(3): 1107–1162.

Chetty R, Hendren N & Katz LF (2016): The Effects of Exposure to Better Neighborhoods on Children: New Evidence from the Moving to Opportunity Experiment. *American Economic Review*, 106(4): 855–902.

Chyn E (2018): Moved to Opportunity: The Long-Run Effects of Public Housing Demolition on Children. *American Economic Review*, 108(10): 3028–3056.

Chyn E & Katz LF (2021): Neighborhoods Matter: Assessing the Evidence for Place Effects. *Journal of Economic Perspectives*, 35(4): 197–222.

- Clapham D (2002):** Housing pathways: A post modern analytical framework. *Housing, Theory and Society*, 19(2): 57–68.
- Dhalmann H (2011):** Yhden uhka, toisen toive? Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa. Väitöskirja. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Dhalmann H, Vaattovaara M & Vilkkama K (2013):** Hyvää kasvu ympäristöä etsimässä. Asuinalueen ja koulun merkitys lapsiperheiden muuttopäätöksille pääkaupunkiseudulla. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 51(4): 11–29.
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (2022):** Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2022.
- Haslam SA, Fong P, Haslam C & Cruwys T (2024):** Connecting to community: A social identity approach to neighborhood mental health. *Personality and Social Psychology Review*, 28(3): 251–275.
- Hasu E (2017):** Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina: ”Mitä kaikkea me ei tajuttukaan kun tähän muutettiin ja mökistä luovuttiin”. Väitöskirja. Aalto yliopisto.
- Helsingin kaupunki (2025a):** Kasvatuksen ja koulutuksen eriytyvät polut. Haettu 4.5.2025 osoitteesta <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/toimintaympariston-muutokset/hyvinvointi-terveys-oppiminen-ja-turvallisuus/kasvatuksen-ja-koulutuksen-eriytyvat-polut>.
- Helsingin kaupunki (2025b):** Kaupunkiuudistus. Haettu 4.5.2025 osoitteesta <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/tietoa-helsingista/kaupunkiuudistus>.
- Helsingin Sanomat (18.2.2025):** Helsingin ryöstötilastot julki: Kärjessä 14-vuotias | HS.fi. Haettu 17.3.2025 osoitteesta <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011042920.html>.
- Hiilamo A, Helander J & Ristikari T (2022):** Rapid review: perhetaustasta kumpuavat erot koulumenestyksessä ja koulutuspoluissa. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö.
- Hirvonen J (2019):** Asumisen etninen eriytyminen Helsingissä ja muualla. Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 3.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/asumisen-etninen-eriytyminen-helsingissa-ja-muualla>.
- Hirvonen J (2023):** Naapureiden kanssa juttelu ja naapuriapu – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 3.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/naapurien-kanssa-juttelu-ja-naapuriapu-helsingin-turvallisuustutkimuksen-tuloksia>.
- Houweling TA & Grünberger I (2024):** Intergenerational transmission of health inequalities: towards a life course approach to socioeconomic inequalities in health—a review. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 78(10): 641–649.
- Huilla H (2022):** Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 135. Väitöskirja. Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Hynynen K, Salminen J & Häikiö L (2024):** Asumispolku lähiössä – alueelle muuttaminen, kiinnittyminen ja juurtuminen. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 62(1): 6–27.
- Högnabba S & Määttä S (2024):** Stadin Hyte-barometri 2024 – vuosittainen hyvinvointikertomus. Tilastoja 2024:3. Helsingin kaupunginkanslia. Kaupunkitietopalvelut. Haettu 24.4.2025 osoitteesta https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_05_21_Tilastoja_3.pdf.
- Högnabba S & Määttä S (2025):** Stadin Hyte-barometri 2025 – hyvinvointikertomus 2022–2025. Tilastoja 2025: 4. Helsingin kaupunginkanslia. Kaupunkitietopalvelut.

- Kaikkonen R, Mäki P, Hakulinen-Viitanen T, Markkula J, Wikström J, Ovaskainen M-L, Virtanen S & Laatikainen T (toim.) (2012):** Lasten ja lapsiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Raportti 16/2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kaltiala R (2022):** Nuoruusikä tuuliajolla – miksi hyvin ja pahoinvointi näyttäisivät kasvavan samaan aikaan? Teoksessa Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (toim.), Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen. Helsinki, Tulevaisuusvaliokunta, Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2022.
- Kauppinen TM (2008):** Schools as Mediators of Neighbourhood Effects on Choice between Vocational and Academic Tracks of Secondary Education in Helsinki. *European Sociological Review*, 24(3): 379–391.
- Kauppinen TM, van Ham M & Bernelius V (2021):** Understanding the effects of school catchment areas and households with children in ethnic residential segregation. *Housing Studies*, 37(9): 1625–1649.
- Kemppainen T, Kortteinen M, Hirvonen J & Kiuru J (2021):** Kynnyksellä? Tutkimus tuetusta vuokratunnuksesta ja asukkaiden kokemuksista. *Tutkimuksia* 2021:4. Helsingin kaupunginkanslia. Kaupunkitieto.
- Kestilä L & Karvonen S (toim.) (2025):** Ratkaisuja kestävästä yhteiskunnan rakentamiseen. Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025. Raportti 1/2025. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kiuru N, Wang MT, Salmela-Aro K, Kannas L, Ahonen T & Hirvonen R (2020):** Associations between adolescents' interpersonal relationships, school well-being, and academic achievement during educational transitions. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(5): 1057–1072.
- Kiviruusu O, Ranta K, Lindgren M, Haravuori H, Silén Y, Therman S, Lehtonen J, Sares-Jäske L, Aalto-Setälä T, Marttunen M & Suvisaari J (2024):** Mental health after the COVID-19 pandemic among Finnish youth: A repeated, cross-sectional, population-based study. *The Lancet Psychiatry*, 11(6): 451–460.
- Kurvinen A, Karhula A & Ala-Mantila S (2025):** Socioeconomic and ethnic segregation in Finland: A multi-scale analysis of diverse urban sizes. *Cities*, 157, 105599.
- Kääriälä A, Keski-Säntti M, Aaltonen M, Haikkola L, Huotari T, Ilmakunnas I, Juutinen A, Kiilakoski T, Merikukka M, Pekkarinen E, Rask S, Ristikari T, Salo J & Gissler M (2020):** Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä: Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Raportti 15/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lessard L & Juvonen J (2022):** The academic benefits of maintaining friendships across the transition to high school. *Journal of School Psychology*, 92: 136–147.
- Lindblad V, Ravn RL, Gaardsted PS, Hansen LE, Lauritzen FF & Melgaard D (2024):** Beyond the mind: Understanding the influence of mental health on youth NEET status in Europe—A systematic literature review. *Journal of Adolescence*, 96 (7):1428–1444.
- Masten AS, Lucke CM, Nelson KM & Stallworthy IC (2021):** Resilience in development and psychopathology: Multisystem perspectives. *Annual Review of Clinical Psychology*, 17(1): 521–549.
- Motti-Stefanidi F (2023):** Acculturation and resilience of immigrant-origin youth: Do their school experiences reflect nonimmigrants' "native supremacy"? *Development and Psychopathology*, 35(5): 2155–2167.
- Musterd S (2020):** Chapter 1: Urban segregation: contexts, domains, dimensions and approaches. Teoksessa S Musterd (toim.), *Handbook of Urban Segregation*, 2–17. EE ElgarOnline.

Musterd S, Marcińczak S, Van Ham M, & Tammaru T (2017): Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich. *Urban Geography*, 38(7): 1062–1083.

Mustonen P (2024): Helsinkiläiset yhä tyytyväisiä elämäänsä ja asuinalueeseensa – kokemukset kuitenkin erkaantumassa väestöryhmien välillä. Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunginkanslia, Kaupunkitietopalvelut.

Mäki N. (2017): Segregaation ja alueiden ominaisuuksien vaikutukset yksilöiden terveyteen. Kvartti 4/2017. Helsingin kaupunki. Haettu 4.5.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/segregaation-ja-alueiden-ominaisuuksien-vaikutukset-yksiloiden-terveyteen>.

Mäki N (2021): Sairastavuus- ja kansantauti-indeksit koko Helsingissä ja peruspiireittäin 2019. Tilastoja 2021:4. Helsingin kaupunginkanslia, Kaupunkitietopalvelut.

Mäki N (2025): Sairastavuudessa huomattavat alue-erot Helsingissä – kansantaudit hieman vähentyneet koronaa edeltävästä ajasta. Kvartti tutkimusartikkeleita. Helsingin kaupunki.

Määttä S (2022): Helsinkiläisnuorten hyvinvoinnin ulottuvuudet – perhetaustan ja kasvuympäristön yhteydet koettuun hyvinvointiin. Tutkimuksia 2022: 2. Helsingin kaupunki.

Määttä S (2023): Kouluterveyskysely 2023 – Helsinkiläislasten ja nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Tilastoja 2023: 6. Helsingin kaupunki.

Määttä S (2025): Helsinkiläisnuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne tärkeimpiä selittäviä tekijöitä. Kvartti tutkimusartikkeli. Helsingin kaupunki. Haettu 20.4.2025 osoitteesta <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsinkilaisnuorten-koettu-hyvinvointi-terveys-ja-turvallisuus-sukupuoli-ja-perheen-koettu>.

Neitola M, af Ursin P & Pihlaja P (2024): Explaining children’s social relationships in early childhood: the role of parental social networks. *European Early Childhood Education Research Journal*, 32(3): 383–398.

Nur N (2024): The Housing preferences and choices of highly skilled second-generation Somalis in Helsinki. Maisterin tutkielma. Helsingin yliopisto.

Ollila AK (2008): Kerrottu tulevaisuus – Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. *Acta Universitatis Lapponiensis* 141 / Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 85. Nuorisotutkimusverkosto.

Page M (2020): Beyond neighbourhood differentiation: Towards a multi-domain approach to segregation in Helsinki. *Helsinki Quarterly* 3/2020: 64–77. Haettu 9.5.2025 osoitteesta [Quarterly_3_2020.pdf](#).

Page M (2023): Lähiö sosiaalisen elämän areenana. Teoksessa M Vaattovaara, A Joutsiniemi, V Bernelius, M Page, O Rönnberg, M Stjernberg, S Iltanen, I Ramos Lobato & T Jama (toim.), *Re:Urbia: Lähiöiden segregaatiohaaste ja tulevaisuus*, 104–144. Helsingin yliopisto. Haettu 9.5.2025 osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/566760>.

Pinkster FM (2014): “I Just Live Here”: Everyday Practices of Disaffiliation of Middle-class Households in Disadvantaged Neighbourhoods. *Urban Studies*, 51(4), 810–826.

Pisarevskaya A & Scholten P (2025): Cities of migration. Understanding the diversity of urban diversities in Europe. Springer & IMISCOE.

Pulkkinen J, Kauppinen H, Hiltunen J, Lehtola P, Nissinen K & Rautopuro J (2024): Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022 -tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos: Tutkimuksia 39.

- Read S & Salmela-Aro K (2024):** Maahanmuuttajanuorten uupumus ja kyynistyminen koulussa ja yhteiskunnassa. Teoksessa TA Renvik & M Säävälä (toim.), Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Read S, Salmela-Aro K, Kiuru N, Helenius J, Junttila N (2024):** The cohort trends of social connectedness in secondary school students in Finland between 2017 and 2021. PLoS ONE 19(10): e0312579.
- Ristikari T, Keski-Säntti M, Sutela E, Haapakorva P, Kiilakoski T, Pekkarinen E, Kääriälä A, Aaltonen M, Huotari T, Merikukka M, Salo J, Juutinen A, Pesonen-Smith A & Gissler M (2018):** Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Raportti 7/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rosengren K & Kauppinen TM (2024):** Neighbourhood satisfaction among municipal tenants in the Helsinki Metropolitan Area. Tidsskrift for Boligforskning, 7(1), 25–49.
- Rönnerberg O, Bernelius V & Ramos Lobato I (2024):** How schools affect neighbourhoods: a conceptual framework for the multiple roles of public schools. Nordic Journal of Studies in Educational Policy: 1–16.
- Rönnerberg O, Pelkonen N & Vaattovaara M (2025):** Haavoittuvalaiset asuinalueet: Huonosti kuultujen asukkaiden luottamus, viihtyminen ja koetut ongelmat. Yhteiskuntapolitiikka, 90(2), 109–122.
- Salmela-Aro K (2022):** Miksi hyvinvointi ja pahoinvointi näyttäisivät kasvavan samaan aikaan? Teoksessa Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 6/2022.
- Saukkonen P (2024):** Segrekuutio – eli lisää järkeä alueiden ja yhteisöjen eriytymisestä käytävään keskusteluun. Blogikirjoitus 13.8.2024. Haettu 21.4.2025 osoitteesta pasisaukkonen.wordpress.com.
- Stjernberg M, Cavicchia R, Bogason A & Vuithier A (2025):** Beyond segregation: Nordic approaches to socially inclusive cities. Nordregio Report 2025:7.
- Tammaru T, Sinitsyna A, Akhvizadegan A, Van Ham M, Marcińczak S & Musterd S (2021):** Income Inequality and Residential Segregation in European Cities. Teoksessa G Pryce, YP Wang, Y Chen, J Shan & H Wei (toim.), Urban Inequality and Segregation in Europe and China, 39–54. Springer International Publishing.
- Tarkiainen L, Kempainen T, Lahtinen H, Bernelius V & Martikainen P (2024):** The effect of cumulative childhood exposure to neighbourhood socioeconomic disadvantage on school performance – a register-based study on neighbourhoods, schools, and siblings. European Sociological Review, 40(3): 403–416.
- THL (2025):** Keskeisiä käsitteitä. Haettu 8.5.2025 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>.
- Torpan K, Sinitsyna A, Kährrik A, Kauppinen TM & Tammaru T (2022):** Overlap of migrants' housing and neighbourhood mobility. Housing Studies, 37(8), 1396–1421.
- Tuominen M & Haanpää L (2022):** Young people's well-being and the association with social capital, i.e., social networks, trust and reciprocity. Social Indicators Research, 159(2): 617–645.
- Vaalavuo M, Kailaheimo-Lönnqvist S, Kauppinen TM & Sirniö O (2021):** Neighbourhood effects on psychiatric disorders among Finnish adolescents: The moderating impact of family background. Health & Place, 71: 102671.
- Vaattovaara M, Jännes J & Posti M (toim.) (2024):** Kohti kestävämpiä asuinalueita. Kaupunginosien ja kortteleiden kestävyysindikaattoreita. Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria, Helsingin yliopisto.

- Vilkama K (2011):** Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2011:2. Helsingin kaupunki, Tietokeskus
- Vilkama K & Bernelius V (2019):** Pupils on the move: School catchment area segregation and residential mobility of urban families. *Urban Studies*, 56(15), 3095–3116.
- Vilkama K, Ahola S & Vaattovaara M (2016):** Välttelyä vai vetovoimaa? Asuinympäristön vaikutus asuinalueilla viihtymiseen ja muuttopäätöksiin pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2016: 4. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Vilkama K, Högnabba S & Bernelius V & Henriksson R (toim.) (2023):** Segregaation ennalta ehkäiseminen ja lieventäminen Helsingin kaupungissa. Muistioita 2023:1. Helsingin kaupunki.
- Vilkama K, Lönnqvist H, Väliniemi-Laurson J & Tuominen M (2014):** Erilaistuva pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012. Tutkimuksia 2014:1. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
- Vilkama K & Vaattovaara M (2015):** Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(3): 207–220.
- Yang TC, Park K & Matthews SA (2020):** Racial/ethnic segregation and health disparities: Future directions and opportunities. *Sociology Compass*, 14(6), e12794.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet Helsingissä

Harri Sinkko & Pasi Saukkonen

Tämä artikkeli luo yleiskatsauksen lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin Helsingissä tilastollisesta näkökulmasta. Lapsia ja nuoria on Helsingissä paljon, mutta heidän osuutensa on ollut laskussa. Joka kolmas helsinkiläinen asui vuoden 2023 lopussa lapsiperheessä. Lapsiperheet sijoittuvat kaupungin alueelle epätasaisesti. Maahanmuutto on muuttanut lyhyessä ajassa paljon nuorten ikäluokkien väestörakenteita. Tulevaisuuden Helsinki näyttääkin entistä moninaisemmalta myös lapsiperheiden osalta.

Johdanto

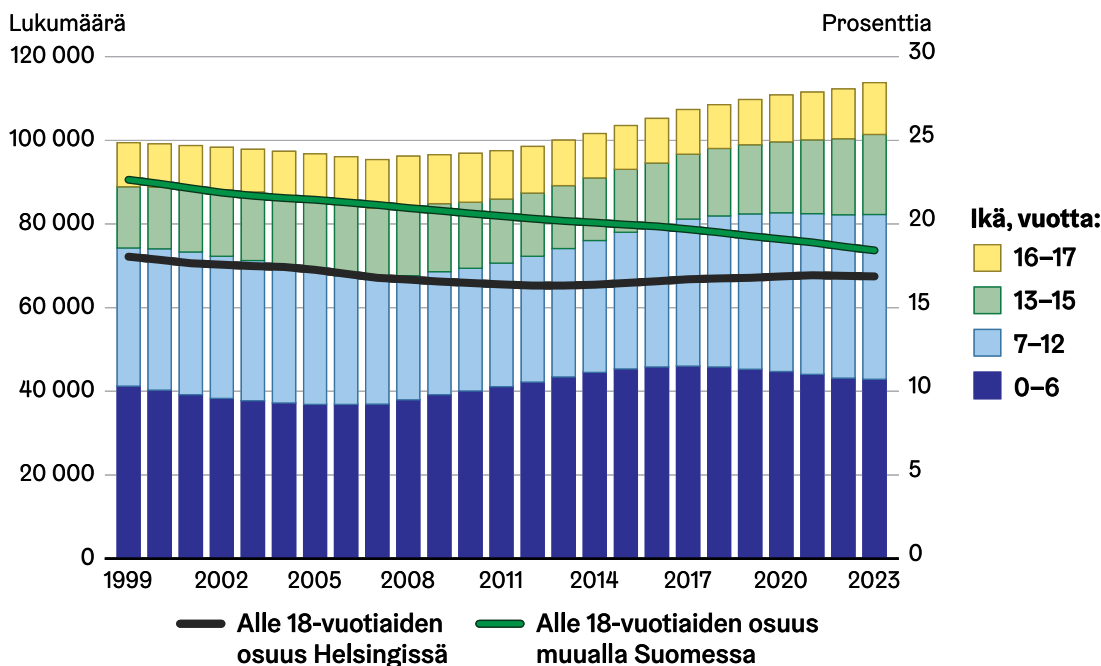
Tässä julkaisussa tarkastellaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden alueellista ja väestöryhmäkohtaista eriytymistä Helsingissä. Artikkelien taustaksi on hyvä tutustua väestötilanteeseen ja väestökehityksen yleiseen taustaan. Kuinka paljon Helsingissä ylipääntään on lapsia, nuoria ja lapsiperheitä, ja mikä on heidän osuutensa kaupungin väestöstä? Millä lailla nämä määrät ja osuudet vaihtelevat alueellisesti kaupungin sisällä? Minkälaista on ollut viime aikojen kehitys, ja mitä sen perusteella on odotettavissa?

Artikkelin ensimmäisessä alaluvussa tarkastellaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden määriä koko kaupungin tasolla ja toisessa heidän alueellista jakautumistaan Helsingin eriytymisen näkökulmasta. Kolmannessa luvussa esitetään tietoja lapsista, nuorista ja lapsiperheistä syntyperän mukaan. Tällöin puhutaan yhtäältä suomalaistaustaisista ja toisaalta ulkomailla tai Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista. Neljännessä luvussa näkökulma on puolestaan lasten ja nuorten rekisteröity äidinkieli, jolloin heidät on jaettu kotimaankielisiin (suomi, ruotsi, saame) ja vieraskielisiin. Artikkelin päätteeksi kootaan yhteen tärkeimmät tiedot ja tulkinnot ja pohditaan lyhyesti odotettavissa olevaa väestökehitystä. Artikkelin nojaa Tilastokeskuksesta saatuihin rekisteripohjaisiin väestötietoihin.

Lasten ja nuorten osuus väestöstä on pienentynyt

Helsinkiläisten lasten ja nuorten määrä on kokonaisuudessaan kasvanut vuosituhanen alusta. Vuoden 2023 lopussa Helsingissä asui 114 000 alle 18-vuotiasta, kun heitä oli vuoden 1999 lopussa 99 000 henkeä. Heidän osuutensa kaupungin väestöstä on kuitenkin 2000-luvulla laskenut 18 prosentista 17 prosenttiin. Lasten ja nuorten osuus väestöstä on pienentynyt Helsingissä maltillisemmin kuin muualla Suomessa. (ks. kuvio 1.)

Kuvio 1. Lasten ja nuorten määrän muutokset Helsingissä ikäluokkien mukaan ja alle 18-vuotiaiden osuus väestöstä Helsingissä ja muualla Suomessa vuosina 1999–2023

Lähde: Kaupunkitieto, Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Lapsiperheitä oli Helsingissä vuoden 2023 lopussa 65 620, ja niiden osuus kaikista asutokunnista oli hieman alle viidennes. Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheitä ovat perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Lapsiperheiden koko vaihtelee suuresti, keskipakko oli 3,5 henkeä. Noin puolet lapsiperheistä oli yhden lapsen perheitä.

Perheistä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, reilu neljäsosa (28 %) oli yksinhuoltajaperheitä. Niistä suurin osa oli yksinhuoltajaäitien perheitä. Alle 18-vuotiaita lapsia yksinhuoltajaperheissä oli 28 900, eli noin neljännes kaikista lapsista. Joissain väestöryhmissä yksinhuoltajuus oli yleistä: esimerkiksi somalinkielisistä perheistä noin puolet oli yhden vanhemman perheitä.

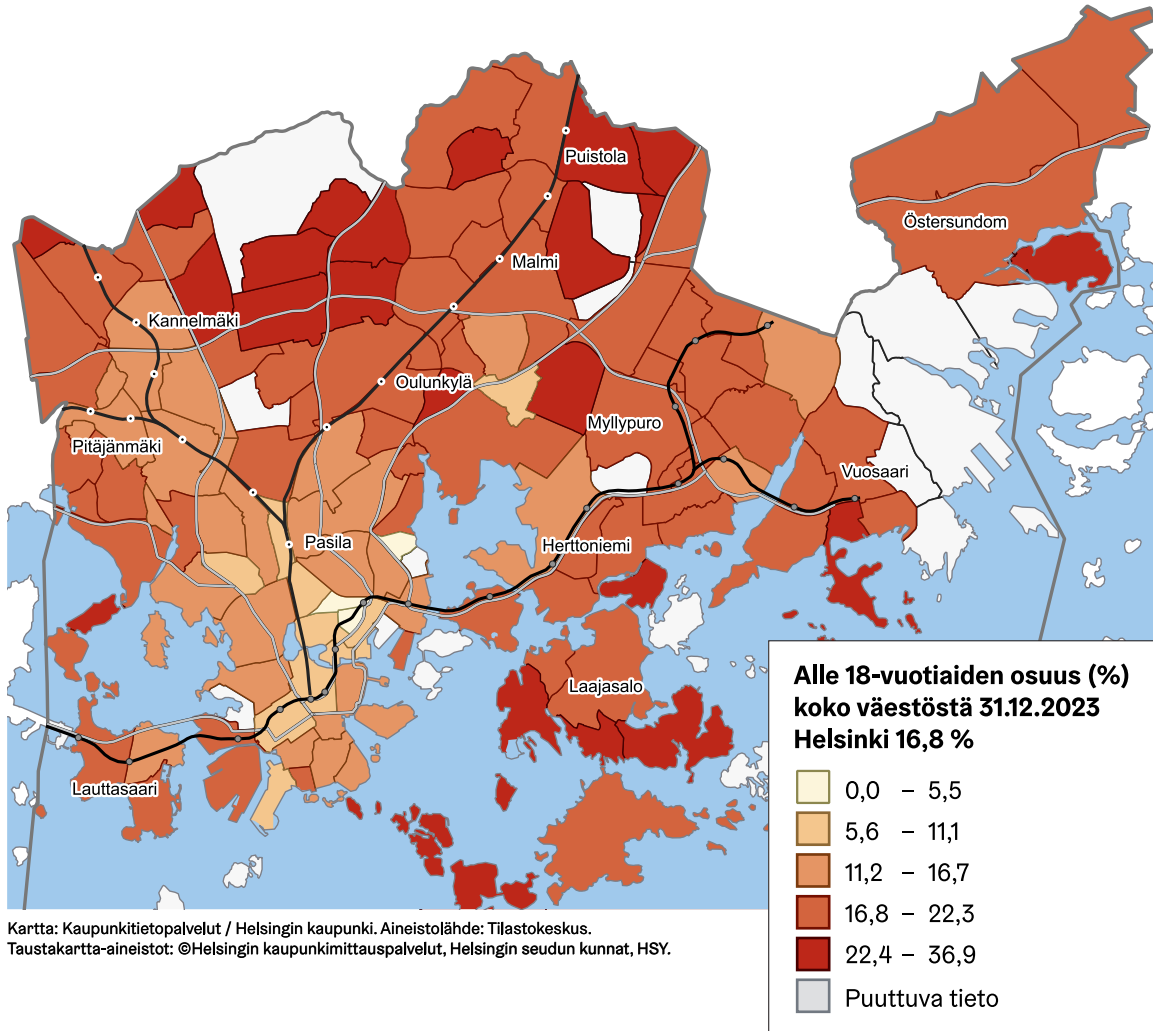
Lapset ja nuoret sijoittuvat alueellisesti epätasaisesti

Nuoriin ikäluokkiin kuuluvat helsinkiläiset sijoittuvat kaupungin alueella epätasaisesti. Noin joka viides heistä asui vuoden 2023 lopussa Itäisessä suurpiirissä (N=21 606), kun koko väestöstä alueella asui 17 prosenttia. Muissa suurpiireissä alle 18-vuotiaiden määrä vaihteli noin 10 000 ja 20 000 hengen välillä (pois lukien Östersundom, jossa määrä oli vain 346). Itäisessä suurpiirissä lasten ja nuorten osuus koko väestöstä oli 17 prosenttia, kun muissa suurpiireissä osuus vaihteli Keskeisen suurpiirin 12 prosentista Pohjoisen suurpiiriin 21 prosenttiin.

Peruspiireittäin tarkasteltuna alle 18-vuotiaiden määrä oli suurin Mellunkylässä (7 634) ja Vuosaaressa (7 441). Näillä alueilla lasten ja nuorten osuus väestöstä oli 19 prosenttia, kun taas suurimmat osuudet peruspiiritasolla olivat Tuomarinkylän ja Itä-Pasilan peruspiireissä (25 prosenttia). Nuoriin ikäluokkiin kuuluvien osuus oli suuri eräillä kaupungin itäisillä, kaakkaisilla ja pohjoisilla alueilla. Näistä alueista osa on pientalovaltaisia, ja osa puolestaan väestömäärältään suuria kerrostaloalueita. Alle 18-vuo-

tiaiden osuus väestöstä oli puolestaan pienin kantakaupungissa ja siihen välittömästi liittyvillä alueilla. (ks. kuvio 2.)

Kuvio 2. Alle 18-vuotiaiden osuus (%) väestöstä Helsingissä vuoden 2023 lopussa osa-alueittain

Helsingiläisistä joka kolmas asui vuoden 2023 lopussa lapsiperheessä. Lapsiperhevaltaisoin oli Pohjoinen suurpiiri (44 %), kun taas Keskisessä suurpiirissä lapsiperheiden osuus oli vain neljännes. Osa-alueittain tarkasteltuna lapsiperheissä asuvien osuus vaihtelee vielä enemmän, alle kymmenestä prosentista yli 60 prosenttiin.

Myös lapsiperheiden perhekoko vaihtelee huomattavasti. Lapsiperheistä vähintään kolmelapsisten perheiden osuus oli koko Helsingissä 12,5 prosenttia. Tällaisia perheitä oli Kalliossa ja Alppiharjussa vain viitisen prosenttia, kun taas Itäiseen suurpiiriin kuuluvilla Kallahden, Puotinharjun ja Itäkeskuksen alueilla monilapsisia perheitä oli lähes neljännes kaikista lapsiperheistä. Monilapsisten perheiden osuus oli suuri myös Koillisen suurpiirin alueella sijaitsevassa Alppikylässä.

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten määrä kasvaa

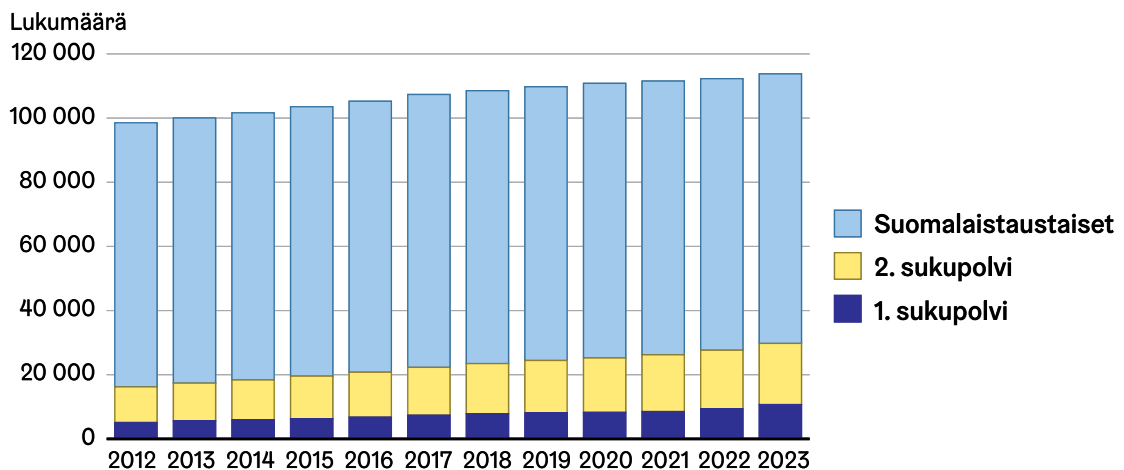
Ulkomaalaistaustaisilla eli ulkomaista syntyperää olevilla tarkoitetaan Suomessa henkilöitä, joilla molemmat vanhemmat, tai ainoa tiedossa oleva vanhempi, ovat syntyneet ulkomailla. Heistä osa on itse syntynyt ulkomailla ja osa Suomessa. Jälkimmäisiä kutsutaan usein maahanmuuton toiseksi sukupolveksi.

Laajempi muutto ulkomailta Suomeen alkoi vasta 1990-luvun alussa. Suomeen muuttaneet ovat pääosin olleet työikäistä väestöä, ja heidän osuutensa Helsingin ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on yhä suuri. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten määrä on kuitenkin kasvanut selvästi. Heitä oli Helsingissä vuoden 2023 lopussa vajaa 25 000 henkeä, joista kolme neljäsosaa oli alle 18-vuotiaita.

Suomeen on aina muuttanut myös lapsia ja nuoria, mutta etenkin toisen sukupolven kasvun myötä nuoriin ikäluokkiin kuuluvien ulkomaalaistaustaisten osuus Helsingin ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on kasvanut. Samalla ulkomaalaistaustaisten osuus nuoriin ikäluokkiin kuuluvista helsinkiläisistä on kasvanut nopeasti (kuvio 3). Alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä ulkomaalaistaustaisten osuus vaihteli vuoden 2023 lopussa ikäryhmittäin 23 ja 26 prosentin välillä.

Suomessa syntyneiden osuus sitä suurempi, mitä nuoremmasta ikäryhmästä on kyse. Alle kouluikäisistä ulkomaalaistaustaisista neljä viidesosaa oli vuoden 2023 lopussa syntynyt Suomessa. Peruskouluikäisistä Suomessa syntyneitä oli 57 prosenttia, kun taas yli 15-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten ryhmässä ulkomailla syntyneiden osuus oli yli puolet.

Kuvio 3. Alle 18-vuotiaiden määrä syntyperän ja maahanmuuton sukupolven mukaan vuosina 2012–2023

Lähde: Kaupunkitieto, Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Vuonna 2023 alle 18-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten yleisimmät taustamaat olivat Somalia (5 651), entinen Neuvostoliitto (3 496), Irak (2 440), Viro (1 867) ja Afganistan (965). Lasten ja nuorten taustamaiden suuruusjärjestys poikkeaa hieman kaupungin Suomeen muuttaneesta ulkomaalaistaustaisesta väestöstä, mikä johtuu osin käytössä olevasta ulkomaisen syntyperän määritelmästä ja osin syntyvyyden vaihtelusta eri väestöryhmissä. Ulkomailla syntyneistä helsinkiläisistä suurimpia ryhmiä ovat virolaistaustaiset sekä ne, joiden taustamaa on Venäjä tai entinen Neuvostoliitto.

Alle 18-vuotiaista noin neljännes on vieraskielisiä

Maahanmuuton vaikutuksia Helsingin väestörakenteeseen voidaan tarkastella myös rekisteröidyn äidinkielen kautta. Tällöin ne, joilla äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, ovat kotimaankielisiä ja muut vieraskielisiä. Vuoden 2023 lopussa vieraskielisten osuus kaupungin väestöstä oli 20 prosenttia. Alle 18-vuotiaasta väestöstä osuus oli suurempi, 24 prosenttia.

Perheistä osa oli yksikielisiä ja osa monikielisiä. Lapsiperheitä, joissa molemmat vanhemmat olivat suomenkielisiä, oli selvästi eniten, 43 prosenttia. Vieraskielisiä perheitä, joissa molemmilla vanhemmilla oli sama äidinkieli, oli yli 5 700, joten näitten perheiden osuus kaikista perheistä oli yhdeksän prosenttia. Venäjänkielisiä, somalinkielisiä ja arabiankielisiä oli kutakin kieliryhmää viidesosa. Osassa lapsiperheitä vanhemmilla oli eri äidinkielet, ja näissä perheissä lapset kasvavat usein siis samalla kaksi- tai jopa monikieliseksi.

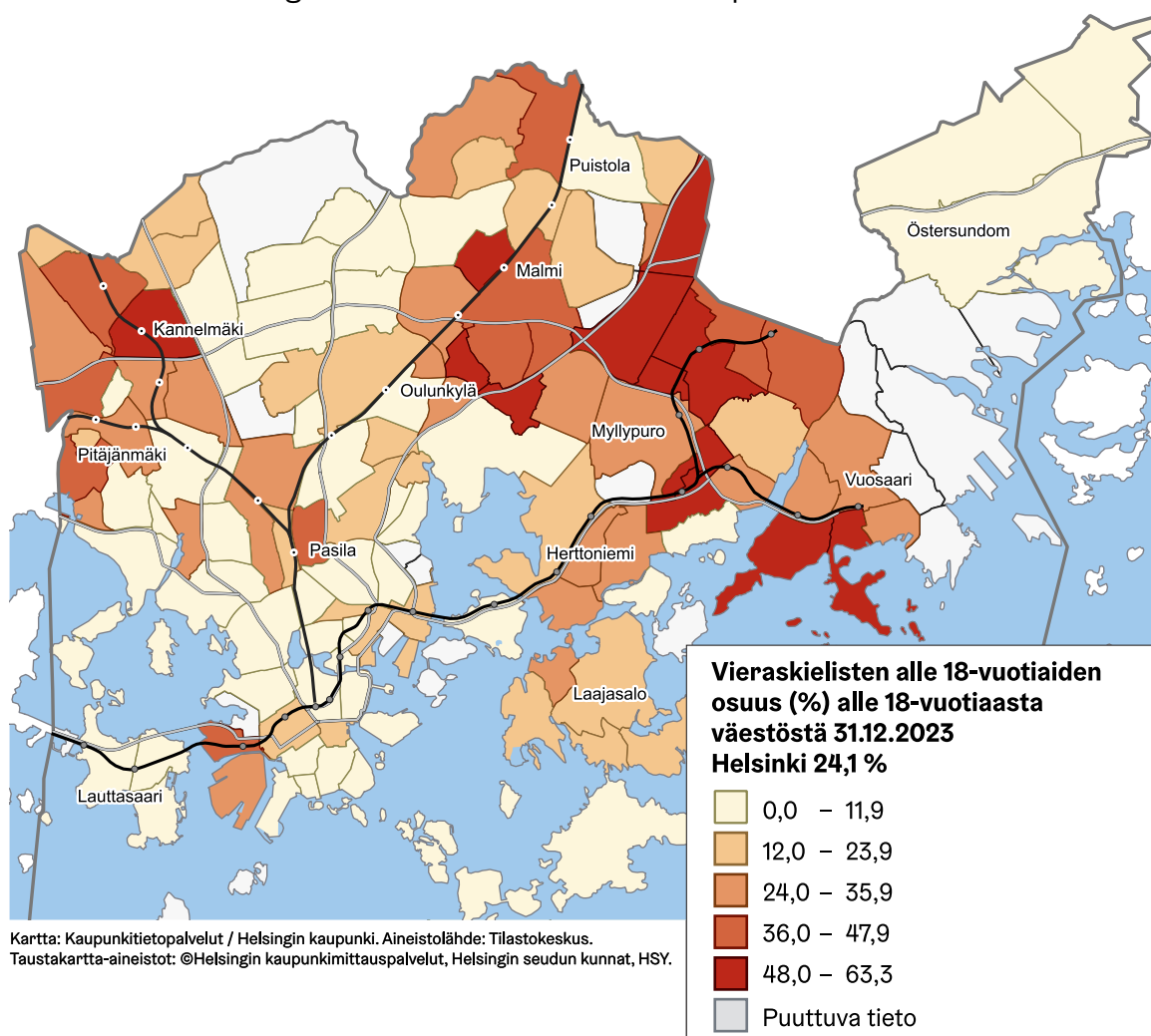
Osassa kaksikielisistä perheistä suomi tai ruotsi on toinen äidinkielistä, ja siten myös lapsi tai lapset kasvavat samalla kotimaankielisiksi. Toisissa tilastojen mukaan kaksikielisissä perheissä molempien vanhempien kielet ovat puolestaan niin sanottuja vieraita kieliä. Kotona ei tällöin useinkaan puhuta suomea tai ruotsia, mutta lapset voivat silti kasvaa kaksi- tai jopa monikieliseksi. Sekä yksi- että kaksikielisissä vieraskielisissä perheissä suomen tai ruotsin oppiminen jää kuitenkin yleensä kodin ulkopuolisen maailman varaan.

Yleisin yksittäinen kaksikielinen yhdistelmä on suomi-ruotsi, joita on 2 513 perhettä. Perheitä, joissa toinen vanhemmista on kotimaankielinen ja toinen vieraskielinen, on yhteensä 6 100. Näissä perheissä miesten yleisimpiä vieraita kieliä ovat englanti, espanja ja arabia sekä naisten yleisimpiä kieliä taas venäjä, englanti ja viro.

Kieliperusteisesti voidaan katsoa tarkemmin myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden alueellista eriytymistä. Suomeen muuttaneen väestön alueellinen eriytyminen Helsingissä alkoi jo 1990-luvulla. Ulkomailla syntyneitä sijoittui keskimääräistä enemmän vuokratasoltaan halvemmille alueille, joilla oli suhteellisen paljon kaupungin vuokra-asuntoja. Sitten kehitys on ollut kahtalaista. Yhtäältä vieraskielistä (tai ulkomaa-laistaustaista) väestöä asuu kaikkialla kaupungissa, toisaalta joidenkin alueiden prosentuaaliset osuudet ovat edelleen loitonneet kaupungin keskiarvosta. Tässä mielessä eriytyminen on voimistunut.

Vieraskielisten väestöosuudella mitattuna erot kaupungin alueiden välillä ovatkin alle 18-vuotiaassa väestössä jo suuria (kuvio 4). Helsingin 148 osa-alueesta noin joka neljännessä vieraskielisten osuus oli vuoden 2023 lopussa alle 10 prosenttia. Yhdellätoista osa-alueella osuus oli kuitenkin noin puolet tai enemmän. Näiden yhdentoista osa-alueen osuus koko Helsingin väestöstä oli noin 10 prosenttia. Suuren vieraskielisten väestöosuuden osa-alueita olivat esimerkiksi Itä-Helsingissä sijaitsevat Kontula, Kallunki ja Meri-Rastila.

Kuvio 4. Vieraskielisten alle 18-vuotiaiden osuus (%) alle 18-vuotiaasta väestöstä Helsingissä osa-alueittain vuoden 2023 lopussa

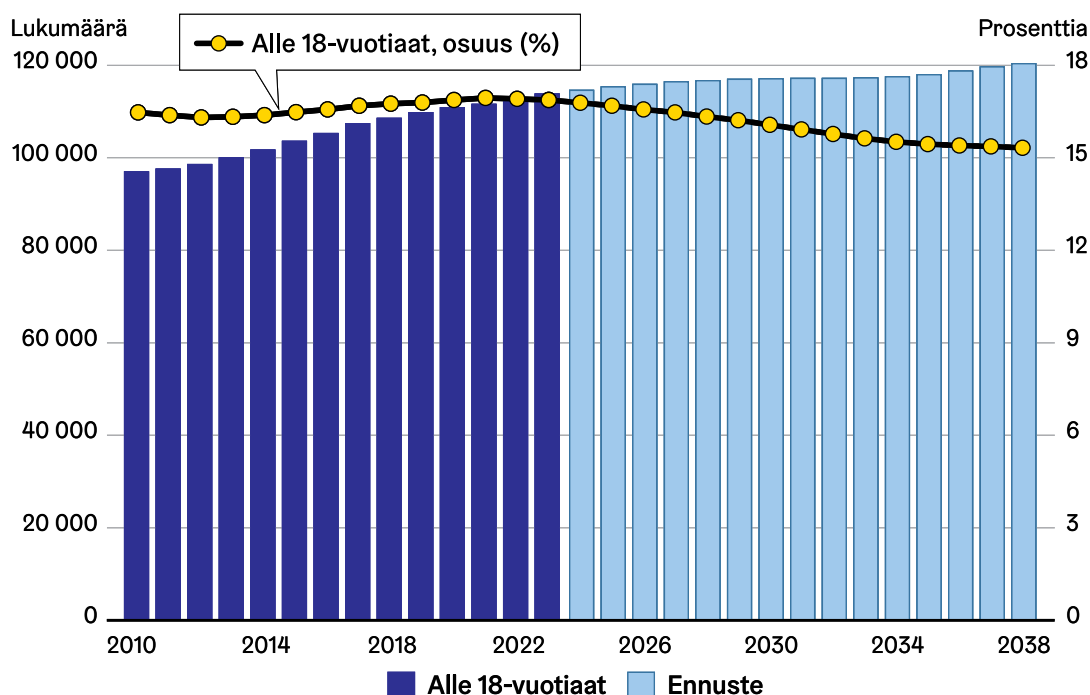
Helsinki on moninainen kaupunki niin ulkomaalaistaustaisten taustamaiden kuin rekisteröityjen äidinkielen osalta, ja moninaisuus on viime aikoina entisestään lisääntynyt. Alle 18-vuotiaiden osalta suurin kieliryhmä olivat vuoden 2023 lopussa somalinkieliset, joita oli noin 5 500. Suuria kieliryhmiä ovat myös venäjän-, arabian-, englannin-, viron-, kurdin- ja persian- tai farsinkieliset. Vironkielisten lasten määrä on tosin ollut jo useiden vuosien ajan laskussa, siinä missä esimerkiksi somalin- ja arabiankielisten määrät ovat kasvaneet osin muuttoliikkeen ja osin syntyvyyden seurauksena.

Yhteenveto ja näkymiä tulevaisuuteen

Suomalaisten kaupunkien vertailussa Helsinki on väestörakenteeltaan yhä melko nuori kaupunki. Vaikka lasten ja nuorten osuus väestöstä on hieman pienentynyt, heitä on silti paljon sekä määrällisesti että suhteellisesti. Joka kolmas helsinkiläinen asui vuoden 2023 lopussa lapsiperheessä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnilla on suuri merkitys kaupungin tulevaisuuden kannalta.

Alle 18-vuotiaiden määrä kasvaa tulevina vuosina hitaasti alhaisen syntyvyyden seurauksena. Ikäryhmän koko kasvaa tulevien 15 vuoden aikana noin 6 000 hengellä, mutta osuus väestöstä pienenee nykyisestä 17 prosentista lähelle 15 prosenttia. Helsinki on viime vuodet kasvanut enemmän muuttoliikkeen kuin syntyvyyden seurauksena. Koska muuttajat ovat suurelta osin työikäisiä, muuttoliikkeen välitön vaikutus alle 18-vuotiaiden määrään on pieni. (ks. kuvio 5.)

Kuvio 5. Alle 18-vuotiaiden määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2020–2023 ja ennuste vuosille 2024–2038

Lähde: Kaupunkitieto, Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Perheitä on monenlaisia. Lapsettomien perheiden lisäksi on ydinperheitä, uusperheitä, yksinhuoltajaperheitä, sateenkaariperheitä, adoptioperheitä, sijaisperheitä ja usean sukupolven perheitä. Useimmissa Helsingin lapsiperheissä on kaksi vanhempaa. Yksinhuoltajaperheitä on kuitenkin useampi kuin joka neljäs. Vastaavasti noin joka neljäs helsinkiläinen lapsi asuu yksinhuoltajaperheessä.

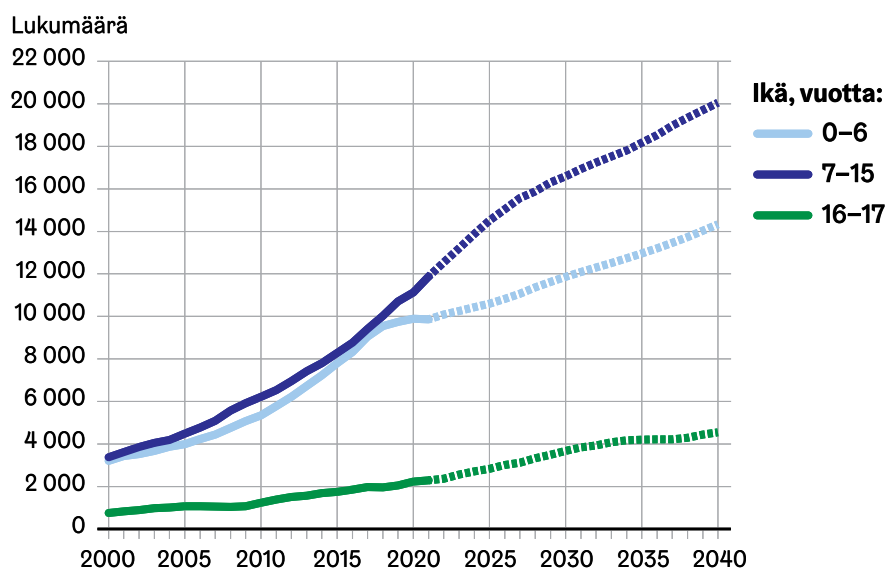
Lapset, nuoret ja lapsiperheet sijoittuvat kaupungin alueelle epätasaisesti. Heistä noin joka viides asui väkirikkaassa itäisessä suurpiirissä. Nuoriin ikäluokkiin kuuluvien osuus oli ylipäättään suuri monilla kaupungin itäisillä ja pohjoisilla alueilla. Näistä alueista osa on pientalovaltaisista pienehkön väestömäärän alueita, osa puolestaan väkiluvultaan suuria kerrostaloalueita.

Lasten ja nuorten määrän kasvu perustuu pitkälti Suomeen suuntautuneeseen muuttoon ja ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisten Suomessa saamien lasten määrän kasvuun. Koska suomalaistaustaisessa tai kotimaankielisessä väestössä syntyvyys on ollut jo pitkään matalalla tasolla, ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus ikäluokasta on kasvanut nopeasti.

Ulkomaalaistaustaisten tai vieraskielisten lasten ja nuorten suhteellisen osuuden kasvu korostuu koillisessa, kaakkoisessa ja itäisessä Helsingissä. Osassa niistä asuu myös niin määrällisesti kuin suhteellisesti tarkasteltuna paljon helsinkiläisiä lapsiperheitä. Tämä kehitys on vahvistanut lasten ja nuorten alueellisen sijoittumisen eriytymistä.

Tulevaisuuden tarkka ennustaminen on maahanmuutossa tapahtuneiden muutosten seurauksena mahdotonta, mutta nuoriin ikäluokkiin kuuluvien vieraskielisten määrän ja osuuden kasvua voi pitää varmana. Kuvio 6 ilmenee tuoreimman vieraskielisen väestön ennusteen mukainen oletus vieraskielisten lasten määrän kehityksestä vuoteen 2040 Helsingissä.

Kuvio 6. Vieraskielisten lasten määrä Helsingissä vuosina 2000–2021 ja ennuste vuosille 2023–2040

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki; Aineistolähde: Tilastokeskus ja Pääkaupunkiseudun kaupungit ja Uudenmaan liitto.

Tulevaisuuden Helsinki on myös tältä osin entistä moninaisempi. Yhä useampi ulkomaalaistaustainen lapsi tai nuori on syntynyt Suomessa. Kielten, kulttuurien ja etnisten taustojen kirjo kasvaa entisestään. Jotkin kaupungin alueista muodostuvat hyvin moninaisiksi, kun taas toiset ovat väestörakenteeltaan yhä melko homogeenisia. Joillain alueilla jokin ulkomaalaistaustainen etninen tai kielellinen ryhmä saattaa kasvaa väestöosuudeltaan merkittäväksi.

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut luoda yleiskatsaus lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin Helsingissä tilastollisesta näkökulmasta katsottuna. Artikkelissa on painotettu eri ikäryhmien kehitystä ja nuoriin ikäluokkiin kuuluvien sekä lapsiperheiden alueellista sijoittumista. Lisäksi artikkelissa on tarkasteltu maahanmuuton tuottamaa väestörakenteiden muutosta niin kielirakenteiden kuin syntyperänkin mukaisten taustojen moninaistumisen kannalta.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnissa on lisäksi kysymys monista muista taustatekijöistä ja niiden vaikutuksista hyvinvoinnin eri osa-alueisiin sekä niin alueelliseen kuin väestöryhmäkohtaiseen eriytymiseen. Tärkeinä taustatekijöinä voidaan pitää esimerkiksi vanhempien työllisyyttä ja koulutusta sekä perheiden taloudellista toimeentuloa, joita usein pidetään olennaisina sosioekonomisina taustamuuttujina. Näitä ja eräitä muita näkökulmia esitellään ja analysoidaan tarkemmin teoksen seuraavissa artikkeleissa.

Perhe, koulu ja asuinalue lasten ja nuorten hyvinvoinnin kulmakivinä: katsaus kirjallisuuteen

Tuuli Anna Renvik & Tommi Sulander

Lasten ja nuorten hyvinvointia selitetään usein perhetaustalla ja yksilön ominaisuuksilla. Näiden lisäksi lapsen tai nuoren hyvinvointiin vaikuttavat myös tärkeät psykososiaaliset tekijät, kuten vuorovaikutuksen määrä ja laatu lapsille ja nuorille tärkeissä kasvuympäristöissä. Turvallisella, kasvua tukevalla vuorovaikutuksella voidaan tukea lapsia ja nuoria silloinkin, kun he altistuvat hyvinvoinnin riskitekijöille.

Johdanto

Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavat monet eri tekijät. Ympäröivät yhteiskunnalliset olosuhteet luovat puitteet kasvamiselle ja perhe-elämälle. Yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat puolestaan siihen, miten ympäristö koetaan ja miten siinä pystytään luoviin. Esimerkiksi toisilla on suurempi taipumus ahdistua kuin toisilla, ja myös vuorovaikutustaidot sekä oppimisvalmiudet vaihtelevat suuresti. Myös monilla ns. sosiodemografisilla taustatekijöillä on merkitystä lapsen ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Näitä ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä, opintojen vaihe, syntyperä, vanhempien koulutustausta ja perheen koettu taloudellinen tilanne (ks. Määttä & Sulander tässä julkaisussa).

Erilaisista tausta- ja ympäristötekijöistä puhuttaessa jää usein pienemmälle huomiolle niiden psykososiaalinen ulottuvuus. Psykososiaaliset tekijät, kuten vuorovaikutuksen määrä ja laatu, ovat tutkitusti erittäin keskeisiä kasvun ja kehityksen kannalta. Niihin voidaan myös vaikuttaa helpommin kuin rakenteellisiin tai yksilöllisiin tekijöihin. Vuorovaikutuksen kautta voidaan tukea useimpia lapsia ja nuoria heidän taustoistaan riippumatta ja samalla torjua eriytymiskehitystä.

Hyvä vuorovaikutus tukee lapsen tai nuoren kasvua myös resilienssin näkökulmasta. Resilienssillä tarkoitetaan psyykkistä kestävyyttä ja joustavuutta, kun elämässä tulee vastaan vaikeuksia, stressiä tai traumaattisia kokemuksia (Southwick ym. 2014). Kyseessä ei ole synnynnäinen ominaisuus, vaan taito, joka kehittyy sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta kotona, koulussa ja muissa lähiyhteisöissä.

Resilientti lapsi tai nuori ei ole immuuni vastoinkäymisille, mutta hän pystyy käsittelemään niitä rakentavasti. Resilienssi ei myöskään tarkoita, että lapsi tai nuori ei koskaan tuntisi ahdistusta tai surua. Päinvastoin: nämä tunteet ovat osa elämää, mutta resilientti lapsi tai nuori löytää tapoja selviytyä niistä ja säilyttää tasapainonsa haastavissakin olosuhteissa (esim. Masten 2014).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käsitellään lasten ja nuorten hyvinvoinnin riski- ja suojaavia tekijöitä. Artikkelissa keskitytään erityisesti vuorovaikutuksen rooliin kolmessa tärkeässä kasvuympäristössä: perheessä, koulussa ja omalla asuinalueella. Tarkastelu noudattaa Helsingin kaupungin käyttämää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tapaa (ks. Määttä 2022), joka pohjautuu sosioekologisiin hyvinvoinnin ja kehityksen malleihin (esim. Allen ym. 2016; Bronfenbrenner 1979).

Vuorovaikutuksen näkökulma lasten ja nuorten hyvinvointiin

Sosiaalisen vuorovaikutuksen määrä ja laatu sekä yksilön asema yhteisössä heijastuvat hänen hyvinvointiinsa (esim. Tayfur ym. 2021). Hyväksytyksi tuleminen ja kokemus kuulumisesta itselle tärkeään ryhmään tai yhteisöön ovat perustarpeita, joiden täyttyminen on tärkeää kaikenikäisten ihmisten hyvinvoinnille (Ryan & Deci 2017).

Lapset ja nuoret voivat kuitenkin kokea hyvinvoinnilleen tärkeät asiat osittain eri tavoin kuin työikäiset tai ikääntyneet. Käsitys itsestä ja elämästä muodostuu vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa: näkemys siitä, miten minulla menee, suhteutetaan vertaisiin ja aiemmin karttuneisiin kokemuksiin. Lapsilla ja nuorilla tämä sosiaalinen vertailu on erilaista kuin aikuisilla. Vaikka sekä vertailukohtia että elämäkokemusta on karttunut rajallisesti, sosiaalisten normien merkitys on korostunut. Nuorten asenteisiin, käyttäytymiseen ja minäkuvan muodostumiseen vaikuttavat erityisesti vertaisten mielipiteet ja esimerkki (Ahmed ym. 2020). Lisäksi lasten ja nuorten kasvuympäristöt eroavat muiden ikäryhmien arkiympäristöistä. Perheen, ikätoverien ja koulun merkitys on heidän elämässään korostunut, ja kiinnittyminen laajempien yhteisöjen, kuten esimerkiksi oman asuinalueen, kotikaupungin tai etnis-kulttuurisen ryhmän jäseneksi on vasta alullaan.

Onkin syytä kysyä, millaiset psykososiaaliset, vuorovaikutukseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä lasten ja nuorten hyvinvointiin. Usein on kyse saman asian kahdesta eri puolesta. Esimerkiksi kasvuympäristön turvattomuus on hyvinvoinnin riskitekijä ja turvallisuus taas suojaava tekijä. Viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että aiempaa useampi helsinkiläisnuori kokee kasvuympäristönsä turvattomaksi, mikä puolestaan heikentää heidän hyvinvointiaan (Määttä 2022, 2023). Ne nuoret, jotka eivät ole kokeneet häirintää, syrjintää tai kiusaamista, kokevat hyvinvointinsa paremmaksi ja osallisuutensa vahvemmaksi (Erjansola & Renvik 2024; Määttä 2022).

Lasten ja nuorten hyvinvointia käsitelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että jotkut heistä altistuvat useammille hyvinvoinnin riskitekijöille kuin toiset. Esimerkiksi epäsuotuisat elintavat kasautuvat osalle lapsia ja nuoria. Tämä näkyy esimerkiksi 8.- ja 9.-luokkalaisten nuorten keskuudessa. Heistä noin viidennes ei liiku vähintään yhtä tuntia päivässä, ei syö aamupalaa joka arkiaamu ja nukkuu arkisin alle kahdeksan tuntia (Määttä 2023b). Näihin hyvinvoinnin haasteisiin vaikuttavat osaltaan psykososiaaliset tekijät, kuten perheen sosiaalinen tuki ja vanhempien asettamat rajat. Seuraavassa syvennytään tarkemmin vuorovaikutuksen rooliin kolmessa eri kasvuympäristössä: perheessä, koulussa ja omalla asuinalueella.

Perhe

Perhe on lasten ja nuorten hyvinvoinnin keskeisin kulmakivi (ks. Tuominen & Haanpää 2022). Vanhemmat voivat vaikuttaa kasvuympäristön turvallisuuteen sekä vahvistaa lapsen tai nuoren itsesäätelyä, resilienssiä ja terveellisiä elämäntapoja. On tärkeää, että vanhemmat myös uskovat omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa: kokemus siitä, että voi vaikuttaa oman lapsensa menestykseen voi vahvistaa niin vanhempien kuin heidän lastensakin hyvinvointia (Albanese ym. 2019).

Väkivallattoman ja psykologisesti turvallisen ympäristön takaaminen on lähtökohta, jonka varaan hyvät kasvuolosuhteet rakentuvat. Tuoreimman Kouluterveyskyselyn mukaan aiempaa useampi helsinkiläislapsi ja nuori kokee kuitenkin kasvuympäristönsä turvattomaksi, ja osa raportoi vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten harjoittamasta väkivallasta (Määttä 2023a). Fyysisen väkivallan rinnalla on muistettava myös henkisen väkivallan haitallisuus. Halmeen ja kumppaneiden (2018) tutkimuksen mukaan

nuoret, jotka ovat kokeneet vanhempiansa taholta henkistä väkivaltaa, kokevat muita enemmän yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta, uupumusta ja tyytymättömyyttä elämäänsä.

Vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa myös lasten ja nuorten terveyskäyttäytymiseen, kuten päihteidenkäyttöön, liikkumiseen, sosiaalisen median käyttöön sekä riittävään lepoon ja ravintoon. Vanhempien antama esimerkki ja kontrolli on tärkeää haitallisen terveyskäyttäytymisen ehkäisyssä. Samalla kun vanhemmat ohjaavat nuoren käyttäytymistä toivottuun suuntaan, he tulevat myös vahvistaneeksi hänen omaa itsekontrolliaan, joka on vasta kehittymässä (Ellonen, Minkkinen ym. 2021).

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja resilienssiä voidaan tukea kotona myös hyvällä ravitsemuksella (Springfield-Trice ym. 2024) sekä säännöllisellä uni- ja ruokailurytmillä (André ym. 2021; Guida ym. 2024). Nämä tottumukset opitaan jo varhain omien vanhempien ja koko perheen tapojen kautta. Rutiinien merkitys korostuu erityisesti stressaavissa olosuhteissa, jolloin ruokailu- ja unirytmivät voivat kärsiä.

Nuoruusikä onkin haastava elämänvaihe: nuoret kohtaavat uusia, vaikeitakin tilanteita samalla, kun valmiudet niiden käsittelyyn ovat vasta kehittymässä. Perheen turvalliset vuorovaikutussuhteet ja toimiva keskusteluyhteys vanhempiin suojaavat nuorten hyvinvointia, osallisuutta ja koulunkäyntiä silloinkin, kun he altistuvat hyvinvoinnin riskitekijöille, kuten kiusaamiselle tai syrjinnälle (Erjansola & Renvik 2024; Halme ym. 2018; Määttä 2022). Yhteiset keskustelut voivat tarjota tukea, mutta ne myös viestivät lapselle tai nuorelle, että hänen näkemyksillään on merkitystä, ja ongelmia voidaan ratkoa yhdessä.

On tärkeää, että lapsilla ja nuorilla on lähellään vähintään yksi aikuinen, johon tukeutua. Newmanin (2002) mukaan resilienssiä tukee vanhemman ehdoton tuki, hyvät vuorovaikutussuhteet perheen sisällä sekä perheen arvomaailman esilletuominen kotona (Newman 2002). Lapsia ja nuoria ei tulisi suojella liiaksi vastoinikäymisiltä, koska ne tarjoavat mahdollisuuksia kehittää selviytymistaitoja. Ymmärrys siitä, että haasteet ovat osa elämää ja että niistä voi oppia, vahvistaa lasten ja nuorten kykyä kohdata vaikeudet optimistisemmin ja rakentavammin.

Koulu ja vertaissuhteet

Koulu välittää oppilaille yhteiskunnassa vallitsevia normeja siitä, mikä on mahdollista, hyväksyttyä ja toivottua. Koulu on myös paikka, jossa merkittävä osa lasten ja nuorten arkisista vuorovaikutustilanteista tapahtuu. Onkin myönteistä, että useimmat helsinkiläislapset ja -nuoret pitävät koulunkäynnistä ja kokevat olevansa osa luokka- ja koulu-yhteisöä (Määttä 2023a). Koulu ei kuitenkaan aina ole kasvua tukeva ympäristö. Yksinäisyys, koulukiusaaminen, häirintä ja syrjintä ovat yleisiä ongelmia helsinkiläisnuorten keskuudessa (Määttä 2023a; Renvik & Lepola tässä julkaisussa).

Tutkimukset viittaavat siihen, että erityisesti vähemmistöjen jäsenet, kuten esimerkiksi etnisiä tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä edustavat oppilaat, kokevat koulussa eriarvoista kohtelua (Allen ym. 2021; Lehtonen ym. 2024; Pikkarainen & Kykyri 2023). Vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden hyvinvointia voidaan tukea esimerkiksi käsittelemällä opetussisällöissä ihmisten moninaisuutta ja osoittamalla, että opettajat pitävät yhdenvertaisuuden edistämistä tärkeänä (Basarkod ym. 2024; Mäkinen ym. 2022; Sares-Jäske ym. 2024).

Opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutussuhde on tärkeä myös osallisuuden kokemuksen muodostumisen kannalta (Erjansola & Renvik 2024). Parhaimmillaan vuorovaikutus opettajan kanssa tukee oppilaiden psykologisia perustarpeita, kuten tarvetta itsenäisyyteen, pystyvyyteen ja yhteisöön kiinnittymiseen. Tällainen vuorovaikutus kehittää oppilaiden sosioemotionaalisia taitoja, jotka puolestaan auttavat heitä pärjäämään opinnoissaan ja sosiaalisissa suhteissaan (Wang ym. 2024).

Jokainen kouluyhteisön jäsen voi osaltaan vaikuttaa yhteisen ilmapiirin muodostumiseen ja hyväksytyin käytöksen rajoihin. Kyse ei kuitenkaan ole vain sääntöjen asettamisesta tai ulossulkemiseen ja väkivaltaan puuttumisesta. Hyvinvoinnin, opiskelumotivaation ja opintoihin sitoutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että oppilas kokee olevansa hyväksytty osa luokka- ja kouluyhteisöä taustoistaan ja ominaisuuksistaan riippumatta. Kouluyhteisöön kiinnittyminen tukee myöhempiin opintoihin siirtymistä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä (Motti-Stefanidi 2023; Read & Salmela-Aro 2024). Joukkoon kuulumisen kokemusta voidaan tukea koulun hyvällä ilmapiirillä (Abdulhamed & Beattie 2024). Yhteisöllisyyden korostaminen osana koulun normeja on tärkeää myös resilienssin kannalta: yhteisöllisyys edistää lasten ja nuorten kykyä kohdata haasteita (Clauss-Ehlers 2008).

Koulussa tapahtuva vuorovaikutus on tärkeää myös siksi, että se voi vahvistaa hyvin- ja pahoinvoinnin kehiä. Laaja suomalaistutkimus osoitti, että mielenterveyden häiriöt välittyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa: nuoret sairastuvat mielenterveyden häiriöihin sitä todennäköisemmin, mitä useampi nuori heidän sosiaalisessa verkostossaan on kärsinyt esimerkiksi ahdistuneisuudesta tai syömishäiriöstä (Alho ym. 2024). Tutkimus toi esiin myös alidiagnosoinnin vaaran: mikäli omassa verkostossa on nuoria, joilla diagnooseja ei ole, oireilevat nuoret saattavat jättää hakeutumatta avun piiriin. Tutkijoiden mukaan ilmiö voi selittyä paitsi tunnetilojen tarttumisella, myös mielenterveysongelmien arkipäiväistymisellä ja terveyskäyttäytymiseen liittyvillä sosiaalisilla normeilla. Nuorten hyvinvointia tukevien interventoiden onkin syytä huomioida myös nuorten verkostojen voima.

Asuinalue ja sen yhteisöt

Asuinalueiden sosiaalinen ja fyysinen ympäristö tarjoaa kasvulle puitteet: lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan kotinsa läheisyydessä ja alueilla, joilla heidän koulunsa ja harrastuksensa ovat. Asuinalueen merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille onkin suuri. Toisille lähialue tarjoaa mahdollisuuksia, toisille esteitä ja riskejä (ks. Warner & Settersten 2022). Asuinalueen roolin ymmärtäminen lasten ja nuorten kasvun kannalta on tärkeää myös siksi, että lapsiväestön alueellinen eriytyminen on Helsingissä muuta väestöä voimakkaampaa (ks. Sinkko & Saukkonen tässä julkaisussa).

Erilaiset asuinalueet mahdollistavat erilaista vuorovaikutusta. Viimeaikaista tutkimuskirjallisuutta koonnut katsaus osoitti, että asuinalueen sosiaalinen koheesio, kuten turvallisuus sekä asukkaiden keskinäinen luottamus ja avunanto, suojaavat nuorten mielenterveyttä (Breedvelt ym. 2022). Laaja yhdysvaltalainen seurantatutkimus puolestaan osoitti, että mitä aiemmin lapset asuivat tai muuttivat sosioekonomisesti parempiosaisille alueille, sitä paremmin he menestyivät aikuisuudessa niin taloudellisesti kuin koulutuksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta (Chetty ym. 2024; ks. myös Ansala 2024). Tutkijoiden mukaan keskeistä oli ennen kaikkea se, keiden kanssa lapset olivat tekemisissä: vuorovaikutus turvatummassa taloudellisessa tilanteessa olevien lasten ja perheiden kanssa tuki myös heikommissa olosuhteissa kasvavien lasten myöhempiä polkuja. Myönteisillä vuorovaikutussuhteilla voidaan siis tasata lapsiperheiden sosioekonomisten erojen heijastumista lasten myöhempään elämään.

Asuinalueet tarjoavat myös harrastusmahdollisuuksia. On tärkeää muistaa, että harrastamisen olosuhteiden tulee olla kunnossa muutenkin kuin ulkoisina puitteina. Esimerkiksi kokemus asuinalueen turvallisuudesta vaikuttaa helsinkiläislasten liikkumiseen ja liikuntapaikkojen käyttöön (Määttä ym. 2024).

Harrastusten kautta voidaan torjua väestöryhmien eriytymistä, sillä yhteiset harrastukset ruokkivat kohtaamisia eri taustoista tulevien lasten ja nuorten välillä. Tämä voi lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalisen tuen saatavuutta asuinalueella ja

sen yhteisöissä. Erityisesti resilienssin kannalta huomionarvoista on, että harrastuksissa kohdataan usein myös haasteita. Pettymyksistä selviytyminen ja pinnistely uusien taitojen oppimiseksi valmentavat kohtaamaan vaikeuksia myös muilla elämänalueilla. Varsinkin liikunnan merkitys nuorten resilienssin kannalta on todettu useissa tutkimuksissa (esim. Guo & Liang 2023).

Tärkeitä ovat myös asuinalueilla toimivat yhteisöt, kuten naapuriapua antavat ja lapsiperheiden arkea tukevat sosiaaliset verkostot (Grönlund 2020; Mäenpää ym. 2023). Ne voivat vahvistaa perheiden voimavaroja ja yhteenkuuluvuuden tunnetta vanhempien välillä (Seppälä ym. 2023). Suomeen muuttaneiden perheiden kannalta tärkeitä ovat myös omat etniset yhteisöt sekä alueen etninen moninaisuus. Vaikka sosiaalinen koheesio voi olla etnisesti moninaisilla asuinalueilla joskus heikompaa kuin väestöpohjaltaan yhtenäisillä alueilla (esim. Glas ym. 2021), moninaiset asuinalueet voivat tarjota vähemmistöille turvaa ulossulkevilta asenteilta ja syrjinnältä. Esimerkiksi Ellonen, Danielsson ja kumppanit (2021) havaitsivat, että ulkomaalaistaustaiset nuoret joutuivat viharikoksien uhriksi harvemmin etnisesti moninaisemmilla asuinalueilla. Kokemus oman asuinalueen tai etnisen yhteisön jäsenyydestä voi tarjota sosiaalista tukea ja vahvistaa hyvinvointia silloinkin, kun kohdataan etnistä syrjintää (Eid ym. 2024). Haasteena kuitenkin on, että eri taustoista tulevat perheet eivät aina ole tekemisissä toisensa kanssa asuinalueen tarjoamista puitteista huolimatta (esim. Paajanen ym. 2022). Paikallisyhteisöjen ja alueellisten identiteettien voimaa ei siis tule unohtaa eriytymistä torjuttaessa ja resilienssiä vahvistettaessa.

Lopuksi

Edellä on tarkasteltu vuorovaikutuksen merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta. Vaikka sosiodemografiset taustatekijät ja yhteiskunnalliset olosuhteet kiistatta vaikuttavat lasten ja nuorten hyvinvointiin (ks. Määttä & Sulander tässä julkaisussa), myös psykososiaalisilla tekijöillä, kuten hyvillä vuorovaikutussuhteilla ja vahvoilla sosiaalisilla tukiverkoilla, on tutkitusti tärkeä rooli.

Helsinkiä lasten ja -nuorten hyvinvointia on syytä tukea laaja-alaisesti kaikissa tärkeissä kasvuympäristöissä: kotona, koulussa ja vertaisverkostoissa sekä asuinalueen yhteisöissä. Benjaminin ja kollegoiden mukaan (2022) suuri osa nuorten kokemista vastoinkäymisistä kumpuaa ristiriidoista yksilöllisten taipumusten, arvojen ja tarpeiden sekä kodin tai koulun vaatimusten, odotusten ja tuen välillä. Tarvitaan siis ristiriitojen ratkomista ja yhteistyötä kodin, koulun ja vapaa-ajan yhteisöjen välillä (ks. myös Allen 2023). Tämän yhteistyön pohjana on keskinäinen luottamus, kuten esimerkiksi vanhempien luottamus kouluun (ks. Rönneberg tässä julkaisussa).

Turvallisella ja hyväksyväällä oppimisympäristöllä on suuri vaikutus lasten ja nuorten elämään etenkin, jos oman perheen elämässä on haasteita (ks. Newman 2002). Koulussa voidaan edistää lasten ja nuorten resilienssiä kehittämällä heidän henkilökohtaisia taitojaan ja vahvuuksiaan. Koulu ja kaupungin perhepalvelut voivat tukea myös vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Helsingin kasvaessa ja väestön monimuotoistuessakin varmistettava, että koulujen ja perhepalveluiden työntekijöillä on riittävää monimuotoisuus- ja yhdenvertaisuusosaamista erilaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden tukemiseksi.

Vastaavasti perheet ja niitä ympäröivät yhteisöt voivat tukea koulussa tehtävää kasvatustyötä. Esimerkiksi paljon puhutuilla koulujen kännykkäkielloilla on vain rajallinen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin, koska oppilaat ovat koulussa vain osan arkipäivistä. Hyvinvoinnin tukeminen ja yhteisten sääntöjen vahvistaminen edellyttää aikuisilta yhteistä vastuunottoa myös koulutuntien ulkopuolella. Tässä perheiden väliset verkostot ovat tärkeässä roolissa. Kaupungin palveluiden kannattaisikin tukea paitsi

perheiden sisäistä, myös perheiden välistä vuorovaikutusta (esim. Paajanen ym. 2023; Seppälä ym. 2022).

Yllä esiteltyjä tutkimustuloksia tulkitessa on tärkeää muistaa, että tutkimuksissa on tarkasteltu laajoja ihmisjoukkoja ja keskimääräisiä yhteyksiä hyvinvoinnin ja sen selittäjien välillä. Tuloksista ei siis voida vetää johtopäätöksiä siitä, millaiseksi yksittäisten lasten tai nuorten elämä tai tulevaisuus muodostuu. Toiset yksilöt tarvitsevat tukea enemmän kuin toiset, ja joissakin elämänvaiheissa riskejä tai resursseja on enemmän kuin toisissa.

Lisäksi on huomattava, että hyvinvointia vahvistavat tekijät voivat auttaa lapsia ja nuoria pärjäämään riskitekijöistä huolimatta. Esimerkiksi Erjansola ja Renvik (2024) osoittivat tutkimuksessaan, että mahdollisuus keskustella vaikeista asioista aikuisen kanssa vahvisti nuorten osallisuuden kokemusta silloinkin, kun he kärsivät esimerkiksi oppimisvaikeuksista tai koulukiusaamisesta. Ripatti ja Manninen (2022) puolestaan osoittivat, että myös vaikeimmissa tilanteissa olevien nuorten resilienssiä kannattaa tukea. Vertaillen ns. perusväestön, koulukotiin sijoitettujen nuorten ja nuorten vankien resilienssiä, he havaitsivat, että kahden jälkimmäisen ryhmän resilienssi oli keskimäärin muita nuoria heikommalla tolalla. Vahvempi resilienssi oli kuitenkin yhteydessä parempaan mielenterveyteen myös näiden nuorten kohdalla. Resilienssin vahvistaminen voi siis olla tehokas työkalu myös erityisryhmiin kuuluvien nuorten tukemisessa. Hyvinvoinnin riskitekijöille altistuvat nuoret voivat hyötyä tukitoimista jopa kaikkein eniten (ks. Tuominen & Haanpää 2022).

Lasten ja nuorten hyvinvointi herättää helsinkiläisten keskuudessa laajaa huolta (esim. Järvelä 2024). Vuorovaikutuksen merkityksestä puhuttaessa on syytä kysyä myös, miten nuoret itse näkevät huolenaiheensa. Nuorisobarometrin mukaan nuorten suhtautumisessa tulevaisuuteen on näkynyt viime vuosikymmenten aikana kaksi selvää trendiä (Happonen & Kiilakoski 2025; Kivijärvi 2022). Ensiksi, nuorten usko omaan tulevaisuuteensa on tuoreimpien tietojen mukaan heikentynyt, ja aiempaa harvempi ajattelee, että menestyminen on itsestä kiinni. Nämä kaksi asiaa ovat myös yhteydessä toisiinsa: ne nuoret, jotka eivät usko menestymisen riippuvan itsestä, suhtautuvat vähemmän optimistisesti tulevaisuuteen. Toiseksi, maailman murheet eivät kuitenkaan muserra. Vaikka maailman tulevaisuuteen suhtaudutaan usein epäillen, useimmat nuoret näkevät oman tulevaisuutensa valoisampana. Eriytymisen ja epävarmuuksien sävyttämässä ajassa on tärkeää vahvistaa nuorten tulevaisuudenuskoa ja kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista, niin aikuisina kuin kaupunkina.

Lähteet

- Abdulhamed R & Beattie M (2024):** The link between teacher-student relations and sense of school belonging is not equal for all: The moderating role of immigrant status. *Journal of Community and Applied Social Psychology*.
- Ahmed S, Foulkes L, Leung JT, Griffin C, Sakhardande A, Bennett M, Dunning DL, Griffiths K, Parker J, Kuyken W, Williams JMG, Dalgleish T & Blakemore SJ (2020):** Susceptibility to prosocial and antisocial influence in adolescence. *Journal of Adolescence* 84(1): 56–68.
- Albanese AM, Russo GR & Geller PA (2019):** The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: care, health and development* 45(3): 333–363.
- Alho J, Gutvilig M, Niemi R, Komulainen K, Böckerman P, Webb RT, Elovainio M & Hakulinen C (2024):** Transmission of Mental Disorders in Adolescent Peer Networks. *JAMA Psychiatry*.
- Allen KA, Vella-Brodrick D & Waters L (2016):** Fostering school belonging in secondary schools using a socio-ecological framework. *The Educational and Developmental Psychologist* 33(1): 97–121.
- Allen KA, Fortune KC & Arslan G (2021):** Testing the social-ecological factors of school belonging in native-born, first-generation, and second-generation Australian students: A comparison study. *Social Psychology of Education* 24(3): 835–856.
- Allen KA, Gallo Cordoba B, Ryan T, Arslan G, Slaten CD, Ferguson JK, Bozoglan B, Abdollahi A & Vella-Brodrick D (2023):** Examining predictors of school belonging using a socio-ecological perspective. *Journal of Child and Family Studies* 32(9): 2804–2819.
- André B, Canhã H, Espnes GA, Rodrigues AMF, Gregorio MJ, Nguyen C, Sousa R & Grønning K (2021):** Association between food patterns and difficulties in falling asleep among adolescents in Norway – a descriptive Young-Hunt3 study. *Journal of Public Health* 29: 1373–1378.
- Basarkod G, Dicke T, Allen KA, Parker PD, Ryan M, Marsh HW, Carrick ZT & Guo J (2024):** Do intercultural education and attitudes promote student wellbeing and social outcomes? An examination across PISA countries. *Learning and Instruction* 91: 101879.
- Benjamin S, Koirikivi P & Kuusisto A (2022):** Nuorten elämäntilanteen haasteita ja vastoinnakkailua: Näkökulmia resilienssiin kestävästä hyvinvoinnista teorian valossa. *Nuorisotutkimus* 40(3): 59–76.
- Breedvelt JJ, Tiemeier H, Sharples E, Galea S, Niedzwiedz C, Elliott I & Bockting CL (2022):** The effects of neighbourhood social cohesion on preventing depression and anxiety among adolescents and young adults: rapid review. *BJPsych open* 8(4): e97.
- Bronfenbrenner U (1979):** The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge: Harvard University Press.
- Chetty R, Dobbie W, Goldman B, Porter SR & Yang CS (2024):** Changing opportunity: Sociological mechanisms underlying growing class gaps and shrinking race gaps in economic mobility. Working paper 32697. National Bureau of Economic Research.
- Clauss-Ehlers C (2008):** Sociocultural factors, resilience, and coping: Support for a culturally sensitive measure of resilience. *Journal of Applied Developmental Psychology* 29: 197–212.
- Eid M, García-Velázquez R, Renvik TA, Castaneda A & Kuusio H (2024):** Syrjintäkokemukset selittävät Suomeen muuttaneiden heikompaa elämänlaatua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Teoksessa TA Renvik & M Säävälä (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

- Ellonen N, Minkkinen J, Kaakinen M, Suonpää K, Lee Miller B & Oksanen A (2021):** Does parental control moderate the effect of low self-control on adolescent offline and online delinquency? *Justice Quarterly* 38(5): 827–848.
- Ellonen N, Danielsson P, Tanskanen M, Kaakinen M, Suonpää K & Oksanen A (2021):** Individual and community-level predictors of hate-crime victimization among Finnish adolescents. *Journal of Youth Studies* 24(9): 1251–1272.
- Glas I, Jennissen R & Engbersen G (2021):** Estimating diversity effects in the neighborhood: On the role of ethnic diversity and out-group size and their associations with neighborhood cohesion and fear of crime. *Social Indicators Research* 158(1): 1–22.
- Grönlund H (2020):** Epävirallinen auttaminen: jakamistaloutta, hyvinvointipalveluja, yhteisöllisyyttä? Tekosessa P Mäenpää, P Timonen & S Söyrinki (toim.). Kuluttajat ja kansalaiset jakamistaloudessa: Tutkijapuheenvuoroja jakamistalouden kehitykseen. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Guida JL, Alfini A, Lee KC, Miller C, Riscuta G, Rusch HL, Wali A & Dixit S (2023):** Integrating sleep health into resilience research. *Stress and Health* 39(S1): 22–27.
- Guo L & Liang L (2023):** Physical activity as a causal variable for adolescent resilience levels: A cross-lagged analysis. *Frontiers in Psychology* 14: 1095999
- Halme N, Hedman L, Ikonen R & Rajala R (2018):** Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi: 2018_015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Happonen K & Kiilakoski T (toim.) (2025):** Nuoruuden kolme vuosikymmentä. Nuorisobarometri 2024. Nuorisotutkimusseura ja Valtion nuorisoneuvosto.
- Järvelä S (2024):** Huoli Helsingin tulevaisuudesta on lisääntynyt – eniten kaupunkilaisia huolettaa lasten ja nuorten hyvinvointi. Kvartti 27.8.2024. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto.
- Kivijärvi A (toim.) (2022):** Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Nuorisotutkimusseura ja Valtion nuorisoneuvosto.
- Lehtonen J, Majlander S, Sares-Jäske L, Jehkoi A & Luopa P (2024):** Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019–2023. Tutkimuksesta tiiviisti: 2024_013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Masten AS (2014):** Invited Commentary: Resilience and Positive Youth Development Frameworks in Developmental Science. *Journal of Youth and Adolescence* 43: 1018–1024.
- Motti-Stefanidi F (2023):** Acculturation and resilience of immigrant-origin youth: Do their school experiences reflect nonimmigrants’ “native supremacy”? *Development and Psychopathology* 35(5): 2155–2167.
- Mäkinen V, Jasinskaja-Lahti I, Renvik TA, Cocco VM, Láštiová B, Vezzali L & Liebkind K (2022):** The role of the perceived engagement of the facilitator in a vicarious contact intervention: A school-based field experiment in three countries. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 32(4): 623–636.
- Määttä S (2022):** Helsingiläisnuorten hyvinvoinnin ulottuvuudet – perhetaustan ja kasvuympäristön yhteydet koettuun hyvinvointiin. Tutkimuksia 2022:2. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto.
- Määttä S (2023a):** Kouluterveyskysely 2023 – Helsingiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Tilastoja 2023:6. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto.
- Määttä S (2023b):** Viidenneksellä Helsingin 8.–9.-luokkalaisista on epäterveelliset elintavat – tarkastelussa uni, liikkuminen ja ravitsemus. Kvartti 6.9.2023. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto.

- Määttä S, Savolainen T, Paajanen M & Kokko S (2024):** Helsinkiläislasten kokemus oman asuinalueen turvallisuudesta on yhteydessä liikkumiseen ja liikuntapaikkojen käyttöön. Kvartti 9.10.2024. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto.
- Newman T (2002):** Promoting Resilience: A Review of Effective Strategies for Child Care Services. University of Exeter.
- Paajanen P, Seppälä T, Stevenson C, Riikonen R & Finell E (2022):** Keeping apart on the playground: Construction of informal segregation on public playgrounds in multiethnic neighborhoods. *Social Psychology Quarterly* 86(1): 53–73.
- Pikkarainen MT & Kykyri VL (2023):** Prejudice and need for relatedness expressed in the narratives of Finnish Roma early school leavers: A multi-case study. *Social Psychology of Education* 26(5): 1245–1267.
- Read S & Salmela-Aro K (2024):** Maahanmuuttajanuorten uupumus ja kyynistyminen koulussa ja yhteiskunnassa. Teoksessa TA Renvik & M Säävälä (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Ripatti K & Manninen M (2022):** Psykologinen resilienssi nuoruusiässä: Soveltava kirjallisuuskatsaus ja pilottitutkimus. Teoksessa A Kivijärvi (toim.), *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022*. Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Ryan RM & Deci EL (2017):** Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. Guilford Press.
- Sares-Jäske L, Jehkoi A, Rantanen E & Lehtonen J (2024):** Transnuorten tyytyväisyys elämään: voimavaratekijät liittyvät hyvin ihmissuhteisiin ja arvostavaan vuorovaikutukseen. Tutkimuksesta tiiviisti: 2024_005. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Seppälä T, Riikonen R, Stevenson C, Paajanen P, Repo K & Finell E (2023):** Intragroup contact with other mothers living in the same neighborhood benefits mothers' life satisfaction: The mediating role of group identification and social support. *Journal of Community Psychology* 51(3): 1365–1377.
- Southwick SM, Bonanno GA, Masten AS, Panter-Brick C & Yehuda R (2014):** Resilience definitions, theory, and challenges: interdisciplinary perspectives. *European Journal of Psychotraumatology* 5(1): 1.
- Springfield-Trice S, Joyce C, Wu YH, Hsing AW, Cunanan K & Gardner C (2024):** Diet Quality and Resilience through Adulthood: A Cross-Sectional Analysis of the WELL for Life Study. *Nutrients* 16(11): 1724.
- Tayfur SN, Prior S, Roy AS, Fitzpatrick LI & Forsyth K (2021):** Adolescent psychosocial factors and participation in education and employment in young adulthood: A systematic review and meta-analyses. *Educational Research Review* 34: 100404.
- Tuominen M & Haanpää L (2022):** Young people's well-being and the association with social capital, i.e., social networks, trust and reciprocity. *Social Indicators Research* 159(2): 617–645.
- Wang F, King RB & Zeng LM (2024):** Supporting students' basic needs is associated with better socio-emotional skills across cultures: A self-determination theory perspective. *Learning and Individual Differences* 116: 102535.
- Warner TD & Settersten RA (2017):** Why neighborhoods (and how we study them) matter for adolescent development. *Advances in Child Development and Behavior* 52: 105–152.

Osa II

**Näkökulmia lasten ja nuorten sekä
heidän perheidensä väestöryhmittäiseen
eriytymiseen Helsingissä**

Suurin osa helsinkiläisvanhemmista voi hyvin, mutta osa on merkittävästi kuormittuneita

Hanna Ahlgren-Leinvuo

Vanhempien hyvinvoinnilla on suuri merkitys koko perheen elämään, ja siksi myös siitä tarvitaan tietoa. Tässä artikkelissa tarkastellaan helsinkiläisvanhempien hyvinvointia elintapojen sekä psyykkisen kuormittuneisuuden ja elämänlaadun näkökulmasta. Helsinkiläisvanhempien ruokatottumukset ovat hieman koko kaupungin aikuisväestöä paremmat ja päihteiden käyttö vähäisempää, mutta moni vanhempi ei nuku tarpeeksi. Lapsiperheissä elämänlaatu koetaan keskimäärin hyväksi, mutta psyykkisesti kuormittuneilla vanhemmilla elämänlaadun kokemus on selvästi muita huonompi.

Johdanto

Lasten terveyttä ja hyvinvointia on tutkittu paljon, mutta vanhempien tilanteesta tiedetään vähemmän. Se, että vanhemmat voivat hyvin, lisää myös lasten hyvinvointia. Vastaavasti vanhempien kokemat hyvinvoinnin haasteet, kuten esimerkiksi terveysongelmat ja toimeentulovaikeudet, heikentävät usein lastenkin elämänlaatua. Mitä pidempään lapsuudenkodissa on hyvinvointiongelmia, sen suurempi on riski myös sille, että ongelmat varjostavat lapsen elämää myös aikuisuudessa. (Salmi 2020; Paananen & Gissler 2014.)

Tämä artikkeli perustuu Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) aikuisväestöä koskevan Terve Suomi -kyselytutkimuksen Helsinkiä koskeviin tuloksiin. Huomion kohteena ovat alaikäisten lasten vanhemmat¹, joihin viitataan artikkelissa toiston välttämiseksi myös lapsiperheinä. Helsinkiläisvanhempia verrataan artikkelissa muihin helsinkiläisvastaajiin eli niihin, joiden kanssa ei asu alaikäisiä lapsia.

Elintavat ovat suurelta osin hyvät, mutta melkein joka kolmas nukkuu riittämättömästi

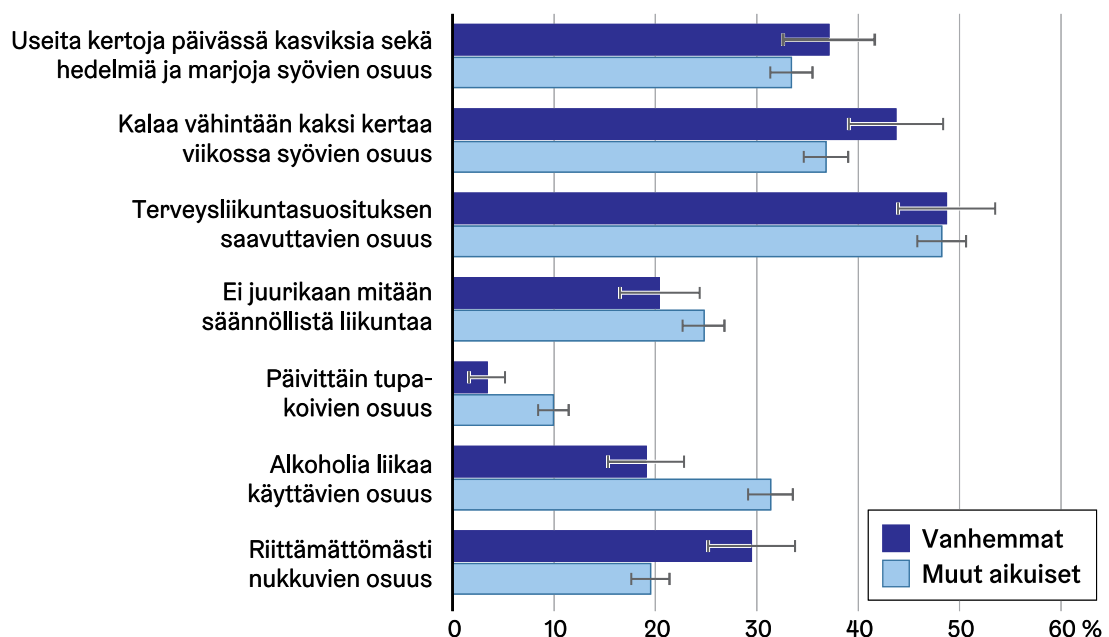
Elintavoilla on suuri merkitys terveydelle ja hyvinvoinnille. Elintavat ovat esimerkiksi keskeisimmät väestön kuolleisuuseroja selittävät tekijät Suomessa (esim. Aaltonen ym. 2020). Terveellisillä elintavoilla voidaan muun muassa ennaltaehkäistä monia sairauksia. Monet terveystottumukset opitaan jo lapsuudenkodissa, ja siksi vanhempien elintavoilla on vaikutusta myös lasten hyvinvointiin niin lapsuudessa kuin aikuisuudessa.

Helsinkiläisvanhempien elintavat ovat monen keskeisen elintapa-kuvaavan mittarin mukaan hyvällä mallilla (kuvio 1). Esimerkiksi vanhempien ruokatottumukset ovat hieman paremmat kuin muilla aikuisilla keskimäärin. Myös päihteiden käyttö on van-

1 Tässä artikkelissa vanhemmiksi on tulkittu ne kyselytutkimukseen osallistuneet 20 vuotta täyttäneet helsinkiläiset, joiden kanssa asuu alaikäisiä lapsia. Aineistossa ei ole tietoa vastaajan perheasemasta. Muiden vastaajasta saatavilla olevien tietojen perusteella (mm. vastaajan ikä, siviilisääty, kotitalouden aikuisten lukumäärä, pääasiallinen toiminta ja lapsiperheiden palvelujen käyttö) voidaan olettaa, että joukossa muita kuin vanhempia on korkeintaan muutama prosentti.

hemmillä muuta aikuisväestöä vähäisempää. Nukkuminen on tässä tarkastelluista mittareista ainoa, jonka suhteen vanhempien tilanne on heikompi kuin muilla aikuisilla. Helsinkiläisvanhemmista kasviksia, marjoja ja hedelmiä syö useita kertoja päivässä 37 prosenttia ja muista aikuisista noin joka kolmas. Myös kala kuuluu lapsiperheissä ruokavalioon muita kotitalouksia useammin. Noin puolet niin vanhemmista kuin muista aikuisista kertoo liikkuvansa terveysliikuntasuositusten mukaan riittävästi². Vanhemmista joka viides ei kuitenkaan harrasta juuri mitään säännöllistä liikuntaa. Äidit (46 %) käyttävät kasviksia selvästi useammin kuin isät (27 %). Isät (58 %) puolestaan liikkuvat terveysliikuntasuosituksen mukaisesti äitejä (41 %) useammin. Isien (15 %) joukossa liikuntaa harrastamattomien osuus on äitejä (26 %) pienempi.

Kuvio 1. Vanhempien ja muiden aikuisten elintapoja ja nukkumista kuvaavia indikaattoreita Helsingissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL Terve Suomi -tutkimus, Helsingin lisäotos 2022–2023.

Tupakointi ja runsas alkoholinkäyttö ovat vanhemmilla harvinaisempia kuin muilla aikuisilla. Vanhemmista vain kolme prosenttia tupakoi päivittäin, muista aikuisista lähes joka kymmenes. Liikaa³ alkoholia käyttää Terve Suomi -tutkimuksen mukaan vanhemmista 19 prosenttia ja muista aikuisista 31 prosenttia. Alkoholien liikakäyttö on miehillä yleisempää kuin naisilla. Helsinkiläisäideistä alkoholia käyttää liikaa 14 prosenttia, mutta isistä lähes joka neljäs. Alkoholien liikakäyttö on kuitenkin alaikäisten lasten isillä harvinaisempaa kuin muilla helsinkiläismiehillä (37 %). Tupakoinnin suhteen sukupuolten välillä ei ole havaittavia eroja.

Tutkimuksissa on havaittu, että etenkin pienten lasten vanhemmat kokevat, että he eivät saa riittävästi unta (esim. Klemetti ym. 2021). Helsinkiläisiä vauvaperheitä tarkastelleen tutkimuksen mukaan peräti 70 prosenttia äideistä nukkui mielestään liian vähän ja puolisoistakin näin koki joka toinen (Määttä 2022). Kun tarkastellaan kaikkia

2 Terveysten kannalta riittävä liikunta pitää sisällään vähintään 2 h 30 min kohtuukuormitteista kestävyysliikuntaa tai vaihtoehtoisesti 1 h 15 min raskasta kestävyysliikuntaa viikossa. Tämän lisäksi lihaskuntoa ja liikehallintaa ylläpitävää liikuntaa vähintään 2 kertaa viikossa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2025a.)

3 AUDIT-C -mittari, ks. https://www.thl.fi/terveysuomi_verkkoraportit/kyselyosuus_kunnat_2023/ath_alco.html. Liikaa alkoholia käyttävällä päivittäisten tai viikoittaisten alkoholiannosten määrä on niin suuri, että riski alkoholien aiheuttamille haittavaikutuksille kuten terveysongelmille on kasvanut.

lapsiperheitä, riittämättömästi nukkuvien vanhempien osuus on selvästi pienempi, 29 prosenttia (kuvio 1). Kokemus siitä, että ei saa tarpeeksi unta, on helsinkiläisvanhemmilla kuitenkin huomattavasti yleisempi kuin muilla helsinkiläisaikuisilla (19 %). Sukupuolten välillä ei ole nukkumisen suhteen eroa vanhemmilla tai muillakaan aikuisilla.

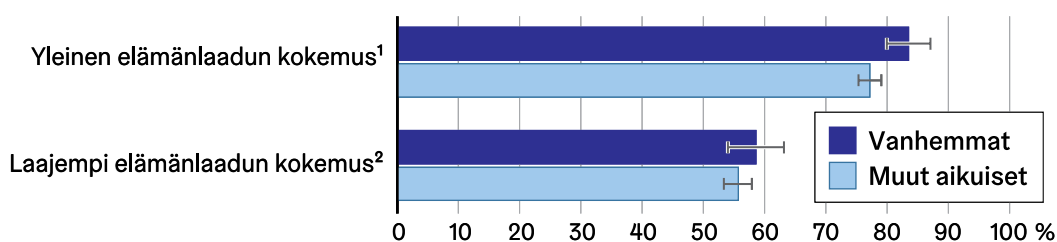
Vanhemmat kokevat elämänlaatunsa hyväksi muita yleisemmin

Terveiden ja hyvinvoinnin tutkimuksessa tarkastellaan usein elämänlaatua. Elämänlaadulle ei ole olemassa yhtä yleisesti käytössä olevaa määritelmää. Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan elämänlaadulla tarkoitetaan yksilön arviota elämästään suhteessa hänen omiin päämääriinsä, odotuksiinsa ja arvoihinsa. Elämänlaadun kokemukseen vaikuttavat myös yksilön kulttuuristausta ja arvot. (Vaarama ym. 2010.)

Elämänlaatua arvioidaan esimerkiksi yleisenä elämänlaadun kokemuksena, jolloin elämänlaadun kokemusta mitataan kysymyksen ”Minkälaiseksi arvioit elämäntilasi?” perusteella. Elämänlaatua voidaan tarkastella myös laajemmin eli ilmiönä, joka rakentuu useista elämän osa-alueista. Tällöin elämänlaatua mitataan summaindikaattorilla, joka huomioi yleisen elämänlaadun kokemuksen lisäksi esimerkiksi yksilön terveydentilan, toimintakyvyn, psyykkisen hyvinvoinnin, ihmissuhteet ja elinympäristön.

Kuviossa 2 on tarkasteltu sitä, kuinka suuri osuus helsinkiläisvanhemmista ja muista helsinkiläisaikuisista kokee elämänlaatunsa hyväksi. Elämänlaatua on tarkasteltu sekä yleisenä elämänlaadun kokemuksena että summaindikaattorilla. Vanhemmista 84 prosenttia kokee yleisen elämänlaatunsa hyväksi. Muilla aikuisilla elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus on pienempi. Kun elämänlaatua tarkastellaan summaindikaattorilla, elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus laskee ja ero vanhempien ja muiden aikuisten välillä pienenee. Vanhemmista elämänsä tyytyväisiä on summaindikaattorin mukaan 57 prosenttia ja muista aikuisista 53 prosenttia. Summaindikaattorin ulottuvuuksista rahojen riittävyys, arkielämässä tarvittava tarmo ja oma terveys ovat asioita, joiden kohdalla tyytymättömiä on vanhempien joukossa eniten.

Kuvio 2. Helsinkiläisvanhempien ja muiden helsinkiläisaikuisten kokemus elämänlaadusta kahdella eri mittarilla

¹ Elämänlaadun kokemus kysymyksen ”Minkälaiseksi koet elämäntilasi?” perusteella.

² Elämänlaadun kokemus 8 eri kysymyksen summana: yleinen elämänlaadun kokemus, tyytyväisyys terveyteen, tyytyväisyys toimintakykyyn, tyytyväisyys itseensä, tyytyväisyys ihmissuhteisiin, onko riittävästi tarmoa arkeen ja onko riittävästi rahaa tarpeisiin nähden (EuroHIS-8).

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL Terve Suomi-tutkimus, Helsingin lisäotos 2022–2023.

Heikompaan elämänlaadun kokemukseen on yhteydessä muun muassa psyykkinen kuormittuneisuus. Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneista vanhemmista vain joka toisella yleinen elämänlaadun kokemus on hyvä (vrt. kaikki vanhemmat 84 %). Summaindikaattorilla mitattuna vain joka kymmenennen psyykkisesti kuormittuneen vanhemman elämänlaadun kokemus on hyvä (vrt. kaikki vanhemmat 57 %). Seuraavaksi tarkastellaan psyykkisen kuormittumisen yhteyttä hyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin tarkemmin.

Psyykkinen kuormittuneisuus heikentää elämänlaatua

Psyykkisellä kuormittuneisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilön psyykkinen toimintakyky on heikentynyt. Psyykkisesti kuormittuneen on vaikeaa selviytyä esimerkiksi arjen haasteista ja kriisitilanteista. Tässä psyykkistä kuormittuneisuutta on tarkasteltu MHI-5-mittarilla, joka kartoittaa ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja positiivista mielialaa⁴. Psyykkinen kuormittuneisuus on väestötasolla melko yleistä niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Väestöryhmien välillä on eroja psyykkisessä kuormittuneisuudessa, ja esimerkiksi maahan muuttaneessa väestössä psyykkinen kuormittuneisuus on koko väestöä yleisempää (Mäki ym. 2024). Psyykkinen kuormittuneisuus paitsi heikentää elämänlaatua ja toimintakykyä, on myös yhteydessä moniin mielenterveyden ongelmiin (Ranta-aho ym. 2023). Kuormittuneelle vanhemmalle lapsiperheen arjesta selviytyminen voi olla hyvinkin haastavaa, eikä voimia tai kärsivällisyyttä olla läsnä lapselle välttämättä ole.

Tuoreen tutkimuksen mukaan merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta kokevien osuudet ovat nousseet viime vuosina kaikissa väestöryhmissä, mutta erityisesti kokemus on lisääntynyt lapsiperheissä (Niemelä & Laaninen 2024). Terve Suomi -tutkimuksen mukaan noin 17 prosenttia helsinkiläisvanhemmista on psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita. Eroa muihin helsinkiläisaikuisiin ei juurikaan ole.

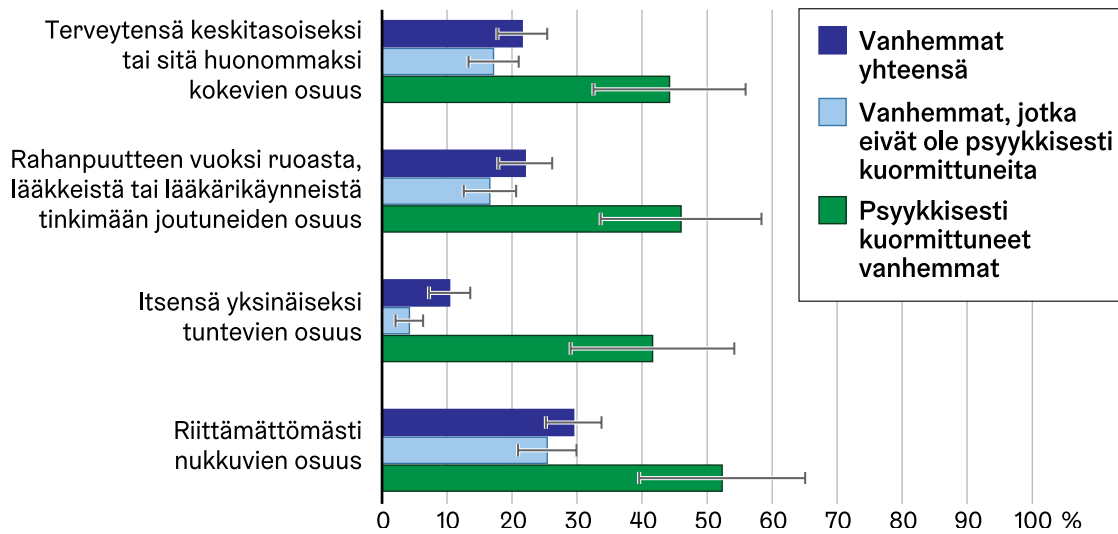
Vanhempien psyykkistä kuormittuneisuutta on tutkittu melko vähän. Suomessa on tutkittu muun muassa pienten lasten vanhempien kuormittuneisuutta. Yksinhuoltajat, matalammin koulutetut ja ulkomailla syntyneet vanhemmat sekä uusperheiden vanhemmat ovat usein muita vanhempia kuormittuneempia (esim. Vuorenmaa ym. 2025).

Yksinäisyyden kokemus on yksi voimakkaasti psyykkiseen kuormittuneisuuteen yhteydessä oleva tekijä (Ranta-aho ym. 2023). Yksinäisyyden kokemuksen on havaittu olevan yhteydessä myös kokemukseen palvelujen ja tuen riittämättömyydestä. Yksinäisyyttä kokevilla vanhemmilla palvelu tai tuki jää saamatta muita yleisemmin (Ilmarinen ym. 2023). Myös vanhemman heikko terveys ja taloudelliset vaikeudet ovat yhteydessä heikompaan kokemukseen palvelujen ja tuen riittävydestä (emt.).

Kuviossa 3 verrataan psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden vanhempien ja muiden vanhempien kokemuksia terveydestä, rahojen riittävydestä, yksinäisyydestä ja nukkumisesta. Kaikkien tarkasteltujen asioiden kohdalla psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden vanhempien tilanne on selvästi heikompi kuin muilla. Ero merkittävästi kuormittuneiden ja muiden vanhempien välillä on erityisen suuri yksinäisyyden kokemuksen kohdalla. 40 prosenttia kuormittuneista vanhemmista kokee itsensä yksinäiseksi, kun muilla vanhemmilla osuus on vain neljä prosenttia.

⁴ Psyykkistä kuormittuneisuutta kartoitettiin Terve Suomi -tutkimuksessa MHI-5 -kysymyspatterilla. MHI-5 muodostuu viidestä kysymyksestä, jotka kartoittavat ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja positiivista mielialaa. Ks. tarkempi määritelmä <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/4354>

Kuvio 3. Kokemus heikosta terveydestä, rahanpuutteesta, yksinäisyydestä ja riittämättömästä unesta psyykkisesti merkittävästi kuormittuneilla vanhemmilla ja muilla vanhemmilla Helsingissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL Terve Suomi-tutkimus, Helsingin lisäotos 2022–2023.

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa on tarkasteltu lapsiperheiden elintapoja ja voimavaroja. Tulosten perusteella enemmistö helsinkiläisvanhemmista voi hyvin. Helsinkiläisvanhemmat kokevat elämänlaatunsa hieman muita aikuisia paremmaksi ja he käyttävät päihteitä selvästi vähemmän kuin muut aikuiset. Myös ruokatottumukset ovat hieman paremmat kuin muilla aikuisilla keskimäärin.

Tässä vanhempia tarkasteltiin kuitenkin kokonaisuutena eli tulokset kertovat, kuinka helsinkiläiset vanhemmat keskimäärin voivat. Jos olisi voitu tarkastella vanhempia heidän sosioekonomisen taustansa mukaan, hyvinvointieroja olisi todennäköisesti noussut esiin. Koko aikuisväestöä käsittelevien tutkimusten pohjalta tiedetään, että sosioekonomiset resurssit ovat yhteydessä elintapoihin ja koettuun hyvinvointiin monella tavoin ja näin varmasti on myös lapsiperheillä (ks. esim. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025b).

Tämänkin tarkastelun pohjalta nousi kuitenkin esiin myös huolenaiheita. Vanhemmat käyttävät alkoholia muita aikuisia vähemmän, mutta silti lähes joka viides käyttää liikaa alkoholia. Tämän lisäksi joka viides vanhempi ei juurikaan liiku säännöllisesti. Liian vähän liikkuvat erityisesti äidit – helsinkiläisisät harrastavat säännöllistä liikuntaa selvästi äitejä ja myös muita helsinkiläismiehiä useammin.

Erityisen huolestuttavaa on se, että helsinkiläisvanhemmista lähes joka viides on Terve Suomi -tutkimuksen mukaan psyykkisesti merkittävästi kuormittunut. Psyykkisesti kuormittuneiden vanhempien joukossa on muun muassa terveysongelmia, raha- huolia, nukkumisvaikeuksia ja yksinäisyyttä selvästi yleisemmin kuin niillä vanhemmilla, jotka eivät ole kuormittuneita. Psyykinen kuormittuneisuus heikentää toimintakykyä ja vanhemman mahdollisuuksia selviytyä arjesta ja on myös yhteydessä moniin mielenterveyden ongelmiin.

Vanhempien hyvinvoinnilla on suuri merkitys lapselle. Esimerkiksi vanhemman sairastuminen, rahahuolet tai ihmissuhdeongelmat heijastuvat myös lapsen hyvinvointiin. Nuorten kokemukset omasta hyvinvoinnistaan eroavat sen mukaan, minkälaiseksi he kokevat perheensä toimeentulon (ks. Määttä & Sulander tässä julkaisussa). Etenkin ongelmien kasautuminen ja pitkäkestoisuus heikentää lapsen hyvinvointia ja vaikutukset voivat ulottua myös aikuisuuteen (esim. Salmi 2020).

Kuormittavissa tilanteissa olevat lapsiperheet tarvitsevat tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Palveluiden täytyy olla helposti saatavilla, jotta perheet osaavat hakeutua niiden pariin. Pienituloisillakin perheillä täytyy olla varaa käyttää palveluita. Tarvitaan myös lapsiperheiden parissa työtä tekevien ammattilaisten yhteistyötä, jotta tunnistetaan nekin lapsiperheet, jotka tarvitsevat tukea, mutta jotka eivät sitä itse hae esimerkiksi voimavarojen puutteen, päihteiden käytön tai mielenterveysongelmien vuoksi. Ennaltaehkäiseviin palveluihin investoiminen on kannattavaa ja maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö 2025). Kun apua ongelmiin saadaan ajoissa, tarve kalliimmille palveluille, kuten esimerkiksi nuorisopsykiatrialle ja lastensuojelun palveluille, pienenee.

Lähteet

Aaltonen K, Kotimäki S, Salonen L & Tenhunen E (2020): Terveyserot. Teoksessa Mattila M (toim.) Eriarvoisuudentila Suomessa 2020. Kalevi Sorsa -säätiö.

Ilmarinen K, Vuorenmaa M, Karvonen S & Lammi-Taskula J (2023): Tyydyttymätön palvelutarve lapsiperheitä tukevissa sosiaalipalveluissa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 60(1).

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. Miksi ja miten lapsiperheiden palvelujärjestelmää pitää uudistaa? Verkkosivu. [viitattu 30.1.2025]. Saantitapa: <https://itla.fi/toiminta/yhteisovaikuttavuus/miksi-ja-miten-lapsiperheiden-palvelujarjestelmaa-pitaa-uudistaa/>

Klemetti R, Vuorenmaa M & Helakorpi S (2021): Vauvaperheiden hyvinvointi – FinLapset-kyselytutkimus 2020. Koronaepidemia on heikentänyt vauvaperheiden jaksamista – tyytyväisyys perhe-elämään silti suurta. Terveys ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 6/2021. [viitattu 11.3.2025]. Saantitapa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141082/Vauvaperheiden%20hyvinvointi%20%E2%80%93%20FinLapset-kyselytutkimus%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mäki N, Renvik T A & Saukkonen P (2024): Pääkaupunkiseudun ulkomaalaistaustaiset ovat fyysisesti terveitä, mutta monet kärsivät psyykkisestä kuormittuneisuudesta. Helsingin kaupunki, Kvartti-julkaisu 9.9.2024. [viitattu 11.3.2024]. Saantitapa: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/paakaupunkiseudun-ulkomaalaistaustaiset-ovat-fyysisesti-terveita-mutta-monet-karsivat-psykkisesta>.

Määttä S (2022): Mitä kuuluu helsinkiläisille vauvaperheille? Helsingin kaupunki, Kvartti-julkaisu 4.1.2022. [viitattu 20.1.2025]. Saantitapa: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/mita-kuuluu-helsinkilaisille-vauvaperheille>

Niemelä M & Laaninen M (2024): Suomalaisten koettu hyvinvointi kriisien aikana. Teoksessa: Rajavuori, A. (toim.): Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024. Kalevi Sorsa -säätiö.

Paananen R & Gissler M (2014): Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa: Lammi-Tastula J & Karvonen S (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki 2014. [viitattu 10.3.2025]. Saantitapa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf

Ranta-aho A, Iniö E & Vuorenmaa M (2023): Perhemuodon ja yksinäisyyden yhteys pienten lasten vanhempien psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Hoitotiede, Vol 35 Nro 1 (2023). [viitattu 17.1.2025] Saantitapa: <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128999/78042>

Salmi M (2020): Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. Teoksessa: Kallio J & Hakovirta M (toim.), Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere.

Terveys ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointi- ja terveyserot (2025a). Verkkosivu [viitattu 14.3.2025]. Saantitapa: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2025b). Liikuntasuositukset. Verkkosivu. [viitattu 11.3.2025].
Saantitapa: <https://thl.fi/aiheet/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/liikuntasuositukset>

Vaarama M, Siljander E, Luoma M-L & Meriläinen S (2010): Suomalaisten kokemaelämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa: Vaarama M, Moisio P & Karvonen S (toim.), Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. [viitattu 21.2.2025] Saantitapa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1>

Vuorenmaa M, Klemetti R, Paavilainen M, Tuovinen E & Viitanen E (2025): Mitä esikouluikäisten lasten perheille kuuluu? FinLapset-tutkimuksen kyselytiedonkeruun perustulokset. Työpaperi 3/2025. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2025. [viitattu 20.1.2025]. Saantitapa: [Mitä esikouluikäisten lasten perheille kuuluu?](#)

Tilastoaineistot

THL: Terve Suomi -tutkimus, kuntien lisäotoksen Helsingin yksilötason tutkimusaineisto.
Lisätietoa Terve Suomi -tutkimuksesta THL:n verkkosivuilta <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/terve-suomi-tutkimus>

Perheiden tulotaso heijastuu hyvinvointiin

Hanna Ahlgren-Leinvuo

Lapsiperheiden välillä on huomattavia tuloeroja. Tässä artikkelissa kuvaillaan lapsiperheiden tulojen eriytymistä perherakenteen, asunnon hallintamuodon ja syntyperän mukaan. Lisäksi tarkastellaan lapsiperheiden koettua toimeentuloa ja velkaantumista. Pienituloisuus ja toimeentulovaikkeudet ovat keskimääräistä yleisempiä yksinhuoltajaperheissä, monilapsisissa perheissä ja ulkomaalais-taustaisissa perheissä.

Perhe on keskeinen kasvuympäristö lapsille ja näin ollen perheen hyvinvoinnilla on merkittävä vaikutus myös lasten elämään. Yksi hyvinvoinnin perusedellytyksistä on, että perheellä on riittävästi rahaa ruokaan ja asumiseen sekä muihin perustarpeisiin. Tutkimusten mukaan lapsuudenkodin pienituloisuudella ja toimeentulovaikkeuksilla on yhteys erilaisiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin myös aikuisuudessa. On esimerkiksi havaittu, että lapsuudenkodin pienituloisuus on yhteydessä mielenterveysongelmiin aikuisena, ja että yhteys on sitä vahvempi, mitä pidempään pienituloisuus on kestänyt (esim. Mäkinen & Virmasalo 2024; Hakulinen ym. 2020).

Tulotasoon vaikuttavat monet yksilötason tekijät kuten tulonsaajan ikä, sukupuoli, koulutus sekä työmarkkina- ja ammattiasema. Tutkimusten mukaan lapsiperheiden huono-osaisuuteen ja köyhyyteen on voimakkaasti yhteydessä myös perherakenne (Kallio & Hakovirta 2020). Se, minkä ikäisiä lapsia tai montako lasta ja huoltajaa perheessä on, vaikuttaa huomattavasti perheen toimeentuloon. Perherakenteen lisäksi tässä artikkelissa tarkastellaan tulojen eriytymistä asunnon hallintamuodon ja syntyperän mukaan.

Lapsiperheiden¹ tulotaso on Helsingissä korkea, mutta perheiden välillä on suuria tuloeroja

Helsingissä tulotaso² on koko maata korkeampi. Näin on myös lapsiperheiden osalta. Suurista kaupungeista vain Espoossa lapsiperheillä on suuremmat mediaani- ja keskiarvotulot kuin Helsingissä. (Tilastokeskus 2023a.) Kahden huoltajan perheiden tulotaso on muita lapsiperheitä korkeampi, ja se jää jälkeen vain ilman lapsia asuvista parisunnista. Yhden huoltajan perheiden tulot ovat sen sijaan selvästi niin asutokuntien keskitasoa kuin myös yhden hengen asutokuntien tuloja pienemmät.

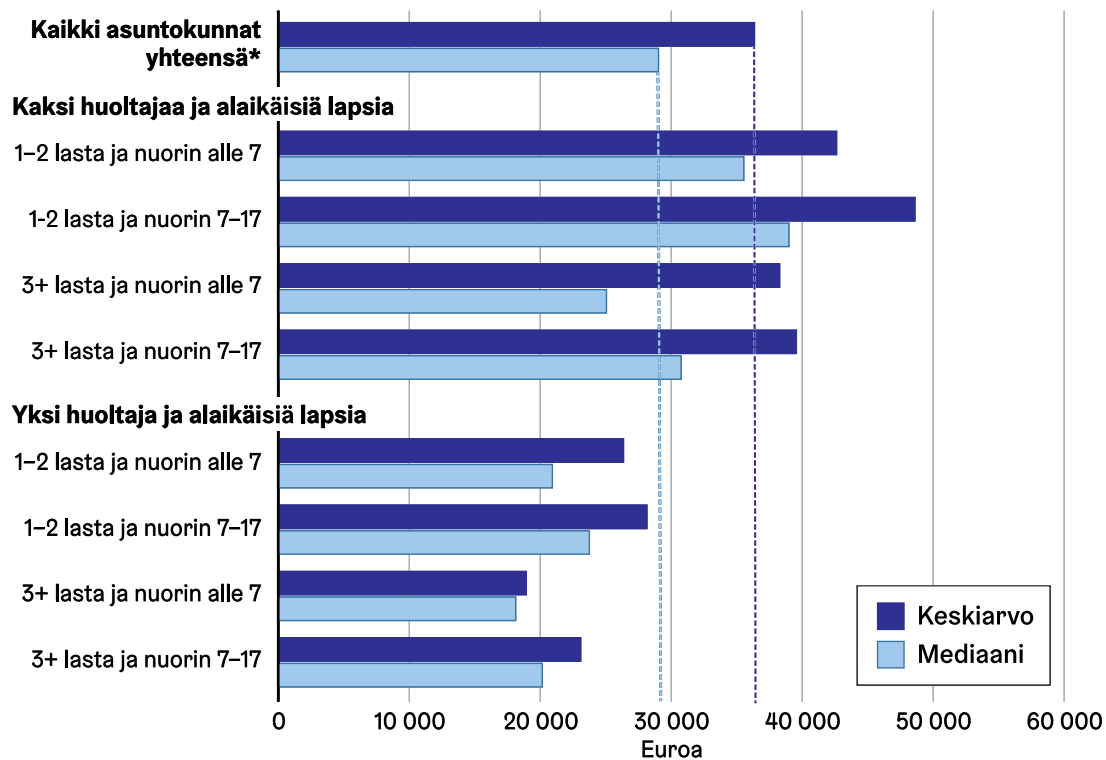
Tulotasoon on yhteydessä muun muassa lasten lukumäärä. Matalimmat tulot ovat niissä yhden huoltajan perheissä, joissa on vähintään kolme lasta ja nuorin lapsi on alle seitsemänvuotias (kuvio 1). Myös kahden huoltajan perheiden matalimmat mediaanitulot ovat monilapsisissa pikkulapsiperheissä. Näissä perheissä keskiarvotulot ovat kuitenkin asutokuntien keskitasoa korkeammat. Kahden huoltajan perheet ovatkin

1 Lapsiperheitä ovat tämän artikkelin tarkasteluissa tarkastelussa asutokunnat, joihin kuuluu alle 18-vuotiaita.

2 Artikkelissa tarkastellaan pääasiassa asutokuntien yhteenlaskettuja käytettävissä olevia rahatuloja, jotka on jaettu asutokunnan kulutusyksiköiden määrällä. Käytettävissä olevissa rahatuloissa palkka-, yrittäjä- ja omaisuustuloihin on lisätty tulonsiirrot kuten sosiaaliturvaetuudet (ml. verovapaat etuudet), jonka jälkeen niistä on vähennetty verot ja muut veroluonteiset maksut. Kulutusyksiköt on muodostettu siten, että asutokunnan ensimmäinen aikuinen saa painoarvon 1, muut yli 13-vuotiaat painon 0,5 ja 0–13-vuotiaat painoarvon 0,3.

tulojen osalta yhden huoltajan perheitä epäyhtenäisempi ryhmä. Kahden huoltajan monilapsisten pienten lasten perheiden joukossa on myös erittäin hyvätuloisia perheitä. Sen sijaan monilapsisissa yhden huoltajan pikkulapsiperheissä suurituloisuus on harvinaista. (Kallio & Hakovirta 2020.)

Kuvio 1. Erilaisten lapsiperheiden ja kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevan kulutusyksikkökohtaisen rahatulon keskiarvo ja mediaani Helsingissä 2022

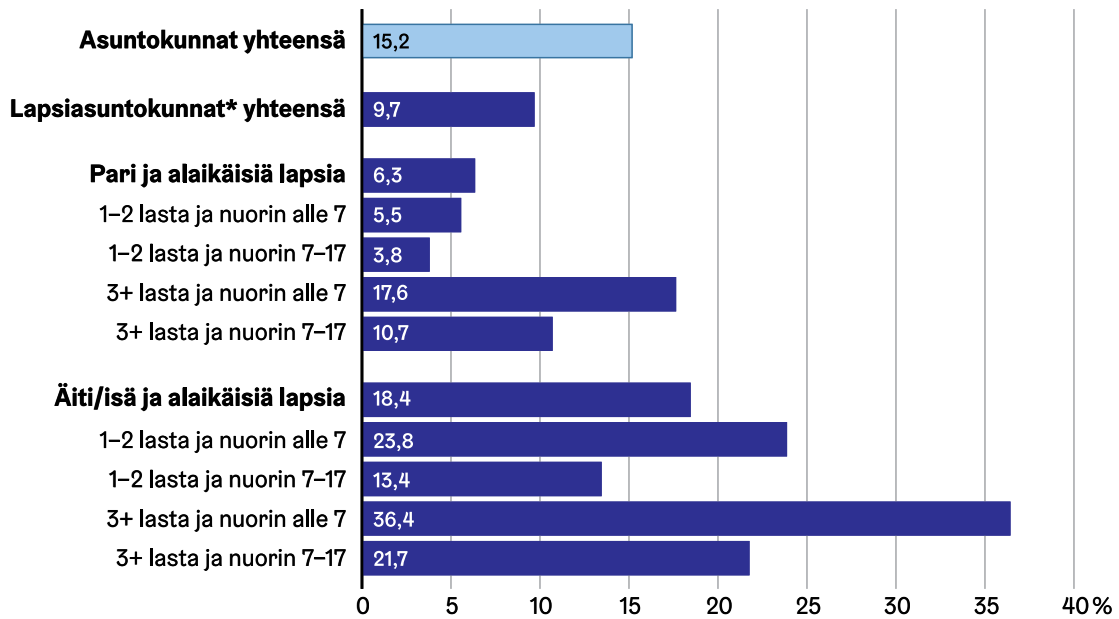
* Kaikki asuntokunnat pitävät sisällään lapsiperheiden lisäksi myös muut helsinkiläiset asuntokunnat.
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus, tulonjakotilaston erityisselvitys.

Lapsiperheiden pienituloisuusaste³ on pienempi kuin kaikkien asuntokuntien. Pienituloisuusaste on lapsiperheitä korkeampi esimerkiksi yksinasuvilla nuorilla, joista joka toinen on pienituloinen. Kuitenkin Helsingin lapsiperheistä joka kymmenes on pienituloinen, ja Helsingissä asuu noin 6 000 pienituloista lapsiperhettä.

Lapsiperheillä pienituloisuus on yleisintä yhden huoltajan perheillä. Pienituloisista lapsiasuntokunnista yli puolet onkin yhden huoltajan perheitä, vaikka yhden huoltajan perheiden osuus kaikista lapsiperheistä on alle 30 prosenttia (Tilastokeskus 2023b). Pienituloisuus on lisäksi yleisempää niissä lapsiperheissä, joissa on vähintään kolme lasta, joissa on alle kouluikäinen lapsi tai jotka asuvat vuokra-asunnossa (kuviot 2 ja 3).

3 Pienituloisten osuus kaikista lapsiperheistä. Pienituloisia ovat kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti ovat pienemmät kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien kulutusyksikkökohtaisten käytettävissä olevien rahatulojen mediaanista.

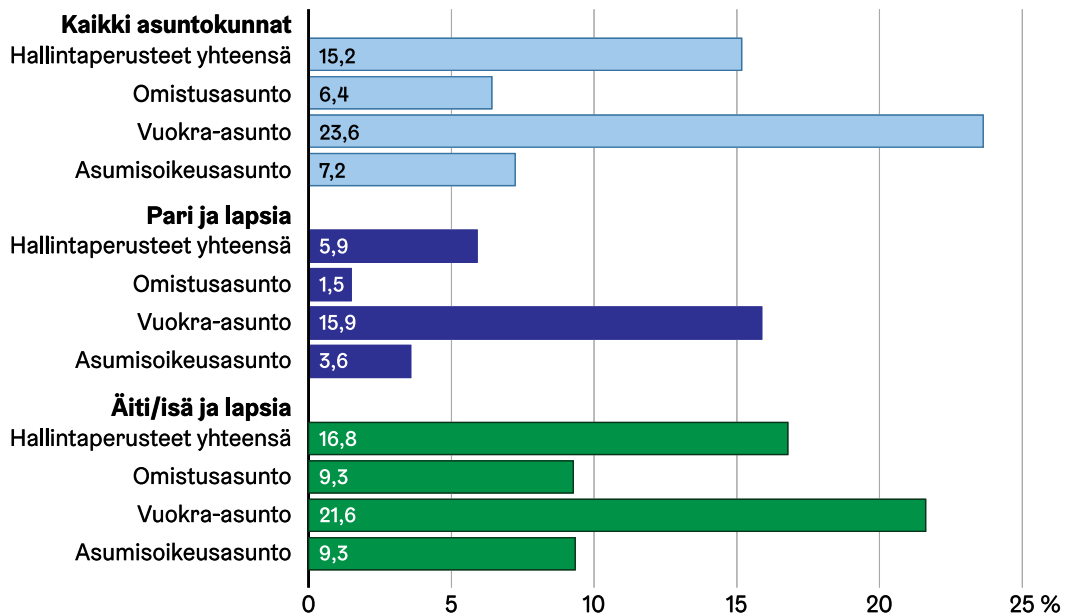
Kuvio 2. Pienituloisuusaste (%) kaikissa asuntokunnissa ja erilaisissa lapsiperheissä Helsingissä vuonna 2022

* Lapsiasuntokunniksi on laskettu asuntokunnat, joissa on vähintään yksi alle 17-vuotias lapsen asemassa oleva henkilö. Tulokäsité: käytettävissä olevat kulutusyksikkökohtaiset rahatulot.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus, tulonjakotilaston erityisselvitys.

Kuvio 3. Pienituloisuusaste (%) asunnon hallintaperusteen mukaan kaikissa asuntokunnissa ja lapsiperheissä Helsingissä 2022

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus, tulonjakotilaston erityisselvitys.

Helsingin pienituloisissa lapsiperheissä asuu yhteensä noin 14 000 lasta, ja heidän osuutensa kaupungin koko lapsiväestöstä oli vuonna 2022 13 prosenttia. Näistä lapsista 8 600 eli 62 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia⁴. Pienituloisuus on ulkomaalaistaustaisilla lapsilla viisi kertaa yleisempää kuin suomalaistaustaisilla: ulkomaalaistaustaisista lapsista 33 prosenttia oli pienituloisia, kun suomalaistaustaisilla osuus oli 6

⁴ Ulkomaalaistaustaisia ovat henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi ovat syntyneet ulkomailla.

prosenttia. Ulkomaalaistaustaisista lapsista Suomessa syntyneiden pienituloisuusaste (31 %) oli hieman alempi kuin ulkomailla syntyneiden (38 %).

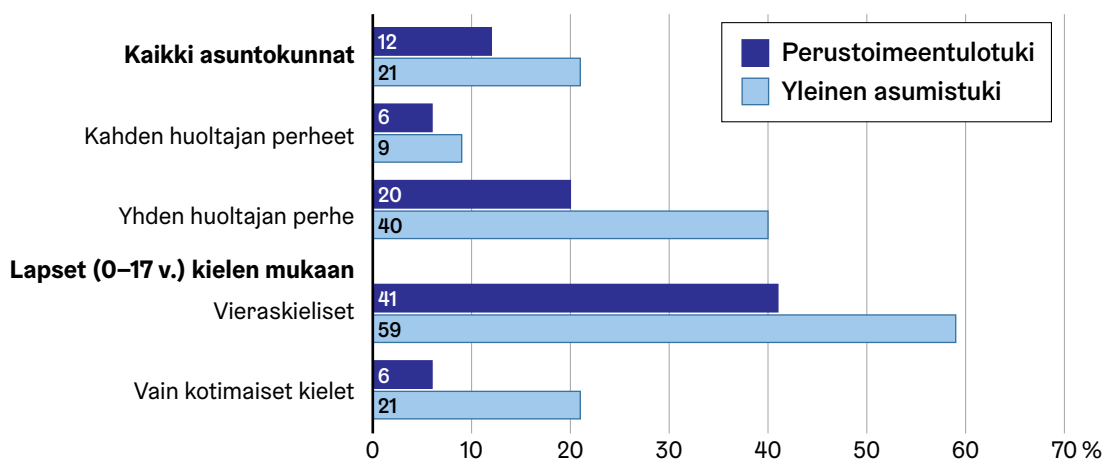
Pienituloisista suuri osa elää kokonaan perusturvan varassa

Suomessa sosiaaliturvajärjestelmän tarkoituksena on varmistaa maassa asuvien toimeentulo tilanteissa, joissa henkilö ei pysty omalla työllään riittävästi tai lainkaan ansaitsemaan rahaa. Toimeentulo turvataan erilaisilla sosiaaliturvaetuuksilla työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Näitä syyperusteisia sosiaaliturvaetuuksia maksetaan sekä työnteosta maksettuihin ansiotuloihin sidottuna että perusturvana. Perusturvaetuuk- sien taso on ansioturvaetuuksia selvästi matalampi. Pienituloisuus on yli viisi kertaa yleisempää perusturvan varassa elävillä verrattuna niihin, jotka eivät elä perusturvan varassa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Helsingiläisistä lapsista kokonaan pe- rusturvan varassa⁵ olevaan asutokuntaan kuului 8 prosenttia (9 300 lasta) vuonna 2022 – heistä 41 prosenttia (3 800 lasta) oli ollut perusturvan varassa pitkittyneesti eli yhtäjaksoisesti neljä vuotta (Tilastokeskus 2023c).

Perusturvaetuuksista asumisen tuet ja perustoimeentulotuki täydentävät syyperus- teisia sosiaaliturvaetuuksia. Perustoimeentulotuki on tarveharkinnan alainen viimesi- jainen etuus, jota myönnettäessä otetaan huomioon myös henkilön varallisuus (esi- merkiksi pankkitileillä olevat säästöt). Kuviossa 4 on tarkasteltu, kuinka yleistä yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen saaminen on lapsiperheissä ja lapsiväestössä.

Myös perustoimeentulotuen ja yleisen asumistuen näkökulmasta katsoen yhden huoltajan perheet nousevat esiin kahden huoltajan perheitä pienituloisempina. Vas- taavasti vieraskieliset⁶ lapset kuuluvat useammin tukea saaneeseen perheeseen kuin kotimaankieliset lapset. Yhden huoltajan perheiden joukossa tuen pitkäaikaisuus (vä- hintään 10 kk vuodessa) on kahden huoltajan perheitä yleisempää ja vieraskielisten lasten perheissä yleisempää kuin kotimaankielisissä perheissä.

Kuvio 4. Perustoimeentulotuen ja yleisen asumistuen saajien osuus (%) asutokunnista ja 0–17-vuotiaista Helsingissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Kela, analytiikka- ja tilastoryhmä (perustoimeentulotuki) ja Kelasto-tietokanta (yleinen asumistuki).

5 Kokonaan perusturvan varassa olevaksi on laskettu asutokunnat, joiden perusturvaetuuksien osuus on yli 90 % bruttotuloista. Perusturvaetuudet ovat valtaosin muita kuin ansiosidonnaisia tulonsiirtoja – esimerkiksi eläkkeistä mukana on vain Kelan maksama eläke. Perusturvaetuuksia ovat myös toimeentulotuki ja asumistuet.

6 Vieraskielisiä ovat ne, joilla rekisteröity äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame.

Elinkustannusten noususta ovat kärsineet eniten pienituloisimmat perheet

Elinkustannusten nousu on parin viime vuoden aikana heikentänyt kaikkien helsinkiläisten asuntokuntien ostovoimaa. Lapsiperheistä kahden huoltajan perheet ovat pärjänneet kustannusnousun keskellä paremmin kuin yhden huoltajan perheet. Pienituloisia kotitalouksia kustannusnousu on kurittanut muita kotitalouksia enemmän. Tämä johtuu siitä, että ruoka ja asuminen ovat kallistuneet nopeammin kuin muut tavarat ja palvelut. Pienituloisilla kotitalouksilla näihin välttämättömiin menoihin kuluu kuukausituloista suhteellisesti suurempi osa kuin muilla kotitalouksilla. Pienituloisilla kotitalouksilla on myös suurituloisia vähäisemmät mahdollisuudet sopeutua elinkustannusten nousuun, koska esimerkiksi säästöjä on harvoin. Perheissä, joissa entistä suurempi osa käytössä olevista rahavaroista kuluu perustarpeiden tyydyttämiseen, varaa ei ole esimerkiksi lasten ja nuorten harrastuksiin. (Silvo 2023; Hiilamo ym. 2022.)

Pienituloisten perheiden toimeentuloa ovat vaikeuttaneet vuoden 2024 alusta alkaen myös sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset. Ne ovat kohdistuneet muun muassa yleiseen asumistukeen ja työttömyysturvaan. Tehtyjen kiristysten on jo havaittu lisänneen pienituloisuutta muun muassa lapsiperheiden keskuudessa (ks. Ollonqvist ym. 2023; Pyy-Martikainen & Simanainen 2024; Jauhiainen ym. 2024).

Tulotaso vaikuttaa myös siihen, minkälaiseksi ihmiset kokevat toimeentulonsa. Vaikka toimeentulovaikeuksia kokevat kaiken tuloiset, ovat ne sitä yleisempiä, mitä pienemmät tulot ovat (esim. Ahlgren-Leinvuo 2021). Toimeentulovaikeuksia kokevien osuus on noussut Suomessa vuodesta 2021, ja vaikeudet ovat koetelleet Tilastokeskuksen (2023) mukaan erityisesti yhden huoltajan lapsiperheitä. Esimerkiksi joka toinen yksinhuoltaja ei katsoisi selviytyvänsä yllättävistä menoista. Kaikista lapsiperheistä samanlaisessa tilanteessa on joka kolmas, mikä on saman verran kuin kaikista kotitalouksista keskimäärin.

Toimeentulovaikeudet heijastuvat myös koettuun hyvinvointiin

Jatkuva huoli perheen rahojen riittävydestä heijastuu lasten ja nuorten hyvinvointiin (ks. Määttä & Sulander tässä julkaisussa). Jos lapsi ei voi hyvin, se lisää oppimisvaikeusriskiä ja voi vaikeuttaa koulunkäyntiä (ks. Ahtiainen & Ansala tässä julkaisussa). Tästäkin näkökulmasta on huolestuttavaa, että lähes joka kymmenes helsinkiläinen lapsiperhe on pienituloinen (ks. edellä kuvio 2). Vaikka osuus on samaa luokkaa kuin koko maassa keskimäärin tai muissa pääkaupunkiseudun kaupungeissa, tarkoittaa se kuitenkin sitä, että Helsingissä on lähes 6 000 pienituloista lapsiperhettä.

Monissa tutkimuksissa on nostettu esiin se, että toimeentulovaikeudet ovat yhteydessä heikompaan hyvinvoinnin kokemukseen. Esimerkiksi toimeentulovaikeuksia kokevien äitien hyvinvointi on havaittu heikommaksi kuin äitien, joilla huolta toimeentulosta ei ole (Salmi & Närvi 2022). Määttä ja Sulander puolestaan nostavat tässä julkaisussa esiin perheen koetun taloudellisen tilanteen vahvan yhteyden nuoren hyvinvointiin: perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevat nuoret ovat esimerkiksi muita harvemmin tyytyväisiä elämäänsä.

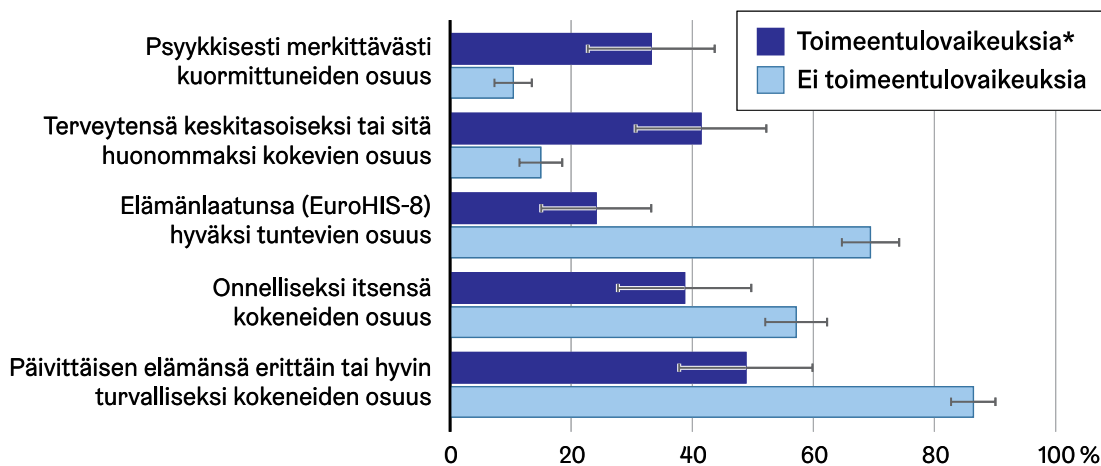
Helsinkiläisistä lapsiperheistä noin joka viides on Terve Suomi -tutkimuksen mukaan kokenut toimeentulovaikeuksia⁷. Ne eivät lapsiperheillä ole yleisempiä kuin pariskunnilla, joilla ei ole kotona asuvia lapsia. Yksinasuvilla toimeentulovaikeudet ovat sen sijaan lapsiperheitä yleisempiä. Lapsiperheiden joukossa toimeentulovaikeuksien

⁷ Joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärinkäynneistä rahanpuutteen vuoksi tai kokenut, että kotitalouden menojen kattaminen tuloilla hankalaa.

kokeminen oli noin kaksi kertaa todennäköisempää silloin, jos kyseessä oli yhden aikuisen lapsiperhe⁸.

Niissä lapsiperheissä, joissa koetaan toimeentulovaikkeitä, voidaan monen hyvinvoinnista kertovan indikaattorin mukaan muita lapsiperheitä heikommin. Kuviossa 5 on tarkasteltu sitä, miten toimeentulovaikkeitä kokeneiden lapsiperheiden kokemukset psyykkisestä kuormittuneisuudesta, terveyden tilasta, elämänlaadusta, onnellisuudesta ja turvallisuudesta eroavat niistä perheistä, joissa toimeentulovaikkeitä ei koettu. Kaikkien tarkasteltujen indikaattorien kohdalla toimeentulovaikkeitä kokeneiden vastaukset kertovat muihin nähden merkittävästi heikommasta hyvinvoinnin kokemuksesta.

Kuvio 5. Koettu hyvinvointi toimeentulovaikkeitä kokeneissa lapsiperheissä verrattuna lapsiperheisiin, joissa toimeentulovaikkeitä ei koettu

* Toimeentulovaikkeudet tarkoittavat tässä sitä, että on joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärinkäynneistä rahanpuutteen vuoksi.

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Terve Suomi -tutkimuksen kuntien lisäotoksen 2022–2023 Helsingin yksilötason tutkimusaineisto.

Edellä nostettiin esiin, että pienituloisessa kotitaloudessa asuvista helsinkiläislapsista peräti 62 prosenttia on ulkomaalaistaustaisia. Myös toimeentulovaikkeuksien kokeminen on ulkomaalaistaustaisen väestön joukossa selvästi keskimääräistä yleisempää. Tuoreen ulkomaalaistaustaisten koettua terveyttä ja hyvinvointia tarkastelleen Moni-Suomi-tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisista⁹ helsinkiläisistä lapsiperheistä 35 prosenttia oli joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022; ks. myös Saukkonen & Tanska 2024).

Kahden huoltajan lapsiasuntokunnilla eniten velkaa

Viime vuodet ovat olleet toimeentulon näkökulmasta haastavia suurelle osalle kotitalouksista. Kuluttajahintojen lisäksi myös korot ovat nousseet, mikä on lisännyt velallisten kotitalouksien lainanhoitokustannuksia muun muassa asuntovelallisilla. Asuminen on Helsingissä varsin kallista, ja vuokrien lisäksi omistusasuntojen neliöhinnat ovat korkeat. Lapsiperheistä 56 prosenttia asuu omistusasunnossa. Omistusasuminen on kahden

8 Tulos perustuu mallinnukseen (logistisella regressiomallilla), jossa tarkasteltiin sitä, miten lapsiperhetyyppi (tässä: yhden aikuisen lapsiperhe ja vähintään kahden aikuisen lapsiperhe) vaikutti toimeentulovaikkeuksien kokemiseen. Tarkastelussa oli vakioitu vastaajan ikä, sukupuoli, koulutus ja asunnon hallintaperuste.

9 MoniSuomi-tutkimuksen kohderyhmänä olivat Suomeen muuttaneet, ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Kohdejoukkoon eivät siis kuulu ne ulkomaalaistaustaiset, jotka ovat syntyneet Suomessa. Tässä tarkastelu on rajattu helsinkiläisiin.

huoltajan perheissä (66 % vuonna 2022) selvästi yleisempää kuin yhden huoltajan perheissä (34 %). Kahden huoltajan lapsiperheillä omistusasuminen on myös ilman lapsia eläviä pariskuntia (53 %) yleisempää. Keskimäärin eniten velkaa niin euromääräisesti kuin suhteessa tuloihin onkin juuri kahden huoltajan lapsiperheillä, jotka asuvat omistusasunnoissa. Heillä on velkaa keskimäärin yli 250 000 euroa asuntokuntaa kohden ja velkaantumisaste on 227¹⁰. Yhden huoltajan omistusasunnossa asuvilla perheillä velkaa on euromääräisesti puolet vähemmän, mutta velkaantumisaste (213) ei jää kovin kauas kahden huoltajan asuntokunnista. (Tilastokeskus 2023b; Kohvakka 2022.)

Vaikka korkojen nousu on aiheuttanut monelle asuntovelalliseen huolta toimeentulosta, suurelle osalle asuntovelkaisista tilanne on käytännössä tarkoittanut aiempaa suurempaa korkojen osuutta lainanhoidon kuukausierissä (Kauko 2023). Asumismenot ovat kiistatta suuri menoerä monelle ison asuntolainan kanssa elävälle lapsiperheelle, mutta samalla oma asunto on myös merkittävä varallisuuserä (Junes 2022). Omistusasunnossa asuvat perheet ovat lisäksi viimeisten reilun kymmenen vuoden ajan aina vuoteen 2021 asti hyötäneet matalasta korkotasosta: omistusasumisen kustannukset nousivat matalan korkotason aikaan vuokria hitaammin (Isotalo ym. 2022).

Ylivelkaantumisen näkökulmasta kahden huoltajan lapsiperheet, joilla on paljon asuntovelkaa, eivät yleisesti ole riskiryhmä. Ylivelkaantumista koskevissa tutkimuksissa (Hiilamo ym. 2023; Majamaa & Rantala 2020) nostetaan ylivelkaantumisen riskitekijöinä esiin matala sosioekonominen asema (eli matala koulutus, pienet tulot ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen), yksinasuminen, korkea lapsiluku, riippuvuudet (kuten peliriippuvuus) ja puutteet talousosaamisessa. Lapsiperheiden osalta esiin nousevat myös yksinhuoltajat, joiden osuus muun muassa maksuhäiriömerkinnön saaneissa on suuri, eikä ero muihin vanhempiin täysin selity sosiodemografisilla tekijöillä kuten esimerkiksi iällä, sukupuolella, koulutuksella tai ammatilla. Muun muassa avioeroilla on kuitenkin todennäköisesti vaikutusta asiaan, sillä avioerojen tiedetään lisäävän riskiä joutua taloudellisiin vaikeuksiin. (Hiilamo ym. 2023.)

Perheen tulotasolla on suuri merkitys lapsen ja nuoren arkeen ja hyvinvointiin

Tässä artikkelissa on tarkasteltu helsinkiläisten lapsiperheiden toimeentuloa eri näkökulmista. Lapsiperheet eivät nouse muiden asuntokuntien joukosta esiin erityisen pienituloisena tai toimeentuloaasteiden kanssa kamppailevana ryhmänä. Lapsiperheiden tulotaso on Helsingissä suomalaisittain korkea, ja pienituloisuusaste matalampi kuin asuntokunnilla keskimäärin. Helsinkiläisistä lapsiperheistä yli puolet asuu omistusasunnoissa. Vaikka omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä on myös asuntokuntien raskain velkataakka, ei ylivelkaantuminen ole lapsiperheiden joukossa yleistä. Helsinkiläiset lapsiperheet eivät myöskään koe toimeentulovaikeuksia keskimääräistä enempää.

Lapsiperheiden joukossa on kuitenkin paljon pienituloisia perheitä, joissa koetaan toimeentulovaikeuksia. Esimerkiksi yhden huoltajan perheiden tulot poikkeavat selvästi lapsiperheiden keskimääräisestä tulotasosta. Vaikka yksinhuoltajienkin joukossa on myös hyvin pärjääviä, on pienituloisuus ja perusturvaetuuksien varassa eläminen yhden huoltajan perheissä selvästi yleisempää kuin muissa lapsiperheissä. Pienituloisuus on muita yleisempää myös monilapsissa perheissä ja perheissä, jotka asuvat vuokralla. Ulkomaalaistaustaisten lasten pienituloisuusaste on moninkertainen suomalaistaustaisiin nähden.

10 Asuntokuntien velkaantumisaste on asuntokuntien yhteenlasketun velkamäärän suhde asuntokuntien käytettävissä olevan rahatulon kokonaismäärään.

Perheen tulotaso vaikuttaa paljon lasten ja nuorten elämään. Pienituloisten perheiden lapset ovat hyvin eriarvoisessa asemassa hyvätuloisten perheiden lapsiin nähden monissa arjen asioissa. Eriarvoisuus nousee esiin esimerkiksi harrastuksissa, vapaa-ajan toiminnassa, asumisessa, pukeutumisessa ja lomien vietossa. Rahan puute voi saada lapsen ja nuoren tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi, koska hän ei pysty osallistumaan samanlaiseen toimintaan kuin parempituloisten perheiden lapset. Rahanpuute voi pahimmillaan johtaa myös siihen, että muut kiusaavat. Perheessä voi olla myös riittämättömästi rahaa ruokaan. Toimeentulovaikeuksien kokeminen on yhteydessä heikompaan hyvinvoinnin kokemukseen niin vanhemmilla kuin lapsilla. Lapsuuden perheessä koetuilla toimeentulovaikeuksilla ja esimerkiksi perheen toimeentuloasiakkuudella voi olla negatiivisia vaikutuksia myös lapsen ja nuoren elämään aikuisena.

Pienituloiset perheet tarvitsevat taloudellista tukea ja räätelöityjä palveluja

Pienituloisuuden taustalla on usein vanhemman tai vanhempien matala koulutustaso ja heikko työmarkkina-asema. Koulutukseen panostaminen ja työllistymistä helpottavat toimet tukevat myös pienituloisia lapsiperheitä (ks. esim. Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö 2025). Hyvillä lapsiperheen palveluilla, kuten monipuolisilla varhaiskasvatuspalveluilla, voidaan tukea vanhempien kouluttautumista ja työllistymistä. Laadukkaat varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut tukevat myös lapsia ja nuoria. Esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa, iltapäiväkerhoissa ja leikkipuistoissa tarjottavilla aterioilla ja välipaloilla on suuri merkitys erityisesti vähävaraisten perheiden lapsille. Pienituloisten perheiden lasten ja nuorten harrastamista on syytä tukea siten, että pienituloisten perheiden harrastustoiminta ei eriydy omakseen vaan pienituloisten perheiden lapsilla on mahdollisuus harrastaa yhdessä kaiken tuloisten perheiden lasten kanssa.

Lähteet

Ahlgren-Leinvuo H (2021): Toimeentulo. Teoksessa Pääkaupunki-seudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Tutkimuksia 2022:1. [Viitattu 10.12.2024]. Saantitapa: https://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/22_04_12_Tutkimuksia_1_Ahlgren_Leinvuo_Erjansola_Joensuu_Maki_Manty_Sihvonen.pdf

Hakulinen C, Mok PLH, Horsdal HT, Pedersen CB, Mortensen PB, Agerbo E & Webb RT (2020): Parental income as a marker for socioeconomic position during childhood and later risk of developing a secondary care-diagnosed mental disorder examined across the full diagnostic spectrum: a national cohort study. BMC Medicine. [viitattu 14.2.2025] Saantitapa: [10.1186/s12916-020-01794-5](https://doi.org/10.1186/s12916-020-01794-5)

Hiilamo A & Luotonen N & Hakovirta M (2023): Suomalaisten lapsiperheiden ylivelkaantuneisuus maksuhäiriömerkintöjen valossa. Yhteiskuntapolitiikka 88 (2023):3. [viitattu 19.9.2024]. Saantitapa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145797/YP2302_Hiilamoym.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Hiilamo A & Räsänen T & Korpela T & Mukkila S & Mäkinen L & Ristikari T (2022): Hintojen nousun vaikutuksia lapsiperheköyhyyteen voidaan lieventää vain vähän lapsilisajärjestelmän muutoksilla. Tutkimusblogi, 14.9.2022. Helsinki: Kela. [Viitattu 26.9.2024]. Saantitapa: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/720628/hintojen-nousun-vaikutuksia-lapsiperhekoehyteen-voidaan-lieventaa-vain-vahan-lapsilisajarjestelman-muutoksilla>

Isotalo E, Lindberg E, Lähdemäki S, Maliranta M & Mustonen A J (2022): Kotitalouksien ostovoima elpyy notkahduksen jälkeen – inflaatio kiusaa tänä vuonna kaikkia. Ennustejulkaisut, 21.9.2022, Esimerkkiperheet syksy 2022. [viitattu 14.2.2025]. Saantitapa: <https://labore.fi/julkaisu/kotitalouksien-ostovoima-elpyy-notkahduksen-jalkeen-inflaatio-kiusaa-tana-vuonna-kaikkia/>

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (2025). Lapsiperheköyhyys datana. Verkkosivu. [viitattu 16.12.2024] Saantitapa: <https://itla.fi/lapsiperhekoxyhyys-datana/>

Jauhiainen S (toim.) (2024): Lapsiperheiden pienituloisuus, sosiaaliturva ja asumisjärjestelyt. LAPSOSET-hankkeen loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:35. [viitattu 16.12.2024]. Saantitapa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165895/VNTEAS_2024_35.pdf

Junes T (2022): Lapsiperheen varallisuus on usein kiinni asunnossa. Tieto & Trendit, 14.4.2022. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 3.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lapsiperheen-varallisuus-on-usein-kiinni-asunnossa?listing=normal>

Kallio J & Hakovirta M (toim.) (2020): Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere

Kauko K (2023): Asuntolainoja, korkoriskejä ja sähkökriisi – Kuinka Suomen kotitaloudet selviytyisivät iskuista? Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta, Analyysi 31.3.2024. [Viitattu 26.9.2024. Saantitapa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2023/artikkelit/asuntolainoja-korkoriskeja-ja-sahkokriisi/>

Kohvakka O (2022): Lapsiperheillä on muita enemmän velkoja. Tieto&Trendit -artikkeli 22.4.2022. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 25.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lapsiperheilla-on-muita-enemman-velkoja>

Majamaa K & Rantala K (2020): Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys 2020:5. [viitattu 3.9.2024]. Saantitapa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäkinen L & Virmasalo I (2024): Aiempaa tutkimusta köyhyyden mittaamisesta ja lapsiperheiden sosiaaliturvasta. Teoksessa: Jauhiainen S. (toim.), Lapsiperheiden pienituloisuus, sosiaaliturva ja asumisjärjestelyt. LAPSOSET-hankkeen loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:35. [viitattu 16.12.2024]. Saantitapa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165895/VNTEAS_2024_35.pdf

Ollonqvist J & Hiilamo H & Moisio P & Mukkila S & Peltoniemi J & Tervola J & Virrankari L (2023): Säästötoimet osuvat pienituloisiin –Hallitus tavoittelee talouden tasapainottamisen lisäksi sosiaalipolitiikan suunnanmuutosta. Tutkimuksesta tiiviisti 62/2023. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 8.10.2024]. Saantitapa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147878/URN_ISBN_978-952-408-228-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pyy-Martikainen M & Simanainen M (2024): Mikrosimulointi: Sosiaaliturvaleikkaukset iskevät jo ennestään pienituloisiin nuoriin. Kelan tutkimusblogi, julkaistu 23.1.2024 (päivitetty 22.1.2025). [viitattu 14.2.2025]. Saantitapa: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/919109/mikrosimulointi-sosiaaliturvaleikkaukset-iskevät-jo-ennestaan-pienituloisiin-nuoriin>

Salmi M & Närvi J (2022): Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot nelivuotiaiden perheissä. Äitien arvioita perheen taloudellisesta tilanteesta ja hyvinvoinnista FinLapset 2018 -kyselyssä. Työpaperi 9/2022, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 10.12.2024]. Saantitapa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144069/URN_ISBN_978-952-343-831-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saukkonen P & Tanska T (2024): Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. [viitattu 2.10.2024]. Saantitapa: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_06_11_Tutkimuksia_2.pdf

Silvo A (2023): Nopea inflaatio voi lisätä kuluttajien välistä eriarvoisuutta. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleista taloudesta, blogi-kirjoitus 21.8.2023. [Viitattu 25.9.2024]. Saantitapa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2023/nopea-inflaatio-voi-lisata-kuluttajien-valista-eriarvoisuutta/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023): Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2019–2023. Perusturvan riittävyyden IV arviointiryhmä. Raportti 3/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 1.10.2024]. Saantitapa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146182/URN_ISBN_978-952-408-037-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointi- ja terveyserot. Verkkosivu. [Viitattu 10.12.2024]. Saantitapa: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot#eriarvoisuus-hyvinvoinnissa-ja-terveydessä-on-paheneva-ongelma>

Tilastokeskus (2023): Koetut toimeentulovaikeudet yleistyivät merkitsevästi vuonna 2023. Elinolotilasto, katsaus 28.3.2024 [Viitattu 26.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/julkaisu/cltpvah80nk707vy0rkyfmz5>

Aineistolähteet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). MoniSuomi-tutkimus, Helsingin yksilötason tutkimusaineisto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Terve Suomi 2022–2023 -tutkimus, kuntien lisäotos: Helsingin yksilötason tutkimusaineisto.

Tilastokeskus (2024a). Kuluttajahintaindeksi [avoin tilastotietokanta]. 11xb -- Kuluttajahintaindeksi (2015=100), kuukausitiedot, 2015M01-2024M08. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 25.9.2024]. Saantitapa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__khi/statfin_khi_pxt_11xb.px/

Tilastokeskus (2023a). Tulonjakotilasto [maksullinen tilastotietokanta]. 124d -- Asuntokuntien tulot, verot ja velat asuntokuntarakenteen mukaan osa-alueittain (pienalueet), 2010–2022. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 12.9.2024]. Saantitapa: https://pxhopea2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Tulot/Tulot/vaesto_tulot_pxt_124d.px/

Tilastokeskus (2023b). Tulonjakotilasto [erityisselvitys]. Asuntokuntien tulonjako osa-alueittain Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla 1995, 2000 ja 2005–2022. Helsinki: Tilastokeskus

Tilastokeskus (2023c). Tulonjakotilasto [avoin tilastotietokanta]. Perusturvan varassa olevat henkilöt ja lapset alueittain, 2005–2022. Helsinki: Tilastokeskus. [viitattu 3.10.2024].

Nuorten koulutuspolut eroavat toisistaan syntyperän ja sukupuolen mukaan

Hanna Ahtiainen & Laura Ansala

Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle on merkittävä vaihe nuoren elämässä. Se, millaisia koulutusvalintoja nuori tekee, vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa sijoittua työelämässä. Pidemmällä aikavälillä näillä valinnoilla on sekä huomattava yksilöllinen että laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Artikkelissa kerrotaan, mitä koulutusvalintoja peruskoulun päättöikässä vuosina 2003–2012 Helsingissä asuneet nuoret ovat tehneet 25 ikävuoteen mennessä. Tutkimusten mukaan nuorten syntyperä ja sukupuoli vaikuttavat koulutuspolkueroihin.

Johdanto

Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle on nuoren elämässä merkityksellinen nivelvaihe, sillä tuolloin tehdyt valinnat suuntaavat pitkälti sitä, millaiseen yhteiskunnalliseen asemaan aikuisena päätyy. Peruskoulun jälkeinen koulutus on olennainen tekijä siinä, että nuori löytää paikkansa työmarkkinoilla ja saa joustavammat edellytykset kehittää osaamistaan. Koulutuksen tiedetään suojaavaan esimerkiksi työttömyydeltä (Sipilä ym. 2011), mutta myös muilta hyvinvointiongelmilta (Ahlgren-Leinvuo ym. 2022).

Tässä artikkelissa tarkastellaan helsinkiläisnuorten koulutuspolkujen eriytymistä väestöryhmittäin. Aiempien tutkimusten mukaan erityisesti vanhempien koulutustausta linkittyy olennaisesti nuorten koulutusvalintoihin ja tutkintojen suorittamiseen (esim. Erola ym. 2020; Heiskala ym. 2020; Härkönen & Sirniö 2020; Kauppinen 2004). Näkökulmana tässä artikkelissa ei kuitenkaan ole perhetaustan ja kouluttautumisen välinen yhteys, vaan huomion kohteena ovat eri syntyperää olevien nuorten erot reiteissä jatkokoulutukseen ja työelämään.

Tämä näkökulma on Helsingille erityisen tärkeä, sillä kasvava osa helsinkiläisistä lapsista ja nuorista on ulkomaalaistaustaisia (Ahtiainen ym. 2020). Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten kohdalla kouluttautumisessa on kyse myös yhteiskuntaan kiinnittymisestä. Tämän vuoksi tulevaisuudessa Helsingin kannalta on yhä suurempi painoarvo sillä, miten nämä nuoret siirtyvät peruskoulusta eteenpäin jatko-opintoihin ja työmarkkinoille (ks. Saukkonen 2022a).

Ulkomaalaistaustaisten oppilaiden valtaväestöön nähden selvästi heikompi menestys PISA-tutkimuksessa on herättänyt huolta siitä, että verrattain suuri osa ulkomaalaistaustaisista nuorista ei saavuta peruskoulussa riittävää taitotasoa jatko-opintoja varten (Pulkinen ym. 2024). Tiedetäänkin, että ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutuspoluissa on yleisemmin katkoksia (esim. Ahtiainen 2024a; 2023; Ansala 2019; Lappi 2017; Malin & Kilpi-Jakonen 2020; Kilpi-Jakonen 2011).

Tässä artikkelissa valotetaan helsinkiläisnuorten koulutuspolkujen väestöryhmittäisiä eroja rekisteritietojen avulla. Nuorten tilannetta seurataan yksilötasolla, jotta voidaan nähdä, miten nuorten reitti peruskoulun jälkeen on edennyt ja miten naisten ja miesten tai suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten tilanteet poikkeavat toisistaan.

Helsingiläislästen lähtökohdat ovat moninaiset, ja esimerkiksi syntyperäryhmien välillä on eroja niin perheiden toimeentulossa kuin lasten ja nuorten koetussa hyvinvoinnissa (ks. Ahlgren-Leinvuo sekä Määttä & Sulander tässä julkaisussa; Määttä 2025). Tämä artikkeli tekee puolestaan näkyväksi sitä, miten väestöryhmittäinen eriytyminen ilmenee nuorten valinnoissa peruskoulun jälkeen ja näkyy eroina tilanteessa nuorena aikuisena. Erot nuorten koulutuspoluissa näkyvät Helsingissä myös alueiden välisinä eroina, joita tarkastellaan julkaisun toisessa artikkelissa (ks. Ahtiainen tässä julkaisussa).

Artikkeli perustuu Tilastokeskuksen yksilötason aineistoihin. Tarkastelut koskevat vuosina 2003–2012 Helsingissä asuneita ja kyseisten vuosien aikana 15 vuotta täyttäneitä nuoria, joista valtaosalla peruskoulun päättäminen oli edessä seuraavan vuoden keväällä. Nuorten tilannetta seurataan 25 ikävuoteen eli vuosiin 2013–2022 asti. Eriytyisen kiinnostuksen kohteena on, kuinka suuri osa oli tähän ikään mennessä suorittanut toisen asteen tai jo korkea-asteen tutkinnon sekä toisaalta kuinka suuri osa oli yhä pelkän peruskoulutuksen varassa. Lisäksi tarkastellaan, miten koulutuspolullaan eri tavoin edenneet nuoret ovat sijoittuneet työelämäänsä tai jatkokoulutukseen tai vaihtoehtoisesti jääneet niistä syrjään.

Syntyperä on jaettu neljään luokkaan: suomalaistaustaiset, Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset, 0–6-vuotiaana maahan muuttaneet ulkomaalaistaustaiset sekä 7–15-vuotiaana maahan muuttaneet ulkomaalaistaustaiset¹. Artikkelissa tuodaan esiin, millaisia eroja nuorten koulutus- ja työelämäpoluissa on valtaväestön ja ulkomaalaisistaustaisten välillä ja myös ulkomaalaistaustaisten ryhmän sisällä. Miesten ja naisten tilannetta tarkastellaan erikseen, sillä yleisesti ottaen tiedetään, että koulutuspolulla on eroja sukupuolen mukaan. Otokseen kuului kaikkiaan 52 498 henkilöä, joista 90 prosenttia oli suomalaistaustaisia (taulukko 1).

Taulukko 1. Otoshenkilöiden lukumäärä syntyperän, maahanmuuttoiän ja sukupuolen mukaan

	Lukumäärä			Prosenttia		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
Suomalaistaustainen	24 447	2 3001	47 448	90,3	90,4	90,4
Suomessa syntynyt ulkomaalais-taustainen (2. sukupolvi)	1 005	877	1 882	3,7	3,4	3,6
Ulkomailla syntynyt ulkomaalais-taustainen, maahanmuuttoikä 0-6-v. (1. sukupolvi)	648	638	1 286	2,4	2,5	2,4
Ulkomailla syntynyt ulkomaalais-taustainen, maahanmuuttoikä 7-15-v. (1. sukupolvi)	961	921	1 882	3,6	3,6	3,6
Yhteensä	27 061	25 437	52 498	100	100	100

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Peruskoulun päättöikässä Helsingissä asuneiden tilannetta tarkastellaan riippumatta siitä, mikä nuoren asuinpaikka oli 25-vuotiaana. Valtaosa otokseen kuuluvista kuitenkin asui edelleen 25-vuotiaana pääkaupunkiseudulla: kaikkiaan yli kolme neljäsosaa asui yhä Helsingissä ja noin kymmenesosa Espoossa tai Vantaalla. Suurin osa peruskoulun päättöikässä Helsingissä asuneista nuorista oli myös jatkanut opintojaan lähellä. Esimerkiksi toisen asteen tutkinnon suorittaneista yli yhdeksän kymmenestä oli suorittanut tutkinnon pääkaupunkiseudulla, ja alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneista runsaat seitsemän kymmenestä.

¹ Ulkomaalaistaustaisten luokittelu tätäkin hienojakoisemmin eri sukupolviin tuottaisi tarkempaa tietoa eroista ryhmän sisällä (ks. esim. Rumbaut 2010). Tässä tutkimuksessa päädyttiin karkeampaan luokitteluun, jotta henkilöiden määrät tarkastelluissa luokissa olivat tilastolliseen tarkasteluun riittävät.

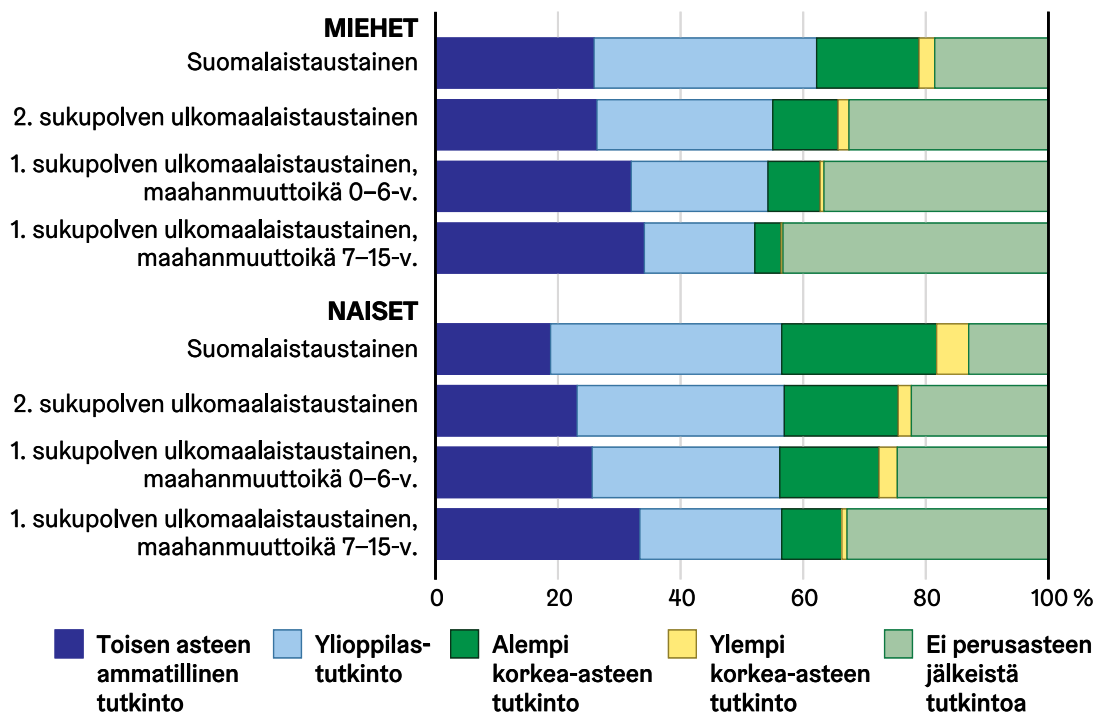
Helsingiläisnuorten tutkintojen suorittamisessa on eroja syntyperän ja sukupuolen mukaan

Ulkomaalaistaustaiset nuoret olivat 25-vuotiaana suomalaistaustaisia yleisemmin vaila peruskoulun jälkeistä tutkintoa (kuvio 1). Syntyperällä oli siten merkitystä nuorten koulutuspolkuun. Vähiten toisen asteen tutkintoja 25 ikävuoteen mennessä olivat suorittaneet ne ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaiset, jotka olivat muuttaneet Suomeen 7–15-vuotiaana. Mikä on kuitenkin merkittävää, ero toiseen sukupolveen kuuluvien ja alle kouluikäisinä Suomeen muuttaneiden välillä taas oli melko pieni.

Myös sukupuolella oli merkitystä: kaikissa syntyperäluokissa naiset olivat suorittaneet tutkintoja yleisemmin kuin miehet. Sukupuolten väliset erot olivat kuitenkin suomalaistaustaisia suurempia niin Suomeen muuttaneilla kuin Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla nuorilla – heistä miehet olivat vähemmän koulutettuja peruskoulun jälkeen.

Ulkomaalaistaustaisten maahanmuuttoajan merkitys näkyy jossain määrin myös siinä, mihin koulutukseen nuori on jatkanut. Ammatillinen tutkinto korkeimpana koulutuksena oli muita ryhmiä yleisempi ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisilla ja vastaavasti ylioppilastutkinto tai korkea-asteen tutkinto harvinaisempi. Etenkin naisten osalta jakolinja syntyy kouluikäisinä maahan muuttaneiden ja Suomessa syntyneiden tai ennen kouluikää muuttaneiden välille. Jälkimmäisten ryhmien kohdalla koulutuspolut ovat melko samankaltaisia, kun taas kouluikässä maahan muuttaneiden reitti oli vienyt yleisemmin ammatilliseen koulutukseen ja harvemmin korkea-asteelle. Huomionarvoista on myös, että Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten naisten koulutuspolku on ollut lähes samankaltainen kuin suomalaistaustaisilla miehillä.

Kuvio 1. Helsingissä 15-vuotiaana asuneiden nuorten korkein suoritettu tutkinto 25-vuotiaana sukupuolen ja syntyperän mukaan

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus

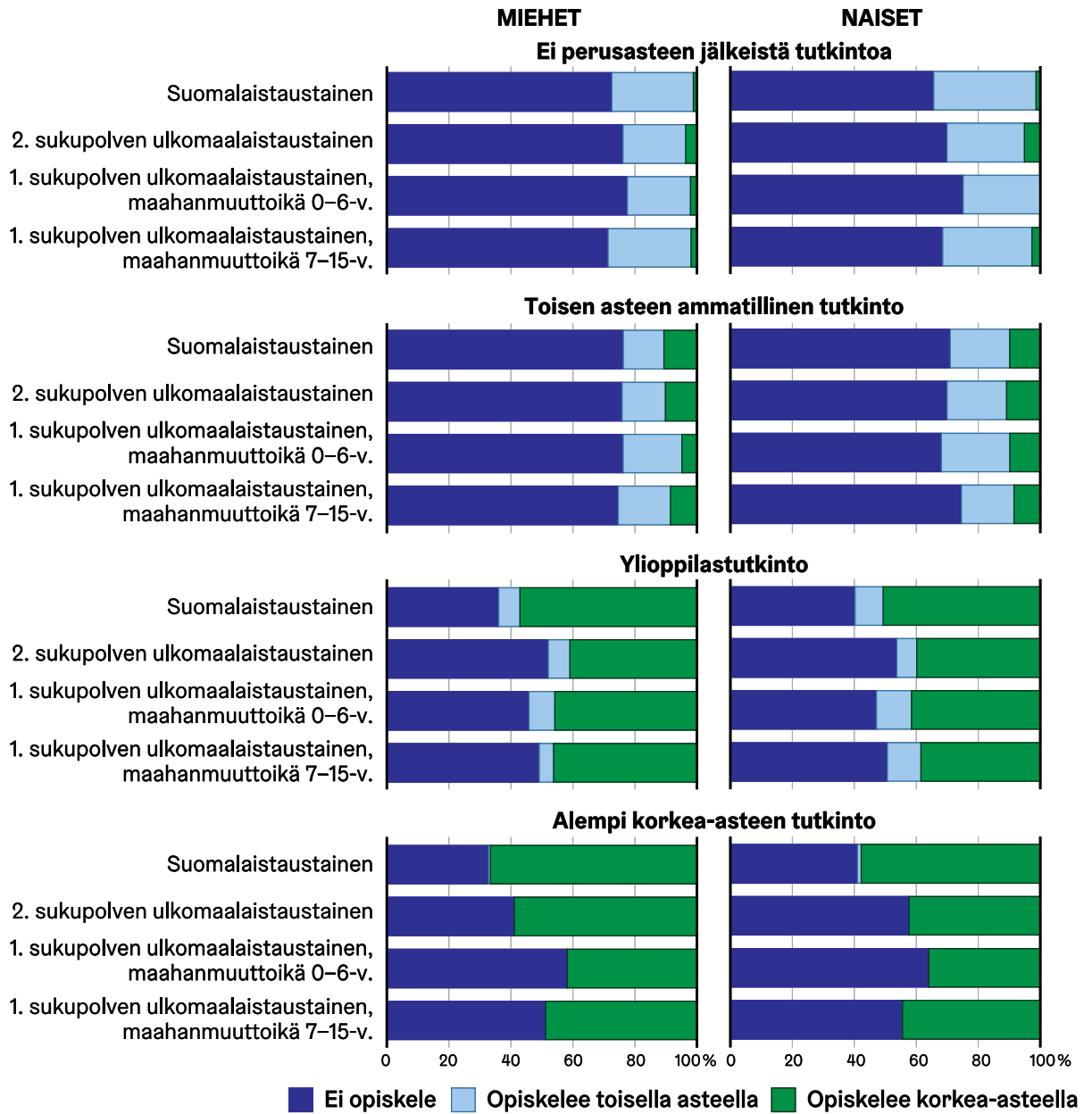
25-vuotiaana vailla tutkintoa olevista osa opiskeli edelleen toisella asteella

Koulutuspolkuja tarkasteltiin myös siitä näkökulmasta, mille koulutusasteille nuoret olivat edenneet tutkinnon suorittamisen jälkeen (kuvio 2). Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, sillä vain pieni osa nuorista oli ehtinyt suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon 25 ikävuoteen mennessä.

Valtaosa nuorista, jotka eivät 25 ikävuoteen mennessä olleet suorittaneet peruskoulun jälkeistä tutkintoa, eivät olleet sellaista myöskään opiskelemassa. Osa heistä kuitenkin oli edelleen suorittamassa ensimmäistä toisen asteen tutkintoaan. Ulkomaalaistaustaisista nuorista suomalaistaustaisiin verrattuna suurempi osa oli suorittanut toisen asteen tutkinnon vasta 20- tai 21-vuotiaana. Esimerkiksi suomalaistaustaisista miehistä yli puolet oli suorittanut toisen asteen tutkinnon alle 20-vuotiaana, kun taas kouluiässä maahan muuttaneista vain viidennes. Kyse ei ole vain siitä, että opinnot venyvät vaan ne ylipäättään aloitetaan myöhemmin (vrt. Ahtiainen 2024).

Lukion jälkeen suomalaistaustaisten nuorten reitti oli vienyt ulkomaalaistaustaisiin nuoriin nähden yleisemmin korkeampaan koulutukseen. Ylioppilastutkinnon suorittaneet suomalaistaustaiset olivat tyypillisemmin jatkaneet alemman korkea-asteen opintoihin, ja vastaavasti alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet olivat jatkaneet useammin ylemmän korkea-asteen opintoihin. Ammatillisen koulutuksen jälkeen korkeakoulutukseen hakeutumisessa ei ollut pääpiirteittäin eroja suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten nuorten välillä, ja korkea-asteelle jatkaneiden määrät olivatkin ylipäättään pieniä. Perusasteen jälkeistä koulutusta vailla olevista nuorista pieni osa voitiin luokitella korkea-asteella opiskeleviksi. Todennäköisesti he olivat suorittaneet toisen asteen tutkinnon ulkomailla, mutta tietoa tutkinnosta ei ollut viety tutkintorekisteriin.

Kuvio 2. Helsingissä 15-vuotiaana asuneiden nuorten opiskelu 25-vuotiaana koulutuslajin, sukupuolen ja syntyperän mukaan

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Perusasteen varaan jääminen vaikeuttaa työmarkkinoille pääsyä

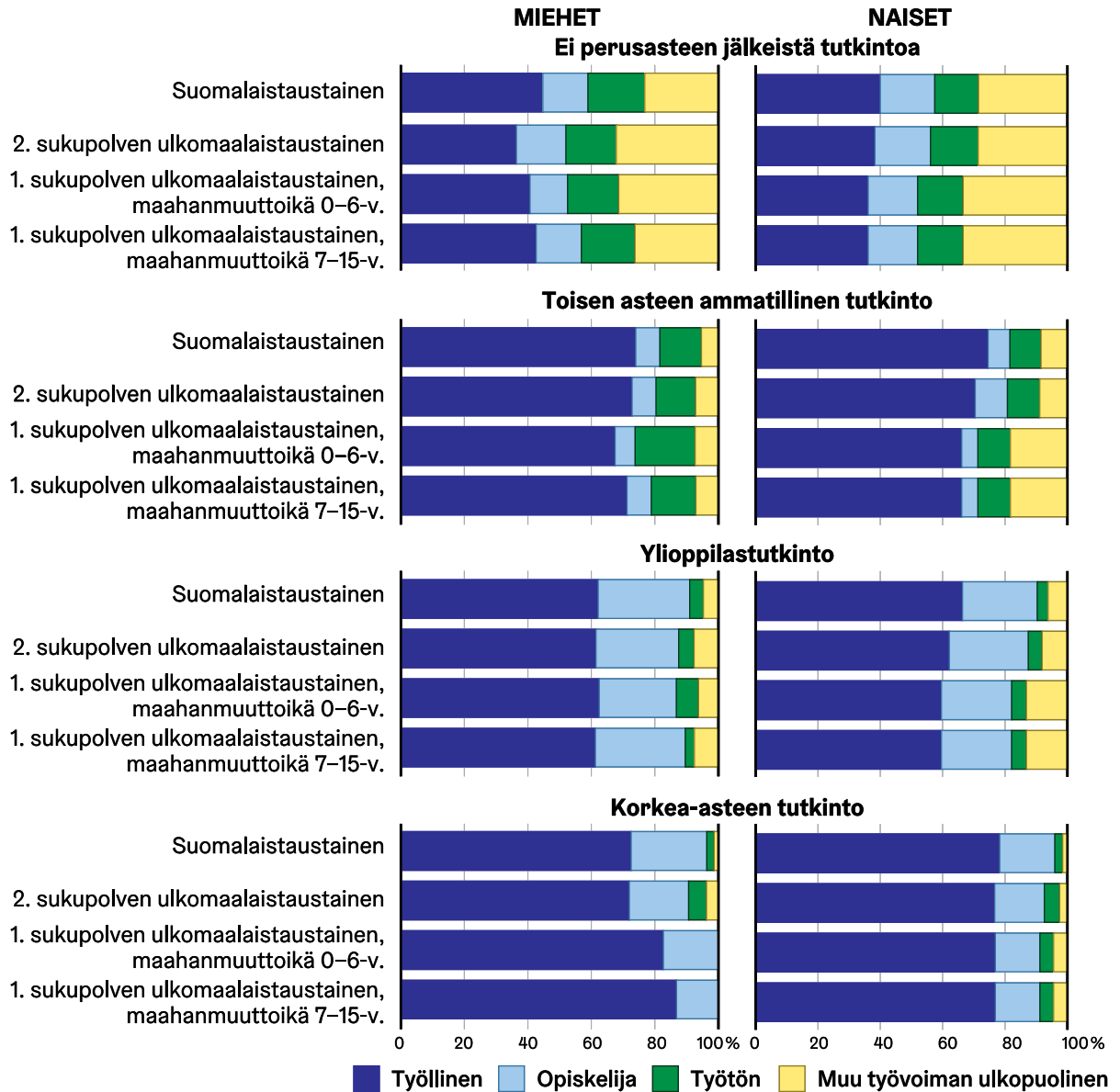
Matala koulutustaso 25-vuotiaana heijastui nuorten tilastoituun pääasialliseen toimintaan. Nuoret, jotka olivat 25-vuotiaana vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa, olivat myös useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella eli niin sanotussa NEET-asemassa (Not in Employment, Education or Training) (kuvio 3). Erityisesti niiden osuus, jotka olivat työvoiman ulkopuolella muun kuin opiskelun, varusmies- tai siviilipalveluksen tai eläkkeen vuoksi, oli matalan koulutuksen varaan jääneillä tutkinnon suorittaneisiin nähden moninkertainen. Heidän keskuudessaan myös työttömyys oli yleisempää.

Perusasteen jälkeisen tutkinnon puute näkyi kielteisemmin ulkomaalaistaustaisten nuorten elämäntilanteessa, joskin erot syntyperäryhmien välillä olivat melko pieniä. Lisäksi eroa oli jossain määrin myös miesten ja naisten välillä. Esimerkiksi vailla tutkintoa olevien maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien naisten tilanne oli hyvin lähellä suomalaistaustaisten naisten tilannetta. Miesten kohdalla puolestaan kouluttautumattomuus vaikutti kielteisemmin Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten miesten asemaan suomalaistaustaisiin nähden. On syytä huomioida, että vailla koulutusta olevien työvoiman ulkopuolisten ryhmään lukeutuu tilastoissa henkilöitä, jotka ovat muuttaneet Suomesta, mutta eivät ole ilmoittaneet muutostaan viranomaisille. Lisäksi työvoiman ulkopuolisten ryhmään sijoittuvat muun muassa kotonaan lasta hoitavat henkilöt. Tämä selittää pitkälti sen, että työvoiman ulkopuolisten osuus on syntyperään katsomatta naisilla miehiä suurempi.

Nuorten toisen asteen koulutusvalinnalla oli myös selvä yhteys siihen, mikä nuoren koulutus- ja työmarkkinatilanne oli 25-vuotiaana. Ylioppilastutkinnon suorittaneista moni oli jatkanut opintoja, kun taas ammatillisen tutkinnon suorittaneet olivat pääasiassa siirtyneet työmarkkinoille ja siten olivat yleisemmin joko työllisenä tai työttömänä. Korkeakoulutus taas näytti suojaavan työstä ja koulutuksesta syrjään jäämiseltä: kaikissa ryhmissä yli yhdeksän kymmenestä korkeakoulututkinnon 25 ikävuoteen mennessä suorittaneesta oli joko työssä tai opiskelemassa. Ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten miesten ryhmässä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä oli liian pieni luotettavaan tilastolliseen tarkasteluun.

Kaiken kaikkiaan ulkomaalaistaustaisten naisten polku työhön ja jatkokoulutukseen näyttäisi olevan sujuvampi Suomessa syntyneillä verrattuna heihin, jotka ovat muuttaneet maahan. Ulkomaalaistaustaisten miesten koulutuspolkuihin ei näyttäisi olevan juurikaan merkitystä sillä, onko syntynyt Suomessa tai muuttanut Suomeen alle kouluikäisenä vai vasta myöhemmällä iällä.

Kuvio 3. Helsingissä 15-vuotiaana asuneiden nuorten pääasiallinen toiminta 25-vuotiaana sukupuolen ja syntyperän mukaan

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Yhteenveto

Peruskoulun päättöikässä Helsingissä asuneiden nuorten reitit jatkokoulutukseen ja työhön ovat kulkeneet syntyperän mukaan muodostetuissa väestöryhmissä osin eri tavoin. Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret olivat suomalaistaustaisia yleisemmin 25-vuotiaana vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Heistä Suomeen muuttaneet – etenkin vasta kouluikäisinä tulleet – olivat muita useammin vailla tutkintoa. Näistä nuorista moni suoritti toista astetta vielä 25-vuotiaana, joten luultavasti osa heistä suorittaa vielä perusasteen jälkeisen tutkinnon.

Valtaosa peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevista vaikuttaisi kuitenkin joko jättäneen opinnot kesken tai niitä ei ole aloitettukaan. Tähän ryhmään kuuluvista suurempi osa ei ollut työssä eikä koulutuksessa (NEET) kuin tutkinnon suorittaneista, syntyperään katsomatta. Kyse ei yksiselitteisesti ole syrjäytymisriskissä olevista nuorista. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien ryhmä sisältää monenlaisia elämäntilanteita, ja työttömyys tai työvoiman ulkopuolella olo voi osan kohdalla olla tilapäistä (Jernström & Sirniö 2023). Jatkokoulutukseen ja työhön sijoittumisen kannalta Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista etenkin naiset näyttävät pärjänneen Suomeen muuttaneita paremmin, kun taas miesten osalta vastaavaa eroa ei ole. Myönteistä silti on, että syntyperään katsomatta tutkinnon hankkiminen näytti vaikuttavan positiivisesti työllistymiseen tai jatkokoulutuspaikan saamiseen.

Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret eivät ole taustaltaan yhtenäinen ryhmä, vaan heidän perherakenteensa, suomen tai ruotsin kielen taitonsa sekä maahanmuuton taustatekijät vaihtelevat. Esimerkiksi maahanmuuttoiällä on todettu olevan kausaalinen yhteys kouluttautumiseen (Ansala 2019). Myös eri taustamaaryhmissä on edetty koulutuspoluilla eri tavoin, ja näiden erojen taustalta löytyy esimerkiksi maahanmuuton erilaisia syitä ja lähtökohtatilanteita (Saukkonen 2022b; Malin & Kilpi-Jakonen 2019). Yhdenvertaisuuden näkökulmasta keskeistä on, että helsinkiläiset toisen sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret eivät näytä yltäneen samaan koulutustasoon suomalais-taustaisiin nuoriin verrattuna. Lisäksi korkeakoulussa opiskeleminen oli heillä harvinaisempaa lukion jälkeen.

Omien toiveiden ohella peruskouluikäinen opintomenestys määrittää pitkälti nuorten reittejä jatkokoulutukseen. Ulkomaalaistaustaisten lasten peruskoulun päättötodistusten arvosanat ovat keskimäärin matalammat kuin suomalaistaustaisilla lapsilla (Kääriälä ym. 2020). Heikommat oppimistulokset PISA-tutkimuksessa kertovat osamistason jääneen valtaväestön nuorista jälkeen, ja se asettaa haasteita myös jatkoopinnoissa pärjäämiselle (Pulkkinen ym. 2024). Koulumenestyksen ohella perhetaustalla tiedetään olevan merkitystä nuoren kouluttautumiselle (ks. esim. Pulkkinen ym. 2024; Ansala ym. 2019; Kilpi-Jakonen 2011; Kauppinen 2004). Ulkomaalaistaustaisten nuorten perheille kasautuu enemmän haasteita kuin suomalaistaustaisille perheille. He ovat esimerkiksi matalammin kouluttautuneita ja pienituloisempia (Eid & Castaneda 2023; Ahtiainen ym. 2020; Kääriälä ym. 2020). Huono-osaisuus, kuten kouluttamattomuus tai työmarkkinoiden ulkopuolelle päätyminen, periytyykin usein ylisukupolisesti (Vauhkonen ym. 2017; Järvinen & Vanttaja 2013).

Oppivelvollisuutta jatkettiin vastikään 18 ikävuoteen. Sen toivotaan jatkossa turvaavan aiempaa useammalle nuorelle peruskoulun jälkeisen tutkinnon. Koulu on avainasemassa etenkin niiden nuorten kohdalla, jotka eivät saa tarpeeksi tukea koulupolulle kotoaan. Riittävä tuki ja ohjaus peruskoulun jälkeisessä nivelvaiheessa on tärkeää, mutta olennaista on etenkin tukea oppimista jo varhaislapsuudesta lähtien, esimerkiksi vahvistamalla varhaiskasvatuksen osallistumisastetta ja laatua. Myös alueellisen ja koulujen oppilaspohjan eriytymisen ehkäisyllä on merkitystä, sillä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden korkea osuus koulussa näyttäisi heijastuvan kielteisesti hei-

dän keskimääräiseen osaamistasoonsa, sosioekonomisesta taustasta riippumatta (Pulkkinen ym. 2024). Yhtäältä kyse on myös hyvinvoinnin kokemusten eriytymisestä nuoren taustan mukaan (ks. Määttä & Sulander; Renvik & Sulander tässä julkaisussa; Ahtiainen 2024b; Määttä 2022; Määttä 2025), sillä kokonaisvaltainen hyvinvointi ja turvallinen arki luovat edellytykset oppimiselle ja sujuvalle koulunkäynnille (Read & Salmela-Aro 2024). Nämä havainnot puoltavat näkemystä siitä, että nuorten koulutuspolkueroihin voidaan vaikuttaa panostamalla varhaiskasvatukseen, kouluihin ja muihin lasten ja nuorten tukipalveluihin.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo H, Erjansola J, Joensuu M, Mäki N, Mänty M & Sihvonen A (2022):** Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Tutkimuksia 2022:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Ahtiainen H (2023):** Nuorten koulutus Helsingissä – polku peruskoulusta eteenpäin. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. Tilastoja 2023:2.
- Ahtiainen H (2024a):** Perusasteen varassa olevien nuorten osuus kääntyi kasvuun – nuorten koulutus Helsingissä 2023. Kvartti-verkkoartikkeli, 7.5.2024
- Ahtiainen H (2024b):** Eri jatko-opintopoluille aikovien helsinkiläisnuorten kesken on eroja kouluhyvinvoinnissa jo peruskoulun aikana. Kvartti-verkko-artikkeli 4.11.2024
- Ahtiainen H, Mäki N, Määttä S, Saukkonen P & Yijälä A (2020):** Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tutkimuksia 2020:5.
- Ansala L (2019):** Maahanmuuttajien lasten ja suomalaistaustaisten lasten välisiä kouluttautumiseroja selittävät saapumisikä, perhetausta ja asuinalueet. Kvartti-verkkolehti, 29.8.2019
- Ansala L, Hämäläinen U, Sarvimäki M (2019):** Age at Arrival, Parents and Neighborhoods: Understanding the Educational Attainment of Immigrants' Children. *Journal of Economic Geography*.
- Eid M & Castaneda A (2023):** Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 73.
- Erola J, Kilpi-Jakonen E & Ruggera L (2020):** Koulutuksen yhteys sosiaaliseen liikkuvuuteen vahvistuu. *Talous ja yhteiskunta* 2020:4, s. 26–33.
- Heiskala L, Erola J & Kilpi-Jakonen E (2020):** Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland. *European Sociological Review*, 37(2), s. 171–185.
- Härkönen J & Sirniö O (2020):** Educational Transitions and Educational Inequality: A Multiple Pathways Sequential Logit Model Analysis of Finnish Birth Cohorts 1960–1985. *European Sociological Review*, 36(5), s. 700–719.
- Jernström L & Sirniö O (2023):** Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 37/2023
- Järvinen T, & Vanttaja M (2013):** Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua.
- Kauppinen T (2004):** Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.

Kilpi-Jakonen E (2011): Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica*, 54(1), 77–106.

Kääriälä A, Keski-Säntti M, Aaltonen M, Haikkola L, Huotari T, Ilmakunnas I, Juutinen A, Kiilakoski T, Merikukka M, Pekkarinen E, Rask S, Ristikari T, Salo J & Gissler M (2020): Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 228.

Lappi O (2017): Kansainvälinen vertailu. Teoksessa Portin M. (toim.) Vieraskieliset perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa 2010-luvulla. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 10/2017. S. 123–133.

Malin M & Kilpi-Jakonen E (2019): Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutuspolut. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.). (2019): Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. S. 103–117.

Määttä S (2025): Helsinkiläisnuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne tärkeimpiä selittäviä tekijöitä. Kvartti-verkkolehti, 71.2025.

Määttä S (2022): Helsinkiläisnuorten hyvinvoinnin ulottuvuudet. Perhetaustan ja kasvuympäristön yhteydet koettuun hyvinvointiin. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia. Tutkimuksia 2022:2.

Pulkkinen J, Kauppinen H, Hiltunen J, Letola P, Nissinen K & Rautopuro J (2024): Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022 -tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Tutkimuksia 39

Read S & Salmela-Aro K (2024): Maahanmuuttajanuorten uupumus ja kyynistyminen koulussa ja yhteiskunnassa. Teoksessa Renvik, T.A. & Säävälä, M. (toim.), Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. S. 98–112.

Rumbaut RG (2004): Ages, life stages, and generational cohorts: decomposing the immigrant first and second generations in the United States 1. *International migration review*, 38(3), 1160–1205.

Saukkonen P (2022a): Maahanmuuton toinen sukupolvi – onko Helsinki valmis? Kvartti-verkkoartikkeli 13.4.2022

Saukkonen P (2022b): Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla: asuminen, työllisyys ja tulot vuonna 2020. Julkaisija Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto. Tutkimuksia 2022:3.

Sipilä N, Kestilä L, & Martikainen P (2011): Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen: mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? *Yhteiskuntapolitiikka* 76:2 s. 121–134.

Vauhkonen T, Kallio J, Kauppinen TM & Erola J (2017): Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood. *Research in social stratification and mobility*, 48, 42–52.

Sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne muovaavat nuorten koettua terveyttä ja elämään tyytyväisyyttä

Suvi Määttä ja Tommi Sulander

Tässä artikkelissa tarkastellaan sukupuolen, syntyperän ja perhe-taustan merkitystä helsinkiläislusten ja -nuorten elämään tyytyväisyyteen ja koettuun terveyteen. Keskeisiksi taustatekijöiksi muodostuvat sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne. Aiempaa harvempi helsinkiläislapsi tai -nuori on tyytyväinen elämäänsä tai kokee terveytensä hyväksi.

Johdanto

Suuri osa helsinkiläislapsista ja -nuorista on tyytyväisiä elämäänsä ja kokee terveytensä hyväksi. Tarkasteltaessa kuitenkin näitä tekijöitä viimeisen kymmenen vuoden aikana voidaan todeta tilanteen huonontuneen. Aiempaan verrattuna harvempi lapsi tai nuori on tyytyväinen elämäänsä tai kokee terveytensä hyväksi. Vastaava muutos on havaittavissa monissa muissakin hyvinvoinnin ulottuvuuksissa. Aiempaa useampi nuori kokee myös ahdistuneisuutta tai yksinäisyyttä ja lasten mielialavaihtelut ovat yleistyneet. Aiempaa useampi on kokenut myös turvattomuutta kasvuympäristössään (ks. esim. Määttä 2023.) Samankaltaisia havaintoja on tehty koko maan tasolla (Helén & Kivimäki 2023).

Tyytyväisyyttä elämään ja kokemusta omasta terveydestä pidetään hyvinä lasten ja nuorten yleistä hyvinvointia kuvaavina indikaattoreina. Näitä asioita mitataan säännöllisesti muun muassa lapsilta ja nuorilta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamassa kansallisessa Kouluterveyskyselyssä. Teoreettisesti ajatellaan, että muut hyvinvoinnin ulottuvuudet, kuten sosiaalisten suhteiden laatu, harrastus- ja vapaaajanviettotavat, elintavat, mielen hyvinvoinnin tila tai kokemukset kasvuympäristön turvallisuudesta määrittävät lapsen ja nuoren arviota siitä, miten tyytyväinen hän on elämäänsä tai millaiseksi hän kokee terveytensä. Toisin sanoen hyvät sosiaaliset suhteet, koettu kuulumisen tunne ja terveelliset elintavat ovat positiivisessa yhteydessä elämään tyytyväisyyteen ja koettuun terveyteen. Puolestaan taas mielen hyvinvoinnin haasteet vaikuttavat kielteisesti lapsen ja nuoren koettuun hyvinvointiin Helsingissä (Määttä 2022.)

Tyytyväisyys elämään on yksilön oma arvio siitä, kuinka paljon hän pitää elämästään. Arvio kertoo itselle asetettujen toiveiden ja kokemusten välisen eron. Siihen vaikuttavat yksilön elämän olosuhteet arvioinnin hetkellä, mutta myös elämän aiemmat tapahtumat ja kokemukset (Buetell 2006; Veenhoven 2006). Nuorten subjektiivisen hyvinvoinnin mittauksessa käytetään yleisesti elämään tyytyväisyyden mittaria (Proctor ym. 2009).

Koettu terveys kuvaa puolestaan yksilön kokemusta hänen omasta yleisestä terveydentilastaan, johon kuuluvat kokemukset fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta terveydestä (THL 2022). Koettua terveyttä käytetään yleisesti etenkin väestötutkimuksissa, koska sillä on todettu olevan yhteys muun muassa väestötasoiseen kuolleisuuteen,

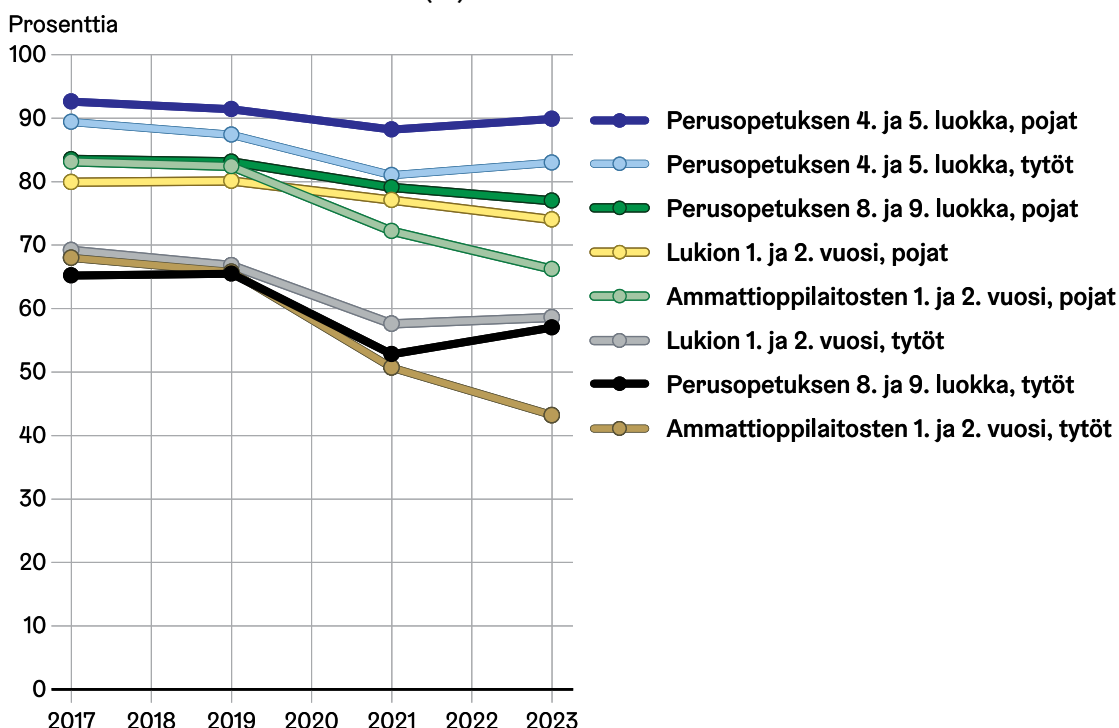
sairastavuuteen ja terveystalveluiden käyttöön (Manderbacka 2005; Jylhä 2009). Aiempien tutkimusten mukaan oman terveyden arvioinnissa nuori ei keskity pelkästään omaan fyysiseen terveyteen, vaan huomioi esimerkiksi psyykkiseen hyvinvointiinsa, terveystkäyttäytymiseensä, sosiaaliisiin suhteisiinsa ja asuinalueeseen liittyviä näkökulmia. Oman terveyden arvioinnissa nämä tekijät voivat olla jopa fyysistä terveyttä merkityksellisempiä. (Mechanic 1987; Breidablik ym. 2008; Novak ym. 2017; Sharma ym. 2016; Craig ym. 2018.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan ja sen kehityksen tarkastelussa on olennaista tarkastella ilmiötä erilaisten taustatekijöiden näkökulmasta. Useat helsinkiläisnuorten hyvinvointiin liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet eroja koetussa terveydessä ja hyvinvoinnissa sukupuolen, syntyperän, vanhempien sosioekonomisen aseman ja perhetaustan mukaan (mm. Ahtiainen ym. 2021; Ahtiainen 2021; Mäki 2021; Määttä 2021). Tämä kirjoitus kokoaa keskeisimmät havainnot näistä tutkimuksista keskittyen erityisesti tarkastelemaan mitkä taustatekijät muovaavat lasten ja nuorten elämään tyytyväisyyden ja terveydentilan kokemusta. Artikkelin taustalla ovat tutkimukset pohjautuvat THL:n Kouluterveyskyselyyn (Helenius & Kivimäki 2023), johon osallistuvat alla mainitut perusopetuksen vuosiluokat ja opiskeluryhmät toiselta asteelta. Aiemmissa helsinkiläisnuoria tarkastelleissa tutkimuksissa hyvinvointia on tutkittu joko erikseen oppiasteittain tai yhdistetty oppiasteet laajemmaksi nuorten aineistoksi, jolla on tarkoitettu siis 8. ja 9. luokkalaista sekä toisen asteen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoita. Suuri osa aiemmasta tutkimuksesta on keskittynyt 8.- ja 9.-luokkalaisiin ja/tai toisen asteen opiskelijoihin, minkä takia 4.- ja 5.-luokkalaisten hyvinvoinnin tarkastelu jää tässä kirjoituksessa kapeammaksi.

Pojat ovat tyttöjä tyytyväisempiä elämäänsä

Tyytyväisyydessä elämään ja koetussa terveydessä esiintyy selkeät sukupuolten väliset erot. Helsinkiläispojat ovat tyytyväisempiä elämäänsä kuin tytöt. Erot sukupuolten välillä näkyvät erityisesti toisella asteella ja 8. ja 9. luokalla. Kuten kuviosta 1 havaitaan, vuonna 2023 perusopetuksen 8. ja 9. luokan tytöistä 57 prosenttia oli tyytyväisiä elämäänsä, kun vastaava poikien osuus oli 77 prosenttia. Sukupuolten välinen ero oli siis 20 prosenttiyksikköä. Samanlaiset erot sukupuolten välillä havaitaan myös toisella asteella. Tyytyväisyys elämään on heikentynyt sekä tytöillä että pojilla viime vuosina, mutta heikentyminen on ollut jonkin verran voimakkaampaa tytöillä. Elämään tyytyväisten osuus on heikentynyt myös perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisilla, vaikka heistä valtaosa eli yli 80 prosenttia on tyytyväisiä elämäänsä. (THL 2024.)

Kuvio 1. Tyytyväisyys elämään sukupuolen mukaan eri oppiasteilla Helsingissä vuosina 2017–2023 (%)

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL/Kouluterveyskyselyn tulospalvelu.

Sukupuolten välisten erojen kasvu näkyy erityisesti koetussa terveydessä. Vuonna 2013 perusopetuksen 8. ja 9. luokan tytöistä 17 prosenttia koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, kun vuonna 2023 näin koki 35 prosenttia. Keskinkertaista tai huonoa terveydentilaa kokevien tyttöjen osuus on siis kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Samalla ajanjaksolla saman ikäisten poikien vastaava osuus kasvoi vain muutaman prosenttiyksikön eli 12 prosentista 17 prosenttiin. Samanlainen ero näkyy myös tarkasteltaessa toisen asteen opiskelijoiden terveydentilan kokemusta sukupuolittain: tytöillä osuudet ovat heikentyneet huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Sukupuolten väliset erot terveydentilan kokemuksessa perusopetuksen 4. ja 5. luokalla ovat pienemmät. Kuitenkin kyseisilläkin oppiasteilla terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien tyttöjen osuus on kaksinkertaistanut vuoden 2017 jälkeen ollen 12 prosenttia vuonna 2023. Poikien vastaava osuus on lisääntynyt vain vajaa pari prosenttiyksikköä samassa ajassa (THL, 2024.)

Sukupuolten välinen ero tyytyväisyydessä elämään ja koetussa terveydessä on havaittu myös analyyseissä, joissa huomioidaan useita eri tekijöitä. Esimerkiksi helsinkiläispoikien todennäköisyys olla tyytyväisiä elämään on yli kaksinkertainen tyttöihin verrattuna, kun on otettu huomioon yksilö- tai perhetaustaan liittyvät muut tekijät (Määttä 2025). Poikien todennäköisyys olla tyttöjä tyytyväisempiä elämäänsä säilyy vielä senkin jälkeen, kun edellisten lisäksi huomioidaan myös laajemmin sosiaalsiin suhteisiin, kasvuympäristöön tai mielen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä (Määttä 2022). Koetun terveydentilan osalta voidaan tehdä sama tulkinta. Tytöt kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi todennäköisemmin kuin pojat vielä senkin jälkeen, kun on huomioitu laaja joukko muita tekijöitä (Määttä 2022).

Perheen sosioekonominen tausta on syntyperää olennaisempi

Kun tarkastellaan elämään tyytyväisyyttä ja koettua terveyttä syntyperän mukaan, erot eivät näyttäydy yhtä selkeinä kuin edellä sukupuolen osalta (Määttä 2025). Elämäänsä tyytyväisten osuus on käytännössä sama eli noin 60 prosenttia sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisilla nuorilla tytöillä Helsingissä. Toisaalta pojilla esiintyy ero syntyperän mukaan: ulkomaalaistaustaisiin nuoriin poikiin verrattuna suomalaistaustaisista suurempi osa on tyytyväisiä elämäänsä. Perusopetuksen 4. ja 5. luokalla erot kääntyvät toisin päin. Kyseisellä oppiastella yhtä suuri osa suomalais- ja ulkomaalaistaustaisista pojista on tyytyväisiä elämäänsä (90 %), mutta ulkomaalaistaustaiset tytöt ovat tyytyväisempiä elämäänsä kuin suomalaistaustaiset tytöt. (Högnabba & Määttä 2024.) Syntyperän mukaiset erot nuorten elämään tyytyväisyydessä kuitenkin häviävät, kun otetaan huomioon muita yksilöön tai perhetaustaan liittyviä tekijöitä (Määttä 2022; Määttä 2025).

Vastaavalla tavalla nuorten koetun terveydentilan kokemuksessa havaitaan syntyperän mukainen yhteys. Toisin sanoen ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi useammin kuin suomalaistaustaiset (Määttä & Högnabba 2024). Tämä yhteys kuitenkin häviää sen jälkeen, kun otetaan huomioon muita yksilöön ja perhetaustaan liittyviä tekijöitä eli esimerkiksi sukupuoli, perheen koettu taloudellinen tilanne tai perhetyyppi (Määttä 2025).

Perheen koetulla taloudellisella tilanteella on vahva yhteys hyvinvointiin

Perheen koettu taloudellinen tilanne määrittää sukupuolen lisäksi nuoren tyytyväisyyttä elämään ja koettuun terveyteen. Tarkasteltaessa nuorten tyytyväisyyttä elämään perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan, väestöryhmien väliset erot ovat selkeitä. Esimerkiksi vuonna 2021 perheen koetun taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevista nuorista vain 46 prosenttia oli tyytyväisiä elämäänsä. Vastaava osuus erittäin hyväksi taloudellisen tilanteen kokevilla oli 80 prosenttia. Perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevien osuus oli pienentynyt 12 prosenttiyksikköä vuodesta 2017, kun erittäin hyväksi kokevien osuus oli vähentynyt 7 prosenttiyksikköä. Väestöryhmien välisten erojen kasvu johtuu etenkin siitä, että elämään tyytyväisten osuudet ovat vähentyneet muita reippaammin nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi. (Högnabba & Määttä 2023; Määttä 2022.)

Vastaava tulkinta voidaan tehdä koetun terveydentilan osalta. Nuorista, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi, 45 prosenttia koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi vuonna 2021. Vastaava osuus oli 17 prosenttia niillä nuorilla, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi. Terveydentilan kokemus on heikentynyt muita enemmän niillä nuorilla, jotka kokevat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi. (Högnabba & Määttä 2023; Määttä 2022.)

Perheen koetun taloudellisen tilanteen yhteys elämään tyytyväisyyteen ja koettuun terveyteen säilyy senkin jälkeen, kun on otettu huomioon muita yksilöön, perhetaustaan, sosiaalisiin suhteisiin, mielen hyvinvointiin tai kasvuympäristön turvallisuuteen liittyviä tekijöitä. Molemmissa ilmiöissä erot näyttäytyvät samankaltaisina: perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi kokevat nuoret ovat muita harvemmin tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat muita nuoria useammin terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. (Määttä 2022.) Runsas neljännes Kouluterveyskyselyyn osallistuneista nuorista koki perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi ja vastaava osuus koki sen erittäin hyväksi vuonna 2023 (Määttä 2025). Muista perheen sosioekonomisista asemaa kuvaavista tekijöistä on aiemmissa julkaisuissa tarkasteltu vanhempien

koulutustaustaa, jolla ei kuitenkaan havaittu olevan yhteyttä nuorten koettuun terveyteen tai elämään tyytyväisyyteen sen jälkeen, kun muut yksilöön ja perhetaustaan liittyvät tekijät on huomioitu (Määttä 2022; Määttä 2025).

Perhetaustan merkitystä voidaan tarkastella myös nuorten perhetyypin mukaan eli millaisessa perheessä lapsi tai nuori asuu. Noin 68 prosenttia Kouluterveyskyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti asuvansa molempien vanhempien kanssa vuonna 2023, 20 prosenttia asui erilaisissa vuororatkaisuissa ja 11 prosenttia asui yksinhuoltajaperheissä (Määttä 2025.). Perhetyypin osalta voidaankin todeta, että yksinhuoltajaperheissä asuvat nuoret ovat vähemmän todennäköisemmin tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi todennäköisemmin kuin nuoret, jotka asuvat molempien vanhempien kanssa. Tämä yhteys näkyy senkin jälkeen, kun muut yksilöön tai perhetaustaan liittyvät tekijät on huomioitu. (Määttä 2025.) Kyseisissä ilmiöissä ei kuitenkaan havaita eroja vertailtaessa vuororatkaisuissa asuvia ja molempien vanhempien kanssa asuvia nuoria.

Yhteenveto

Tässä artikkelissa on tarkasteltu lasten ja nuorten tyytyväisyyttä elämään ja koettua terveyttä sukupuolen, syntyperän ja perhetaustan mukaan. Keskeinen johtopäätös on se, että elämään tyytyväisyyttä ja koettua terveyttä määrittävät sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne. Pojat ovat tyytyväisempiä elämäänsä ja kokevat terveytensä paremmaksi kuin tytöt. Mitä paremmaksi nuori kokee perheen taloudellisen tilanteen, sitä todennäköisemmin hän on tyytyväinen elämäänsä ja kokee terveytensä paremmaksi. Sekä sukupuolten että koetun taloudellisen tilanteen mukaan havaitut erot hyvinvoinnissa ovat kasvaneet viime vuosien aikana Helsingissä.

Sukupuolten välisten erojen kasvu nuorten hyvinvoinnissa näyttää olevan maailmanlaajuinen ilmiö (Campbell ym. 2021). Kasvun on selitetty johtuvan viime vuosikymmenen aikana tapahtuneista yhteiskunnallisista muutoksista, kuten lisääntyneistä koulun tai yhteiskunnan asettamista suorituspainesta ja sosiaalisesta mediasta tulevista vaikutteista. On arvioitu, että tytöt suhtautuisivat näihin poikia herkemmin ja voimakkaammin, mikä puolestaan heijastuisi heidän hyvinvointiinsa. (Campbell ym. 2021.) Taustalla vaikuttanee myös mielen pahoinvoinnin yleistyminen. Mielen hyvinvointi määrittää voimakkaasti tyytyväisyyttä elämään ja koettua terveyttä, mutta elämään tyytyväisyys voi toimia myös suojaavana tekijänä eli mielen hyvinvoinnin vaalijana. Myös mielen hyvinvoinnin haasteiden yleistymistä on selitetty lisääntyneillä suorituspainella ja sosiaalisen median vaikutteilla. Näiden tekijöiden lisäksi mielen pahoinvoinnin syiksi on tunnistettu tulevaisuutta koskeva ahdistuneisuus ja epävarmuus sekä mielenterveyshäiriöiden normalisointi (eli on aiempaa hyväksyttävämpää kokea ja tuoda esille mielenterveyteen liittyviä haasteita). Myös se, että yhä useampi nuori ei tunne kuuluvansa mihinkään yhteisöön (esim. koulu) ja aiempaa yleisempi yksinäisyys kytkeytyvät kyseisiin ilmiöihin. (esim. Aanesen ym. 2017; Bell ym. 2019; Esteban-Gonzalo ym. 2022; Marquez ym. 2022.) Tulevaisuudessa tulisikin kiinnittää enemmän huomiota siihen, että koettu hyvinvointi erkaantuu sukupuolen mukaan ja tunnistaa vielä paremmin ilmiöön vaikuttavia juurisyytä.

Nuorten kokemaa perheen taloudellinen tilanne määrittää siis vahvasti koettua hyvinvointia. Vaikka vanhempien koulutuksella, perheen tuloilla ja työllisyystilanteella on yhteys lasten ja nuorten hyvinvointiin, nuoren oman subjektiivisen arvion perheen taloudellisesta tilanteesta on todettu erottelevan väestöryhmiä ja kuvaavan esiintyvää sosioekonomista eriarvoisuutta hyvinvoinnissa objektiivisia mittareita paremmin (Ahlborg ym. 2017; Elgar 2016).

Tuoreet katsaukset vahvistavat tässä artikkelissa esitettyjä tuloksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden vahvasta yhteydestä heidän vanhempiansa sosioekonomiseen taustaan (Gautam ym. 2023; Kivisilta 2024). Sosioekonomisten tekijöiden ja nuoren koetun terveydentilan tai elämään tyytyväisyyden välistä yhteyttä voidaankin selittää perheen materiaalisilla olosuhteilla joko suoraan tai välillisesti (Richter ym. 2012; Proctor ym. 2009). Toisin sanoen esimerkiksi rajatummilla taloudellisilla mahdollisuuksilla on kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi harrastusmahdollisuuksiin, liikkumiseen ja harrastamiseen, mitkä puolestaan edistävät monesti nuorten sosiaalisia suhteita ja mielen hyvinvointia ja näin vaalivat tyytyväisyyttä elämään. Vanhempien korkea sosioekonominen asema antaa yleensä paremmat lähtökohdat lapsille ja nuorille esimerkiksi korkeampaan koulutukseen, terveelliseen ravitsemukseen, harrastusmahdollisuuksiin ja useisiin muihin hyvinvointia vahvistaviin tekijöihin. Tämä puolestaan on yhteydessä lasten ja nuorten parempaan itseluottamukseen, itsetuntoon ja resilienssin vahvistumiseen, jotka tukevat terveellisten elämäntapojen noudattamista ja mielenterveyttä. (Falci 2011; Zou ym. 2020.)

Kuten johdannossa todettiin, muut hyvinvoinnin ulottuvuudet, kuten sosiaalisten suhteiden laatu, harrastus- ja vapaanajan viettotavat, elintavat, mielen hyvinvointi tai kokemukset kasvuympäristön turvallisuudesta määrittävät lapsen ja nuoren arviota siitä, miten tyytyväinen hän on elämäänsä tai millaiseksi hän terveytensä kokee. Näin ollen voidaan myös olettaa, että kyseisiä tekijöitä edistämällä terveellisesti, turvallisesti ja kestävästi voidaan myös parantaa lasten ja nuorten tyytyväisyyttä elämään ja kokemusta terveydestä. Tämän artikkelin tuloksista huomio kiinnittyy selkeisiin väestöryhmien välisiin eroihin koetussa terveydessä ja elämään tyytyväisyydessä, minkä takia voikin olla aiempaa keskeisempää ottaa huomioon näiden havaittujen taustatekijöiden merkitys myös palveluiden tai toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Toimenpiteitä tulisi kohdentaa entistä tarkemmin, jolloin niillä voitaisiin auttaa entistä paremmin heikommassa asemassa olevien väestöryhmien elinoloja, toiveita tai tarpeita (Ball 2015; Wildenrik ym. 2022).

Yhtenä tehokkaana keinona eri väestöryhmien elinolojen ja toiveiden kartoittamiseksi on tunnistettu kyseisten väestöryhmien osallistaminen toimenpiteiden suunnitteluun, kehittämiseen tai toteuttamiseen (Wildenrik ym. 2022). Tuoreessa katsauksessa, jossa tarkasteltiin nuorten osallisuutta tai osallistamista mielenterveysongelmien ehkäisyyn tai hoitoon, todettiin, että palveluiden ja menetelmien kehittämisessä tulisi huomioida se, että nuorilähtöisyys voi tarkoittaa eri asioita eri yhteyksissä. Toisin sanoen täysin uudessa ja kehitteillä olevassa toiminnassa voi olla olennaista hyödyntää nuoria kokemusasiantuntijoina kaikissa prosessin vaiheissa. Meneillään olevassa toiminnassa olisi puolestaan hyvä kysyä palautetta nuorilta tai pyytää heitä mukaan toiminnan kehittämiseen, jotta nuoret motivoituisivat paremmin osallistumaan toimintaan. (Berg ym. 2024.)

Tunnistetuista keinoista huolimatta väestöryhmien väliset erot hyvinvoinnissa ovat kuitenkin säilyneet viheliäänä haasteena. Voikin olla aiempaa tärkeämpää kiinnittää huomioita taustalla vaikuttaviin syihin ja tunnistaa keinoja, joilla voidaan edistää kaikkien lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä hyvinvoiviksi aikuisiksi.

Lähteet

- Aanesen F, Meland E & Torp S (2017):** Gender differences in subjective health complaints in adolescence: The roles of self-esteem, stress from schoolwork and body dissatisfaction. *Scandinavian Journal of Public Health*. 45(4):389-396. DOI:10.1177/14034948
- Ahlborg M, Svedberg P, Nyholm M, Morgan A & Nygren JM (2017):** Socioeconomic inequalities in health among Swedish adolescents - adding the subjective perspective. *BMC Public Health*. 17(1):838. doi: 10.1186/s12889-017-4863-x.
- Ahtiainen H (2021):** Helsingissä nuoret kohtaavat seksuaalista häirintää etenkin julkisissa tiloissa ja verkossa. Häirinnän ja seksuaaliväkivallan kokemisen yleisyydessä eroja perhetaustan mukaan. Kvartti <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsingissa-nuoretkohtaavat-seksuaalista-hairintaa-etenkin-julkisissa-tiloissa-ja>
- Ahtiainen H, Mäki N, Määttä S, Saukkonen P & Yijälä A (2021):** Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä. Helsingin kaupunki. Kaupunkitietoyksikkö. Tutkimuksia 2020:5. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_02_04_Tutkimuksia_5_Ahtiainen_Maki_Maatta_Saukkonen_Yijala.pdf
- Berg P, Suodenjärvi H, Lahti T, Marttila K, Miikki R & Linnaranta O (2024):** Nuorten osallisuus ja osallistaminen mielenterveysongelmien ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitetuissa menetelmissä. *Nuorisotutkimus*, 42(2), 70–81. <https://doi.org/10.57049/nuorisotutkimus.9146607>
- Bell J, Reid M, Dyson J, Schlösser A & Alexander T (2019):** There's just huge anxiety: Ontological security, moral panic, and the decline in young people's mental health and well-being in the UK. *Qualitative Research in Medicine and Healthcare*, 3(2), 87–97. <https://doi.org/10.4081/qrmh.2019.8200>
- Bjarnason T, Bendtsen P, Arnarsson AM, Borup I, Iannotti R.J, Löfstedt P, Haapasalo I & Niclasen B (2012):** Life Satisfaction Among Children in Different Family Structures: A Comparative Study of 36 Western Societies. *Children & Society* 26: 1, 51–62.
- Breidablik HJ, Meland E & Lydersen S (2008):** Self-rated health in adolescence: A multifactorial composite. *Scandinavian Journal of Public Health*. 2008:36:12-20.
- Buetell N (2006):** Life satisfaction, a Sloan Work and Family Encyclopedia entry. Work and Family Researchers Network. Saatavilla <https://workfamily.sas.upenn.edu/glossary/l/life-satisfaction-definition>
- Campbell OLK, Bann D & Patalay P (2021):** The gender gap in adolescent mental health: A cross-national investigation of 566,829 adolescents across 73 countries. *SSM - Population Health*. 13. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100742>.
- Craig BA, Morton DP, Morey PJ, Kent LM, Gane BG, Butler TL, Rankin PM & Price KR (2018):** The association between self-rated health and social environments, health behaviors and health outcomes: a structural equation analysis. *BMC Public Health*. 18, 440. <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5323-y>
- Elgar FJ (2016):** Patterns of socioeconomic inequality in adolescent health differ according to the measure of socioeconomic position. *Soc Indic Res*. 127:1169–80.
- Esteban-Gonzalo S, Esteban-Gonzalo L, Cabanas-Sánchez V, Miret M & Velga OL (2020):** The investigation of gender differences in subjective wellbeing in children and adolescents: the UP&DOWN study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2732
- Falci CD (2011):** Self-esteem and mastery trajectories in high school by social class and gender. *Soc Sci Res*. 40:586–601. doi: 10.1016/j.ssresearch.2010.12.013

- Gautam N, Dessie G, Rahman MM & Khanam R (2023):** Socioeconomic status and health behavior in children and adolescents: a systematic literature review. *Front Public Health*.11:1228632. doi: 10.3389/fpubh.2023.1228632.
- Helenius J & Kivimäki H (2023):** Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023: Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. THL. Tilastoraportti: 48/2023
- Jylhä M (2009):** What Is Self-Rated Health and Why Does It Predict Mortality? Towards a Unified Conceptual Model. *Social Science and Medicine*. 69:307-16.
- Högnabba S & Määttä S (2023):** Stadin HYTE-barometri 2023 – Vuosittainen hyvinvointikertomus (pdf) Tiivistelmä (Linkki johtaa ulkoiseen palveluun) Julkaistu 8.6.2023. Tilastoja 2023:3.
- Koivusilta L (2024):** Sosioekonominen asema määrittää lapsen terveyttä. *Suom Lääkäril* 2024; 79 : e41717 www.laakarilehti.fi/e41717
- Manderbacka K (2005):** Koettu terveys ja tiedossa oleva sairastavuus. Teoksessa Aromaa A, Huttunen J, Koskinen S & Teperi J (toim.) *Suomalaisten terveys*. Duodecim, KTL ja STAKES, 2005. s. 130-133.
- Marquez J, Inchley J, Long E. (2022):** Cross-Country and Gender Differences in Factors Associated with Population-Level Declines in Adolescent Life Satisfaction. *Child Indicators Research*. <https://doi.org/10.1007/s12187-022-09930-8>
- Mechanic D (1987):** Adolescent competence, psychological well-being, and self-assessed physical health. *Journal of Health and Social Behavior*. 28:364-374.
- Mäki N (2021):** Eri päihteiden käyttö kasautuu Helsingissä samoille nuorille. Käytön taustalla myös kotioloihin ja terveyteen liittyviä tekijöitä. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/eri-paihteiden-kaytto-kasautuu-helsingissa-samoille-nuorille-0>
- Määttä S (2021):** Kouluterveyskysely 2021 – katsaus lasten ja -nuorten hyvinvointiin ja terveyteen Helsingissä. Helsingin kaupunki. kaupunkitietoyksikkö. Tilastoja 2021:12. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_10_26_Tilastoja_12_Maatta.pdf
- Määttä S (2022):** Helsinkiäisnuorten hyvinvoinnin ulottuvuudet – perhetaustan ja kasvuympäristön yhteydet koettuun hyvinvointiin (pdf)
- Määttä S (2023):** Kouluterveyskysely 2023 – Helsinkiäislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus (pdf)
- Määttä S (2025):** Helsinkiäisnuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne tärkeimpiä selittäviä tekijöitä Tutkimusartikkeli. Julkaistu 7.1.2025.
- Määttä S & Högnabba S (2024):** Stadin HYTE-barometri 2024 – vuosittainen hyvinvointikertomus (pdf) Tiivistelmä (Linkki johtaa ulkoiseen palveluun) Julkaistu 21.5.2024. Tilastoja 2024:3.
- Novak D, Stefan L, Emeljanovas A, Miezen B, Milanovic I, Janic SR & Kawachi I (2017):** Factors associated with good self-rated health in European adolescents: a population-based cross-sectional study. *International Journal of Public Health*. 62,9,971-979. doi: 10.1007/s00038-017-1015-0.
- Proctor CL, Linley PA & Maltby J. (2009):** Youth Life Satisfaction: A Review of the Literature. *J Happiness Studies*. 10:583–630.
- Richter M, Moor I & van Lenthe FJ. (2012):** Explaining socioeconomic differences in adolescent self-rated health: the contribution of material, psychosocial and behavioural factors. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 66(8):691-7. doi: 10.1136/jech.2010.125500.

- Sharma B, Nam EW, Kim D, Yoon YM, Kim Y & Kim HY (2016):** Role of gender, family, lifestyle and psychological factors in self-rated health among urban adolescents in Peru: a school-based cross-sectional survey. *BMJ Open*. 6(2): e010149. doi: 10.1136/bmjopen-2015-010149.
- THL, 2022:** Koettu terveys. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>
- THL, Kouluterveyskysely. Viitattu 17.10. 2024:** <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>
- THL, Kouluterveyskyselyn tulospalvelu. Viitattu 17.10.2024:** <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
- Veenhoven R (1996):** The study of life satisfaction. Teoksessa W. E. Saris, R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel, & B. Bunting (Eds.) *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe* (pp. 11-48). Budapest, Hungary: Eötvös University Press.
- Wilderink L, Bakker I, Schuit AJ, Seidell JC, Pop IA & Renders CM (2022):** A Theoretical Perspective on Why Socioeconomic Health Inequalities Are Persistent: Building the Case for an Effective Approach. *Int J Environ Res Public Health* 19(14):8384. doi: 10.3390/ijerph19148384.
- Zou R, Xu X, Hong X & Yuan J (2020):** Higher socioeconomic status predicts less risk of depression in adolescence: serial mediating roles of social support and optimism. *Front Psychol*. 11:1955. doi: 10.3389/fpsyg.2020.01955

Nuorten kokemukset syrjinnästä ovat eriytyneet

Tuuli Anna Renvik & Outi Lepola¹

Syrjintäkokemusten seuranta antaa tietoa väestösuhteiden tilasta – eriytymiskehityksen yhdestä keskeisestä ulottuvuudesta. Tässä artikkelissa osoitetaan, että syrjintäkokemukset ovat hieman yleistyneet vuosien 2021 ja 2023 välillä niin suomalais- kuin ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisnuorten keskuudessa. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat kuitenkin syrjintää selvästi suomalaistaustaisia useammin – myös syistä, jotka eivät liity heidän syntyperäänsä. Syrjintää koetaan paitsi arkisissa vuorovaikutustilanteissa, myös yhteiskunnan rakenteissa.

Syrjinnän yleisyys heijastelee väestösuhteiden tilaa

Nuoret tarvitsevat kasvulleen turvallisen ympäristön. Monenlaiset ulossulkemisen ja väkivallan muodot, kuten kiusaaminen, häirintä ja syrjintä, ovat kuitenkin nuorten keskuudessa yleisiä ongelmia (Eid & Castaneda 2023; Määttä 2023). Syrjinnällä tarkoitetaan henkilön eriarvoista kohtelua hänen ominaisuuksiensa tai ryhmäjäsenyyksien perusteella. Syrjintäkokemusten yleisyys kertoo väestösuhteiden tilasta ja on yksi yhdenvertaisuuden ja kotoutumisen seurannan mittareista (esim. EU & OECD 2023). Syrjintäkokemukset ovat kiinnostavia myös eriytymiskehityksen seurannan kannalta: jotkin väestöryhmät kokevat syrjintää toisia enemmän.

Suomeen muuttaneiden ulkomaalaistaustaisten asema yhteiskunnassamme on useiden tutkimusten mukaan valtaväestöä heikompi (ks. esim. Renvik & Säävälä 2024). Tässä artikkelissa katsotaan tarkemmin yhtä eriarvoisuuden ulottuvuutta: suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisnuorten syrjintäkokemuksia. Tieto on tärkeää, koska syrjintäkokemukset heikentävät niin hyvinvointia kuin kokemusta osallisuudesta ja yhteiskuntaan kiinnittymisestäkin (ks. Eid ym. 2024; Erjansola & Renvik 2024).

Väestöryhmien välisessä vertailussa on tässä tarkastelussa otettu huomioon paikoin myös se, ovatko ulkomaalaistaustaiset nuoret syntyneet Suomessa vai ulkomaille. Lisäksi syrjintäkokemuksia vertaillaan yläkoulussa ja toisella asteella opiskelevien nuorten välillä sekä tyttöjen ja poikien välillä. Aihetta lähestytään myös perheen sosioekonomisen taustan näkökulmasta (ks. myös Sulander & Määttä tässä julkaisussa).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että erilaisilla henkisen ja fyysisen väkivallan kokemuksilla on taipumus kasautua samoille nuorille. Artikkelissa käsitelläänkin lyhyesti myös moniperustaista syrjintää, sillä sama ihminen voi kokea syrjintää useista eri syistä (ks. Lepola 2018). Mitä useammin he tällaiselle kohtelulle altistuvat, sitä huonommin he voivat (Lahti ym. 2023).

1 Kiitämme Suvi Määttää artikkelissa esitetyistä Kouluterveyskyselyn Helsingin otosten analyysistä ja arvokkaista kommentteista sisältöön.

Määrällinen ja laadullinen näkökulma syrjintäkokemuksiin

Tarkastelemme syrjintäkokemuksia tuoreiden määrällisten ja laadullisten tutkimusaineistojen valossa. Määrällinen tarkastelu perustuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn² Helsingin otoksiin vuosilta 2021 ja 2023 (ks. THL 2021, THL 2023). Aineiston käyttö lupa perustuu THL:n ja Helsingin kaupungin väliseen tutkimusyhteistyösopimukseen. Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyyn vastasi Helsingissä yhteensä 14 434 perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaista ja toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijaa. Vuonna 2023 Helsingissä näillä vuosiluokilla opiskelleita osallistujia oli yhteensä 15 963.

Vuosien 2021 ja 2023 Kouluterveyskyselyissä syrjintäkokemuksia kartoitettiin kysymällä, *”Onko sinua kiusattu, syrjitty tai häiritty seuraaviin asioihin liittyen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana koulussa/oppilaitoksessa tai vapaa-ajalla.”* Vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei. Syrjintäperusteina annettiin seuraavat vaihtoehdot: 1) paino, pituus, kehon tai kasvojen piirteet, 2) ihonväri, 3) vammaisuus, pitkäaikainen sairaus tai näkyvä oire, 4) sukupuoli, sukupuolen ilmaiseminen, muunsukupuolisuus, sukupuolettomuus, 5) seksuaalinen suuntautuminen, 6) kieli, 7) ulkomainen tausta, romanitausta, saamelaisuus, 8) uskonto, uskonnottomuus tai elämäntavot, sekä 9) perhe tai koti (esim. vanhemmat, sisarukset, taloudellinen tilanne, asuinpaikka). Tässä artikkelissa ulkomaiseen tai romanitaustaan tai saamelaisuuteen viitataan käsitteellä etninen vähemmistötausta. THL:n muodostama koetun syrjinnän summaindikaattori kertoo niiden nuorten prosenttiosuuden, jotka vastasivat vähintään yhteen edellä mainituista vaihtoehdoista ”kyllä”³.

Vuoden 2023 aineiston osalta tuloksia esitellään opintojen asteen, virallisen sukupuolen (tyttö/poika), syntyperän⁴ ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Useimmissa analyyseissä Suomessa ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ryhmät on yhdistetty, koska etenkin syntyperään, etniseen taustaan tai ihonväriin perustuvaa syrjintää kohtaavat yleisesti myös asuinmaassaan syntyneet nuoret (EU & OECD 2023).

Kouluterveyskyselyssä syrjintäkokemuksia on kartoitettu yleisellä tasolla, kysymällä niin oppilaitoksissa kuin vapaa-ajallakin tapahtuneesta syrjinnästä. Näitä määrällisiä tuloksia on täydennetty havainnoilla laadullisesta haastatteluaineistosta. Aineisto kerättiin Helsingin kaupunkitietopalveluissa keväällä 2024 yhteensä yhdentoista 17–29-vuotiaan ulkomaalaistaustaisen nuoren keskuudessa. Haastatteluihin kutsuttiin yhteiskunnallisesti aktiivisia vaikuttajajoukkoa (ks. Lepola 2025). Kaikki haastatellut ovat Suomessa syntyneitä tai Suomeen pikkulapsina tulleita.

Haastatteluaineiston analyysissä keskitytään tässä osiin, joissa nuoret kertovat kokemuksistaan rakenteellisesta syrjinnästä. Rakenteellinen tai institutionaalinen syrjintä ilmenee yhteiskunnan säännöissä, normeissa ja rutiineissa sekä ihmisten käyttäytymisessä ja asenteissa. Rakenteellinen syrjintä voi olla joko tietoista tai tiedostamatonta. Se saattaa tietty ryhmät ja niiden jäsenet heikompaan asemaan oikeuksien toteuttamisen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta suhteessa väestön enemmistöön (ECRI 2018). Rakenteellisen syrjinnän tarkastelulla on oma erityinen merkitys kaupunkien eriytymiskehityksen seurannassa. Kyse kun on nimensä mukaisesti yhteiskunnan rakenteissa ja toimintatavoissa ilmenevästä syrjinnästä. Olipa ihmisten eriarvoiseen asemaan asettaminen tahatonta tai tahallista, se täytyy tehdä näkyväksi, jotta siihen voidaan puuttua myös rakenteiden tasolla.

2 Lisätietoja Kouluterveyskyselyn toteutuksesta: ks. [Kouluterveyskysely - THL](#)

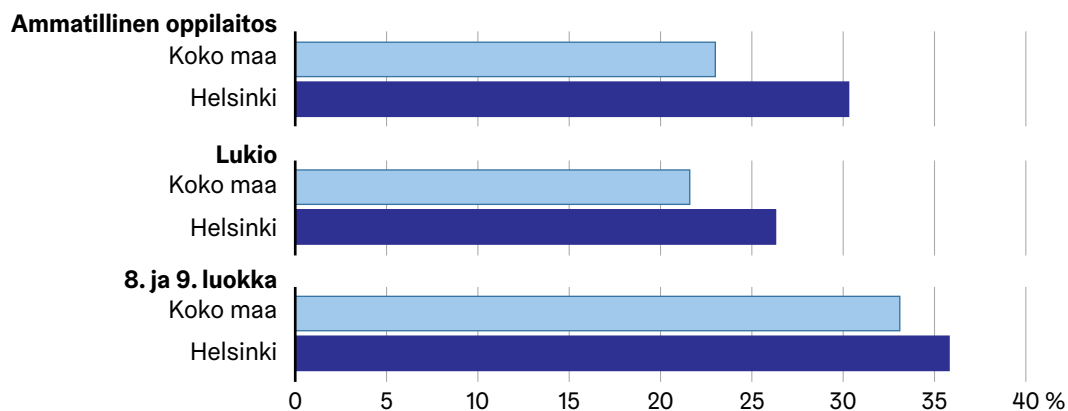
3 [Kouluterveyskysely 2023: Perusopetuksen 8. ja 9. luokan, lukion ja ammatillisten oppilaitosten indikaattoreiden kuvaukset](#)

4 Syntyperä on itse ilmoitettu, ja se perustuu vastaajan ilmoittamaan omaan sekä äidin ja isän syntymämaahan.

Syrjinnän tilannekuva on huolestuttava

Kouluterveyskyselystä nousee esille huolestuttavia havaintoja syrjintäkokemusten yleisyydestä. Runsas kolmannes vuoden 2023 kyselyyn vastanneista 8.- ja 9. luokkalaista ja runsas neljännes toisen asteen opiskelijoista kertoi kokeneensa syrjintää kuluneen vuoden aikana vähintään yhdellä syrjintäperusteella. Syrjintäkokemukset olivat yleisempiä Helsingissä kuin koko Suomessa keskimäärin (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Nuorten syrjintäkokemukset Helsingissä ja koko Suomessa oppiasteen mukaan (%)

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023, valtakunnallinen tulostulokymä⁵

Helsingiläisnuoria on useimmiten syrjitty fyysisten seikkojen eli painon, pituuden tai kehon tai kasvojen piirteiden vuoksi. Tällaista syrjintää on kokenut noin viidennes helsinkiläisnuorista, kun muilla syrjintäperusteilla koettua syrjintää raportoi neljästä seitsemään prosenttia vastanneista. Tytöt olivat kokeneet hieman poikia yleisemmin kehon piirteisiin, sukupuoleen ja sen ilmaisuun sekä seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää syrjintää. Pojat olivat taas kokeneet tyttöjä hieman yleisemmin syrjintää vammaisuuteen, ihonväriin ja etniseen vähemmistötaustaan liittyen. Kaiken kaikkiaan tytöt olivat kokeneet syrjintää yleisemmin kuin pojat (ks. kuvio 2). Eniten syrjintää kertoivat kokeneensa 8.- ja 9.-luokkalaisten tytöt.

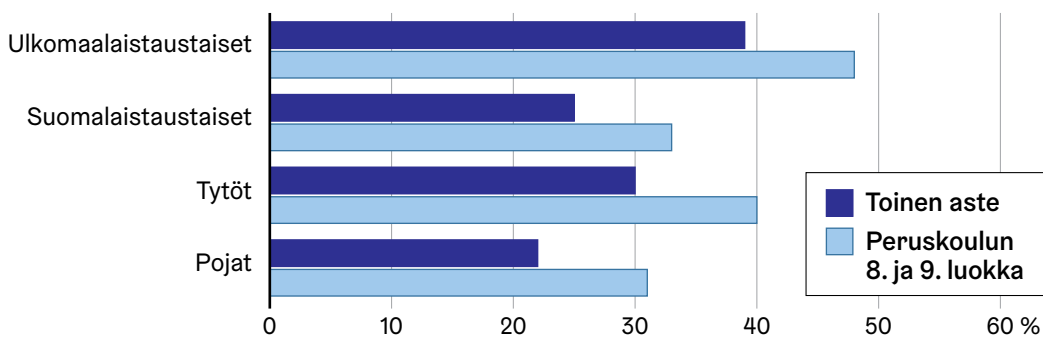
Syrjintäkokemusten yleisyyden lisäksi huolestuttavaa on se, että syrjintäkokemukset olivat yleistyneet vuosien 2021 ja 2023 välillä neljä prosenttiyksikköä sekä suomalaistaustaisilla että ulkomaalaistaustaisilla helsinkiläisnuorilla, niin yläkoulussa kuin toisellakin asteellakin. Muutos ei ole mittakaavaltaan dramaattinen, mutta antaa syytä kiinnittää huomiota syrjinnän vastaisiin toimiin. Yksittäisiä syrjintäperusteita tarkasteltaessa havaittiin, että syrjinnän yleistymisen ei liittynyt mihinkään yksittäiseen syrjintäperusteeseen, vaan syrjintä oli hieman yleistynyt useimmilla eri syrjintäperusteilla.

Tuloksia tulkitessa on syytä huomioda, että syrjintäkokemuksia on kartoitettu samalla kysymyksenasettelulla vain näissä kahdessa aikapisteessä: tietoa pidemmän ajan trendistä ei vielä ole. Vaikka THL:n indikaattori on nimetty koetuksi syrjinnäksi, samassa kysymyksessä on tiedusteltu syrjinnästä, kiusaamisesta ja häirinnästä. Kiusaaminen on jälleen yleistynyt pitkään jatkuneen vähenemisen jälkeen. Lisäksi julkisissa tiloissa koettu häirintä on Helsingissä muuta Suomea yleisempää (Määttä 2023). Voi siis olla, että helsinkiläisnuorten kokemus kasvuympäristönsä turvallisuudesta on heikentynyt yleisemminkin.

5 Ks. THL:n avoin tulostulokymä, [Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi](#)

Kun tarkasteltiin helsinkiläisnuorten syrjintäkokemuksia syntyperän mukaan vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn aineistossa, ulkomaalaistaustaisten eriarvoinen asema nousi esiin. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokivat syrjintää niin yläkoulussa kuin toisellakin asteella huomattavasti suomalaistaustaisia yleisemmin. Yläkoulun 8.- ja 9.-luokkalaisista vastaajista kolmannes suomalaistaustaisista (33 %) ja lähes joka toinen ulkomaalaistaustaisista (48 %) kertoi kokeneensa syrjintää ainakin yhdellä syrjintäperusteella. Vastaavasti toisella asteella suomalaistaustaisista 25 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisista 39 prosenttia kertoi kohdanneensa syrjintää ainakin yhdellä syrjintäperusteella (ks. kuvio 2).

Kuvio 2. Helsinkiläisnuorten syrjintäkokemusten yleisyys sukupuolen ja syntyperän mukaan summaindikaattorilla tarkasteltuna (%)

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023, Helsingin aineisto.

Suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten kokemassa syrjinnässä suurimmat erot koskivat kolmea syrjintäperustetta: kieltä, etnistä vähemmistötaustaa ja ihonväriä. Siinä missä 2–5 prosenttia suomalaistaustaisista 8. ja 9.-luokkalaisista ja toisella asteella opiskelevista helsinkiläisnuorista kertoi kokeneensa syrjintää näillä perusteilla, ulkomaalaistaustaisilla ikätovereilla osuudet vaihtelivat 15–24 prosentin välillä. Myös uskontoon sekä kotiin ja perheeseen liittyvä syrjintä jakoivat suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten nuorten kokemuksia, vaikka nämä eivät kuuluneetkaan kaikkein yleisimpiin syrjintäperusteisiin. Näilläkin perusteilla syrjintä oli yleisempää ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisnuorten keskuudessa.

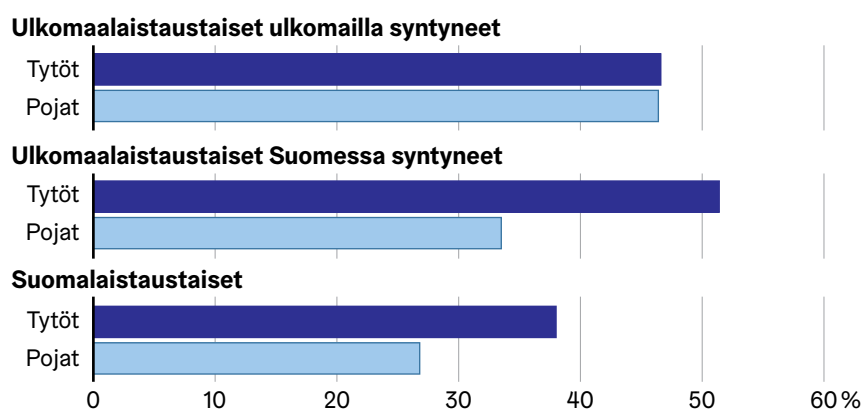
Ulkomaalaistaustaiset nuoret kertoivat kokeneensa syrjintää suomalaistaustaisia yleisemmin myös silloin, kun koettu syrjintäperuste ei liittynyt heidän etnis-kulttuuriin taustaansa. Yläkoulun 8. ja 9.-luokkalaisten keskuudessa ulkomaalaistaustaiset kokivat suomalaistaustaisia yleisemmin syrjintää vammaisuuteen tai sairauteen liittyen, sukupuoleen ja sen ilmaisuun liittyen sekä seksuaaliseen suuntautumiseen liittyen. Toisella asteella kehon tai kasvojen piirteisiin liittyvä syrjintä oli yleisempi syrjintäperuste ulkomaalaistaustaisten kuin suomalaistaustaisten nuorten keskuudessa.

Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn Helsingin aineistossa oli viitteitä myös ulkomaalaistaustaisten nuorten moniperusteisesta syrjinnästä. Syrjintäkokemuksia tarkasteltiin myös yhdistämällä kaikki eri syrjintäperusteet ja vertailemalla, kuinka yleistä on kokea syrjintää yhdestä vs. useammasta syystä. Kuten edellä on todettu, eri syrjintäperusteisiin liittyvät, yhteen lasketut syrjintäkokemukset ovat yleisempiä ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa. Kun verrataan helsinkiläisnuoria, jotka ovat kokeneet syrjintää vain johonkin yksittäiseen syyhyn liittyen, havaitaan, että suomalais- ja ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat kohdanneet syrjintää yhtä usein. Tätä selittänee kehon piirteisiin liittyvien syrjintäkokemusten yleisyys kaikkien nuorten keskuudessa, syntyperästä riippumatta. Ulkomaalaistaustaiset nuoret olivat kuitenkin kokeneet syrjintää suomalaistaustaisia selvästi enemmän kahdesta tai useammasta syrjintäsyystä.

Syrjintäkokemusten yleisyyteen näyttivät vaikuttavan myös opintojen vaihe ja/tai ikä, sillä syrjintäkokemuksista raportoitiin yläkoulussa toista astetta yleisemmin. Tämä voi johtua esimerkiksi perus- ja toisen asteen oppilaitosten erilaisista ilmapiireistä, erikäisten nuorten erilaisista sosiaalisista normeista tai nuorten asenteiden, sosiaalisten taitojen ja itsesääteilykeinojen kehittymisestä iän myötä (ks. esim. Mäkinen 2024).

Tarkastelemme kuviossa kolme 8.- ja 9.-luokkalaisten helsinkiläisnuorten syrjintäkokemuksia sukupuolen ja kolmiluokkaisen syntyperäjaottelun mukaan⁶. Suomalaistautaiset tytöt ja Suomessa syntyneet ulkomaalaistautaiset tytöt kertoivat kokeneensa syrjintää selvästi poikia useammin. Sukupuolieroa ei sen sijaan ollut ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten kohdalla. Eniten syrjintää raportoivat Suomessa syntyneet ulkomaalaistautaiset tytöt: heistä noin 51 prosenttia kertoi tulleen syrjityksi kuluneen vuoden aikana vähintään yhdellä syrjintäperusteella.

Kuvio 3. Peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten syrjintäkokemukset sukupuolen ja syntyperän mukaan (%)

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: THL / Kouluterveyskysely 2023. Helsingin aineisto.

Syntyperän ja sukupuolen lisäksi myös perheen koettu taloudellinen tilanne jakoi suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisten nuorten kokemuksia. Yleisesti ottaen syrjäintäkokemukset olivat muita yleisempiä tytöillä, ulkomaalaistaustaisilla sekä niillä, jotka kokivat perheensä taloudellisen tilanteen heikommaksi. Kun nämä sosioekonomiset taustatekijät otettiin samanaikaisesti huomioon, havaittiin, että on tärkeää huomioida niiden risteymäkohdat. Heikommissa taloudellisissa olosuhteissa kasvavat suomalais- taustaiset tytöt raportoivat syrjintää suurin piirtein yhtä paljon kuin parempiosaisissa perheissä kasvavat ulkomaalaistaustaiset nuoret. Koska pienituloisuus on selvästi yleisempää ulkomaalaistaustaisissa kuin suomalaistaustaisissa lapsiperheissä (esim. Rask & Vaalavuo 2024; Ahlgren-Leinvuo tässä julkaisussa), suomalaistaustaisiin verrattuna useammalla ulkomaalaistaustaistaustaisella nuorella on riski tulla syrjiytyksi.

Mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu nuorten kokemuksissa

Syrjintäkokemukset nousivat usein esiin myös ulkomaalaistaustaisten vaikuttajanuorten haastatteluissa. Haastatellut nuoret pitivät yleisesti ottaen syrjintänä sitä, että heidät nähdään monissa tilanteissa jonkin oletetun ryhmän edustajana eikä yksilönä. Esimerkiksi erään somalialaistaisen haastateltavan mukaan somalialaiset nähdään aina sekä tummaihoisina että muslimeina, ja tilanteesta riippuen heidät voidaan niput-

6 Ks.THL:n avoin tulostähtymä, Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi

taa yhteen myös arabien tai afrikkalaisten kanssa. Tästä seuraa, että he joutuvat jatkuvasti silmätikuksi eri tilanteissa. Tässä alaluvussa kuvatut kokemukset täydentävät Kouluterveyskyselystä 2023 saatua kuvaa erityisesti rakenteellisen syrjinnän osalta.

Nuorten elämässä koulu on keskeinen paikka, jossa he saattavat kokea rakenteellista syrjintää (ks. Henttonen & Kareinen 2023). Useat haastatellut nuoret kertoivat kokemuksista siitä, että opinto-ohjaajat suhtautuvat ulkomaalaistaustaisiin koululaisiin eri tavalla kuin niin sanottuihin kantasuomalaisiin. Siinä missä jälkimmäisiä kannustetaan tavoittelemaan toiveammattejaan, ulkomaalaistaustaisten nuorten mahdollisuuksia pidetään rajallisempina, ja heitä ohjataan ammatteihin, joille ovat ominaisia suorittavan tason heikosti palkatut tehtävät. Lukion sijasta heille suositellaan usein ammattikoulua ja yliopiston sijasta ammattikorkeakoulua. Monet haastatellut kertovat, että ulkomaalaistaustaisten oppilaiden opinto-ohjaus on ollut lannistavaa, eikä siinä ole otettu huomioon heidän henkilökohtaisia taipumuksiaan ja opiskelusuunnitelmiaan. Toki poikkeuksiakin on: eräs haastateltavista pitää oman lukionsa opinto-ohjaajaa hyvänä ja kannustavana.

Haastatellut kertovat myös, että varhaisemmassa vaiheessa koulunkäyntiä ulkomaalaistaustaiset lapset pyritään ohjaamaan suomi toisena kielenä -opetukseen (S2) suomen kielen opetuksen sijasta, riippumatta heidän suomen kielen taidostaan. Tämän seurauksena S2-ryhmissä on esimerkiksi sekä koko elämänsä tai pikkulapsesta asti Suomessa asuneita, sujuvasti suomea osaavia oppilaita, että vastikään Suomeen tulleita koululaisia. Opetusryhmän jäsenten kielitaidon tasot ja oppimistarpeet voivat siis poiketa toisistaan hyvin paljon. Lähtökohtainen oletus ulkomaalaistaustaisen oppilaan huonosta suomen kielen taidosta voi haastateltujen mukaan johtaa vaatimustason laskemiseen tai siihen, että oppilaalle tarjotaan mahdollisuutta suorittaa kirjalliset kokeet suullisesti. Tällainen erityiskohtelu voi hyvää tarkoittaessaankin olla haitallista oppimistulosten ja jatko-opiskeluvalmiuksien kannalta.

Nuoret kertovat haastatteluissa myös erilaisissa palveluissa ja työnhaussa koostamaan eriarvoistavasta kohtelusta. Ulkomaalaistaustaiset nuoret törmäävät heidän mukaansa päivittäin oletukseen, etteivät he osaa suomea. Esimerkiksi heidän asioidessaan kaupungilla heitä puhutellaan usein englanniksi. Tätä haastateltavat kutsuvat rasismiksi tai mikroaggressioksi. Syrjiväksi koetaan myös se, että heitä kohdellaan jonkin oletetun ryhmän jäsenenä tai ulkomaalaistausta nostetaan tarpeettomasti esiin. Eräs haastateltavista kertoi esimerkiksi, että hänen hakiessaan TET-harjoittelupaikkaa apteekista rekrytoija oli alaan kohdistuvan kiinnostuksen lisäksi tiedustellut, oliko hän ulkomaalaistaustainen.

Yllä on kuvattu, millaista eriarvoistavaa kohtelua haastatellut ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat yhteiskunnan eri rakenteissa, ja millaista toimintaa he itse pitävät syrjintänä. Haastatteluaineistosta ei voida tehdä yleistyksiä, mutta samansuuntaisia havaintoja on esitetty myös aiemmissa laadullisissa (esim. Airas ym. 2019; Kurki 2018) ja määrällisissä (Sahlström & Silliman 2024) tutkimuksissa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä.

Yhteenveto

Syrjintäkokemukset ovat helsinkiläisnuorten keskuudessa yleisiä. Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella syrjintäkokemukset ovat Helsingissä yleisempiä kuin Suomessa keskimäärin, niin yläkoulussa kuin toisella asteella⁷. Syrjintäkokemuksissa on myös selviä eroja sukupuolen, syntyperän ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan. Edellä esitettyjen tutkimustulosten valossa voidaan sanoa, että helsinkiläisnuorten kokemukset syrjinnästä ovat eriytyneet.

Syrjiväksi koetulle kohtelulle altistutaan paitsi arkisissa vuorovaikutustilanteissa, myös yhteiskunnan rakenteissa, kuten koulussa, palvelutilanteissa ja työhaussa. Eriarvoinen kohtelu ei aina ole räikeää, vaan voi näyttäytyä myös hienovaraisemmin, esimerkiksi oletuksina huonosta suomen kielen taidosta.

Nuorten syrjintäkokemuksiin on syytä suhtautua vakavuudella – myös segregaatiorjintamisen näkökulmasta. Yhteiskuntaan kiinnittymistä ja aktiivista kansalaisuutta on epärealistista odottaa, jos nuoret kokevat tulevansa eriarvoisesti kohdelluiksi jo tärkeinä kasvun vuosinaan.

Ulkomaalaistaustaisten kokeman syrjinnän yleisyyttä ei voi pitää vain kotoutumisen alkuvaiheen ohimenevänä haasteena. Niin Kouluterveyskyselyn tuoreimmista tuloksista kuin kansainvälisestä vertailuaineistostakin (EU & OECD 2023) nähdään, että syrjintää koetaan yleisesti myös asuinmaassaan syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa. Myös aikuisväestössä koetaan runsaasti etnistä syrjintää (Renvik & Saukkonen 2024; Saukkonen & Tanska 2024). Nuorten raporttoimat kokemukset ovat siis osa todellista ja laajaa yhteiskunnallista ongelmaa.

Syrjinnän seuranta onkin syytä jatkaa niin nuorten kuin aikuistenkin keskuudessa. Väestösuhteiden ymmärtämiseksi kaivattaisiin myös tarkempaa tietoa siitä, minkä ryhmien taholta syrjintää on koettu. Suurin valta väestösuhteisiin vaikuttamiseksi on suomalaistaustaisella enemmistöryhmällä, jonka harjoittama kohtelu heijastuu myös vähemmistöjen välisiin suhteisiin (Pauha & Jasinskaja-Lahti 2017).

Syrjivää kohtelua esiintyy kuitenkin myös etnisten vähemmistöjen välillä ja niiden sisällä, esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä kohtaan (esim. Zmyj & Huber-Bach 2020). Havainto moniperustaisesta syrjinnästä herättää kysymyksiä siitä, miksi ulkomaalaistaustaiset nuoret kertoivat suomalaistaustaisia useammin tulleen syrjityksi esimerkiksi sukupuolen ilmaisun tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Onko kynnys syrjiä etnisiin vähemmistöihin kuuluvia matalampi millä tahansa syrjintäperusteella? Vai voisiko kyse olla siitä, että esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä edustavat ulkomaalaistaustaiset nuoret kohtaavat suomalaistaustaisia enemmän syrjintää perheidensä tai yhteisöjensä taholta? Nuorten turvallisen kasvuympäristön takaaminen ja hyvinvointierojen tasaaminen vaatii sekä nykyistä monipuolisempaa ymmärrystä syrjinnän ilmenemisestä että monipuolisia syrjinnän vastaisia toimia.

Syrjinnänvastaisessa työssä kaupungin ylläpitämät koulut ja kaupungin järjestämä harrastustoiminta ovat ratkaisevan tärkeitä toimijoita. Kaupungilla on mahdollisuuksia vaikuttaa varsinkin rakenteelliseen syrjintään. Yllä käsitellyssä haastatteluaineistossa nousivat esiin esimerkiksi kielteiset kokemukset koulujen opinto-ohjauksesta. Myös muut tutkimukset ja selvitykset ovat osoittaneet ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden opinto-ohjauksen ja oppimisen tukemisen haasteellisuuden. Ongelmana eivät välttämättä ole opettajien ja ohjaajien asenteet, vaan vaikeudet oppijoiden tarpeiden tunnistamisessa ja tarkoituksenmukaisessa tukemisessa (Aldrovandi ym. 2024; Jauhola & Vehviläinen 2015). Haastatteluista nousevat havainnot antavatkin syytä kiinnittää huomiota oppijoiden yhdenvertaiseen kohteluun.

7 Ks. THL:n avoin tulostiedelmä, *Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi*.

Eriytyvässä kaupungissa kaivataan myös syrjinnän vastavoimaa, myönteisiä kohtaamisia erilaisten väestöryhmien välillä. Vaikka tavoitteena on syrjimätön kaupunki, syrjintäkokemusten yleisyys ei kerro tarpeeksi väestösuhteiden tilasta. Helsingissä tarvitaan vankempaa tietopohjaa esimerkiksi kohtaamisista ja luottamuksesta eri väestöryhmien välillä. Ryhmien väliset myönteiset kohtaamiset ovat tutkitusti tehokas tapa tukea väestösuhteita silloinkin, kun ihmiset altistuvat syrjivälle tai muuten kielteiselle kohtelulle (Árnadóttir ym. 2018). Myönteisiä kohtaamisia nuorten keskuudessa voidaan lisätä esimerkiksi hyödyntämällä yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja rohkaisemalla nuoria ryhmäraajat ylittävään vuorovaikutukseen (Mäkinen & Nortio 2020). On kuitenkin muistettava, että ennen kaikkea aikuisten asenteet ja käyttäytyminen ovat olennaisia: vastuuta myönteisistä väestösuhteista ei voi ulkoistaa lapsille ja nuorille.

Lähteet

- Airas M, Delahunty D, Laitinen M, Saarilammi M-L, Sarparanta T, Shemsedini G, Stenberg H, Vuori H. & Väättäinen H (2019):** Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Kansallinen koulutuksenarviointikeskus. Julkaisut 22:2019.
- Aldrovandi A, Kalalahti M & Sundelin Å (2024):** Coping with discrepancies: implications of career guidance and counselling for migrants' social inclusion in Finland and Sweden. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1–16.
- Árnadóttir K, Lolliot S, Brown R & Hewstone M (2018):** Positive and negative intergroup contact: Interaction not asymmetry. *European Journal of Social Psychology* 48(6): 784–800.
- ECRI (2018):** General policy recommendation no. 2: Equality bodies to combat racism and intolerance at national level (s. 13). European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), Council of Europe.
- Eid M & Castaneda A (2023):** Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 73.
- Eid M, García-Velázquez R, Renvik TA, Castaneda A & Kuusio H (2024):** Syrjintäkokemukset selittävät Suomeen muuttaneiden heikompaa elämänlaatua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Teoksessa T.A. Renvik & M. Säävälä (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1*. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Erjansola J & Renvik TA (2024):** Osattomista osallisiksi? Helsingiläisnuorten osallisuuden kokemusta haastavia ja sitä tukevia tekijöitä. Kvartti 16.5.2024. Helsingin kaupungin kaupunkitietopalvelut.
- EU & OECD (2023):** Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In. Pariisi: OECD Publishing.
- Henttonen E & Kareinen J (2023):** ”Kukaan ei synny vihaamaan” Nuorten dialogit rasismista ja syrjinnästä. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2023:34. Oikeusministeriö.
- Jauhola L & Vehviläinen J (2015):** Syrjintä koulutuksessa. Erityistarkastelussa kokemukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta opintojen ohjauksessa eri vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten osalta. Oikeusministeriön julkaisu 21/2015. Oikeusministeriö.
- Kurki T (2018):** Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education. Academic dissertation. Helsinki Studies in Education 40. Faculty of Educational Sciences, University of Helsinki.
- Lahti K, Backman H, Laajasalo T, Kaakinen M & Aronen ET (2023):** Adolescent victimization and psychosocial well-being in a Finnish population-based sample. *International Journal of Adolescence and Youth* 28(1): 2273385.

Lepola O (2018): Koko ajan jännittyneenä - Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana. Selvityksiä ja ohjeita 2018:51. Oikeusministeriö.

Lepola O (2025): Tienraivaajat: Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret vaikuttajina. Helsingin kaupungin kaupunkitietopalvelut.

Mäkinen V (2024): School-based vicarious contact interventions. Examining the role of socio-normative and motivational factors as parameters for effectiveness among youth. Dissertationes Universitatis Helsingiensis 302/2024.

Mäkinen V & Nortio E (2020): Tutkimuskatsaus myönteisten ryhmäsuhteiden edistämiskeinoista. Syrjintä Suomessa 2020: Policy Brief 4. Oikeusministeriö.

Määttä S (2023): Kouluterveyskysely 2023 – Helsinkiläislasten ja -nuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Tilastoja 2023: 6. Helsingin kaupungin kaupunkitietopalvelut.

Rask S & Vaalavuo M (2024): Tulokehitys maahanmuuton jälkeen: perhe osana kotoutumisen kokonaisuutta. Teoksessa T.A. Renvik & M. Säävälä (toim.), Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Renvik TA & Saukkonen P (2024): Etnisen syrjinnän seuranta edellyttää monipuolista tietoa. Helsingin kaupunki, kaupunkitietopalvelut.

Renvik TA & Säävälä M (2024): Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. Osa I / Katsaus kotoutumisen indikaattoreihin. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Sahlström E & Silliman M (2024): The extent and consequences of teacher biases against immigrants. CESifo Working Paper No. 11050.

Saukkonen P & Tanska T (2024): Suomeen muuttaneet pääkaupunkiseudulla MoniSuomi-tutkimuksen tulosten valossa. Tutkimuksia 2024:2. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

THL (2021): Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt. Tilastoraportti 30/2021.

THL (2023): Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023: Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tilastoraportti 48/2023.

OECD & Euroopan komissio (2023): Settling in report: Indicators of immigrant integration 2023. OECD Publishing.

Zmyj N & Huber-Bach L (2020): German adolescents' homonegativity and the relationship to their religious denomination and gender role orientation. Journal of LGBT Youth 17(3): 241–259.

Osa III

**Näkökulmia lasten ja nuorten
sekä heidän perheidensä alueelliseen
eriytymiseen Helsingissä**

Lapsiperheet asuvat muita kotitalouksia eriytyneemmin

Jukka Hirvonen & Netta Mäki

Helsingin kaupunki on jo pitkään pyrkinyt hillitsemään väestöryhmien alueellista eriytymistä. Kun asuinalueilla on monipuolinen asukasrakenne, se lisää alueellista tasa-arvoa ja hyvinvointia. Tässä artikkelissa käsitellään lapsiperheiden alueellisen eriytymisen voimakkuutta. Tällä hetkellä lapsiperheet asuvat Helsingissä selvästi eriytyneemmin kuin lapsettomat taloudet. Tästä on seurauksia esimerkiksi koululaitokselle ja muille lapsiperheiden palveluille. Tilanne voi johtaa esimerkiksi koulujen eriytymiseen, kantaväestön ja joidenkin maahanmuuttajaryhmien välisten kohtaamisten vähenemiseen sekä kotoutumisen vaikeutumiseen.

Johdanto

Artikkeli käsittelee alueellisen eriytymisen voimakkuutta Helsingissä lasten ja lapsiperheiden näkökulmasta. Vertailukohtana esitetään myös koko väestön ja lapsettomien asutokuntien alueellisen eriytymisen tilannetta.¹ Tarkastelussa on sekä etninen että sosioekonominen alueellinen eriytyminen. Artikkelissa etsitään tilastojen pohjalta vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin.

- Kuinka eriytyneesti toisistaan asuvat alimpaan ja ylimpään tuloviidennekseen kuuluvat lapsiperheet?²
- Kuinka eriytyneesti toisistaan asuvat vieraskieliset ja kotimaankieliset lapsiperheet tai ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset lapsiperheet?
- Ovatko nämä eriytymisen muodot lisääntyneet tai vähentyneet?
- Onko lasten tai lapsiperheiden alueellinen eriytyminen jyrkempää kuin väestön keskimäärin tai lapsettomien asutokuntien?

Helsingin kaupungilla on ollut jo pitkään tavoitteena hillitä haitallista väestöryhmien alueellista eriytymistä. Tämän artikkeli tarjoaa tietoa sen arvioimiseksi, kuinka hyvin kyseinen tavoite on toteutunut etenkin lapsiperheiden kohdalla. Artikkelin näkökulma on koko kaupungin tasolla eikä yksittäisissä alueissa, kun taas julkaisun toinen artikkeli ”Huono-osaisempien lapsiperheiden tilanne on keskimääräistä heikompi huono-osaisilla alueilla” tarjoaa tietoa myös yksittäisistä asuinalueista.

1 Tämän artikkelin ulkopuolelle on rajattu se kysymys, missä määrin lapsiperheiden ja lapsettomien talouksien asuminen on eriytynyt toisistaan. Tämän tyyppistä eriytymistä seuraa lähes itsestään siitä, että asutokanta on erilaisista eri alueilla. Jotkin alueet ovat voimakkaasti pienasuntovaltaisia, kun taas toisilla alueilla on suurempi osuus perheasuntoja.

2 Artikkelissa käytetään tekstin sujuvuuden vuoksi lyhyttä sanaa ”lapsiperhe” niistä asutokunnista, joissa on ainakin yksi alaikäinen.

Erilaisuusindeksi mittaa alueellisen eriytymisen voimakkuutta

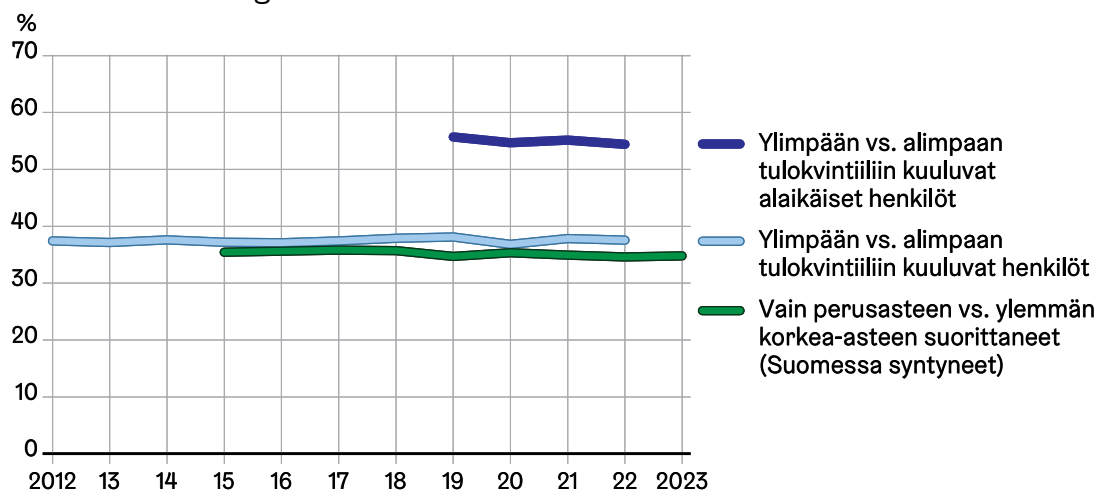
Ryhmien välistä alueellista eriytymistä voidaan tarkastella monin tavoin. Tässä artikkelissa hyödynnetään kansainvälisesti paljon käytettyä erilaisuusindeksiä (index of dissimilarity). Erilaisuusindeksi kuvaa eriytymisen voimakkuutta: kuinka eriytyneesti kaksi väestöryhmää asuu tietyssä kaupungissa tai kaupunkiseudulla. Ryhmät voivat olla esimerkiksi pienituloiset ja suurituloiset tai kaksi etnistä ryhmää. Erilaisuusindeksi lasketaan alueittaisista väestötiedoista ja se voi vaihdella välillä 0–100 % (laskukaava ks. Vilkama 2011, 77). Mitä korkeampi indeksin arvo on, sen voimakkaampaa on eriytyminen. Indeksillä ilmaisee, kuinka suuren osan yhdestä ryhmästä tulisi asua muualla kuin missä se nyt asuu, jotta jakauma olisi sama kuin toisella ryhmällä.³

Tässä artikkelissa erilaisuusindeksin arvoja on laskettu sosioekonomisille ryhmille ja etnisille ryhmille. Sosioekonomiseen taustaan sisältyvät koulutustasoryhmät ja tuloryhmät, etnisyyteen puolestaan äidinkielen tai taustamaan mukaan jaotellut ryhmät. Eriytymistä tutkittiin yhtäältä asuntokuntatiedoista ja toisaalta yksilötiedoista. Koska niistä saatiin selville erityyppisiä asioita, aineistot täydensivät hyvin toisiaan. Aineistot ovat peräisin Tilastokeskuksen väestö-, asuntokunta- ja tulotiedoista.

Sosioekonominen eriytyminen on selvää mutta ei ole viime aikoina kärjistynyt

Koulutustaso ja tulotaso ovat keskeisiä sosioekonomisia taustatietoja. Eri koulutustasoluokkien asumisen eriytymistä voidaan mitata esimerkiksi vertaamalla matalimmin ja korkeimmin koulutettujen asuinpaikkoja. Vastaavasti voidaan verrata pienituloisempien ja suurituloisempien asumisen alueellista jakaumaa.⁴ Kuvio 1 kertoo sosioekonominen eriytymisen voimakkuudesta ja sen kehityksestä Helsingin väestössä. Koulutustason suhteen siinä tarkastellaan matalimmin ja korkeimmin koulutettuja, tulotason suhteen taas ylintä ja alinta tuloviidennekset eli tulokvinttiiliä.⁵

Kuvio 1. Sosioekonominen eriytyminen koulutuksen ja tulojen suhteen Helsingissä erilaisuusindeksillä mitattuna vuosina 2012–2023

Laskettu osa-alueiden tiedoista. Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

- Erilaisuusindeksillä on se hyödyllinen ominaisuus, että sen arvo ei riipu ryhmän koosta. Siten sen avulla voi vertailla hyvinkin eri suuruisten ryhmien eriytymisen astetta. Indeksien arvon kehityksen tarkastelu kertoo, onko segregatio lisääntynyt, vähentynyt vai pysynyt ennallaan myös tilanteissa, jossa ryhmän koko on muuttunut voimakkaastikin.
- Tulokäsitteenä oli käytettävissä oleva tulo kulutusyksikköä kohti. Tuloviidennekset on laskettu Helsingin seudun tasolla.
- Artikkelin analyyseissä on käytetty Helsingin osa-alueita. Osa-alueilla asuinalueita on vajaat 130. Keskimäärin osa-alueilla asuu noin 5 000 henkeä.

Koulutustasoluokkien asumisen eriytymistä kuvaa matalimmin koulutettujen (perusasteen koulutus) ja korkeimmin koulutettujen (ylempi korkeakoulututkinto) välinen indeksin arvo, joka oli 35 prosenttia vuonna 2022.⁶ Vastaavalla tavalla pienituloisimman ja suurituloisimman viidenneksen välinen indeksin arvo oli 38 prosenttia. Pitemmällä aikavälillä, vuodesta 2000 alkaen sosioekonomisen eriytymisen on havaittu Helsingissä kasvaneen (Kurvinen ym. 2025), mutta tämä kasvu ajoittuu aikaan ennen vuotta 2010 (Hirvonen 2021). Merkittävä tulos on, että viimeisen runsaan kymmenen vuoden ajanjaksolla alueellinen eriytyminen näiden tarkasteltujen ryhmien välillä ei ole lisääntynyt eikä vähentynyt.

Sekä koulutustasoluokkien että tuloluokkien alueellinen eriytyminen on siis varsin selvää, mutta kuinka Helsingin eriytymisaste suhteutuu laajempaan eurooppalaiseen viitekehukseen? Eurooppalaisten suurkaupunkiseutujen sosioekonomista segregatiota käsittelevän vertailututkimuksen⁷ alustavien tulosten mukaan sosioekonominen eriytyminen oli Helsingin seudulla suunnilleen samaa tasoa kuin Tallinnan, Lontoon ja Vilnan seuduilla ja hieman voimakkaampaa kuin Oslon seudulla. Selvästi Helsingin seutua lievempää eriytyminen oli esimerkiksi Riian, Varsovan ja Prahan seuduilla. Helsinkiä selvästi jyrkemman eriytymisen kaupunkiseutuja olivat puolestaan Tukholman ja Pariisin seudut. (Kauppinen 2024a; Tammaru 2024.)

Pieni- ja suurituloisten lapsiperheiden asumisen eriytyminen on voimakkaampaa kuin muilla asutokunnilla

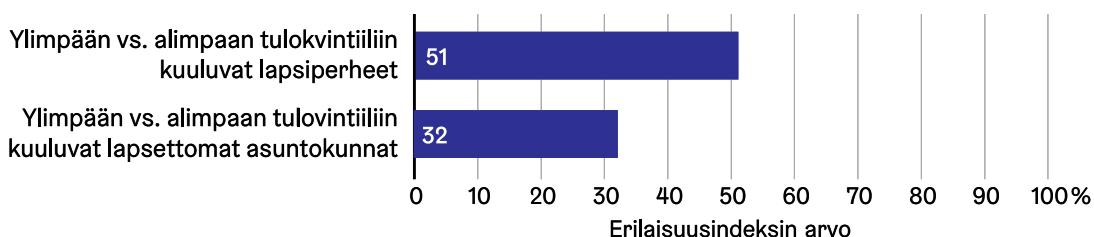
Lapsiväestön sijoittumisesta tuloviidennekseen on tietoja vuodesta 2019 alkaen (edellinen kuvio 1). Lasten alueellinen eriytyminen perheiden tulotason suhteen on voimakkaampaa kuin koko väestön. Alimman ja ylimmän tuloviidenneksen välinen erilaisuusindeksin arvo oli vuonna 2022 lapsiväestöstä laskettuna 54 prosenttia eli koko väestön arvoa (38 prosenttia) selvästi korkeampi.

Asutokunnista laskettuna tulos oli aivan samansuuntainen (kuvio 2). Alimpaan ja ylimpään tuloviidennekseen sijoittuville lapsettomille asutokunnille näin laskettu erilaisuusindeksi sai vuonna 2022 arvon 32 prosenttia. Sen sijaan lapsiperheille tuloluokkien alueellisen sijoittumisen vertailu antoi selvästi suuremman indeksin arvon, 51 prosenttia. Erituloiset lapsiperheet asuivat siis huomattavasti eriytyneemmin kuin erituloiset lapsettomat kotitaloudet. Asutokuntatarkastelussa ero oli vielä suurempi kuin yksilötarkastelussa. Tämä johtuu siitä, että asutokunta-aineistosta saatiin ryhmät rajattua erillisiksi, kun taas yksilöaineistossa toinen ryhmä (lapset) sisältyy toiseen (koko väestö).

6 Tässä kohtaa tehtiin rajausta Suomessa syntyneisiin, koska muualla syntyneiden koulutustasotiedot ovat rekisterissä erittäin puutteellisesti. Ikärajaus on 25 täyttäneet henkilöt.

7 Tutkimus pohjautui ammattiluokkien eriytymiseen ja rajautui työllisiin henkilöihin. Siinä eroteltiin yhtäältä eniten koulutusta vaativat ja hyvähalkkaisuimmat työt ja toisaalta vähiten koulutusta vaativat työt, jotka samalla ovat heikoiten palkattuja. Näiden ryhmien asumisen alueellista eriytymistä kaupunkiseuduilla mitattiin erilaisuusindeksillä. On hyvä huomata, että vertailututkimuksessa käytettiin laajaa OECD:n metropolimääritelmää, joka vastaa suunnilleen työssäkäyntialuetta. Helsingin seudun tapauksessa tämä metropolirajaus ulottuu aina Lohjalle, Mäntsälään ja Porvooseen. Aluerajaus oli siis hyvin paljon laajempi kuin tämän artikkelin tarkastelualue eli Helsingin kaupunki. (Kauppinen 2024b.)

Kuvio 2. Tuloluokkien eriytyminen lapsiperheillä ja muilla asuntokunnilla Helsingissä erilaisuusindeksillä mitattuna vuonna 2022

Laskettu osa-alueiden tiedoista. Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Etninen eriytyminen on lapsiperheillä voimakkaampaa kuin aikuisasuntokunnilla

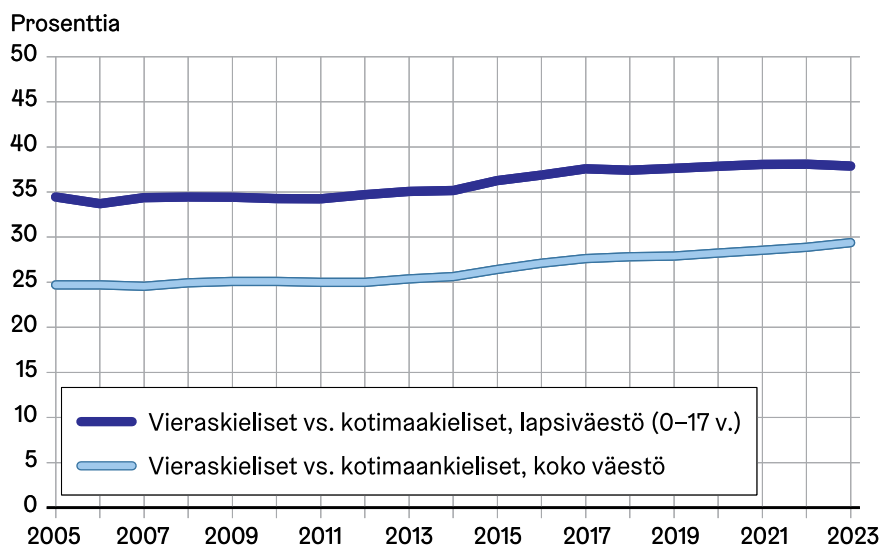
Etninen eriytyminen on yksi väestöryhmien alueellisen eriytymisen keskeinen ulottuvuus ja Helsingissä erityisesti tämä eriytymisen muoto on jo pitemmän aikaa voimistunut. Etniseen taustaan liittyvistä taustatiedoista pisimpään on tilastoitu äidinkieli. Vuodesta 2014 alkaen helsinkiläisistä on tilastoitu myös syntyperä ja taustamaa, joiden pohjalta voidaan tarkastella ulkomaalaistaustaisuutta⁸. Käytännössä vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten ryhmät ovat vielä lähes päällekkäisiä. Helsingissä asui vuoden 2023 lopussa noin 27 000 vieraskielistä lasta, kun taas ulkomaalaistaustaisia lapsia oli vajaat 28 000.

Vieraskielisten lasten määrä ja osuus Helsingin lapsiväestöstä on kasvanut nopeasti 2000-luvulla. Vuosien 2000 ja 2023 välillä määrä on kasvanut runsaasta 7 000:sta 27 000:een ja osuus seitsemästä prosentista 24 prosenttiin (ks. Sinkko & Saukkonen tässä julkaisussa). Helsingin koko väestöstä vieraskielisten osuus kasvoi samana ajanjaksona kuudesta prosentista 20 prosenttiin.

Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka eriytyneesti kotimaankieliset (suomi, ruotsi, saame) ja vieraskieliset Helsingissä asuvat ja mihin suuntaan eriytyminen on kehittynyt parinkymmenen vuoden aikavälillä. Kuviossa 3 on esitetty näiden ryhmien välisen erilaisuusindeksin kehitys erikseen lapsiväestössä ja koko väestössä vuodesta 2005 alkaen.

8 Ulkomaalaistaustaisella eli syntyperältään ulkomaalaisella tarkoitetaan Tilastokeskuksen määrittelyssä henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainut tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Lisäksi ulkomaalaistaustaisiksi lasketaan myös ne ulkomailla syntyneet henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä.

Kuvio 3. Lapsiväestön ja koko väestön etninen eriytyminen äidinkielen mukaan Helsingissä erilaisuusindeksillä mitattuna vuosina 2005–2023

Laskettu osa-alueiden tiedoista. Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Vieraskielinen lapsiväestö asui selvästi eriytyneemmin kotimaankielisistä kuin koko vieraskielinen väestö. Tuorein, vuoden 2023 tietojen mukainen erilaisuusindeksin arvo oli lapsiväestössä 38 prosenttia ja koko väestössä 29 prosenttia. Vuonna 2012 indeksin arvo oli lapsiväestössä 35 prosenttia ja koko väestössä 25 prosenttia. Sen jälkeen eriytyminen on asteittain lisääntynyt. Koko väestössä eriytyminen on kasvanut joka vuosi, mutta lapsiväestössä se ei ole viimeisinä vuosina enää kasvanut.

Tämä tulos tulee vielä selvemmäksi, kun eriytymistä tarkastellaan asutokunnittain. Erilaisuusindeksin arvo vieraskielisten ja kotimaankielisten lapsiperheiden välillä oli 38 prosenttia vuonna 2021, kun muilla asutokunnilla vieraskielisen ja kotimaankielisten asutokuntien välinen indeksin arvo jäi huomattavasti pienemmäksi, 22 prosenttiin.⁹ Asutokunnista lasketut tulokset olivat siis hyvin samansuuntaisia kuin väestöstä lasketut. (Aineistolähde: Tilastokeskus.)

Entä eroaako etnisen alueellisen eriytymisen aste Helsingissä maan muista suurista kaupungeista? Vertailu osoittaa, että Helsinki edustaa tässä isojen kaupunkien keskitasoa. Vieraskielisten ja kotimaankielisten asumisen alueellinen eriytyminen oli Helsingissä suunnilleen samalla tasolla kuin Espoossa (indeksi 27 prosenttia) ja Tampereella (28 prosenttia). Turussa eriytyminen oli selvästi Helsinkiä jyrkempää (42 prosenttia) ja Oulussakin hieman jyrkempää (35 prosenttia). Helsinkiä lievempää eriytyminen oli puolestaan Vantaalla (25 prosenttia) ja Lahdessa (25 prosenttia). (Aineistolähde: Tilastokeskuksen väestötietopalvelu ja Aluesarjat.)

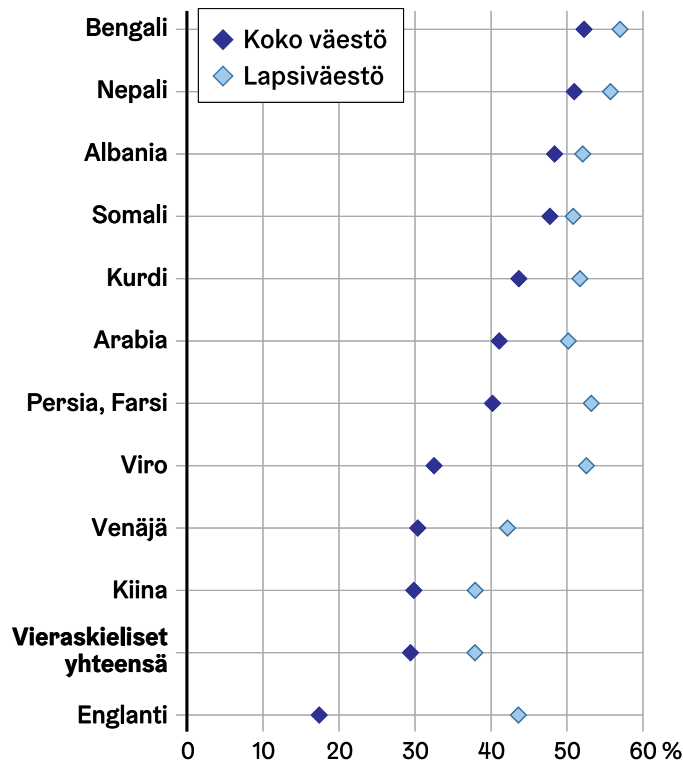
Eriytymisen voimakkuudessa on huomattavia eroja äidinkieliyryhmien välillä

Vieraskieliset ja ulkomaalaistaustaiset ovat monimuotoisia ryhmiä. Siksi on tärkeää tunnistaa ja seurata myös yksittäisten äidinkieliyryhmien ja taustamaaryhmien välisiä eroja asumisen alueellisessa sijoittumisessa. Kuvioon 4 on laskettu erilaisuusindeksin arvoja kotimaankielisten ja eri kielten puhujien välille erikseen lapsiväestöstä ja koko

9 Vieraskielisiksi asutokunniksi on tässä laskettu ne asutokunnat, joissa kaikki vanhemman asemassa olevat olivat vieraskielisiä.

väestöstä. Siihen on otettu mukaan yksitoista suurimman lapsiväestön äidinkieli-ryhmää. Jokaiseen näistä ryhmistä kuului vuonna 2023 yli 600 lasta.

Kuvio 4. Erilaisuusindeksin arvot kotimaankielisten ja muiden suurten kieliryhmien välillä laskettuna koko väestöstä ja lapsiväestöstä (0–17 v.) Helsingissä vuonna 2023

Laskettu osa-alueiden tiedoista. Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Kun tarkastellaan äidinkieli-ryhmiä koko väestön osalta, asuivat bengalin, nepalin, albanian ja somalin puhujat huomattavan eriytyneesti kotimaankielisistä, sillä indeksin arvo oli 50 prosentin tienoilla. Myös kurdin, arabian ja persian puhujien eriytyminen oli melko voimakasta (indeksi vähintään 40 prosenttia). Sen sijaan viron, venäjän, kiinan ja englannin puhujat asuivat pääasiassa samoilla alueilla kuin kotimaankielisetkin.

Lapsiväestön indeksiarvo asettuu korkeammalle tasolle kuin koko väestön vastaava jokaisessa kieliryhmässä. Lasten alueellinen eriytyminen on siis koko väestöä voimakkaampaa myös kunkin erillisen kieliryhmän kohdalla. Joissakin äidinkieli-ryhmissä lasten osuus väestöstä on varsin suuri, jolloin on luonnollista, että indeksin arvot lapsiväestössä ja koko väestössä ovat lähellä toisiaan. Lasten osuus väestöstä on kaikkein suurin somalinkielisillä (42 prosenttia vuonna 2023), eivätkä indeksien arvot poikenneetkaan toisistaan paljoa. Vastaavasti lapsiväestön osuus on suhteellisen suuri myös albanian, kurdin ja arabian puhujilla (noin 30 prosenttia). Vironkieliset ovat puolestaan esimerkki ryhmästä, jossa lapsia on melko vähän (13 prosenttia), ja lapsiväestön ja koko väestön indeksin arvot poikkeavatkin huomattavasti toisistaan. Vironkielisen lapsiväestön indeksin arvo oli varsin korkea, 53 prosenttia, kun taas koko vironkielisen väestön indeksin arvo jäi selvästi matalammalle tasolle, lähelle 30:a prosenttia. Vironkielinen lapsiväestö asuu siis selvästi eriytyneemmin kotimaankielisestä lapsiväestöstä kuin koko vironkielinen väestö kotimaankielisestä väestöstä.

Äidinkielen ohella muita etnisyyttä kuvaavia taustatietoja ovat syntyperä ja taustamaa.¹⁰ Ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten asumisen eriytymistä voidaan tarkastella ensinnäkin asutokunnittain. Ulkomaalaistaustaisiksi lapsiasutokunniksi määritellään tässä tarkastelussa ne lapsiasutokunnat, joissa kaikki vanhemman asemassa olevat ovat syntyneet ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten lapsiperheiden¹¹ välinen erilaisuusindeksi oli 38 prosenttia, kun muiden asutokuntien osalta ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välinen indeksin arvo jäi 22 prosenttiin eli selvästi pienemmäksi.

Kuvioon 5 on laskettu erilaisuusindeksin arvoja taustamaaryhmittäin ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten välille. Tarkastelut on tehty erikseen koko väestöstä ja lapsiväestöstä niistä yhdestätoista taustamaaryhmästä, joissa oli vuonna 2023 eniten lapsiväestöä. Jokaisessa kuvion ryhmässä oli vähintään 560 lasta.

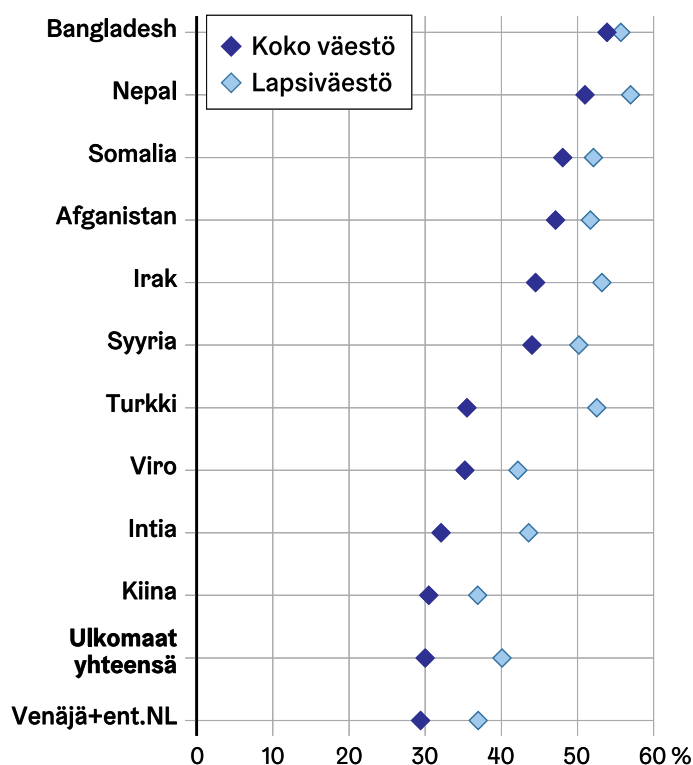
Kokonaisuudessaan ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten välinen erilaisuusindeksin arvo oli koko väestössä 30 prosenttia, mutta lapsiväestössä se oli selvästi korkeampi, 40 prosenttia. Tulos oli siis samansuuntainen kuin edellä asutokunnista laskettu. Tämä piirre säilyi myös, kun tarkasteltiin erikseen yhtätoista suurimman lapsiväestön taustamaata: lapsiväestön eriytyminen oli jokaisessa taustamaaryhmässä voimakkaampaa kuin koko väestön.

Helsingin ulkomaalaistaustaisessa väestössä kantaväestöstä voimakkaasti eriytyneitä ryhmiä olivat Bangladesh-, Nepal-, Somalia- ja Afganistan-taustaiset. Näissä ryhmissä indeksi asettui koko taustamaaväestössä noin 50 prosentin tienoille ja lapsiväestössä vielä hieman korkeammalle. Myös Irak- ja Syyria-taustaisilla eriytyminen oli lähes yhtä jyrkkää. Venäjän, Kiinan, Intian ja Viron taustamaaryhmissä eriytyminen oli selvästi lievempää kuin edellisissä. Niissä ryhmissä, joissa lasten osuus oli suuri, koko väestön ja lapsiväestön indeksin arvot asettuivat tälläkin kertaa lähelle toisiaan.

10 Ulkomaalaistaustaisiin lasketaan ulkomailla syntyneiden lasten ohella ne lapset, joilla ei ole yhtään suomalaissyntyistä vanhempaa. Kokonaisuutena ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten ryhmät menevät hyvin pitkälle päällekkäin.

11 Määritelmät: Lapsiasutokunta = asutokunnassa on ainakin yksi alle 18-vuotias lapsen asemassa oleva.

Kuvio 5. Erilaisuusindeksin arvot suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten ryhmien välillä laskettuna koko väestöstä ja lapsiväestöstä (0–17 v.) Helsingissä vuonna 2023

Laskettu osa-alueiden tiedoista. Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

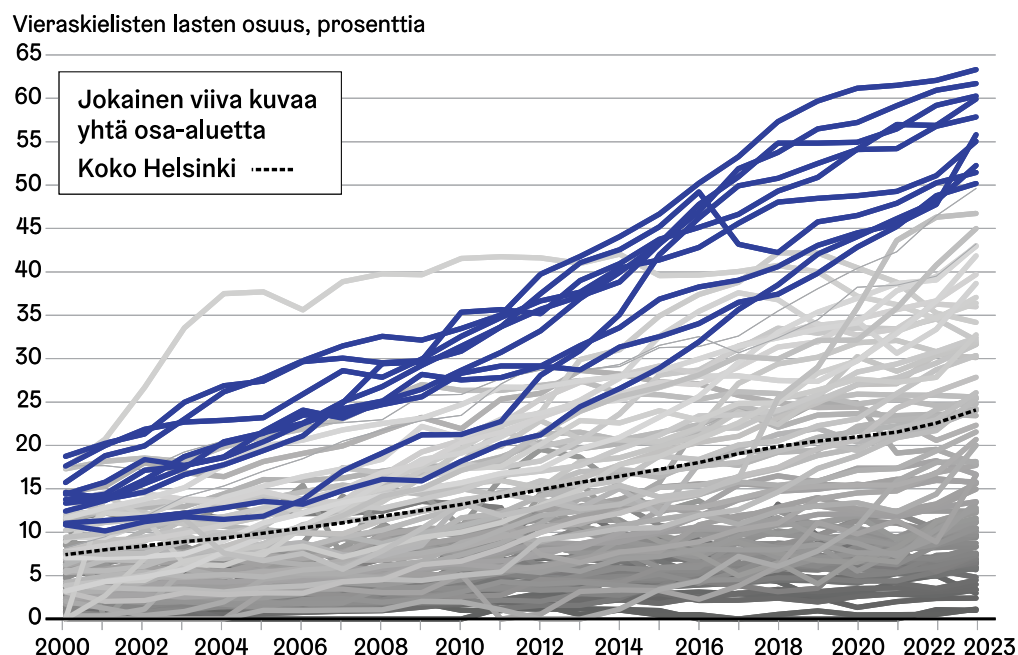
Kun Helsingin ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten asumisen eriytymistä verrattiin joihinkin pohjoismaisiin kaupunkeihin, niin Ruotsin isoissa kaupungeissa (Tukholma, Göteborg ja Malmö) eriytyminen oli selvästi jyrkempää, kun taas Oslolla se oli jokseenkin Helsingin tasolla. (Hirvonen 2019.)

Kymmenellä Helsingin osa-alueella enemmistö lapsista on vieraskielisiä

Yllä kuvatut sosioekonomisten luokkien ja kieliryhmien alueellista eriytymistä kuvaavat tulokset näkyvät suoraan myös asuinalueiden väestöpohjan kehityksessä. Vieraskielisten lapsiperheiden muita vieraskielisiä jyrkempi eriytyminen ja vieraskielisten lasten määrän ja osuuden huomattava kasvu ovat osaltaan johtaneet siihen, että joillakin Helsingin osa-alueilla enemmistö lapsista on jo vieraskielisiä (kuvio 6) (ks. Sinkko & Saukonen tässä julkaisussa). Vuoden 2023 lopussa kymmenellä alueella yli puolet lapsista oli vieraskielisiä (kuvion siniset viivat). Samana vuonna Helsingissä oli kuitenkin kymmenkunta aluetta, joilla vieraskielisten lasten osuus oli vähäinen, alle viisi prosenttia.

Suurimman vieraskielisten lasten osuuden alueet ovat erottuneet kuitenkin jo pitkään. Esimerkiksi kymmenellä suurimman osuuden alueella vieraskielisten lasten osuus oli jo vuonna 2000 keskiarvoa suurempi, vaikka osuudet olivat tuolloin paljon nykyistä pienempiä. Pienimmän osuuden alueilla puolestaan vieraskielisten lasten osuudet eivät ole juurikaan kasvaneet tuosta ajasta.

Kuvio 6. Vieraskielisten osuus 0–17-vuotiaista Helsingin osa-alueilla 2000–2023, %

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Yhteenveto

Tässä artikkelissa on tarkasteltu lapsiperheiden sosioekonomista ja etnistä eriytymistä Helsingissä useista eri näkökulmista. Tulokset osoittavat, että tulotason mukainen alueellinen eriytyminen ja etninen alueellinen eriytyminen on lapsiperheiden keskuudessa melko voimakasta. Lapsiperheiden alueellinen eriytyminen on selvästi voimakkaampaa kuin muiden asutokuntien.

Pieni- ja suurituloiset lapsiperheet asuvat selvästi eriytyneemmin toisistaan kuin pieni- ja suurituloiset lapsettomat taloudet. Eriytymisen voimakkuutta mitattiin tässä artikkelissa erilaisuusindeksillä: mitä korkeampi indeksin arvo, sitä voimakkaampi eriytyminen. Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen välinen indeksin arvo oli lapsiperheillä 51 prosenttia, mutta muilla asutokunnilla vain 32 prosenttia.

Helsingissä myös ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset lapsiperheet asuvat selvästi eriytyneemmin toistaan kuin ulkomaalais- ja suomalaistaustaiset lapsettomat asutokunnat. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välinen erilaisuusindeksi asetui lapsiperheillä arvoon 38 prosenttia, kun muilla asutokunnilla indeksin arvo jäi 22 prosenttiin eli selvästi pienemmäksi.

Tästä eriytymiskehityksestä huolimatta sosioekonomisen eriytymisen voimakkuus koko kaupungin tasolla ei ole juurikaan muuttunut viimeisen runsaan kymmenen vuoden aikana. Erilaisuusindeksillä mitattuna se on pysynyt suunnilleen samalla tasolla. Sen sijaan etninen eriytyminen on Helsingissä vähitellen voimistunut jo pitemmän aikaa. Artikkelissa ei pystytty seuraamaan lapsiperheiden eriytymisen muutosta pidemmällä aikavälillä, joten sen osalta kehitystrendin seuraaminen jää epävarmemmaksi.

Kun Helsinkiä verrataan toisiin kaupunkeihin Suomessa tai kansainvälisesti, voidaan todeta, että Helsingissä etninen eriytyminen on lievempää kuin esimerkiksi Turussa. Samalla eriytyminen on Helsingissä kuitenkin voimakkaampaa kuin esimerkiksi Vantaalla tai Lahdessa. Ruotsin suurissa kaupungeissa etninen eriytyminen on Helsinkiä jyrkempää, kun taas Oslolla se on samalla tasolla kuin Helsingissä.

Vieraskielisten lapsiperheiden ja lasten alueellisella sijoittumisella on vaikutusta esimerkiksi kaupungin palvelutarjonnan suunnitteluun. Tämänkaltaisella kehityksellä on seurauksia esimerkiksi koululaitokselle ja paikallisyhteisöjen vuorovaikutukselle. Uhkana on syvenevä koulujen eriytyminen, kantaväestön ja joidenkin maahanmuuttajaryhmien välisten kohtaamisten väheneminen sekä kotoutumisen vaikeutuminen.

Netta Mäen artikkelissa tässä raportissa jatketaan lapsiperheiden eriytymisen analyysia käyttämällä alueiden sosioekonomista summaindeksiä. Sen avulla päästään kaupungin keskiarvotarkastelun lisäksi myös yksittäisten alueiden analysointiin ja voidaan tuoda esille yksittäisten alueiden kehityspiirteitä, jotka jäävät kaupunkitasolla tehdyissä tarkasteluissa huomaamatta.

Lähteet

Hirvonen J (2019): Asuinalueiden etninen eriytyminen Helsingissä ja muualla. Kvartti-verkkoartikkeli 18.12.2019.

Hirvonen J (2021): Erilaisuusindeksi ylimmän ja alimman tulokvintiin välillä Helsingissä 2000–2015. Julkaisemattomat laskelmat. Aineistolähde: Tilastokeskus, Helsingin seudun Aluesarjat.

Kauppinen T (2024a): Miten segregaatiota ja kaupunkilaisten elinoloja voidaan tutkia sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta? Esitys Helsingin kaupunginkansliassa 22.8.2024.

Kauppinen T (2024b): Sähköpostitse saatuja tietoja eurooppalaisten suurkaupunkien segregaation vertailututkimuksen toteutuksesta. 18.12.2024.

Kurvinen A, Karhula A & Ala-Mantila S (2025): Socioeconomic and ethnic segregation in Finland: A multi-scale analysis of diverse urban sizes. Cities 157. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.105599>.

Tammaru T (2024): A Comparative Study of Socio-Economic Segregation in European Capitals: From Segregation to Desegregation? Esitys Kuntaliiton seminaarissa 19.11.2024.

Vilkama K (2011): Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2011:2. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Huono-osaisempien lapsiperheiden tilanne on keskimääräistä heikompi huono-osaisilla alueilla

Netta Mäki

Helsinkiläiset lapsiperheet asuvat eriytyneemmin kuin muut asuntokunnat, kun heidän tilannettaan tarkastellaan sosioekonomisesti eli koulutustaustan, työttömyyden ja tulojen näkökulmasta. Tällä hetkellä parempi- ja huonompiosaiset lapsiperheet asuvat Helsingissä keskimäärin eri alueilla. Helsingin parempiosaisilla alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on alueiden keskitasoa tai sitä parempi. Helsingin heikompiosaisilla alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on kuitenkin näiden alueiden koko väestöä heikompi. Tulokset osoittavat, että erilaiset sosioekonomiset haasteet kasautuvat samoille alueille, ja jollain alueilla kehitys on jäänyt Helsingin keskimääräisestä kehityksestä jälkeen.

Johdanto

Asuinalue on perheen ohella yksi lasten ja nuorten tärkeimmistä kasvuympäristöistä. Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten helsinkiläiset asuinalueet ovat eriytyneet lapsiperheiden sosioekonomisten resurssien näkökulmasta. Alueen sosioekonomista tilannetta mitataan summamuuttujalla, jonka muodostavat matala koulutustaso, työttömyys ja pienituloisuus.

Tämän julkaisun toisessa artikkelissa (Hirvonen & Mäki) on kuvattu lapsiperheiden etnisen ja sosioekonomisen eriytymisen alueellista voimakkuutta. Lapsiperheet asuvat sosioekonomisesti selvästi eriytyneemmin toisistaan kuin lapsettomat kotitaloudet. Tässä artikkelissa katsotaan tarkemmin Helsingin asuinalueiden väestörakenteiden sosioekonomisia eroja ja sitä, millainen sosioekonominen tilanne eri alueilla asuvilla lapsiperheillä on keskimäärin.

Segregaation vaikutusmekanismeista

Sosioekonomisella asemalla on vahva yhteys niin terveyteen kuin hyvinvointiin. Etenkin alueiden väliset terveyserot (Mäki 2023) palautuvat pääosin rakenteellisiin tekijöihin, kuten siihen, että hyvätulaiset ja pienitulaiset asuvat useimmiten eri alueilla (Mäki 2017). Alueen tai asuinympäristön ominaisuuksilla voi kuitenkin olla vaikutusta asukkaiden laajempaan hyvinvointiin. Vaikka aluevaikutuksia on vaikea tutkia, tehtyjen tutkimusten mukaan tällaiset seuraukset koskettavat todennäköisimmin lapsia ja nuoria (Vilkama ym. 2023). Asuinalueiden eriytymisen seurauksena lasten ja nuorten kasvuympäristöt ovat toisistaan poikkeavia. Tämä voi puolestaan luoda erilaisia tulevaisuudennäkymiä ja aiheuttaa kauaskantoisia vaikutuksia myöhempään elämänmahdollisuuksiin. Tällaiset käsitykset voivat merkittävästi poiketa perhetaustan ja asuinalueen tarjoaman viiteryhmän mukaan (ks. Määttä 2024; Ahtiainen tässä julkaisussa).

Sosioekonominen eriytyminen kietoutuu usein etniseen eriytymiseen. Asuinalueiden eriytyminen sosioekonomisten ja etnisten erojen mukaan luokien alueille erilaisia ja erisuuruisia palvelutarpeita, joihin kaupungin palvelurakenteen tulisi pystyä vastaamaan. Palveluiden järjestämisessä voidaan kokea niin sanottua ”segregaatiokuormaa”, jolloin henkilökunta joutuu vastaamaan työssään suureen tarpeiden kirjoon (Vilkama ym. 2023, Ala-Outinen 2010). Pahimmillaan tilanne voi vaikeuttaa pätevien työntekijöiden rekrytoimista.

Lisäksi segregaatian tuottamat erot alueiden väestöpohjassa ja instituutioiden rakenteissa heijastuvat myös asuntomarkkinoiden dynamiikkaan. Eriytyminen voi vaikuttaa alueiden maineeseen, asuntojen hintoihin ja muuttoliikkeeseen, mikä puolestaan voi johtaa segregaatian syvenemiseen (ks. Marttinen tässä julkaisussa). Segregaatiolla voi myös olla sellaisia laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia, jotka heijastuvat asukkaiden osallisuuden kokemuksiin ja kansalaisyhteiskunnan toimivuuteen. Asukkaiden todellisuuksien eriytymistä pidetäänkin maailmalla yhtenä suurimmista kaupunkien haasteista.

Sosioekonomisen summaindeksin muodostaminen

Sosioekonomisella asemalla viitataan yleensä sekä hyvinvoinnin aineellisiin ulottuvuuksiin että aineellisten voimavarojen hankkimiseen tarvittaviin edellytyksiin. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi koulutustaso, ammatti- tai työmarkkina-asema sekä tulot.

Koulutus ilmentää sosioekonomista asemaa laajasti ja kattaa ei-materiaaliset voimavarat, kuten tiedot, taidot ja asenteet. Hyvä koulutus antaa yksilöille myös paremmat mahdollisuudet työllistyä, pärjätä taloudellisesti ja osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan. Työmarkkina-asema ja ammatti puolestaan kiinnittävät yksilöt ja ryhmät yhteiskuntaan ja tarjoavat aineellisia voimavaroja ja sosiaalisia verkostoja. Tulot ja varallisuus kertovat selkeimmin materiaalisista voimavaroista. Korkeampituloisilla on monipuolisemmat kulutusmahdollisuudet: he voivat käyttää esimerkiksi enemmän terveystalvituksia tai valita asuinpaikkansa laajemmalla alueella. Helsingiläisten lapsiperheiden toimeentuloa on tarkasteltu tarkemmin tässä julkaisussa Hanna Ahlgren-Leinvuon kirjoittamassa artikkelissa.

Lapsiperheiden sosioekonomista asemaa tarkastellaan tässä artikkelissa sosioekonomisen summaindeksin avulla. Indeksini muodostuu kolmesta lapsiperheisiin liittyvästä osatekijästä alueittain: matala koulutustaso, työttömyys ja pienituloisuus. Matalan koulutustason vanhempien osuuteen lasketaan alueella ne vanhemmat, jotka rekisteritietojen mukaan ovat suorittaneet vain perusasteen koulutuksen. Tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että ulkomailla syntyneiden osalta koulutustilastot ovat Suomessa hyvin puutteellisia. Summaindeksiin lasketaan mukaan myös rekisteröityneiden työttömien työnhakijoiden osuus kaikista alueen vanhemmista. Kolmantena tekijänä mukaan otetaan pienituloisten lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä alueella. Pienituloisiksi luokitellaan lapsiperheet, joiden käytettävissä olevat kulutusyksikkökohtaiset tulot sijoittuvat viisiportaisen tuloluokittelun alimpaan viidennekseen. Jokainen näistä edellä mainituista kolmesta tekijästä (matala koulutustaso, työttömyys ja pienituloisuus) on suhteutettu koko kaupungin keskiarvoon.

Summaindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo. Indeksini koko kaupungin keskiarvoa merkitään luvulla sata. Jos indeksini arvo ylittää sadan, alue on sosioekonomisesti kaupungin keskitasoa huono-osaisempi, ja vastaavasti alle sadan jäävillä alueilla sosioekonominen rakenne on kaupungin keskitasoa parempi. Lapsiperheiden summaindeksiä verrataan myös koko väestön sosioekonomiseen summaindeksiin. Lapsiperheitä puolestaan ovat tässä tarkastelussa ne perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsen asemassa oleva henkilö. Aineistoina on käytetty Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja.

Huono-osaisimmat alueet sijaitsevat pääosin esikaupunkien kerrostalovaltaisilla alueilla

Lapsiperheet ovat eriytyneet sosioekonomisesti eri alueille Helsingissä. Suuri osa lapsiperheiden sosioekonomiselta rakenteeltaan heikko-osaisimmista alueista sijaitsee esikaupunkivyöhykkeen kerrostalovaltaisilla alueilla koillisessa, itäisessä ja luoteisessa Helsingissä. Moni niistä sijoittuu myös pääradan (Helsinki-Tampere) varteen (kuvio 1). Sosioekonomisesti parhaiten pärjävien lapsiperheiden asuinalueet puolestaan sijaitsevat pääosin kantakaupungissa, läntisessä Helsingissä sekä Pohjois-Helsingin pientalovaltaisilla alueilla. Myös Kaakkois-Helsingissä meren äärellä on joitain sosioekonomiselta rakenteeltaan vahvempia osa-alueita. Nämä alueet ovat pääsääntöisesti vahvemman ja heikomman sosioekonomisen summaindeksin alueita myös koko väestön indeksiä tarkasteltaessa.

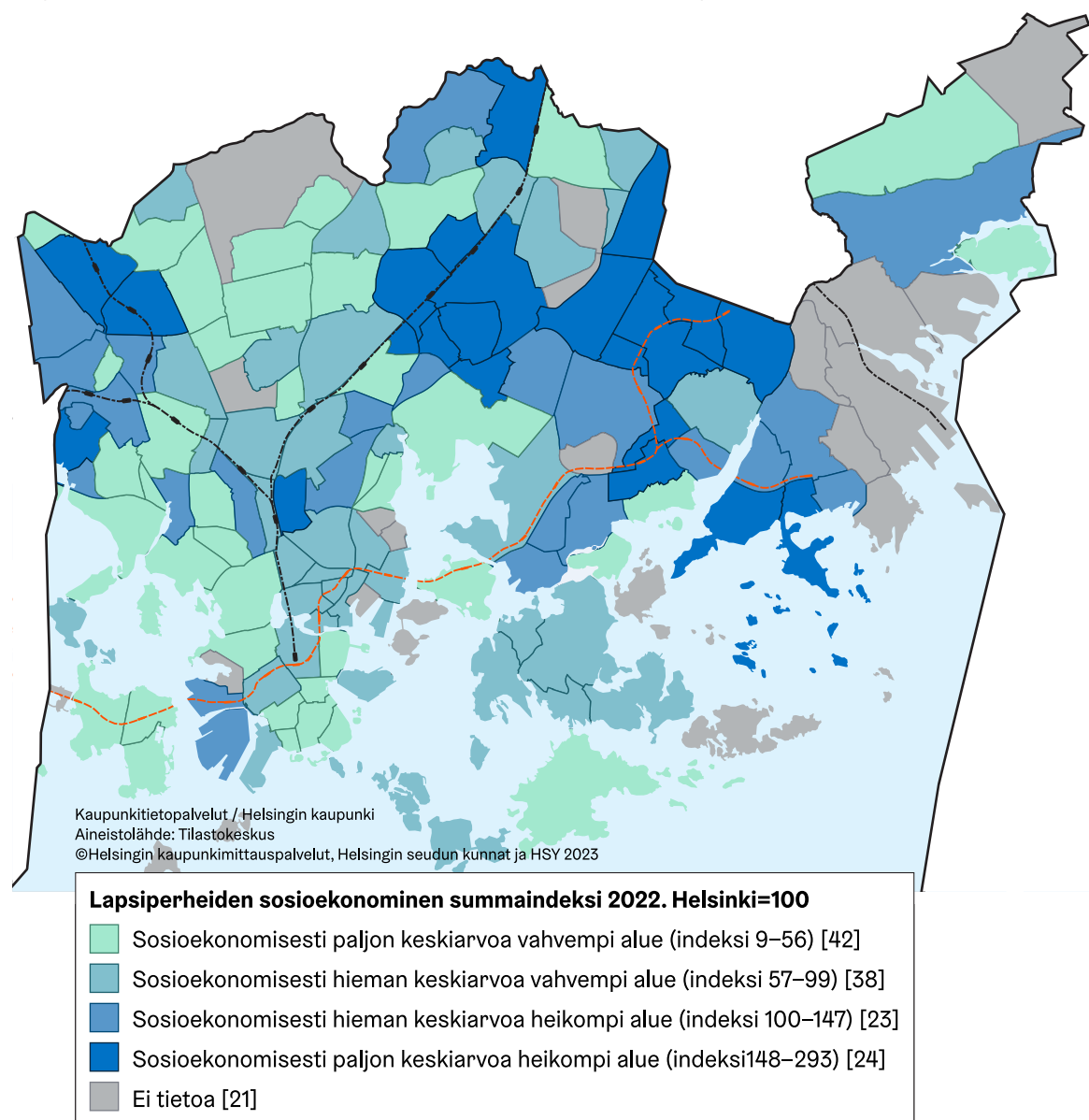
Helsingin kaupunki on pitkään pyrkinyt ehkäisemään alueiden eriytymistä ja lieventämään eriytymisen seurauksia muun muassa alueita ja palveluita kehittämällä. Kaupungilla onkin vuodesta 2020 lähtien ollut erityisiä kaupunkiudistusalueita, joilla panostetaan erityisesti palveluiden ja viihtyisyyden parantamiseen ja pyritään siten lisäämään alueellista tasavertaisuutta. Kaupunkiudistusalueita on kaikkiaan viisi. Meri-Rastilan, Kannelmäen ja Malminkartanon osa-alueet sekä Mellunkylän peruspiirin osa-alueet sijoittuvat lapsiperheiden sosioekonomisella indeksillä mitattuna huono-osaisimpien alueiden ryhmään. Malmin peruspiiriin sen sijaan sisältyy heikompien alueiden lisäksi myös eräitä sosioekonomisesti vahvoja osa-alueita.

Kaupunkiudistusalueet ovat keskenään erikokoisia, ja mitä pienemmällä aluejaoilla ilmiöitä tarkastellaan, sitä jyrkemmiksi erot yleensä muodostuvat. Kaupunkiudistusalueista Malmi ja Mellunkylä ovat väestömäärältään selvästi muita suurempia, ja kaupungin piirijakojärjestelmässä ne luokitellaankin peruspiireiksi, siinä missä muut ovat osa-alueita¹.

Eriytyminen on Helsingissä monikerroksista, ja monet eriytymisen ulottuvuudet myös kytkeytyvät toisiinsa. Tämä näkyy erilaisten sosioekonomisten haasteiden kasautumisena samoille alueille. Joillakin sosioekonomisen summaindeksin mukaan vahvimmillä osa-alueilla tulotaso voi olla korkea, mutta koulutustaso matalampi tai työttömien osuus suurempi verrattuna toiseen korkean tulotason alueeseen. Sen sijaan sosioekonomisen summaindeksin huono-osaisimpaan kymmenykseen kuuluvista alueista suurin osa on myös jokaisen osa-indeksin mukaan heikoimmassa kymmenyksessä.

¹ Malmin peruspiiriin kuuluvat seuraavat osa-alueet: Ylä-Malmi, Ala-Malmi, Tattariharju, Malmin lentokenttä, Tapaninvainio ja Tapanila. Mellunkylän peruspiiriin kuuluvat seuraavat osa-alueet: Kontula, Vesala, Mellunmäki, Kivikko ja Kurkimäki.

Kuvio 1. Lapsiperheiden sosioekonominen summaindeksi Helsingin osa-alueilla vuonna 2022

Lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on alueen koko väestöä heikompi sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla

Lapsiperheiden eriytyminen Helsingissä on koko väestöä voimakkaampaa (ks. Hirvonen & Mäki tässä julkaisussa). Lapsiperheiden sosioekonomisen summaindeksin hajonta on niin ikään suurempi kuin alueiden koko väestön vastaavan indeksin: vaihteluväli lapsiperheindeksissä on 9–293 pistettä, kun koko väestön indeksissä vaihteluväli jää 32–203 pisteeseen. Suurempi indeksin hajonta kertoo suuremmasta eriytymisestä lapsiperheiden kohdalla.

Lapsiperheiden ja koko väestön indeksien arvot ovat kuitenkin lähellä toisiaan etenkin niillä Helsingin osa-alueilla, jotka ovat sosioekonomisesti koko kaupungin keskiarvoa paremmin pärjääviä (kuvio 2). Monilla näistä alueista lapsiperheiden indeksi on itse asiassa alueen koko väestön vastaavaa parempi. Esimerkiksi Metsälässä ja Marttilassa koko väestön indeksien arvot ovat 60 pisteen molemmin puolin, kun lapsiper-

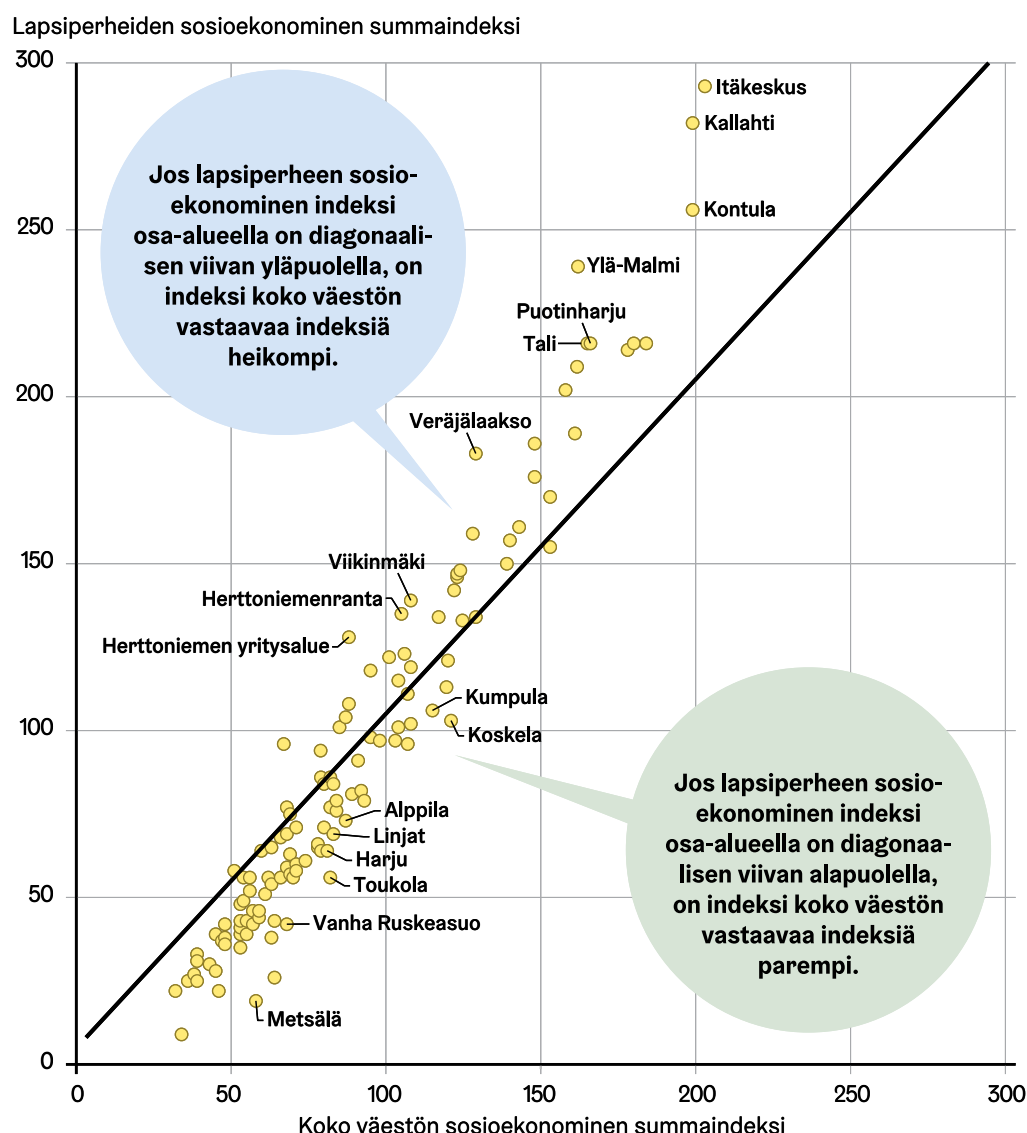
heiden indeksit ovat hieman alle ja yli 20 pistettä. Sosioekonomisesti tarkasteltuna näillä alueilla asuvat lapsiperheet pärjäävät siis suhteellisesti alueen muuta väestöä paremmin.

Niin ikään useat Keskisen suurpiirin vanhat työläisalueet, kuten Kallion ja Alppiharjun osa-alueet, ovat tällaisia. Näillä alueilla on paljon pieniä asuntoja, joissa asuu koko väestöä tarkasteltaessa sosioekonomisesti huono-osaisemmassa asemassa olevia, mutta myös lapsiperheitä. Lapsiperheistä näillä alueilla asuu todennäköisesti melko valikoitunut osa, jolla joko on halua asua ahtaammin tai sitten taloudellinen mahdollisuus maksaa suhteellisen harvoista perheasunnosta (ks. Marttinen tässä julkaisussa).

Sen sijaan niillä alueilla, joilla sosioekonominen summaindeksi on selvästi kaupungin keskiarvoa suurempi eli sosioekonominen tilanne on heikompi, lapsiperheiden indeksi on vielä koko väestön indeksiä suurempi. Näillä alueilla asuvat lapsiperheet pärjäävät sosioekonomisesti siis suhteellisesti vieläkin heikommin kuin alueen muu väestö. Esimerkiksi Itäkeskuksessa, Kallahdessa, Kontulassa ja Ylä-Malmilla lapsiperheet ovat keskimäärin sosioekonomisesti huono-osaisemmassa asemassa kuin alueiden koko väestö. Useimmilla näistä alueista omistusasuntojen osuus asuntokannasta on pieni ja tuetun vuokra-asumisen osuus puolestaan suuri.

Herttoniemenranta ja Viikinmäki ovat puolestaan esimerkkejä alueista, joilla koko väestön sosioekonominen summaindeksi on koko kaupungin keskiarvon tasolla, mutta lapsiperheiden osalta heikompi. Molemmilla alueilla on runsaasti vuokra-asuntoja, ja Viikinmäessä myös tuettujen vuokra-asuntojen osuus on selvästi koko kaupungin keskiarvoa suurempi.

Kuvio 2. Lapsiperheiden sosioekonominen summaindeksi Helsingin osa-alueilla vuonna 2022 verrattuna koko väestön vastaavaan indeksiin

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on heikentynyt joillain alueilla

Koko kaupungin tasolla sosioekonominen eriytyminen ei ole viimeisen reilun vuosikymmenen aikana juuri muuttunut (ks. Hirvonen & Mäki tässä julkaisussa). Kaupunkitasoinen keskiarvo voi kuitenkin peittää alueilla tapahtuneet muutokset, jos nämä menevät vastakkain suuntiin. Joillakin sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla tilanne on pysynyt ennallaan. Muutamilla alueilla, kuten Harjussa, Itä-Pasilassa, Kivihaassa ja Myllypurossa, sosioekonominen rakenne on jopa kohentunut väestön kasvaessa muun muassa runsaan lisärakentamisen jälkeen (Tavi 2019). Toisaalta joillakin huono-osaisilla alueilla sosioekonominen tilanne on jäänyt selvästi kaupungin keskitasosta jälkeen. Tällaisia ovat esimerkiksi Itäkeskus ja Puotinharju.

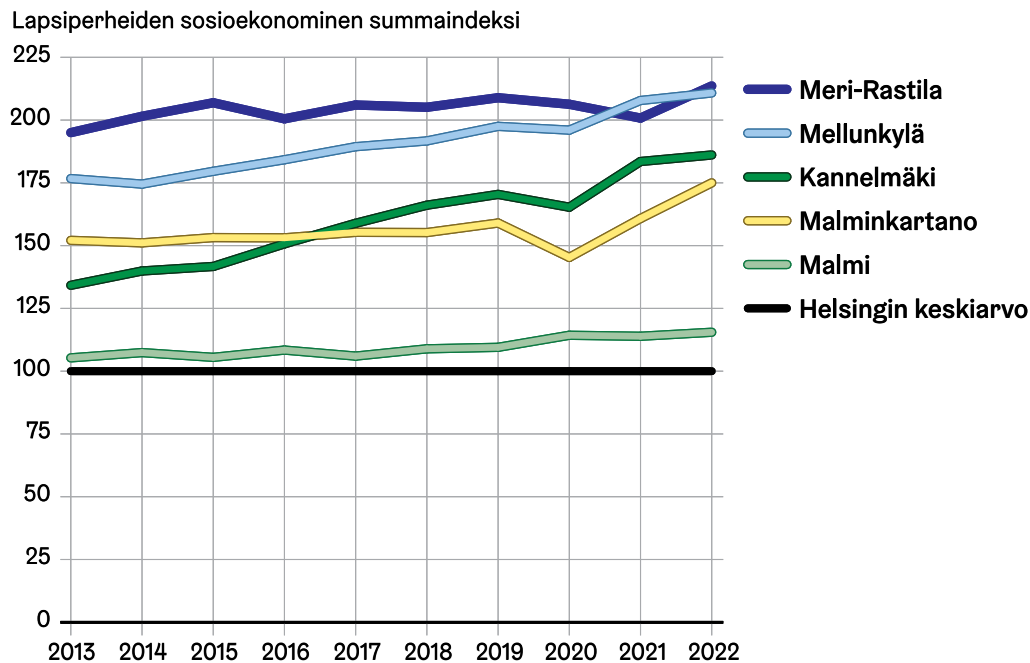
Seuraavaksi katsotaan tarkemmin lapsiperheiden sosioekonomisen tilanteen ajallista muutosta edellä mainituilla kaupunkiuudistusalueilla. Kuviossa 3 esitetään lapsiperheiden sosioekonomisen summaindeksin muutos kaupunkiuudistusalueilla vuodesta 2013 vuoteen 2022. Malmin aluetta lukuun ottamatta lapsiperheiden sosioekonomi-

nen summaindeksi oli kaupunkiuudistusalueilla vuonna 2022 selvästi koko kaupungin keskiarvoa heikompi. Kahdella alueella indeksin arvo ylitti 200 pistettä. Näillä alueilla asuvat lapsiperheet pärjäävät sosioekonomisesti siis selvästi kaikkia helsinkiläisiä lapsiperheitä heikommin.

Kymmenen vuoden tarkastelujakson aikana kehitys on ollut alueilla myös hyvin erilaista. Mellunkylässä ja Kannelmässä lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on heikentynyt melko tasaisesti. Malminkartanossa muutosta huonompaan puolestaan on tapahtunut vasta aivan viime vuosina. Meri-Rastilassa ja Malmilla tilanne on suhteessa kaupungin keskiarvoon sen sijaan heikentynyt vain vähän, vaikka lähtötilanne näillä alueilla oli keskenään hyvin erilainen.

Kuten edellä todettiin, Malmin peruspiiriin sisältyy myös sosioekonomisesti vahvoja osa-alueita. Näistä Tapanilan ja Tapaninvainion osa-alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne ei juurikaan ole muuttunut, mutta Ala-Malmin, Ylä-Malmin ja Malmin lentokentän tilanne sen sijaan on hieman heikentynyt.

Kuvio 3. Lapsiperheiden sosioekonomisen summaindeksin muutos kaupunkiuudistusalueilla 2013–2022

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Yhteenveto

Helsingin eri alueet eroavat sosioekonomiselta rakenteeltaan toisistaan selvästi. Tämä näkyy myös selkeinä hyvinvointieroina alueiden välillä. Alueelliset erot koulutustasossa, työttömyydessä ja tuloissa voivat johtaa myös sosiaaliseen eriytymiseen ja erilaisten elinolosuhteiden kehittymiseen eri puolilla kaupunkia. Esimerkiksi korkeamman tulotason alueet houkuttelevat usein enemmän palveluita ja investointeja, kun taas alemman tulotason alueet voivat jäädä näistä paitsi. (Vilkama ym. 2023.) Lapset ja nuoret voivat olla tässä suhteessa erityisen haavoittuvassa asemassa, sillä asuinalue on perheen ohella lasten ja nuorten keskeinen kasvu- ja toimintaympäristö.

Helsinkiäisten lapsiperheiden sosioekonomiselta rakenteeltaan huono-osaisimmat alueet ovat pääosin samoja kuin ne alueet, jotka erottuvat koko väestön tilannetta tarkasteltaessa. Lapsiperheet asuvat kuitenkin sosioekonomisesti koko väestöä eriytyneemmin, ja lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on alueen koko väestön vastaavaa heikompi etenkin matalan sosioekonominen aseman alueilla. Lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on myös suhteellisesti heikentynyt osassa kaupungin alueita.

Artikkelin tulokset osoittavat myös, että eri sosioekonomiset haasteet kasautuvat samoille alueille. Sosioekonominen summaindeksin mukaan huono-osaisimpaan kymmenykseen kuuluvista alueista suurin osa on myös jokaisen osaindeksin – matalan koulutustason, korkean työttömyyden ja pienituloisuuden – mukaan heikoimmassa kymmenyksessä. Väestön hyvinvoinnin ongelmat ja palvelujärjestelmän kuormittumisen haasteet kasautuvat näin voimakkaasti samoille alueille.

Alueelliset erot väestön sosioekonomisessa rakenteessa heijastuvat useaan ilmiöön – muun muassa siihen, miten väestön hyvinvointi ja terveys vaihtelevat alueittain. Tämä puolestaan johtaa alueellisesti eriytyneisiin palvelutarpeisiin. Asuinalueilla, joilla on haasteita usealla sosioekonomisella ulottuvuudella, on usein myös etnisesti moninainen väestörakenne (ks. Sinkko & Saukkonen tässä julkaisussa). Yhdessä nämä luovat eriytymisen aiheuttamia paineita alueen palvelujärjestelmälle (Vilkama ym. 2023). Esimerkiksi lasten ja nuorten palveluiden osalta samoihin päiväkoteihin tai kouluihin sijoittuu samanaikaisesti sekä sosioekonomisesti huono-osaisia että kielellisesti tukea tarvitsevia lapsia. Väestöryhmien väliset alueelliset erot näkyvät myös terveyspalveluissa merkittävinä eroina palvelutarpeissa ja käyttötavoissa (Sulander ym. 2022, Ala-Outinen 2010).

Tässä artikkelissa alueen sosioekonomista tilannetta tarkasteltiin rekisteritietoihin perustuvalla indeksillä. Näin mitattu huono-osaisuus näyttää kulkevan käsi kädessä myös itse koetun alueen viihtyvyyden ja turvallisuudentunteen kanssa, sillä sosioekonomisesti heikommilla aluilla asuvat pitävät asuinaluettaan muita harvemmin viihtyisänä tai turvallisena (Mustonen 2023, Mustonen 2025). Toisaalta huono-osaisillakin alueilla voidaan olla kiinnittyneitä alueeseen ja pitää sitä mainettaan parempana (ks. Rönnberg tässä julkaisussa).

Osalla Helsingin asuinalueista sosioekonominen kehitys näyttää tässä artikkelissa käytetyn mittariston mukaan jääneen Helsingin keskimääräisestä kehityksestä jälkeen. Malmia lukuun ottamatta näin on ainakin jossain määrin käynyt myös kaupunkiuudistusalueilla. Kaupungin sisäinen muuttoliike voi voimistaa eriytymiskehitystä, mikäli asunnonvaihtajat alkavat tehdä valintojaan korostetusti alueiden ominaisuuksien perusteella (Ansala 2023, Ansala 2024). Tutkimusten mukaan Helsingissä on viitteitä kehityskulkuihin, joissa etenkin kantaväestön keskiluokkaiset perheet muuttavat joiltakin heikommilta pärjääviltä alueilta pois ja toisaalta välttävät joillekin alueille muuttamista (Vilkama & Bernelius 2019).

Helsingin kaupungin alueellisen eriytymisen ehkäisyyn tähtäävät toimenpiteet voidaan jakaa eriytymistä ennalta ehkäiseviin ja sen vaikutuksia lieventäviin toimenpitei-

siin. Lapsiperheiden muuta väestöä voimakkaamman alueellisen eriytymisen ehkäisyn näkökulmasta keskeinen toimenpide on luonteeltaan asuntopoliittinen eli uusien asuinalueiden ja rakennettavien asuintalojen rahoitus- ja hallintamuotojen sekoittaminen (Helsingin kaupunki 2020). Pitkäjänteinen työ kaupungin peruspalveluissa hyvinvoinnin tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on segregaatian ehkäisemisen näkökulmasta tärkeää (Vilkama ym. 2023).

Helsinki on ollut varsin aktiivinen myös eriytymisen vaikutuksia lieventävissä toimenpiteissä. Tätä on toteutettu erityisesti asuinalueita kehittämällä, palvelujen toimintamalleja ja kohdentamista uudistamalla sekä erilaisilla lisäresursoinneilla (Vilkama ym. 2023). Asuinalueiden kehittämisestä kaupunkiuudistusalueet ovat yksi esimerkki. Tarveperusteinen rahoitusmalli puolestaan on käytössä monessa palvelukokonaisuudessa, ja tätä rahoitusta on suunnattu etenkin lasten ja nuorten tilanteen parantamiseen (esim. Mäki ym. 2020).

Koska sosioekonominen ja etninen eriytyminen ovat Helsingissä osin alueellisesti yhteen kietoutuneita, myös kotouttamisohjelman toimenpiteet ovat lapsiperheiden näkökulmasta tärkeitä. Monet lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvat kotoutumista edistävät toimet ovat samansuuntaisia kuin kaupungin yleiset segregaatiota ehkäisevät toimet. Ohjelman tavoitteet lasten ja nuorten kohdalla liittyvät muun muassa heille suunnatun palveluketjun kehittämiseen. Ulkomaalaistaustaisten ja taloudellisissa vaikeuksissa olevien lapsiperheiden kohdalla ohjelman tavoitteet puolestaan liittyvät kotoutumispalveluiden yhdistämiseen muiden alueellisten palveluiden kanssa. (Helsingin kaupunki 2021.)

Tässäkin tutkimuksessa esiin nousseet merkit alueellisten erojen osittaisesta suurenmisesta sekä niiden monikerroksisesta luonteesta osoittavat, että työtä eriytymisen torjumiseksi ja palvelujärjestelmän kehittämiseksi tulee jatkaa. Erityisesti on huolehdittava siitä, että kaupungin palveluverkko on kattava ja että laadukkaita palveluja on hyvin saatavilla, jotta palvelujärjestelmä ei itsessään lisää hyvä- ja huono-osaisuutta. Etenkään lapsiperheiden palveluiden laatu ei saa eriytyä alueiden välillä tavalla, joka voi tuottaa institutionaalisesti kertautuvaa huono-osaisuutta.

Kirjallisuus

- Ala-Outinen A (2010):** Hyvinvoinnin tukiverkko koetuksella. Helsingin palveluvirastojen toiminta kaupunginosien eriytymisen ehkäisemiseksi. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2010: 3.
- Ansala L (2023):** Helsingin sisäisen muuttoliikkeen valikoituminen. Helsingin kaupunginkanslia, Tutkimuksia 2023:2. https://kaupunkitieto.hel.fi/sites/default/files/23_06_02_Tutkimuksia_2_0.pdf
- Ansala L (2024):** Helsingiläislasterien muuttojen valikoituminen lapsuusaikana: miten muuttoalittius riippuu perheiden ja asuinalueiden tulotasosta? Kvartti 9.12.2024 <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingiläislasterien-muuttojen-valikoituminen-lapsuusaikana-miten-muuttoalittius-riippuu-perheiden-ja>
- Helsingin kaupunki (2020):** Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelma 2020. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2021:1. https://www.hel.fi/static/kanslia/Julkaisut/Kotikaupunkina-Helsinki/2020/Asumisen_ja_maankayton_ohjelma_2020.pdf
- Helsingin kaupunki (2021):** Helsingin kaupungin kotoutumisen edistämisen painopisteet vuosille 2022–2025. <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/0/Helsinki-kotouttamisohjelma+2022-2025.pdf/c7f8efa3-e5f6-d96a-4ada-71d05503174d/Helsinki-kotouttamisohjelma+2022-2025.pdf?t=1686209611950>

Mustonen P (2023): Helsinkiläisten turvallisuuden ja viihtyisyyden kokemukset heikentyneet – tuloksia kevään 2023 Helsinki-barometrista. Kvartti 23.5.2023. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsinkilaisten-turvallisuuden-ja-viihtyisyyden-kokemukset-heikentyneet-tuloksia-kevaan-2023>

Mustonen P (2025): Helsinki koetaan edelleen turvalliseksi, mutta tilanne on heikentynyt. Kvartti-blogi 27.2.2025. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsinki-koetaan-edelleen-turvalliseksi-mutta-tilanne-on-heikentynyt>

Mäki N (2017): Segregaation ja alueiden ominaisuuksien vaikutukset yksilöiden terveyteen. Kvartti 2017(4): 22–35. <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/segregaation-ja-alueiden-ominaisuuksien-vaikutukset-yksiloiden-terveyteen>

Mäki N (2023): Sairastavuus- ja kansantauti-indeksit koko Helsingissä ja peruspiireittäin 2021. Kvartti 4.4.2023. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/sairastavuus-ja-kansantauti-indeksit-koko-helsingissa-ja-peruspiireittain-2021>

Mäki N, Harjunen O & Vilkkama K (2020): Lasten ja nuorten ennaltaehkäisevien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarveperusteisen rahoituksen kohdentaminen. Esimerkki myönteisen erityiskohtelun mallin laskemisesta. Helsingin kaupunginkanslia, Työpapereita 2020: 2. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_10_13_Tyopapereita_2_Maki_Harjunen_Vilkkama.pdf

Määttä S (2024): Helsinkiläisnuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne tärkeimpiä selittäviä tekijöitä. Tutkimusartikkeli.

Sulander S, Ahlgren-Leinvo H, Nyman J (2022): Helsingin eriarvoisuus näkyy myös yksityisten ja julkisten terveyspalvelujen käytössä. Kvartti 20.6.2022. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingin-eriarvoisuus-nakyy-myo-yksityisten-ja-julkisten-terveyspalvelujen-kaytossa>

Tavi T (2019): Myllypuron koulutus- ja tulotaso 2000-luvulla – myönteistä mutta epätasaista kehitystä. Kvartti 2019(3): 46–55. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/myllypuron-koulutus-ja-tulotaso-2000-luvulla-myonteista-mutta-epatasaista-kehitysta>

Vilkkama K & Bernelius V (2019): Pikkulapsiperheiden muuttoliike muovaa koulujen oppilaspohjaa Helsingissä. Kvartti 2019(3): 8–15. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/pikkulapsiperheiden-muuttoliike-muovaa-koulujen-oppilaspohjaa-helsingissa>

Vilkkama K, Högnabba S, Bernelius V & Henriksson R (toim.) (2023): Segregaation ennalta ehkäiseminen ja lieventäminen Helsingin kaupungissa. Helsingin kaupunginkanslia, Muistioita 2023:1. <https://www.hel.fi/static/helsinki/valtuustoseminaari-2023/segregaation-ehkaisy-ja-lieventaminen.pdf>

Helsingin omistusasuntomarkkinat lisäävät lapsiperhesegregaatiota

Reetta Marttinen

Helsingin asuntomarkkinat ovat eriytyneet 2000-luvun aikana, ja erityisesti lapsiperheiden mahdollisuudet omistusasumiseen vaihtelevat alueittain. Asuntojen hinnat ja vuokrat vaikuttavat perheiden sijoittumiseen eri kaupunginosiin, mikä voi vahvistaa sosioekonomista segregatiota. Samalla gentrifikaatio ja kaupungin kasvava asuntojen hintataso vaikuttavat lapsiperheiden asumismahdollisuuksiin. Tämä artikkeli tarkastelee, miten Helsingin asuntomarkkinat, asumisen kustannukset ja segregatiokehitys vaikuttavat lapsiperheiden asuinpaikkavalintoihin ja kaupungin tasapainoiseen kehitykseen.

Johdanto

Asuntokuntien valinnan mahdollisuuksiin asuntomarkkinoilla vaikuttavat tulojen lisäksi asumisen kustannukset, varallisuus sekä asuntomarkkinoiden yleinen tilanne, joka heijastelee yleistä taloustilannetta. Asuntomarkkinoilla asumisen kustannukset muodostuvat asuntojen hinnoista ja vuokrista sekä muista kuluista, kuten energiakustannuksista ja mahdollisista yhtiö- ja rahoitusvastikkeista. Näiden tekijöiden summana muodostuu myös lapsiperheasuntokuntien asema asuntomarkkinoilla. Helsingissä asumisen kustannukset ovat keskimäärin muuta maata korkeammat. Myös kaupungin sisällä voidaan havaita asuntojen hintojen ja vuokrien aiheuttamaa eriytymistä asumisen kustannuksissa. Asuntomarkkinoiden toiminta voi näin vahvistaa kaupungin sisäistä alueellista eriytymistä, jos asumisen kustannukset ohjaavat sosioekonomisesti samanlaisessa asemassa olevia asuntokuntia asumaan samoille asuinalueille. Henkilön sosioekonomisella asemalla viitataan sen asemaan yhteiskunnassa, joka muodostuu tämän pääasiallisesta toiminnasta, ammatista, ammattiasemasta sekä toimialasta (Tilastokeskus 2025). Tässä tarkastelussa perehdytään erityisesti lapsiperheasuntokuntien sosioekonomisen aseman luomiin taloudellisiin edellytyksiin tehdä valintoja omistusasumisen suhteen. Monet lapsiperheet suuntaavatkin asumaan Helsingin kohtuuhintaisemmille asuinalueille tai kaupungin ulkopuolelle.

Suomea kutsutaan usein julkisessa keskustelussa omistusasujien maaksi. Myytti omakotitalosta järven tai meren rannassa, lähellä metsää ja puistoja, suuren kaupungin keskustassa, mutta samaan aikaan maaseudun rauhassa, on tuttu monille. Tälle myytille on myös tutkimuksessa tunnistettu jonkinasteinen paikkansapitävyys, vaikka kenties aivan näin kärjistetysti eivät suomalaiset haluakaan asua. Esimerkiksi Nuorten asuminen 2020-kyselytutkimuksessa vastaajista 66 prosenttia oli väitteen ”Omistusasunnon hankkiminen kannattaa aina” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä (Aho, Myllymäki, Sandqvist & Strandell 2021:84).

Näin ollen lähtökohdaksi tässä tarkastelussa onkin otettu olettaa, että lapsiperheet asuisivat mieluiten omistusasunnoissa ja tarkasteltu lapsiperheasuntokuntien asemaa Helsingin omistusasuntomarkkinoilla. Lapsiperheillä tässä yhteydessä viitataan lapsiperheasuntokuntiin, joissa on vanhemman tai vanhempien lisäksi yksi tai useampi alaikäinen lapsi.

Segregaatiota syntyy tavanomaisen muuttoliikkeen myötä kotitalouksien valitessa asuinpaikkansa. Asuinalueen valintaan vaikuttaa muuttamassa olevan kotitalouden elinvaihe (Vilkama 2011: 29). Asuntomarkkinoiden toiminnassa on kuitenkin useita tekijöitä, jotka vaikuttavat kaupungin alueellista eriytymistä edistävästi (Vilkama, Lönnqvist, Väliniemi-Laurson & Tuominen 2014: 9), ja esimerkiksi asuntojen hinnat nousevat siellä missä asunnoille on eniten kysyntää esimerkiksi muuttoliikkeen ansiosta (Eerola, Lyytikäinen & Saarimaa 2012: 11). Kuten aiemmin todettiin, voivat asuntojen nousevat hinnat ja sitä myötä vuokrat ohjata sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia asukkaita asuinalueille, joissa asumiskustannukset ovat pienemmät. Tämä puolestaan voi aiheuttaa ongelmien kasautumista niille alueille, joille kallistuneilta alueita poismuuttavat asettuvat.

Helsingin asuntomarkkinoista ja asumisen hinnasta

Asuntojen hinnat ovat Helsingin keskusta-alueella ja sen tuntumassa korkeammat kuin lähempänä kaupungin rajoja. Jälkimmäisillä alueilla asuntojen hinnat vertautuvat pikemminkin vaikkapa asuntojen hintatasoon Keski-Uudellamaalla. Asuinalueiden asuntokanta on myös merkittävä osatekijä asuntojen hintojen taustalla. Helsinkiin kuitenkin muutetaan edelleen työ- ja koulutuspaikkojen perässä.

Viime vuosina Helsingin ja koko maan asuntomarkkinoita on leimannut asuntokaupan lamaannus. Asuntokauppa heikentyi vuoden 2022 lopulla, mutta vilkas alkuvuosi piti vielä asuntokauppojen määrän 2010-luvun lopun tasolla. Vuosina 2023 ja 2024 asuntokauppaa käytiin merkittävästi vähemmän ja asuntokauppojen määrät laskivat noin 3000 myydyllä asunnolla. Myös asuntojen myyntiajat pidentyivät ja ovat pysyneet noin kuukautta pidempinä kuin koronavuosina 2020–2022. Asuntokaupan hiljeneminen on ollut seurausta Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan aiheuttamasta talouden taantumasta sekä sitä seuranneesta kustannustason ja korkojen noususta. Piristymistä ei vielä vuonna 2024 ole asuntokauppojen määrissä nähty, mutta esimerkiksi Pellervon taloustutkimus ennusti helmikuussa 2025, että asuntolainojen korkojen lasku vähitellen piristäisi asuntokauppoja (Lahtinen & Holappa 2025).

Asuntokauppojen määrällä on vaikutus asuntojen hintaan. Voidaan katsoa, että asuntokaupan määrä kuvaa asuntomarkkinoiden kysyntää. Helsingissä aktiivinen asuntokauppa onkin perinteisesti nostanut asuntojen hintoja. Vuosina 2023–2024 asuntojen hinnat kuitenkin laskivat, johtuen asuntokaupan heikosta tilasta.

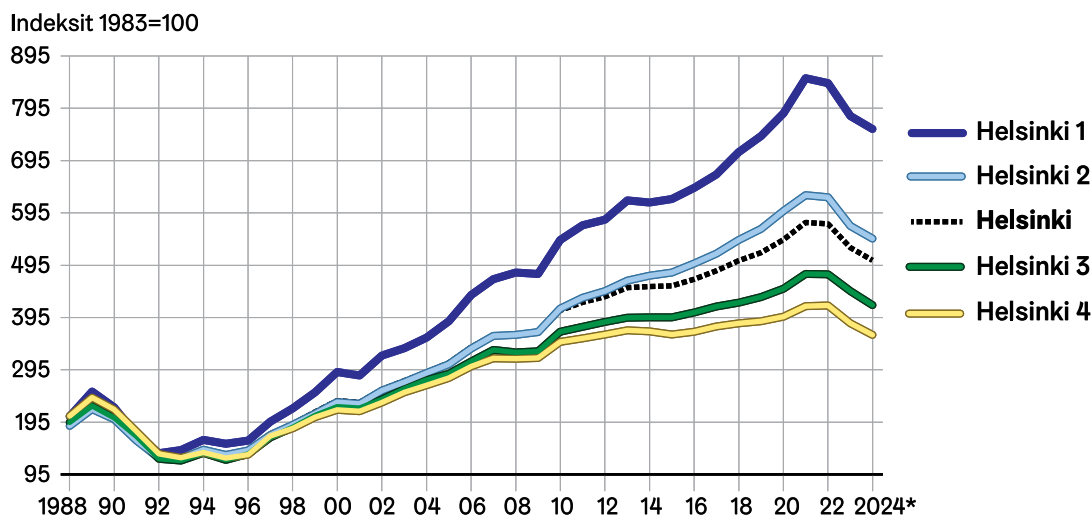
Asuntojen hinnat laskivat vuonna 2023 karkeasti katsoen vuoden 2018 tasolle. Pidemmällä ajanjaksolla Helsingissä asuntojen hinnat ovat nousseet huomattavasti suhteessa vuoden 1983 asuntojen hintatasoon nähden. Vastaavanlainen hintojen lasku nähtiin edellisen kerran Helsingissä 1990-luvun alun laman aikaan. Tämän jälkeen talouden häiriöt, kuten IT-kupla ja kansainvälinen finanssikriisi ovat vaikuttaneet asuntojen hintoja lähinnä tasaavasti. (kuvio 1.)

Asuntojen hintoja Helsingissä tarkastellaan neljän kalleusalueen avulla. Keskustassa ja sen tuntumassa kalleusalueilla 1 ja 2 asuntojen hinnat ovat korkeimmat, kun taas etäämmällä keskustasta, kalleusalueilla 3 ja 4 asuntojen hinnat ovat edullisempia (Marttinen 2020: 4). Kuviosta 1. voidaan havaita myös erityisesti 2000-luvulla asuntojen hintojen eriytyminen Helsingin eri kalleusalueiden välillä. Hintakehitys on nopeampaa kalleusalueilla 1 ja 2, jotka karkeasti ottaen kattavat Helsingin kantakaupungin alueen. Keskustasta kauempana, kalleusalueilla 3 ja 4, asuntojen hintakehitys on ollut hitaampaa. Vuonna 2023 asuntojen keskineliöhinta oli kalleimmalla alueella 7 854, kun taas edullisimmalla alueella keskineliöhinta jäi 3 024 euroon. Hintaerojen suuruus on seurausta siitä, että asuntojen hinnat ovat kasvaneet nopeammin Helsingin ytimessä, kun taas kauempana kehitys on ollut hitaampaa. Kalleimman (Kaivopuisto-Ullanlinna) ja

edullisimman (Jakomäki-Alppipuisto) postinumeroalueen välinen hintaero on kasvanut 2000-luvun alun noin 2000 eurosta yli 6000 euroon, mikä niin ikään kuvastaa hintakehityksen eriytymistä Helsingin eri alueiden välillä (Marttinen 2020: 5,7).

Vuosien 2023–2024 välillä tapahtunut asuntojen hintojen lasku ei näytä vaikuttaneen suuremmin alueiden välisiin hintaeroihin. Suurin hintojen lasku vuonna 2023 nähtiin kalleusalueella 2, jossa hinnat laskivat 9 prosenttia. Vuonna 2024 puolestaan kalleusalueilla hintojen lasku oli suurin kalleusalueilla 3 ja 4, joissa molemmilla Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan hinnat laskivat 6 prosenttia. Koronavuosina 2021–2022 asuntojen hintakehitys oli nopeampaa kaupungin keskusta-alueella, kun kaupungin laitamilla kehitys oli hitaampaa. (kuvio 1.) Voidaankin esittää arvio, että alueiden väliset hintaerot kytkeytyvät pidemmän aikavälin muuttujiin, pikemmin kuin lyhyempikestoisiin trendimuutoksiin asuntokaupassa.

Kuvio 1. Asuntojen hintakehitys Helsingissä ja sen kalleusalueilla vuodesta 1988 alkaen, indeksi 1983=100. Tietoja vuosilta 1983–1987 ei saatavilla

*Ennakkotieto. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Kaupungin kasvu aiheuttaa gentrifikaatiota

Segregaation lisäksi kaupunkien kehityksessä on havaittavissa osittain vastakkaista ilmiötä, gentrifikaatiota. Ilmiötä kutsutaan myös kansanomaisemmin keskiluokkaistumiseksi, joka kuvastaa keskiluokkaisen, erityisesti valkoisen, väestönosan levittäytymistä aiemmin sosioekonomisesti heikommassa asemassa olleille asuinalueille. (van Gent & Hochstenbach 2020: 306–307.)

Parhaassa tapauksessa gentrifikaatio sekoittaa kaupunkirakennetta, kun sosioekonomisesti heikompien alueiden väestö sekoittuu. Gentrifikaation vaikutukset ovat usein kuitenkin negatiivisia ja julkisessa keskustelussa ilmiön arvioidaan käynnistävän negatiivisia kehityskulkuja kaupungin kannalta (Karhula 2015). Asuntojen hinnat nousevat herkästi alueella, joka muuttuu houkuttelevammaksi varakkaammille henkilöille. Asuntojen hintojen noustessa saattavat asumisen kustannukset käydä asuinalueen vanhoille asukkaille liian korkeiksi. Näin ilmiö on omiaan vauhdittamaan muuttoliikettä pois gentrifikoituneilta alueilta asumisen kustannuksiltaan edullisemmille asuinalueille. Tälle edullisemmalle alueelle voi näin kasaantua heikommin toimeentulevia, jolloin gentrifikaatiolla voidaan katsoa olevan myös segregaatiota lisääviä ominaisuuksia (van Gent & Hochstenbach 2020: 306–307.)

Helsingin asuntojen hintakehitystä voidaan selittää monosentrisellä kaupunkimallilla, jossa tiiviisti rakennetussa pääasiallisessa kaupunkikeskustassa asuminen, työpaikat ja palvelut sijaitsevat lähellä toisiaan. Monosentrisen kaupunkimallin mukaisesti lyhyet välimatkat asuntojen, työpaikkojen ja palveluiden välillä nostavat tonttien hintaa. Korkeammat tonttihinnat puolestaan nostavat asuntojen hintoja. Kauempana esikaupunkialueilla ja lähiöissä puolestaan välimatkat ovat pidemmät asuntojen, palveluiden ja työpaikkojen välillä, jolloin mallin mukaan tonttien ja asuntojen hinta on matalampi kuin keskustassa. Monosentrisen kaupunkimallin mukaan asuinpaikan valinta perustuukin asutokunnan käytettävissä oleviin tuloihin ja asunnon sijaintiin suhteessa työpaikkaan ja palveluihin. (Lönqvist & Laakso 2012:79.)

Rakennuttajat ovat halukkaampia rakentamaan uusia asuntoja keskusta-alueelle, jossa asuntojen hinnat ovat korkeammat ja olettavat saavansa sieltä paremman tuoton kuin kauempana kaupungin rajojen tuntumassa, kun asuntorakentamisen kustannukset ovat likimain samat. Näin ollen kaupungin keskusta ja sen lähialueet rakentuvat tiiviimmiksi kuin keskustasta etäämmällä olevat asuinalueet. Kun keskusta-alueella asuntorakentamiseen soveltuva maa-ala, toisin sanoen tontit, käyvät vähäisemmiksi, siirtyy rakentaminen lähimmille alueille, joilta tonttimaata edelleen löytyy (Lönqvist & Laakso 2012:79.)

Kun asuntojen hinnat ja sen kautta asumisen kustannukset nousevat, on oletettavaa, että osa asukkaista hakeutuu tai ovat pakotettuja hakeutumaan edullisemmille asuinalueille. Gentrifikaatio levittäytyy toisin sanoen kaupungin keskusta-alueelta vähitellen ulospäin rakentamisen tiivistymisen ansiosta, kun alueista tulee saavuttamattomia aiemmin alueella asuneille. Varakkaampien henkilöiden hakeutuminen edullisemmille alueille kohdistaa niihin aiempaa suurempaa kysyntää, nostaa näin vanhempienkin asuinalueiden asuntojen hintoja. Näin esimerkiksi käy keskituloisten hakeutuessa kauemmas keskustan alueelta edullisemmille alueille, kuitenkin mahdollisimman lyhyen välimatkan päähän palveluista ja työpaikoista, kuten monosentrisen kaupunkimalli olettaa.

Keskustan tiiviin kaupunkirakenteen vuoksi asuntojen uudistuotanto on Helsingissä painottunut vähitellen keskusta-alueen ulkopuolelle. Rakentaminen Helsingissä onkin painottunut 2020-luvun aikana uusille projektialueille Kalasatamaan, Jätkäsaareen ja Pasilaan (Väliniemi-Laurson 2021: 13, Bayar 2022: 13, Bayar & Marttinen 2024: 19–20). Asuntojen uudistuotanto on kasvattanut asuntojen keskineliöhintoja näillä projektialueilla, mutta myös niiden läheisillä alueilla, kuten kuviosta 2 voidaan havaita.

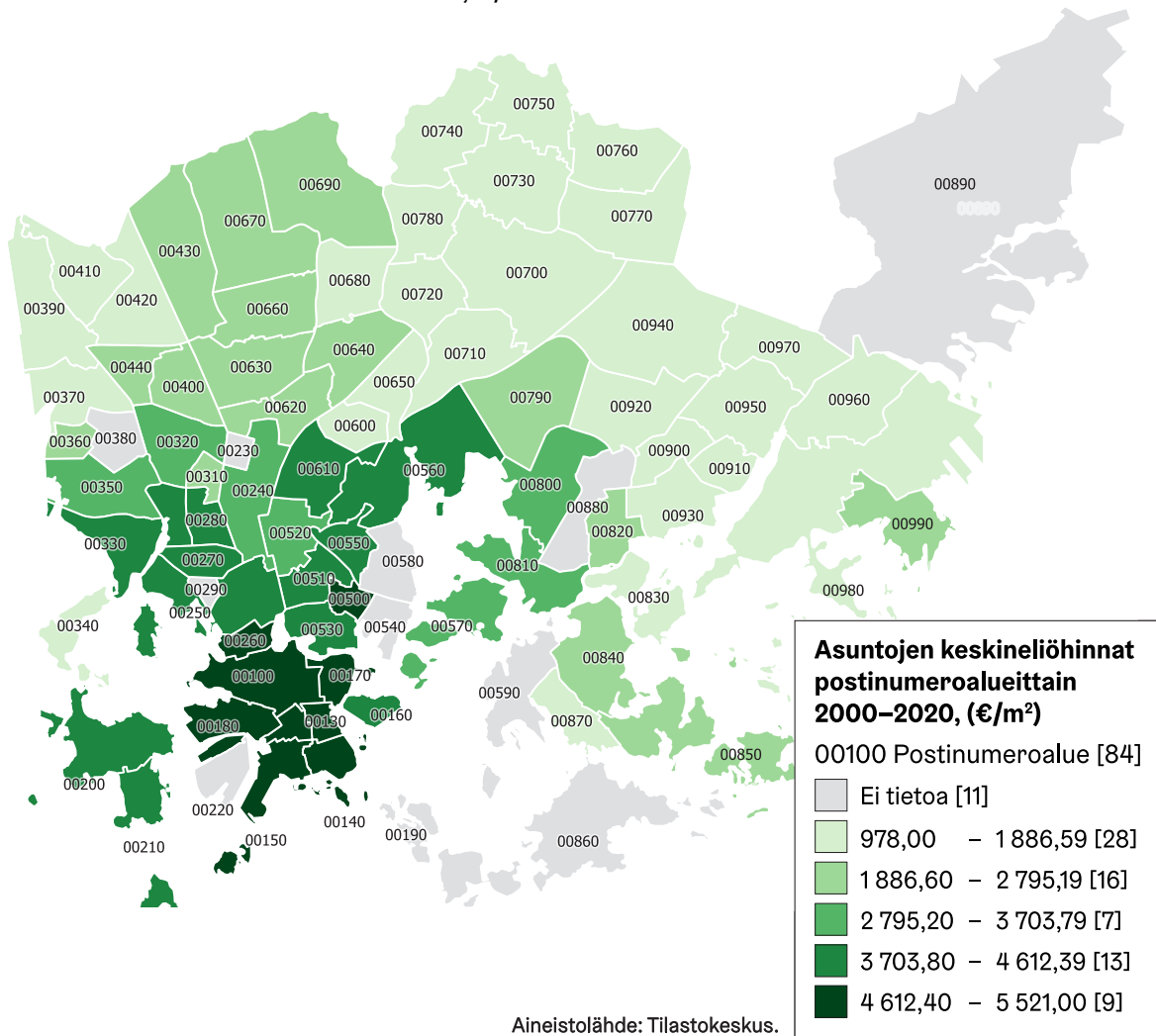
Keskituloisten, erityisesti lapsiperheiden, asumismahdollisuudet Helsingissä ovat kasvava haaste. Vaikka HITAS¹- ja asumisoikeusasunnot ovat aiemmin tukeneet tätä ryhmää, asuntojen hintojen nousu vaikeuttaa yhä useampien, myös keskituloisten, pääsyä tilaviin perheasuntoihin. Tämä vaikuttaa kaupungin vetovoimaan, erityisesti korkeasti koulutettujen, keskituloisten lapsiperheiden näkökulmasta. (Bernelius, Marttinen & Vilka 2021: 61.)

Etä- ja hybridityö ovat lisänneet mahdollisuuksia monipaikkaiseen asumiseen, mikä voi houkutella perheitä muuttamaan kauemmas kaupunkikeskuksista. Kehyskunnat ovat jo pitkään saaneet muuttovoittoa, ja koronapandemia kiihdytti tätä kehitystä. Kalliit ja eriytyneet asuntomarkkinat voivat vaikeuttaa Helsingin kilpailukykyä etätyötä tekevien osaajien keskuudessa sekä monien keskeisten ammattiryhmien, kuten opettajien ja hoitajien, asettumista kaupunkiin. Segregaatiokeskustelun rinnalle nousee nyt kysymys keskituloisten asumisen vaihtoehtoista ja Helsingin tasapainoisesta houkuttelevuudesta eri väestöryhmille. (Bernelius, Marttinen & Vilka 2021: 61.)

1 Hitas-asunnot ovat Helsingin kaupungin hinta- ja laatusääntelyn piirissä olevia omistusasuntoja. Hitas-asunnolla on markkinahintaa edullisempi maksimihinta, joka määritellään Helsingin kaupungin toimesta postinumeroalueen hintatason mukaisesti. (Helsingin kaupunki 2025.)

Sekä kaupungin sisäisissä että ulkopuolelle suuntautuvissa muuttopäätöksissä on huomioitava, että asumisen kustannukset ovat vain yksi taustatekijä. Tuloalueella on myös muita tekijöitä, jotka houkuttelevat uusia asukkaita. Helsingin seudun sisäisissä muuttoissa muuttopäätöksen taustatekijäksi muodostuu useimmiten varallisuuden kasvun myötä asuinolosuhteiden parantaminen ja asumisuralla eteneminen. Myös elinvaiheen muutokset, kuten perheen kasvaminen tai nuoren aikuisen itsenäistyminen ovat merkittäviä tekijöitä muuttopäätösten taustalla. Vilkanen, Vaattovaaran ja Dhalmannin (2013) toteuttaman kyselytutkimuksen mukaan lähes kolme neljästä vastaajasta ilmoitti muuttopäätöksensä syyksi pois edellisestä asunnosta ja asuinalueelta asunnon epäsovivan koon, laadun tai hinnan tai pyrkimyksen vaihtaa talotyyppiä tai asunnon hallintamuotoa. Keväällä 2023 Helsingin kaupungin toteuttamassa kyselytutkimuksessa Helsingistä poismuuttaneille 80 prosenttia vastaajista kertoi syyksi poismuuttolleen li-
sätilan tarpeen ja edullisemmat asuinkustannukset (Järvelä, Hirvonen & Vilkanen 2023).

Kuvio 2. Asuntojen keskineliöhinnan muutos postinumeroalueittain Helsingissä vuosina 2000–2020, €/m²

Tarkastelussa käytetty aineisto ja laskentatapa

Tässä tarkastelussa perehdytään asumisen hintarakenteeseen kymmenessä helsinkiläisessä kaupunginosassa. Tavoitteena tarkastelulla on perehtyä asumisen kustannusten vaikutuksiin alueiden väliseen sosioekonomiseen eriytymiseen lapsiperheiden näkökulmasta. Tarkasteluun valittiin kymmenen Helsingin osa-alueetta. Valinta tapahtui ensin valitsemalla ARA-vuokra-asuntovaltaisimmista osa-alueesta 20, joissa lapsiperhe-asuntokuntien osuus oli suurin. Näin valituista osa-alueista valittiin edelleen kymmenen alueetta, jotka olisivat mahdollisimman hyvin jakautuneet maantieteellisesti, jotta kateuksi tulisi mahdollisimman laaja alue kaupungista. Valittujen alueiden lapsiperheiden keskimääräisessä tulotasossa oli myös vaihtelua, jolloin ne edustivat myös sosioekonomisesti erilaisilla alueilla asuvia helsinkiläisiä. Tarkasteltaviksi osa-alueiksi valikoituivat Jätkäsaari, Sompasaari, Arabianranta, Pikku Huopalahti, Pukinmäki Malminkartano, Itäkeskus, Kallunki, Pihlajamäki ja Jakomäki. Nämä kaupunginosat ovat rakentuneet eri vuosikymmenillä. Ne edustavat asuntokannaltaan erilaisia jakaumia asuntojen hallintamuotoja, jolla puolestaan viitataan vakituisesti asuttujen asuntojen omistusmuotoon ja siihen missä käytössä asunto on (vuokralla, omistajien asuttamia, jne.).

Analyysi perustuu Tilastokeskukselta tilattuun räätälöityyn aineistoon Helsingin asuntokannan kohdentumisesta erilaisille asuntokunnille. Tämä niin kutsuttu kohdentumisaineisto kattaa kaikki Helsingin osa-alueet, joiksi kutsutaan Helsingin kaupunginosista muodostettuja tilastoalueita (Suomen virallinen tilasto 2025). Sen sijaan Tilastokeskuksen asuntojen hintoja tarkastelevissa aineistoissa keskineliöhinnat on muodostettu postinumeroalueittain. Nämä kaksi aluejakoa poikkeavat toisistaan jonkin verran. Tämän vuoksi Helsingin Kaupunginkanslian Asumisen yksikössä toteutettiin aluejaon yhteensovittaminen Helsingin asuntokannan mukaisesti syksyllä 2022, jolloin hintatilastot voidaan ristiintaulukoida kohdentumisaineiston tietojen kanssa. Tässä artikkelissa tehdyt tarkastelut on toteutettu postinumeroalueilla, joille edellä mainitut Helsingin osa-alueet sijoittuvat.

Asumisen kustannusten laskentatapa perustuu Helsingin kohtuuhintaisen asumisen mittaristoon. Mittaristo toteutettiin Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelman (AM-ohjelman) ohjelmakaudella 2020–2023. Tavoitteena oli luoda mittaristo, jolla voidaan vertailla asumisen aiheuttamaa kustannustaakkaa eri elinvaiheissa oleville asuntokunnille Helsingin eri asuinalueilla (Marttinen 2023: 14). Laskentatapa perustuu vakiointeihin, jotta vertailua voitaisiin tehdä. Todellisuudessa lapsiperheasuntokuntien tilanteissa voi olla paljonkin hajontaa eri alueilla asumisen kustannusten, asunnon koon, asumisen muiden kustannusten ja tulojen osalta. Näin ollen kaikki tässä esitetyt vertailut ovat karkeita yleistyksiä lapsiperheiden asemasta ja siksi lähinnä suuntaa antavia.

Asumisen kustannukset omistusasunnoissa on laskettu kullekin postinumeroalueelle Tilastokeskuksen asuntojen hintatilastojen perusteella vuodelta 2022 ja vastikkeet muodostettu kiinteistöjen taloustietojen keskiarvona Helsingissä. Asuntolainojen kustannukset on laskettu Nordean asuntolainalaskurin avulla ja muiden asumiskustannusten laskemisessa on hyödynnetty Pellervon taloustutkimuksen asumiskustannuslaskuria. Kohtuuhintaisen asumisen mittariston mukaisesti asuntolainan koroksi on määritetty 2,5 prosenttia ja lainan takaisinmaksuajaksi 20 vuotta. Tarkastelun lähtökohdaksi on otettu, että asuntokunnilla on käytössään asunnon hankintahetkellä 15 prosentin omarahoitusosuus. Laskentatapa ei ota kantaa omarahoitusosuuden hankintatapaan tai -muotoon. Käytännössä useilla lapsiperheasuntokunnilla on mahdollisuus hyödyntää aiempaa asunto-omaisuutta, jolloin tarvittava asuntolainan määrä on matalampi. Käytettävissä ei kuitenkaan ole asuntolainojen hajontatietoja, joten lainamäärätkin on vakioitava näiden apuolettamien avulla (Marttinen 2023: 30–31).

Samassa asunnossa vakinaisesti asuvat henkilöt muodostavat asuntokunnan (Tilastokeskus 2025). Niin kutsutun kohdentumisaineiston muuttujia tarkastellaan suhteessa erilaisiin asuntokuntiin Helsingissä. Tästä johtuen tarkastelu on toteutettu asuntokunnista lähtien. Lapsiperhe puolestaan on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alaikäinen lapsi (Tilastokeskus 2025). Tarkastelussa siis tarkastellaan lapsiperheasuntokuntien asemaa asuntomarkkinoilla. Käytössä olevalla rahatulolla tarkoitetaan asuntokunnan käytössä olevia tuloja sisältäen rahamääräiset tuloerät ja työsuhteeseen kuuluvat luontoisedut, mutta laskennalliset tuloerät on jätetty pois luvusta (Tilastokeskus 2025). Kohdentumisaineiston muuttujana on kulutusyksikkökohtainen käytettävissä oleva rahatulo, jonka laskentamalli huomioi myös asuntokunnan jäsenten määrän ja aseman.

Perheasuntojen määritelmänä on käytetty Helsingin Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelman mukaisesti, että asunnossa on vähintään kaksi makuuhuonetta (Helsingin kaupunki 2024: 72). Perheasunnon kooksi on vakioitu kahden vanhemman lapsiperheille neljän huoneen asunto ja yhden vanhemman lapsiperheille kolmen huoneen asunto. Koska asuntojen hintatiedot julkaistaan keskineliöhintoina, mutta esimerkiksi asuntolainan kustannukset määrittyvät asunnon myyntihinnan perusteella, määriteltiin asuntojen koot Helsingin seudun ympäristön seutudatan perusteella. (Marttinen 2023: 30–31).

Postinumeroalueiden sisällä on myös asunnon ikään, sijaintiin ja hallintamuotoon liittyviä hajontatekijöitä. Esimerkiksi Jakomäessä valtaosa asuntokunnista asuu ARA-vuokra-asunnoissa, kun taas samalla postinumeroalueella Alppikylässä lähes puolet asuntokunnista asuu asumisoikeusasunnoissa. Itäkeskus puolestaan on kerrostalovaltainen alue, kun samalla postinumeroalueella Marjaniemi on pientalovaltainen alue. Pikku Huopalahti on rakentunut pitkälti 1990-luvun alkupuolella, mutta siellä on huomattavasti enemmän omistusasuntoja kuin muilla Helsingin samalla vuosikymmenellä rakennetulla asuinalueella. Pihlajamäki on asuntokannaltaan useita vuosikymmeniä vanhempi kuin saman postinumeroalueen Viikinmäki. Myös Toukola-Kumpula-Vanhakaupunki-postinumeroalueella, jolla Arabianranta sijaitsee, on paljon vaihtelevuutta asuntokannan ja asuntojen hallintamuotojen välillä, jolloin asuntokauppaan ja asuntojen hintaan vaikuttavat tekijät voivat vaihdella suurestikin alueen sisälläkin.

Lapsiperheiden asumisen kustannukset kymmenellä Helsingin postinumeroalueella

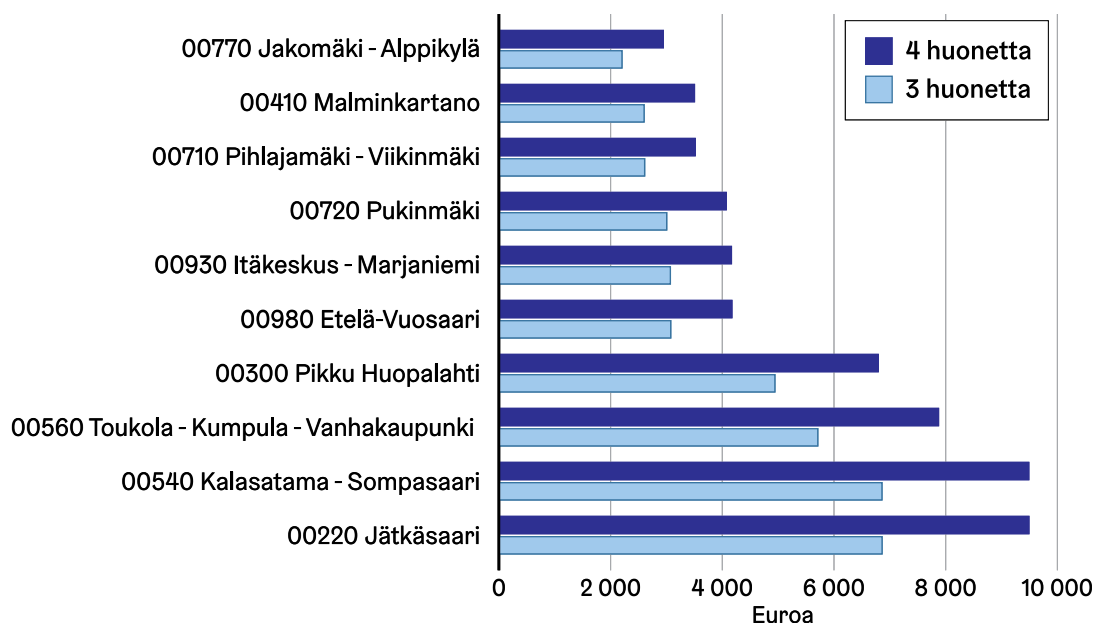
Asuntojen hintaerot ovat selkeitä tarkasteltavilla kymmenellä alueella. Asuntojen hinnat ovat merkittävästi korkeammat Jätkäsaarella ja Sompasaarella kuin muilla tarkastelun kohteena olevilla postinumeroalueilla. Jätkäsaarella ja Sompasaarella asuntojen keskineliöhinnat ovat yli 7 200 euroa, kun kyseessä on kolmio tai sitä suurempi asunto. Myös Arabianrannan ja Pikku Huopalahden asuntojen keskineliöhinnat ovat yli 2 000 euroa korkeammat kuin kuudella muulla tarkastelussa olevalla postinumeroalueella. Asuntojen keskineliöhinnat ovat postinumeroalueista matalimmat Jakomäessä, jossa asuntojen keskineliöhinnat ovat olleet matalimmat koko 2000-luvun ajan (Marttinen 2020: 7). Asuntojen uudistuotanto Alppikylässä ei ole merkittävästi nostanut koko postinumeroalueen keskineliöhintoja, mikä vaikutus tavanomaisesti asuntorakentamisella on. Vastaavasti uusien asuntojen valmistuminen Viikinmäessä ei näytä nostaneen Pihlajamäen postinumeroalueen asuntojen hintoja.

Asuntojen hinnat määrittävät asunnon omistamisen vaatimat tulot. Kohtuuhintaisen asumisen mittaristossa (Marttinen 2023) lähtökohtana on, että asuntokunnalle tulisi jäädä asumismenojen jälkeen riittävästi rahaa muiden elinkustannusten kattamiseksi. Mittaristo asettaakin kohtuuhintaisen asumisen rajaksi 40 prosenttia käytettävissä

olevasta rahatulosta, joka on myös Eurostatin ja UN Habitatin käyttämä määritelmä asumisen kohtuuhintaisuudesta.

Kuten asuntojen hinnat, myös omistusasumisen kustannukset eroavat kymmenellä tarkastelussa olevalla Helsingin postinumeroalueella. Kuviosta 3 nähdään kullakin postinumeroalueella asuntokunnalta vaadittu kuukausitulotaso, jotta kohtuuhintainen asuminen toteutuisi perheasunnossa. Kohtuuhintaisen asumisen vaatima tulotaso on huomattavasti matalampi Jakomäessä kuin uusilla Sompasaaren ja Jätkäsaaren alueilla. Erot vaadituissa tuloissa kuvastavat myös kantakaupungin ja esikaupunkialueen eriytymistä.

Kuvio 3. Asuntokunnan vaaditut käytettävissä olevat kuukausittaiset rahatulot, jotta omistusasuminen olisi kohtuuhintaista (40 prosenttia käytettävissä olevasta rahatulosta) perheasunnoissa (3h tai 4h)

Aineistolähde: Tilastokeskus.

Yhteenveto

Tarkastelusta havaitaan, ettei pelkkä käytettävissä oleva rahatulo riitä lapsiperheiden omistusasumisen kustannusten kattamiseen kohtuuhintaisesti kymmenellä tarkasteltavalla Helsingin postinumeroalueella. Kun tarkastelussa olleiden Helsingin postinumeroalueiden omistusasumisen kustannuksia verrataan samoilla alueilla asuvien lapsiperheasuntokuntien käytettävissä olevaan keskimääräiseen tuloon, jää huomattava, tuhansien eurojen vaje asumiskustannuksiin nähden. Tarkastelluilla postinumeroalueilla kuitenkin huomattava osuus lapsiperheasuntokunnista asuu omistusasunnoissa. Kaikkiaan voidaankin päätellä, että omistusasuminen näillä postinumeroalueilla vaatii käytännössä 15 prosentin omarahoitusosuutta suurempaa varallisuutta, kuten aiempaa asunto-omaisuutta, joka asuntokunnalla on ollut käytössään asuntoa hankkiessa. Siten lapsiperheasuntokunta on voinut hyödyntää aiempaa varallisuutta vipuna ja pienentää asuntolainan määrää.

Tarkastelussa käytetty aineisto on antanut mahdollisuuden tarkastella asuinalueiden välisiä eroja vain karkeiden yleistysten tasolla. Todellisuudessa lapsiperheiden tilanteet poikkeavat paljon enemmän toisistaan. Lapsiperheasuntokuntien, kuten muidenkin

asuntokuntien, asuinpaikan ja asunnon valintaan vaikuttavat myös muut tekijät kuin vain asumiskustannukset. Jotkin perheet saattavat hyväksyä ahtaamman asumisen pysäköintiin tai päästäkseen alueelle, jolta löytyy esimerkiksi luontoa tai tarvittavia palveluja.

Lapsiperheiden asema omistusasuntomarkkinoilla vaihtelee siis Helsingissä merkittävästi sekä asuntojen hinnoista aiheutuvien asumiskustannusten perusteella, mutta myös käytettävissä olevan rahatulon vuoksi. Myös monet lapsiperheet suuntaavat Helsingin ulkopuolella oleville asuinalueille etsiessään sopivaa asuntoa. Asunnon ostajat, joilla on pienempi varallisuus, valitsevat asuinalueen, johon heillä on varaa. Varakkaimmilla asunnon ostajilla on mahdollisuus valita asunnon ostaminen lähes mistä hyvänsä, jolloin muut tekijät kuin varallisuus, ovat tärkeämpiä. Tarkastelun perusteella voidaan todeta, että Helsingin omistusasuntomarkkinat ovat siis omiaan lisäämään alueellista segregatiota sekä keskituloisten kaupungin sisäisen että kaupunkien välisen muuttoliikkeen myötä.

Lähteet

Aho P, Myllymäki T, Sandqvist S & Strandell A (2021): Nuorten asuminen 2020.

Kyselytutkimus. Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:8. Ympäristöministeriö, Helsinki 2021.

Bernelius V, Marttinen R, Vilka K (2021): Vetovoimaisen kaupunkiasumisen tulevaisuus?

Näkökulmia kohtuuhintaisen omistusasumisen kehittämiseen. Kohtuuhintaisen omistusasumisen taustaa. Raportti 15.12.2021. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, asuminen.

Eerola E, Lyytikäinen T & Saarimaa T (2012): Luku 10: Asuntomarkkinat ja muuttoliike – Mistä

asumisen hintaerot kertovat? Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.

Helsingin kaupunki (2024): Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelma 2024.

Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2024:29.

Helsingin kaupunki (2025): Omistusasunnot-internetsivusto. Saatavissa 4.3.2025: <https://www.hel.fi/fi/asuminen/omistusasunnot>

Lahtinen M & Holappa V (2025): Asuntomarkkinoilla vihdoin positiiviset näkymät. Alueellinen

asuntomarkkinaennuste 2025. Pellervon taloustutkimus. Saatavissa 24.2.2025: <https://www.ptt.fi/ennusteet/alueellinen-asuntomarkkinaennuste-2025/>

Lönnqvist H & Laakso S (2012): Kaupunkialueen maankäyttö metropolialueella.

Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Helsingin kaupunki, Tietokeskus.

Marttinen R (2020): Asuntojen hintojen ja vuokrien vuosijulkaisu 2019. Tilastoja 2020:9.

Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Marttinen R (2023): Kohtuuhintaisen asumisen mittaristo. Tutkimuskatsauksia 2023:3.

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Marttinen R & Bayar J (2023): Poikkeusajasta toiseen – katsaus asuntomarkkinoihin ja

rakentamiseen vuosina 2020–2022. Saatavilla 18.2.2025: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/poikkeusajasta-toiseen-katsaus-asuntomarkkinoihin-jarakentamiseen-helsingissa-vuosina-2020-2022>

Tilastokeskus (2024): Tietoa tilastoista. Käsitteet. Saatavissa 19.2.2024: <https://stat.fi/meta/kas/index.html?A>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Osakeasuntojen hinnat [verkkójulkaisu].

ISSN=2323-878X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.2.2025].

Saantitapa: https://stat.fi/til/ashi/ashi_2006-01-30_luo_001.html

van Gent W & Hochtstenbach C (2020): 18. The impact of gentrification on social and ethnic segregation. Handbook of Urban Segregation. Research Handbooks in Urban Studies. Edward Elgar Publishing, Inc. 2020. Northampton, Massachusetts, USA 2020.

Vilkama K (2011): Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat. Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2:2011, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vilkama K, Lönnqvist H, Väliniemi-Laurson J & Tuominen M (2014): Erilaistuva Pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2014:1.

Vilkama K, Vaattovaara M & Dhalmann H (2013): Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka (2013):5.

Perheen tulotaso määrittää lasten asumisuria

Laura Ansala

Asuinalueet muodostavat lapsille ja nuorille tärkeän kasvuympäristön. Helsinkiläislapset päätyvät lapsuusvuosiensa mittaan sitä useammin suurituloisille alueille, mitä suurituloisempiin perheisiin he syntyvät. Samaan aikaan pienituloisimpien perheiden lasten osuudet kasvavat tulotasoltaan heikoimmilla alueilla. Perheiden valikoituminen erilaisille alueille voi ajan mittaan vahvistaa alueiden sosioekonomista eriytymistä.

Johdanto

Asuinalueet ovat lasten kasvun kannalta olennainen sosiaalinen ympäristö, jossa he kerryttävät sosiaalisia kokemuksiaan (esim. Boterman 2012). Esimerkiksi päiväkotien, koulujen, harrastuspaikkojen, muiden perheille suunnattujen palvelujen ja erilaisten tukiverkostojen saavutettavuuden näkökulmasta asuinpaikalla ja sen sijainnilla on suuri merkitys. Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että heikommilla sosioekonomisilla asuinalueilla on ollut kielteinen vaikutus esimerkiksi koulunkäyntiin ja opiskeluun, tuloihin ja työssäkäyntiin, terveyteen ja sosiaaliseen käyttäytymiseen niin lyhyellä kuin pitemmälläkin aikavälillä (ks. esim. Chyn ja Katz 2021, Galster ja Sharkey 2017, ja Sharkey ja Faber 2014). Jotta näitä epätoivottuja vaikutuksia voitaisiin vähentää, on tärkeää saada lisätietoa lasten asumisurista eli siitä, miten lapsiperheet muuttavat lasten lapsuusvuosien aikana.

Tässä artikkelissa tarkastellaan helsinkiläislasten asumisuria, joilla tarkoitetaan tässä lasten asuinalueiden tulotason kehitystä lapsuusaikana. Tarkastelussa hyödynnetään tietoa siitä, millaisia lasten asuinalueet ja perheet ovat tulotasoltaan lasten syntymävuotena. Näin saadaan selville, kuinka tulotasoltaan erilaisten perheiden lapset valikoituvat lapsuutensa aikana asumaan erilaisille alueille, ja miten tämä valikoituminen heijastuu asuinalueiden lapsiperheiden tulojakaumaan. Täten tulokset antavat viitteitä myös siitä, kuinka lapsiperheiden asuinpaikkavalinnat kytkeytyvät alueiden väliseen tulojen mukaiseen eriytymiseen. Tuloksia täydentävät erityisesti Ahlgren-Leinvuon (tässä julkaisussa) tarkastelut lapsiperheiden toimeentulosta, sekä Hirvosen ja Mäen sekä Mäen (tässä julkaisussa) tarkastelut lapsiperheiden ja muun väestön alueellisesta eriytymisestä.

Lasten asuinpaikkoihin ja muuttoliikkeeseen liittyvä tutkimusaineisto

Tarkasteluissa hyödynnetään Tilastokeskuksen pitkäjäsenaineistoja, joiden avulla lasten asuinpaikkojen muutoksia voidaan seurata yli ajan. Tärkeimpiä ovat vuositason tiedot henkilöiden asuinalueista sekä perheiden ja asuinalueiden väestön tulotasosta. Asuin- aluetta tarkastellaan osa-alueatasoisesti. Tutkimuksen otos koostuu vuosina 2003–2007 syntyneistä, vähintään syntymävuotenaan Helsingissä asuneista 0–15-vuotiaista lapsista. Heidän asuinpaikkojaan seurataan siihen asti, kun he täyttävät 15 vuotta tai kun he ovat muuttaneet pois Helsingistä. 0-vuotiaina otokseen kuului vajaat 25 700 las-

ta, mutta heidän määränsä pieneni huomattavasti etenkin varhaislapsuuden vuosina, kun lasten muuttoliike Helsingin ulkopuolelle oli voimakkainta. 7-vuotiaana Helsingissä asui noin 73 prosenttia otokseen 0-vuotiaina kuuluneista lapsista, ja 15-vuotiaana noin 70 prosenttia. Samaa lapsijoukkoa koskevia muita tarkasteluja raportoidaan Ansalan (2024a, b, c ja d) artikkeleissa.

Lasten asuinalueet luokitellaan vuosittain niiden tulotason mukaan tuloviidennekseen siten, että kuhunkin viidennekseen kuuluu suunnilleen yhtä monta aluetta.¹ Asuinalueet asetetaan järjestykseen niiden mediaanitulojen perusteella ja niille annetaan niin kutsutut prosenttipisteluvut. Myös lapset luokitellaan heidän syntymävuotensa perheen tulotason mukaan joko tuloviidennekseen tai mediaanituloisia matala- ja korkeatuloisempien perheiden lapsiin.² Jokaisen lapsen katsotaan kuuluvan samaan tuloviidennekseen koko lapsuusajan, vaikka hänen perheensä tulot kasvaisivat lapsuusvuosina merkittävästikin.

Lasten asuinalueiden tulotaso voi muuttua lapsuusaikana eri tavoin. Muutosten taustalla voivat olla muutot yhdeltä asuinalueelta toiselle. Asuinalueiden tulotaso voi myös muuttua joko muuttoliikkeen myötä tai alueilla pitkään asuvien tulojen noustessa tai laskiessa. Lisäksi Helsingissä asuvien lasten joukko muuttuu, kun osa perheistä muuttaa lasten varttuessa Helsingistä pois. Perheen muutto pois Helsingistä lasten lapsuusaikana on jonkin verran yleisempää keskituloisten kuin matala- tai korkeatuloisempien perheiden lasten keskuudessa (Ansala 2024a). Poismuuttajien valikoituminen ei kuitenkaan ole senkaltaista, että se vaikuttaisi siihen, miten tietyn tulotason perheiden lasten asumisurat keskimäärin kehittyvät (Ansala 2024d).

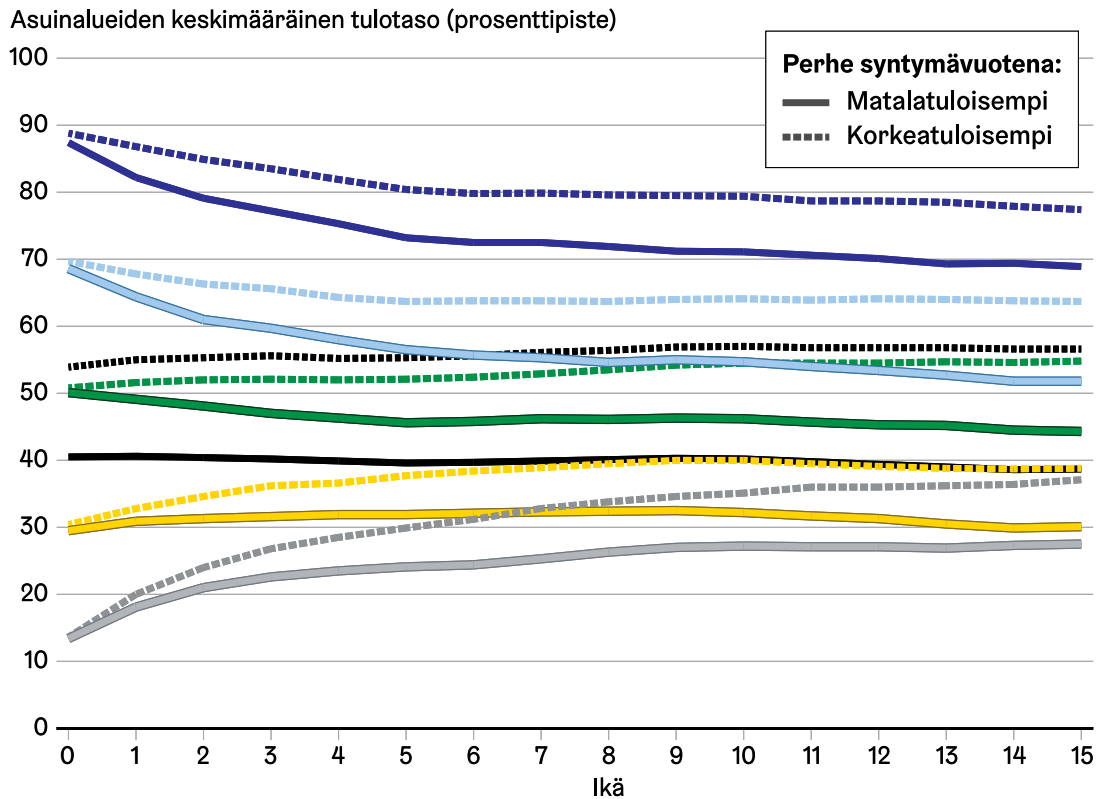
Suurituloisempien perheiden lasten asumisurat ovat myönteisempiä kuin matalatuloisempien lasten

Sekä lasten syntymävuoden perheiden tulotaso että se, millaisilta asuinalueilta he ovat lähtöisin, näkyvät selvästi lasten lapsuusajan asumisurissa. Tarkasteltaessa lapsia, jotka ovat syntyneet erituloisiin perheisiin, mutta jotka ovat lähtöisin tulotasoltaan samankaltaisilta alueilta, havaitaan että matalatuloisempien perheiden lapset päätyvät myöhemmin lapsuusaikana asumaan tulotasoltaan matalammilla asuinalueilla kuin samankaltaisilta alueilta lähtöisin olevat korkeatuloisempien perheiden lapset (kuvio 1). Tämä tarkoittaa sitä, että matalatuloisimmilta alueilta lähtöisin olevien matalatuloisempien perheiden lasten asuinalueiden tulotaso kohenee lapsuusaikana selvästi vähemmän kuin samankaltaisilta alueilta lähtöisin olevien korkeatuloisempien perheiden lasten. Korkeatuloisemmilta alueilta lähtöisin olevien matalatuloisempien perheiden lasten asuinalueiden tulotaso puolestaan madaltuu lapsuusaikana selvästi enemmän kuin samankaltaisilta alueilta lähtöisin olevien korkeatuloisempien perheiden lasten.

1 Osa-alueen vuosittaiseksi tulotasoksi määritellään alueella asuvien työikäisten (18–64-vuotiaiden) henkilökohtaisten deflatoitujen käytettävissä olevien tulojen mediaani.

2 Ensimmäiselle helsinkiläisperheelle lasketaan deflatoidut, ekvivalentit käytettävissä olevat tulot. Tuloviidennekset määritellään ikävuosittain ja vuosittain sellaisten Helsingissä asuvien korkeintaan 15-vuotiaiden lasten joukossa, jotka asuivat perheineen Helsingissä myös syntymävuotenaan.

Kuvio 1. Matala- ja korkeatuloisempien lasten asuinalueiden keskimääräinen tulotaso iän ja syntymävuoden asuinalueiden tulotason mukaan

Asuinalueen tulotaso syntymävuotena:

— Alin tulo-
viidennes — 2. viidennes — 3. viidennes — 4. viidennes — Ylin tulo-
viidennes — Keski-
arvo

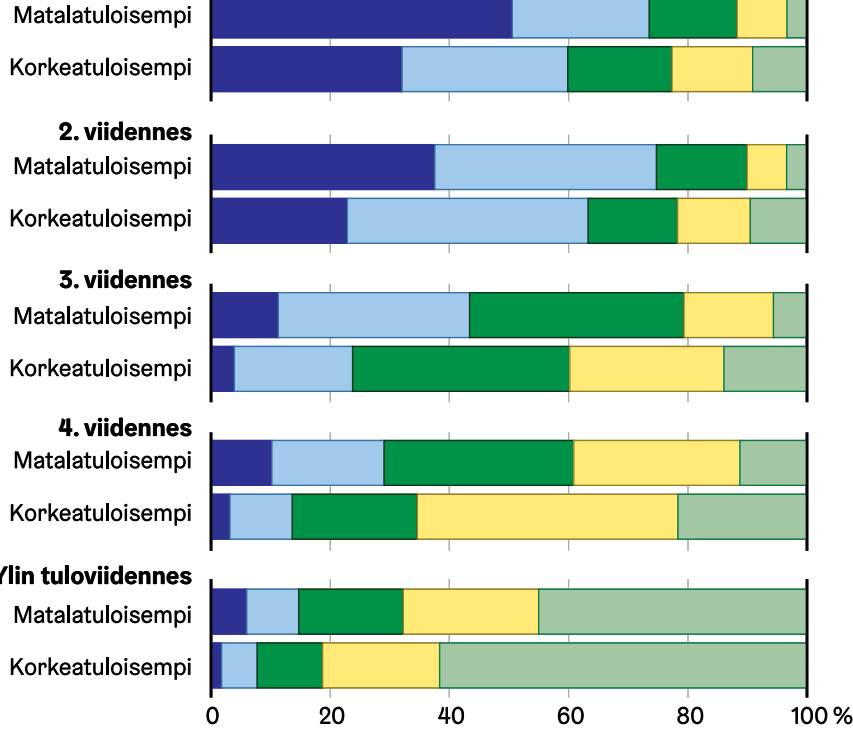
Nämä kehityskulut tarkoittavat, että myöhemmin lapsuusaikana korkeatuloisempien perheiden lapset päätyvät asumaan useammin korkeatuloisemmille alueille kuin matalatuloisempien perheiden lapset, vaikka he olisivat lähtöisin tulotasoltaan samankaltaisilta alueilta (kuvio 2). Noin kaksi kolmasosaa matalatuloisemmilta alueilta lähtöisin olevista korkeatuloisempien perheiden lapsista asuu lapsuusajan lopussa alueilla, jotka sijoittuvat lähtöaluetta korkeampiin tuloviidenneksiin. Vastaava osuus matalatuloisempien perheiden lapsista on noin puolet. Aivan korkeatuloisimmilta alueilta lähtöisin olevista korkeatuloisempien perheiden lapsista puolestaan noin kolme viidestä asuu yhä korkeatuloisimmilla alueilla lapsuusajan lopussa, kun vastaava osuus matalatuloisempien perheiden lapsista on alle puolet. Nämä havainnot viittaavat siihen, että korkeatuloisemmat perheet käyttävät laajempia taloudellisia valinnanmahdollisuuksiaan asuntomarkkinoilla ja päätyvät asumaan korkeatuloisemmille alueille selvästi todennäköisemmin kuin matalatuloisemmat perheet.

Kuvio 2. Matala- ja korkeatuloisempien perheiden lasten asuinalueiden tulotaso 15-vuotiaana syntymävuoden asuinalueiden tulotason mukaan

Asuinalueen tulotaso syntymävuotena:

Alin tuloviidennes

Perhe syntymävuotena:

Asuinalueen tulotaso 15-vuotiaana:

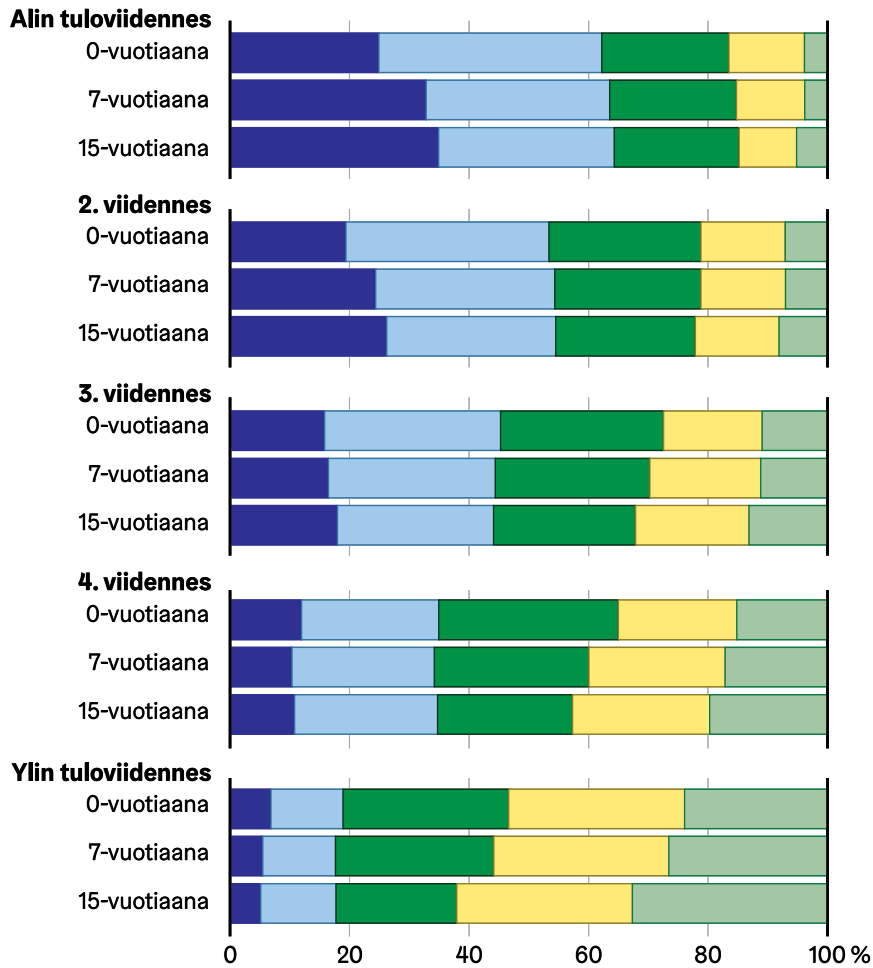
Alin tuloviidennes 2. viidennes 3. viidennes 4. viidennes Ylin tuloviidennes

Etenkin matala- ja korkeatuloisimpien lasten asuminen keskittyy lapsuusvuosina

Edellä kuvatut erot lasten asumisurissa tarkoittavat, että erituloisiin perheisiin syntyneet lapset jakautuvat eri tavoin tulotasoltaan erilaisille asuinalueille lapsuusaikana. Lisäksi nämä jakaumat muuttuvat lapsuusaikana eri tavoin. Yhtäältä lapset päätyvät lapsuusaikana sitä useammin korkeatuloisemmille alueille, mitä korkeatuloisempiin perheisiin he syntyvät (kuvio 3). Toisaalta etenkin tulojakauman ääripäihin kuuluvien perheiden lapset keskittyvät yhä voimakkaammin tulojakauman ääripäihin kuuluville alueille. Aivan matalatuloisimpien perheiden lasten keskuudessa matalatuloisimmilla alueilla asuvien osuus kasvaa, kun taas aivan korkeatuloisimpien perheiden lapsissa aivan korkeatuloisimmilla alueilla asuvien osuus kasvaa lapsuusaikana.

Kuvio 3. Eri ikäisten lasten asuinalueiden tulotaso syntymävuoden perheen tulotason mukaan

Perheen tulotaso syntymävuotena:

Asuinalueen tulotaso:

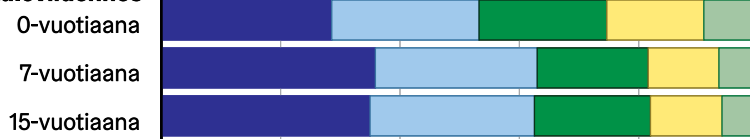
Alin tuloviidennes 2. viidennes 3. viidennes 4. viidennes Ylin tuloviidennes

Asuinalueiden näkökulmasta nämä kehityskulut tarkoittavat, että etenkin tulojakau-
man ääripäihin syntymävuotenaan kuuluvien perheiden lasten osuus kasvaa asuinalu-
eiden tulojakau-
man ääripäihin kuuluvilla alueilla lapsuusvuosien aikana (kuvio 4). Eri-
tyisen selvästi tämä näkyy aivan matalatuloisimmilla alueilla. Yhtäältä aivan matalatu-
loisimpien perheiden lasten osuus kasvaa ja toisaalta erityisesti korkeatuloisempien
perheiden lasten osuus pienenee näillä alueilla. Sen sijaan aivan korkeatuloisimmilla
alueilla aivan korkeatuloisimpien perheiden lasten osuus kasvaa ja toisaalta keski- ja
sitä matalatuloisempien perheiden lasten osuus pienenee. Yksi tekijä näiden muutos-
ten taustalla on lapsiperheiden muuttoliike Helsingin sisällä: osa korkeatuloisemmilla
alueilla asuvista matalatuloisista perheistä muuttaa matalatuloisemmille alueille, kun
taas osa matalatuloisemmilla alueilla asuvista korkeatuloista perheistä muuttaa kor-
keatuloisemmille alueille (Ansala 2024b).

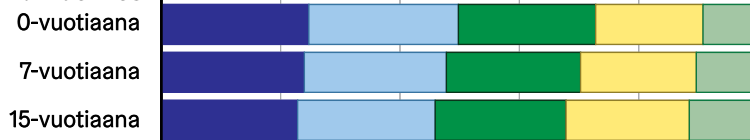
Kuvio 4. Eri ikäisten lasten tulojakauma tulotasoltaan erilaisilla asuinalueilla

Asuinalueen tulotaso:

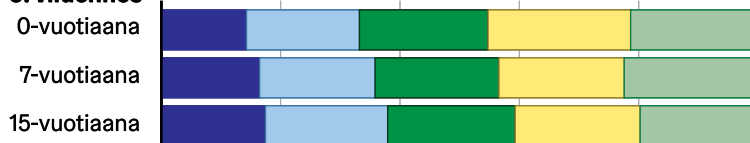
Alin tuloviidennes

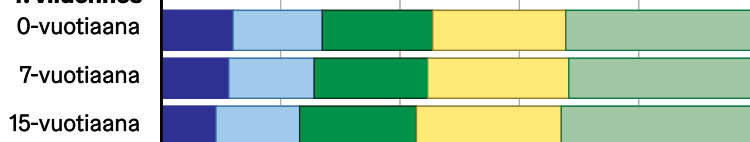
2. viidennes

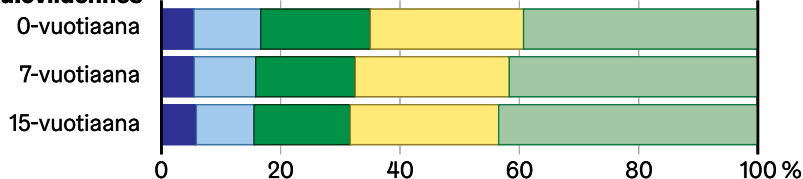
3. viidennes

4. viidennes

Ylin tuloviidennes

Perheen tulotaso syntymävuotena:

Alin tuloviidennes 2. viidennes 3. viidennes 4. viidennes Ylin tuloviidennes

Yhteenveto

Perheiden tulotaso ja varallisuus määrittävät vahvasti perheiden valinnanmahdollisuuksia asuntomarkkinoilla. Artikkelissa esitellyt tulokset viittaavat siihen, että osa perheistä joutuu taloudellisista syistä muuttamaan korkeampien asumiskustannusten alueilta matalamman kustannustason alueille. Helsinkiläislasten asumisurat lapsuusaikana ovatkin hyvin erilaisia riippuen siitä, millaisia heidän taloudelliset ja alueelliset lähtökohtansa ovat. Keskimäärin lapset asuvat lapsuusaikanaan sitä korkeatuloisemmillä asuinalueilla, mitä korkeatuloisempiin perheisiin tai mitä korkeatuloisemmille alueille he syntyvät.

Riippumatta lasten synnyinalueiden tulotasosta, korkeatuloisempien perheiden lapset päätyvät lapsuutensa aikana matalatuloisempien perheiden lapsia useammin asumaan synnyinalueitaan korkeatuloisemmille alueille. Korkeatuloisempien perheiden lasten asumisurat ovat siis tästä näkökulmasta samankaltaisilta alueilta lähtöisin olevien matalatuloisempien perheiden lasten asumisuria suotuisampia. Näin aivan matala- ja korkeatuloisimpien perheiden lapset keskittyvät lapsuusvuosien mittaan asumaan tulotasoaan vastaaville alueille, eli asumaan selvemmin toisistaan erillisillä alueilla. Tällainen perheiden tulojen mukainen valikoituminen erilaisille alueille voi riittävän laajasti toteutuessaan vahvistaa asuinalueiden välisiä sosioekonomisia eroja entisestään.

Asuinalueet ovat lapsille ja nuorille keskeinen kasvuympäristö erilaisine palveluineen ja sosiaalisine verkostoineen. Useissa tutkimuksissa onkin osoitettu, että lapsuusajan asuinalueilla on monenlaisia vaikutuksia lasten elämään. Tämän vuoksi on syytä kohdistaa huomiota taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja heidän perheisiinsä sekä heidän asuinympäristöihinsä. Sosioekonomisesti heikompia asuinalueita voitaisiinkin esimerkiksi kehittää lapsille suotuisammiksi asuinympäristöiksi. Lisäksi lisäämällä kohtuuhintaisten perheasuntojen määrää eri alueilla voitaisiin tukea perheiden mahdollisuuksia löytää itselleen tarpeitaan ja toiveitaan vastaavia asuinpaikkoja eri puolelta Helsinkiä.

Lähteet

- Ansala L (2024a):** Helsingiläislasten muutot lapsuusaikana: ketkä muuttavat ja milloin? Verkkoartikkeli. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-muutot-lapsuusaikana-ketka-muuttavat-ja-milloin>
- Ansala L (2024b):** Helsingiläislasten asuinalueet lapsuusaikana: missä asutaan ja miten muutot suuntautuvat? Verkkoartikkeli. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-asuinalueet-lapsuusaikana-missa-asutaan-ja-miten-muutot-suuntautuvat>
- Ansala L (2024c):** Helsingiläislasten muuttojen valikoituminen lapsuusaikana: miten muuttoalttius riippuu perheiden ja asuinalueiden tulotasosta? Verkkoartikkeli. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-muuttojen-valikoituminen-lapsuusaikana-miten-muuttoalttius-riippuu-perheiden-ja>
- Ansala L (2024d):** Helsingiläislasten asumisurat lapsuusaikana: miten myöhempien asuinalueiden tulotaso riippuu perheiden ja asuinalueiden tulotasosta lasten syntymävuonna? Verkkoartikkeli. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaislasten-asumisurat-lapsuusaikana-miten-myohempien-asuinalueiden-tulotaso-riippuu>
- Boterman WR (2012):** Residential mobility of urban middle classes in the field of parenthood. *Environment and Planning A* 44: 2397–2412.
- Chyn E, Katz LF (2021):** Neighborhoods Matter: Assessing the Evidence for Place Effects. *Journal of Economic Perspectives* 35 (4): 197–222.
- Galster G, Sharkey P (2017):** Spatial Foundations of Inequality: A Conceptual Model and Empirical Overview. *RSF: The Russell Sage Foundation Journal of the Social Sciences* 3 (2): 1–33.
- Sharkey P, Faber JW (2014):** Where, when, why, and for whom do residential contexts matter? Moving away from the dichotomous understanding of neighborhood effects. *Annual Review of Sociology* 40 (1): 559–579.

Asukkailla on korkea luottamus lähikouluihin huono-osaisemmilla ja etnisesti moninaisemmilla asuinalueilla

Oskar Rönnerberg

Koulut ovat tärkeässä asemassa niin lasten ja nuorten elämässä kuin kaupunkien aluekehityksen osana. Vanhempien tekemät valinnat koulujen ja asuinalueiden välillä voivat vahvistaa alueiden välistä eriytymistä. Tässä artikkelissa tarkastellaan asukkaiden luottamusta lähikouluihin Kontulassa, yhdellä Helsingin sosio-ekonomisesti huono-osaisemmista ja etnisesti moninaisimmista asuinalueista. Luottamus lähikouluihin on Kontulassa korkeaa, erityisesti ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden keskuudessa. Tutkimuksen tulokset kannustavat vahvistamaan koulujen myönteistä roolia osana paikallisyhteisöjä.

Johdanto

Koulut ovat tärkeitä paikallisorganisaatioita, joilla on vaikutusta lasten ja nuorten alueelliseen eriytymiseen (ks. esim. Rönnerberg ym. 2024). Viime vuosina Suomessa onkin keskusteltu paljon koulujen eriytymisestä ja oppimistulosten heikkenemisestä. Aiheesta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu on usein ollut ongelmakeskeistä ja keskittynyt ennen kaikkea sosioekonomisesti huono-osaisempien ja etnisesti moninaisempien alueiden kouluihin. Viime vuosina keskustelu on liittynyt esimerkiksi vanhempien tekemiin kouluvalintoihin eli tietynlaisiin kouluihin hakeutumiseen tai toisten koulujen välttämiseen.

Hyvällä koulutuksella on entistä suurempi merkitys yksilön yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta (Butler & Hamnett 2007; OECD 2023), ja samaan aikaan koulujen toimintaympäristöt ovat eriytyneet. Jos huono-osaisuutta kumuloituu alueellisesti, myös koulujen kohtaamia haasteita kasautuu enemmän samoihin oppilaitoksiin (Bernelius & Huilla 2021; Huilla 2022; Kosunen ym. 2024).

Perheet voivat tehdä kouluvalintoja joko hakemalla lapselle paikkaa halutusta koulusta tai muuttamalla sen oppilaaksiottoalueelle. Samalla, kun matalatuloisilla alueilla asuvat korkeampituloiset perheet todennäköisesti muuttavat korkeatuloisemmalle asuinalueelle lasten ollessa pieniä (Ansala tässä julkaisussa), ovat Helsingissä tehdyt tutkimukset myös osoittaneet, että suomalaistaustaiset, keskiluokkaiset pienten lasten kotitaloudet välttävät sosioekonomisesti heikommille ja etnisesti moninaisemmille asuinalueille muuttamista. Muuttopäätöksiä tehdään jopa yksittäisten koulujen oppilaaksiottoalueiden perusteella (Bernelius & Vilkkama 2019; Kauppinen ym. 2022).

Kouluvalintoja tehdään, koska jonkin muun kuin nykyisen lähikoulun ajatellaan soveltuvan paremmin omalle lapselle. Kouluvalintojen taustalla on esimerkiksi sosiaalisia, käytännöllisiä tai oppilaan erityistarpeisiin tai -kiinnostuksiin liittyviä syitä. Tutkimuksessa toistuu kuitenkin havainto, että kouluvalintoja tekevät varsinkin keskiluokkaiset perheet, jotka usein välttävät tiettyjä kouluja niiden maineen tai oppilaisiin liitettyjen

negatiivisten piirteiden vuoksi (esim. Seppänen 2006; Seppänen ym. 2015; Kosunen 2016). Nämä piirteet liittyvät usein oppilaiden perhetaustaan ja siihen, että vanhemmat haluavat valikoida lapsilleen sopivan vertaisryhmän ja ovat huolissaan oppimismahdollisuuksista huonompimaineisissa kouluissa (Boterman 2013).

Suomalainen peruskoulujärjestelmä pärjää kansainvälisessä vertailussa hyvin, eikä koulujen välillä ole merkittäviä eroja. Suomalaiset vanhemmat ovat pohjoismaisessakin vertailussa erittäin tyytyväisiä lastensa kouluihin (Räty & Kasanen 2007): kolme neljästä suomalaisesta luottaa koulutusjärjestelmään paljon (Tilastokeskus 2024), kun Ruotsissa paljon luottavia on vain puolet (SOM-institutet 2024). Myös koulujen väliset erot oppimistuloksissa ovat verrattain pieniä (Hiltunen ym. 2023), eikä esimerkiksi maahanmuuttajien osuus koulussa vaikuta suomalaistaustaisten oppilaiden oppimistuloksiin heikentävästi (Pulkkinen ym. 2024).

Kouluvalintoja tekevät vanhemmat kuitenkin pitävät huono-osaisempien ja moninaisempien asuinalueiden kouluja heikompina usein jo sen perusteella, millä asuinalueella ne sijaitsevat (Bernelius ym. 2021). Alueisiin ja kouluihin liitetyt leimat voivat heijastua myös oppilaisiin, jotka voivat näin kyseenalaistaa koulunsa ja saamansa opetuksen laadun ja omat tulevaisuuden mahdollisuutensa (Bunar 2011). Huono-osaisempien ja etnisesti moninaisempien koulujen ympärillä pyörivä julkinen keskustelu voi osaltaan yksipuolistaa sitä kuvaa, joka ihmisillä on näistä kouluista ja niitä käyvistä oppilaista (Peltola ym. 2023).

Asukkaiden omat kokemukset huono-osaisemmista ja etnisesti moninaisimmista alueista ja niiden kouluista ovat jääneet julkisessa keskustelussa vähemmälle huomiolle. Ovatko alueen asukkaiden käsitykset kouluista samansuuntaisia kuin millainen leima alueille ja kouluille on ulkopuolelta annettu?

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan yhden helsinkiläisen sosioekonomisesti kaupungin keskiarvoa huono-osaisemman ja etnisesti moninaisemman asuinalueen, Kontulan, asukkaiden näkemyksiä alueensa kouluista. Noin 60 prosenttia Kontulan alle 35-vuotiaista asukkaista puhuu muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään. Suuri osa tutkimukseen osallistuneista, ja lapsiperheistä lähes kaksi kolmasosaa, on Kontulassa asuvia maahanmuuttajia tai maahanmuuttajien Suomessa syntyneitä lapsia.

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat: kuinka paljon kontulalaiset luottavat lähikouluihinsa, ja minkälaisia eroja luottamuksessa on asukasryhmien välillä? Entä miten laajemmat käsitykset asuinalueesta, kuten oma suhde asuinalueella asumiseen ja kokemus sen maineesta, ovat yhteydessä luottamukseen kouluja kohtaan?

Asukaskyselyaineisto Kontulasta osana kansainvälistä tutkimushanketta

Artikkeli perustuu pohjoismaiseen tutkimushankkeeseen, jossa kuudella Helsingin, Göteborgin ja Århusin kaupunkiseutujen sosioekonomisesti heikko-osaisemmalla ja etnisesti moninaisimmalla asuinalueella toteutettiin asukaskysely loppukeväästä 2023. Kyselyllä kartoitettiin asukkaiden kokemuksia ja näkemyksiä muun muassa omasta asuinalueestaan ja sen palveluista.

Tavoitteena oli kuulla myös niitä, jotka harvemmin pääsevät ääneen tutkimuksissa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Suomesta tutkimuksessa olivat mukana Kontulan ja Koivukylän (Havukosken) lähiöt, joista tässä artikkelissa käsitellään pääosin Kontulaa. Kontulassa tutkimuksen ensimmäiseen, ovelta ovelle kasvokkain suoritettuun kyselyyn osallistui 31 vähintään 16-vuotiaasta asukasta. Heistä 228 vastasi viisi kuukautta myöhemmin toteutettuun sähköiseen jatkokyselyyn, jossa oli mahdollista syventää ymmärrystä asukkaiden näkemyksistä omasta asuinalueestaan.

Ensimmäisen kyselyn otos edustaa Kontulan väestöä erittäin hyvin niin syntyperän, iän kuin koulutustaustan mukaan. Jatkokyselyyn vastanneissa korostuvat korkeakoulutetut ja suomalaistaustaiset asukkaat. Moniin tutkimuksen kysymyksiin hankittiin myös kansallisen tason aineisto, joka edustaa Suomen, Ruotsin ja Tanskan aikuisväestöä sukupuolen, iän ja alueen (lääni) osalta (aineistojen tarkempi kuvailu ja kyselylomakkeet, ks. Esaiasson ym. 2025).

Artikkelissa tarkastellaan asukkaiden luottamusta Kontulan kouluihin syntyperän ja koulutuksen mukaan ja verrataan lapsiperheiden käsityksiä alueen muiden asukkaiden näkemyksiin. Lisäksi Kontulan tuloksia verrataan vastaaviin tutkimusalueisiin Ruotsissa ja Tanskassa sekä kansallisiin keskiarvoihin.

Lapsiperhe tarkoittaa artikkelissa niitä vastaajia, jotka ovat 26–50 vuoden ikäisiä ja joiden taloudessa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Jatkokyselyyn vastanneiden osalta on mahdollista erotella vastaajat sen perusteella, onko heillä alle kouluikäisiä (0–6-vuotiaat) vai kouluikäisiä lapsia (7–17-vuotiaat). Ulkomaalaistaustaisina asukkaina käsitellään heitä, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet muualla kuin Suomessa.

Artikkelissa analysoidaan kysymykset on esitetty taulukossa 1. Luottamus ymmärretään yksilön arviona siitä, miten yksilöt tai instituutiot toimivat. Luotettavat instituutiot ovat päteviä toimissaan, välittävät asiakkaistaan ja täyttävät niihin kohdistuvat odotukset (Kasperson ym. 1992; Van der Meer 2010).

Luottamus Kontulan kouluihin on vahvaa

Kontulassa asukkaiden luottamus alueen kouluihin on korkealla tasolla verrattuna muihin tutkimusalueisiin Helsingin, Göteborgin ja Århusin kaupunkiseuduilla. Kun vastaajat arvioivat luottamusta asteikolla nollasta (ei luota lainkaan) kymmeneen (luottaa täysin), Kontulassa jopa 55 prosenttia valitsi arvon väliltä 8–10. Keskimäärin kontulaisten luottamus kouluihin oli 7,3. Tulos oli paljon parempi kuin tutkimuksen muilla alueilla Ruotsissa ja Tanskassa (taulukko 2), Koivukylässä asukkaiden luottamus oli vain hieman heikompaa (7,0). Kontulassa asukkaat luottivat lähikouluihin kuitenkin hieman vähemmän kuin Suomessa keskimäärin (7,9).

Kyselyyn vastanneet luottivat vahvasti Kontulassa myös muihin alueen instituutioihin ja asukkaisiin. Tutkimuksessa kysyttiin asukkaiden luottamusta asuinalueen poliisiin, poliitikkoihin ja tuomioistuimiin Suomessa sekä ihmisiin yleensä ja asuinalueella. Näistä vain poliisi (7,8) nauttii lähikouluja korkeampaa luottamusta kaikissa tarkasteluissa asukasryhmissä. Poliisi saa yleensäkin korkeat pisteet tämäläisissä luottamusarvioinneissa.

Kontulassa suomalaistaustaisten lapsettomien kotitalouksien luottamus kouluun ei juuri eroa ulkomaalaistaustaisista lapsettomista kotitalouksista, kun vakioidaan vastaajien ikä ja koulutustausta. Sen sijaan lapsiperheiden keskuudessa havaitaan eroja. Suomalaistaustaisten lapsiperhevastaajien luottamus on selvästi ulkomaalaistaustaisia heikompaa (taulukko 2). Samalla ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden luottamus kouluun on ulkomaalaistaustaisia lapsettomia vastaajia korkeampaa: ulkomaalaistaustaisista lapsiperheistä peräti kaksi kolmesta luottaa lähikouluihin erittäin paljon (arvot 8–10). Kontulassa samoin kuin Koivukylässä lähikouluihin luottamisessa ei ole eroja koulutustaustan mukaan riippumatta siitä, onko vastaajalla lapsia vai ei.

Kontulassa jatkokyselyyn vastanneiden keskuudesta oli mahdollista erotella kouluikäisten lasten vanhemmat alle kouluikäisten lasten vanhemmista. Jatkokyselyyn vastanneet olivat ensimmäiseen kyselyyn vastanneisiin verrattuna korkeammin koulutettuja ja heillä oli enemmän luottamusta suomalaiseen yhteiskuntaan. Jatkokyselyyn vastanneista lähikouluihin luottivat eniten (7,4) kouluikäisten lasten vanhemmat, eli se ryhmä, jolla oli kokemusta kaupungin peruskouluista. Vähiten, eli myös vähemmän kuin

lapsettomat asukkaat (7,1), lähikouluihin luottivat ne suomalaistaustaiset pienten lasten vanhemmat (6,9), joilla ei ollut vielä kouluikäisiä lapsia. Juuri he tekevät pian valintoja lastensa koulun suhteen.

Osa Kontulan asukkaista tuntee epäluottamusta lähikouluun kohtaan

Lähes puolet Kontulassa asuvista vanhemmista ja vajaa kolmannes lapsettomista vastaajista on sitä mieltä, että pääkaupunkiseudulla on kouluja, joita he vanhempina välttäisivät. Noin 80 prosenttia heistä ilmoittaa, että jokin niistä kouluista, jota he välttäisivät, sijaitsee Kontulan alueella. Matalammin ja korkeammin koulutetut vastaajat eivät eroa välttämishalukkuuden suhteen. Alttius välttää tiettyjä kouluja on yhteydessä lähikouluihin luottamiseen: niiden asukkaiden, jotka välttäisivät joitakin Kontulan kouluja, keskiarvo luottamukselle on 6,1. Mikäli mikään vältettävistä kouluista ei sijaitse Kontulassa, on luottamuksen keskiarvo 6,9 ja mikäli kaupungissa ei ole vastaajan mukaan yhtäkään vältettävää koulua, on luottamus lähikouluihin korkeinta (7,9).

Luottamus lähikouluihin on yhteydessä myös käsitykseen siitä, että Kontulassa asuvilla lapsilla on yhtä hyvät mahdollisuudet hyvään koulutukseen kuin pääkaupunkiseudun muilla alueilla kasvavilla lapsilla. Yli puolet vastaajista oli väitteen kanssa samaa mieltä, kun taas noin viidennes heistä oli siitä täysin tai jokseenkin eri mieltä. Koko Suomen tasolla väitteen kanssa oli samaa mieltä 80 prosenttia vastaajista ja vain 7 prosenttia eri mieltä, joten kontulalaisista selvästi useampi kyseenalaistaa lasten yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet.

Vanhemmat arvioivat usein kouluja niiden sijaintialueen ja sen maineen perusteella (esim. Dhalmann ym. 2013; Bernelius ym. 2021). Se, millaisena kontulalainen vanhempi kokee asuinalueensa maineen, on vahvasti yhteydessä siihen, kuinka paljon hän luottaa Kontulan kouluhin (korrelaatiokerroin 0,4). Kontulan mainetta erittäin huonona pitävät luottavat kouluhin selvästi vähemmän kuin vastaajat, joiden mielestä Kontulalla ei ole niin hyvää kuin huonoakaan mainetta muiden kaupunkilaisten silmissä.

Lähikoulut ja poismuuttohalukkuus

Jokaiselle lapselle osoitetaan Suomessa lähikoulu kotiosoitteen perusteella. Siten muuttaminen asumaan toivotun koulun oppilaaksiottoalueelle on varma tapa saada oma lapsi tietyn koulun oppilaaksi. Helsinkiläisiin aineistoihin perustuvien tutkimusten mukaan tätä mahdollisuutta hyödyntävät laajasti etenkin suomalaistaustaiset ja hyvä-tuloiset perheet (Bernelius & Vilka 2019; Kauppinen ym. 2022).

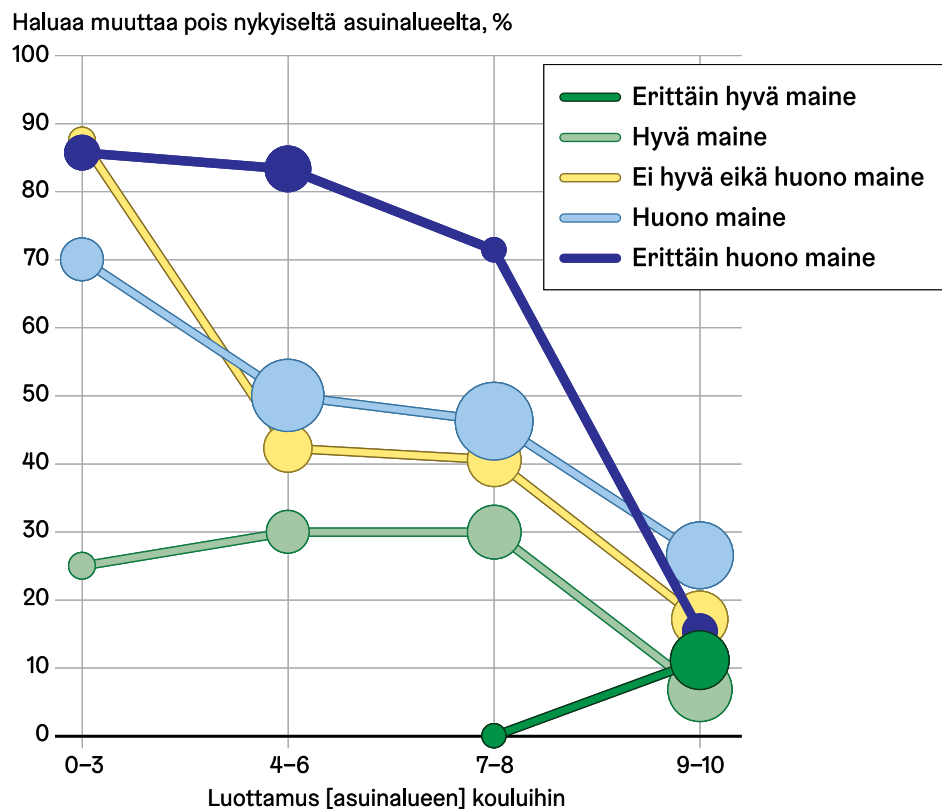
Vaikka osa kyselyyn vastanneista vanhemmista välttäisi joitakin Kontulan kouluja, moni alueen asukkaista ei kuitenkaan olisi muuttamassa pois koulujen vuoksi. Suomalastaustaisista vastaajista 29 prosenttia haluaisi muuttaa pois Kontulasta, eikä lapsiperheellisten ja muiden vastaajien välillä ole eroa. Ulkomaalaistaustaisten osalta halukkuus muuttaa Kontulasta pois on yleisempää (37 %), ja lapsiperheiden osalta osuus on hieman muita vastaajia suurempi. Korkeakoulutetut ja paremmin toimeentulevat perheet eivät korostu poismuuttoa toivovissa. Verrattuna suomalaisiin keskimäärin, Kontulasta ei haluta muuttaa pois sen enempää kuin muilta Suomen asuinalueilta.

Jatkokyselyssä kysyttiin alueelta ensimmäisen tutkimusvaiheen jälkeen muuttaneilta ja poismuuttoa haluavilta syytä alueelta pois muutolle. Avovastauksissa vain kolme vastaajaa 84:stä mainitsi syyksi Kontulan alueen koulut. Asukkaat eivät siis ainakaan suoraan mainitse koulua syynä muuttaa pois. Muuttohalukkuus liittyy muihin lasten kasvuympäristöön liittyviin tekijöihin, kuten alueen koettuun rauhattomuuteen, turvallisuuden ja päihteidenkäyttöön (Dhalmann ym. 2014; Ahokas 2024; Rönneberg ym.

2024). Kun vastaajilta kysyttiin ehdotuksia sille, mitä Kontulassa pitäisi tehdä, jotta siitä tulisi parempi paikka, mainitsi koulun spontaanisti vain neljä vastaajaa 202:sta. He toivoivat kouluille enemmän resursseja ja ohjattua iltapäivätoimintaa.

Jos asukkaat kokevat, että asuinalueella muiden kaupunkilaisten silmissä on keho maine, haluavat he itse todennäköisemmin muuttaa pois asuinalueeltaan. Se, että lapsiperheet kuitenkin kokevat, että alueen kouluihin voi luottaa, on yhteydessä selkeästi pienempään halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Erittäin vahvasti lähikouluihin luottavat vastaajat eivät halua muuttaa pois Kontulasta riippumatta siitä, arvioivatko he alueen maineen hyväksi vai huonoksi (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Lapsiperheiden halukkuus muuttaa pois nykyiseltä asuinalueelta 2–3 vuoden sisällä asuinalueen maineen ja lähikouluihin kohdistuvan luottamuksen mukaan

Pisteiden koko on skaalattu vastaajien lukumäärän mukaan. Jotta jokaisen pisteen kohdalla on riittävä määrä havaintoja, ovat kuviossa mukana kaikki Kontulan ja Koivukylän vastaajat, joiden kotitaloudessa asuu alle 18-vuotiaita lapsia, joiden kotitaloudessa asuu alle 18-vuotiaita lapsia (N=498).

Koulut asuinalueiden mahdollisuuksina

Suomessa on viime vuosina keskusteltu osin kiivaastikin väestöpohjaltaan moninaistuneiden kaupunkien asuinalueista ja kouluista. Keskustelua koulujen eriytymisestä on usein käyty heikkenevien oppimistulosten ja kasvaneen maahanmuuttotilanteen oppilasväestön näkökulmista. Keskustelua on käyty myös siitä, kuinka suomalaistautainen keskiluokka välttää erityisesti niitä kouluja, joissa ulkomaalaistaustaisten oppilaiden osuus on suuri. Monissa Euroopan maissa kouluvalintoja ja asuinalueen valintaa koulujen laadun perusteella pidetään itsestäänselvyytenä. Suomessa ilmiö on verrattain uusi ja kasvava, mutta sen kytkös koulujen todellisuuteen ja esimerkiksi opetuksen laatuun ei ole selvä.

Koska keskustelu ja tutkimus koulujen eriytymisestä ja kouluvalinnoista keskittyvät pitkälti keskiluokkaisten suomalaistaustaisten perheiden näkökulmaan, tarvitaan lisää tietoa niiltä alueilta ja niistä kouluista, joita mahdolliset kielteiset mielikuvat koskevat ja joihin eriytyminen eniten vaikuttaa. Tässä artikkelissa on tarkasteltu asukkaiden luottamusta lähikouluihin Kontulassa, joka on yksi Helsingin etnisesti moninaisimmista kaupunginosista.

Tutkimuksen tulokset voi tiivistää kolmeen pääkohtaan

1. Luottamus lähikouluihin on korkea. Kontulan asukkaat luottavat alueensa kouluihin hieman vähemmän kuin suomalaiset keskimäärin, mutta selvästi enemmän kuin muiden pohjoismaisten verrokkialueiden asukkaat Ruotsissa ja Tanskassa. Suomalainen peruskouluopetus on kansainvälisessä vertailussa korkealaatuista, ja koulujen väliset erot ovat suhteellisen pieniä. Luottamus lähikouluihin ei horju merkittävästi Kontulasakaan. Huomattava osuus asukkaista kuitenkin kyseenalaistaa alueella asuvien lasten yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet.

2. Erityisesti ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden luottamus kouluihin on vahvaa. Eniten Kontulassa kouluihin luottavat ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden vanhemmat. Heidän luottamuksensa on selvästi korkeampaa kuin lapsettomissa kotitalouksissa asuvien ulkomaalaistaustaisten. Suomalaistaustaisten osalta lapsiperheiden vanhemmat luottavat kouluihin lapsettomia hieman vähemmän. Kontulassa asuva korkeasti koulutettu suomalaistaustainen keskiluokka luottaa kuitenkin Kontulan kouluihin yhtä paljon kuin muutkin suomalaistaustaiset lapsiperheet Kontulassa.

3. Asuinalueen maineella on selkeä yhteys siihen, miten asukkaat näkevät asuinalueensa ja sen koulut. Mikäli asukas kokee, että Kontulalla on huono maine, luottaa hän todennäköisesti kouluihin muita hieman vähemmän. Sekä maine että luottamus kouluihin ovat myös vahvasti yhteydessä siihen, kuinka todennäköisesti lapsiperheet suunnittelevat muuttavansa pois Kontulasta. Tämä voi olla keino valita lapselle mieluinen koulu. Tulokset kuitenkin viittaavat siihen, että kouluilla voi olla merkittävää pitovoimaa alueen huonosta maineesta riippumatta, niin suomalais- kuin ulkomaalaistaustaisten lapsiperheiden keskuudessa.

Vaikka suuri osa matalatuloisimmilla asuinalueilla asuvista hyvätuloisemmista lapsiperheistä muuttaa lasten kasvaessa toisaalle (ks. Ansala tässä julkaisussa), ei huono-osaisemmalta asuinalueelta muualle muuttaminen vaikuta liittyvän ainakaan suoraan alueen kouluihin (vrt. Dhalmann ym. 2014), sillä kaikki asukasryhmät luottavat niihin huomattavan paljon. Eriytymiskehitykseen vaikuttaneekin enemmän tulomuuton rakenne, jossa suomalaistaustainen keskiluokka karttaa heikko-osaisempia alueita (esim. Kauppinen ym. 2022).

Yhteenveto ja kehittämis ehdotukset

Tulosten perusteella huono-osaisempien ja moninaistuvien asuinalueiden kouluja ei pitäisi tarkastella vain eriytymisen uhkakuvien näkökulmasta. Sen sijaan ne tulisi nähdä asukkaiden hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta vahvistavina paikkoina ja yhteisöinä. Havainnot kontulalaisten luottamuksesta lähikouluun viestivät siitä, kuinka tärkeitä koulut ovat tämän kaltaisille alueille.

On olennaista tehdä näkyväksi koulujen tärkeä myönteinen rooli alueellaan ja pohtia mahdollisuuksia vähentää asukasrakenteeseen liittyvien mainehierarkioiden vaikutusta lapsiperheiden asumis- ja kouluvalintoihin. Kontulan koulut eivät useimpien asukkaiden mielestä ole ongelma, vaan tuttu ja luotettava paikallinen toimija. Havainto pienten lasten vanhempien hieman heikommasta luottamuksesta kouluihin korostaa tarvetta viestiä entistä vahvemmin lähikoulujen vahvuuksista. Se voisi helpottaa kouluvalintoja vielä miettivien vanhempien ehkä turhiakin huolenaiheita ja vahvistaisi luottamusta melko tasalaatuisiin kouluihin.

Tämän tutkimuksen perusteella kouluja kannattaa kehittää entistä vahvemmitseksi asuinalueiden palvelujen ja toimintojen keskuksiksi. Tämä olisi mielekästä myös kotoutumisen ja yhteiskunnallisen koheesion kannalta. Suuri osa alueen ulkomaalaistaustaisista lapsiperheistä luottaa kouluihin hyvin paljon, ja koulut kuuluvat niihin harvoihin paikkoihin, jotka tavoittavat lähes kaikki alueensa perheet. Kouluissa voidaankin edistää kotoutumista ja eri väestöryhmien välisiä kohtaamisia positiivisella tavalla. Jos koulu on tuttu ja siihen luotetaan, saattaa kynnys avun hakemiseen tai toimintaan osallistumiseen olla matalampi. Paikalliset toimenpiteet voivat myös vahvistaa maahan muuttaneiden kokemusta siitä, että he ovat osa suomalaista yhteiskuntaa (vrt. Yijälä 2023).

Lähteet

Ahokas L (2024): Alueellinen eriytyminen tulevaisuuden haasteena – tapaustutkimus

Kontulasta ja Koivukylästä. Maisterintutkielma, Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/589263>

Bernelius V & Huilla H. (2021): Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-761-4>

Bernelius V, Huilla H & Ramos Lobato I (2021): ‘Notorious schools’ in ‘notorious places’? Exploring the connectedness of urban and educational segregation. *Social Inclusion* 9(2): 154–165. <https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3838>

Bernelius V & Vilkkama K (2019): Pupils on the move: School catchment area segregation and residential mobility of urban families. *Urban Studies* 56(15): 3095–3116. <https://doi.org/10.1177/0042098019848999>

Boterman W (2013): Dealing with diversity: Middle-class family households and the issue of ‘Black’ and ‘white’ schools in Amsterdam. *Urban Studies* 50(6): 1130–1147. <https://doi.org/10.1177/0042098012461673>

Bunar N (2011): Multicultural urban schools in Sweden and their communities: Social predicaments, the power of Stigma, and relational dilemmas. *Urban Education* 46(2): 141–164. <https://doi.org/10.1177/0042085910377429>

Butler T & Hamnett C (2007): The geography of education: Introduction. *Urban Studies* 44(7): 1161–1174. <https://doi.org/10.1080/00420980701329174>

Dhalmann H, Vaattovaara M & Vilkkama K (2014): Hyvää kasvu ympäristöä etsimässä. Asuinalueen ja koulun merkitys lapsiperheiden muuttopäätöksille pääkaupunkiseudulla. *Yhdyskuntasuunnittelu* 51(4): 11–29.

- Esaiasson P, Finseraas H, Mikkelsen JN, Nyholt N, Rönnerberg O & Sønderskov KM (2025):** Data documentation Vulnerable Neighbourhoods Survey. The Future of Diverse and Disadvantaged Neighborhoods in the Nordic Welfare States — The Voices of Residents. <https://osf.io/58g3p>
- Hiltunen J, Ahonen A, Hienonen N, Kauppinen H, Kotila J, Lehtola P, Leino K, Lintuvuori M, Nissinen K, Puhakka E, Sirén M, Vainikainen MP & Vettenranta J (2023):** PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2023:49. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952263-949-3>
- Huilla H (2022):** Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8000-1>
- Kasperson RE, Golding D & Tuler S (1992):** Social distrust as a factor in siting hazardous facilities and communicating risks. *Journal of Social Issues* 48(4): 161–187. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1992.tb01950.x>
- Kauppinen T, van Ham M & Bernelius V (2022):** Understanding the effects of school catchment areas and households with children in ethnic residential segregation. *Housing Studies* 37(9): 1625–1649. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1857707>
- Kosunen S. (2016):** Families and the social space of school choice in urban Finland. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0322-2>
- Kosunen S, Juvonen S, Huilla H & Peltola M (toim.) (2024):** Koulu ja eriarvoisuus. Gaudeamus.
- OECD (2023):** Education at a glance 2023: OECD indicators. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2023_e13bef63-en
- Peltola M, Huilla H, Luoma T & Oittinen R. (2023):** Everyday life in schools in disadvantaged areas. Teoksessa M Thrupp, P Seppänen, J Kauko & S Kosunen (toim.), *Finland's Famous Education System: Unvarnished Insights into Finnish Schooling*: 211–225. Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-981-19-8241-5_13
- Pulkkinen J, Kauppinen H, Hiltunen J, Lehtola P, Nissinen K & Rautopuro J (2024):** Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022-tutkimuksessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0232-3>
- Räty H & Kasanen K (2007):** Parents' perceptions of their children's schools: Findings from a five-year longitudinal study. *Educational Studies* 33(3): 339–351. <https://doi.org/10.1080/03055690701423275>
- Rönnerberg O, Bernelius V & Ramos Lobato I. (2024):** How schools affect neighbourhoods: a conceptual framework for the multiple roles of public schools. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*: 1–16. <https://doi.org/10.1080/20020317.2024.2412411>
- Seppänen P (2006):** Kouluvalintapolitiikka perusopetuksessa. Kasvatusalan tutkimuksia 26. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Seppänen P, Kalalahti M, Rinne R & Simola H (toim.) (2015):** Lohkoutuva peruskoulu. Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka. Kasvatusalan tutkimuksia 68. Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Tilastokeskus (2024):** Kansalaispulssi, kyselyn tulokset. <https://stat.fi/kyselyt/pulssi#faq>
- SOM-institutet (2024):** Svenska förtroendetrender 1986–2023. Göteborgs universitet. <https://www.gu.se/sites/default/files/2024-09/Svenska%20%C3%B6rtroendetrender%201986-2023.pdf>
- van der Meer T (2010):** In what we trust? A multi-level study into trust in parliament as an evaluation of state characteristics. *International Review of Administrative Sciences* 76(3): 517–536. <https://doi.org/10.1177/0020852310372450>
- Yijälä A (2023):** Kansallinen samastuminen ja luottamus maahanmuuttokontekstissa. Tutkimuksia 2023:4. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_08_17_Tutkimuksia_4.pdf

Liitetaulukot

Taulukko 1. Kyselylomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot

Kysymykset	Vastausvaihtoehdot
Kuinka paljon luotat Kontulan kouluihin?	0=En luota ollenkaan ... 10=Luotan täysin
Onko pääkaupunkiseudulla kouluja, joissa et haluaisi lapsesi käyvän? (Jos sinulla ei ole lapsia, kuvittele, että sinulla on.)	Ei/En osaa sanoa...Kyllä (Jatkokysely)
Kontulassa asuvilla lapsilla on yhtä hyvät mahdollisuudet hyvään koulutukseen kuin muilla pääkaupunkiseudun alueilla asuvat lapset.	Täysin samaa mieltä...Täysin eri mieltä
Miten sanoisit muiden pääkaupunkiseudun asukkaiden arvioivan Kontulan maineen?	Erittäin hyvä maine...Erittäin huono maine
Suunnitteletko muuttavasi seuraavan 2–3 vuoden aikana?	En aio muuttaa/Haluan muuttaa Kontulan sisällä–Haluan muuttaa toiselle asuinalueelle

Taulukko 2. Luottamus asuinalueen kouluihin

Kuinka paljon luotat asuinalueesi kouluihin?
(0=En luota ollenkaan ... 10=Luotan täysin)

	keskiarvo	95 % luottamusväli	lkm
Kontula	7,3	7,09–7,44	745
Ei lapsia kotitaloudessa			
Ulkomaalaistaustaiset	6,9	6,44–7,28	165
Suomalaistaustaiset	7,4	7,13–7,60	353
Lapsia kotitaloudessa*			
Ulkomaalaistaustaiset	7,9	7,52–8,35	125
Suomalaistaustaiset	6,8	6,18–7,49	66
Koivukylä	7,0	6,82–7,20	632
Suomi	7,9	7,75–7,99	1 013
Ei lapsia kotitaloudessa			
Ulkomaalaistaustaiset	6,9	5,93–7,92	26
Suomalaistaustaiset	7,9	7,73–7,98	786
Lapsia kotitaloudessa*			
Ulkomaalaistaustaiset	7,0	5,81–8,19	16
Suomalaistaustaiset	8,1	7,86–8,37	185
Tanska	7,2	7,10–7,36	1 030
Tanskan tutkimusalueet	6,5	6,39–6,69	1 236
Ruotsi	7,2	7,10–7,36	1 030
Ruotsin tutkimusalueet	5,6	5,40–5,70	1 632

*Lapsia kotitaloudessa ja vastaajan ikä 26–50 vuotta.

Nuorten osallistumisessa toisen asteen koulutukseen on suuria alueellisia eroja

Hanna Ahtiainen

Siirtyminen perusasteen jälkeiseen koulutukseen on tärkeää yksilöiden työuran ja muiden mahdollisuuksien kannalta. Valtaosa nuorista jatkaa toisen asteen koulutukseen heti peruskoulusta tai nivelvaiheen koulutuksen jälkeen. Osa heistä siirtyy kuitenkin toiselle asteelle vasta myöhemmin tai jää kokonaan vaille perusasteen jälkeistä tutkintoa. Helsingissä asuinalueiden erilaiset profiilit tarkoittavat, että myös tilanne nuorten jatko-opintopolkujen suhteen on eri puolilla kaupunkia hyvin erilainen. Tässä artikkelissa tarkastellaan viimeisimpien tilastojen valossa nuorten toisen asteen koulutukseen jatkamista Helsingin eri alueilla.

Johdanto

Helsingiläisillä lapsilla ja nuorilla on moninaisia perhetaustoja. Viime aikoina on tapahtunut eriytymistä etenkin perheiden sosioekonomisessa asemassa (ks. Ahlgren-Leinvo uo sekä Mäki tässä julkaisussa). Näin myös perheen tarjoama tuki lapsen tai nuoren koulutuspolulle voi olla Helsingissä hyvin erilainen. Tutkimukset osoittavat, että etenkin vanhempien koulutustaso on yhteydessä nuoren kouluttautumiseen siten, että korkeasti koulutettujen lapset todennäköisemmin suorittavat toisen asteen tutkinnon ja jatkavat myös korkeampaan koulutukseen (ks. esim. Heiskala 2023; Erola ym. 2020; Heiskala ym. 2020; Härkönen & Sirniö 2020; Karhula & Sirniö 2019; Kilpi-Jakonen 2011). Helsingin väestö on keskimäärin korkeasti koulutettua, mutta toisaalta myös korkeintaan perusasteen varaan jääneiden osuus on kaupungissa verrattain korkea. Polarisaatio heijastuu asuinalueisiin ja näkyy alueiden välisinä suurina eroina asukkaiden keskimääräisessä koulutustasossa. Korkeasti koulutetut ja vailla tutkintoa olevat aikuiset sijoittuvat siis suurelta osin asumaan toisistaan erillisille alueille. (Ahtiainen 2023a; Vilkama ym. 2023.) Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten alueellinen eriytyminen näkyy nuorten toisen asteen koulutukseen jatkamisessa Helsingissä.

Näkökulma on tärkeä, koska alueellinen eriytyminen – niin etnisen taustan kuin sosioekonomisen asemankin näkökulmasta – on lasten ja nuorten keskuudessa aikuisväestöä voimakkaampaa (ks. Mäki sekä Hirvonen & Mäki tässä julkaisussa). Alueellisen eriytymisen kielteiset vaikutukset saattavatkin näkyä erityisesti lasten ja nuorten elämässä, sillä he elävät paikallisemmin kuin aikuiset. Näin alueen tarjoamalla mahdollisuuksilla ja sen roolimalleilla on heille myös aikuisväestöä suurempi merkitys (Bernelius & Huilla 2021).

Elinympäristön vaikutus välittyy ennen kaikkea sosiaalisessa vuorovaikutuksessa lapsen vertaisryhmän kanssa (Chetty ym. 2024). Myös oman asuinalueen negatiivinen maine saattaa vaikuttaa kasvuiässä olevien käsitykseen itsestään ja mahdollisuuksistaan. Mikäli lasten ja nuorten sosiaaliset ympäristöt irtautuvat toisistaan ja kiinteytyvät sisäisesti (ns. ”kuplautuvat”), tämä voi heijastua myös laajemmin heidän käsityksiinsä yhteiskunnasta ja omista tulevaisuuden vaihtoehtoista. (Bernelius & Huilla 2021.) Tällöin

eriytyminen saattaa vaikuttaa kielteisesti esimerkiksi huono-osaisemmasta taustasta tulevan nuoren kokemuksiin siitä, onko haaveissa oleva koulutuspaikka, toiveammatti tai yhteiskunnallinen asema itselle mahdollinen.

Valtaosa nuorista siirtyy toiselle asteelle suoraan peruskoulusta sinä vuonna, jolloin täyttää 16 vuotta. Osa tarvitsee kuitenkin siirtymään enemmän tukea, ja toisen asteen koulutus alkaa näiden nuorten kohdalla vasta myöhemmällä iällä. Asuinalueiden väestöpohjan eriytyessä myös asukkaiden palvelutarpeet eriytyvät. Erilaisilla toimenpiteillä voidaan tukea haavoittuvammissa asemassa olevien nuorten edellytyksiä edetä toiveita vastaavaan koulutukseen. Näiden toimien kohdentamiseksi tarvitaan kuitenkin tietoa siitä, miten nuorten siirtyminen jatko-opintoihin toteutuu eri puolilla Helsinkiä. Toisaalta jatko-opintopolkujen alueellista eriytymistä on tärkeää tehdä näkyväksi myös siksi, että tällöin voidaan osoittaa, missä määrin eriytyminen jo nyt heijastuu nuorten valintoihin ja tulevaisuudennäkymiin.

Tässä artikkelissa käsitellään 16–18-vuotiaiden ikäluokkaa, joka on toisen asteen suorittamisiässä. Aineistona hyödynnetään Tilastokeskuksen koulutus- ja väestötietoja vuodelta 2023. Tieto toisen asteen opiskelijoista on poikkileikkaus ajankohdasta 20.9., ja se on suhteutettu tietoon vuoden 2023 lopun väestöstä. Toisen asteen opintoihin osallistumista tarkastellaan nuorten asuinpaikkojen mukaan peruspiiritasoisesti¹. Rekisteröidyn äidinkielen mukaiset ryhmätiedot esitetään karkeammalla suurpiiritasolla². Näitä tietoja esitetään suurpiiritasolla, sillä vieraskielisten 16–18-vuotiaiden määrä on useassa Helsingin peruspiirissä liian pieni, jotta alueiden tilannetta voitaisiin luotettavasti tarkastella ja vertailla keskenään.

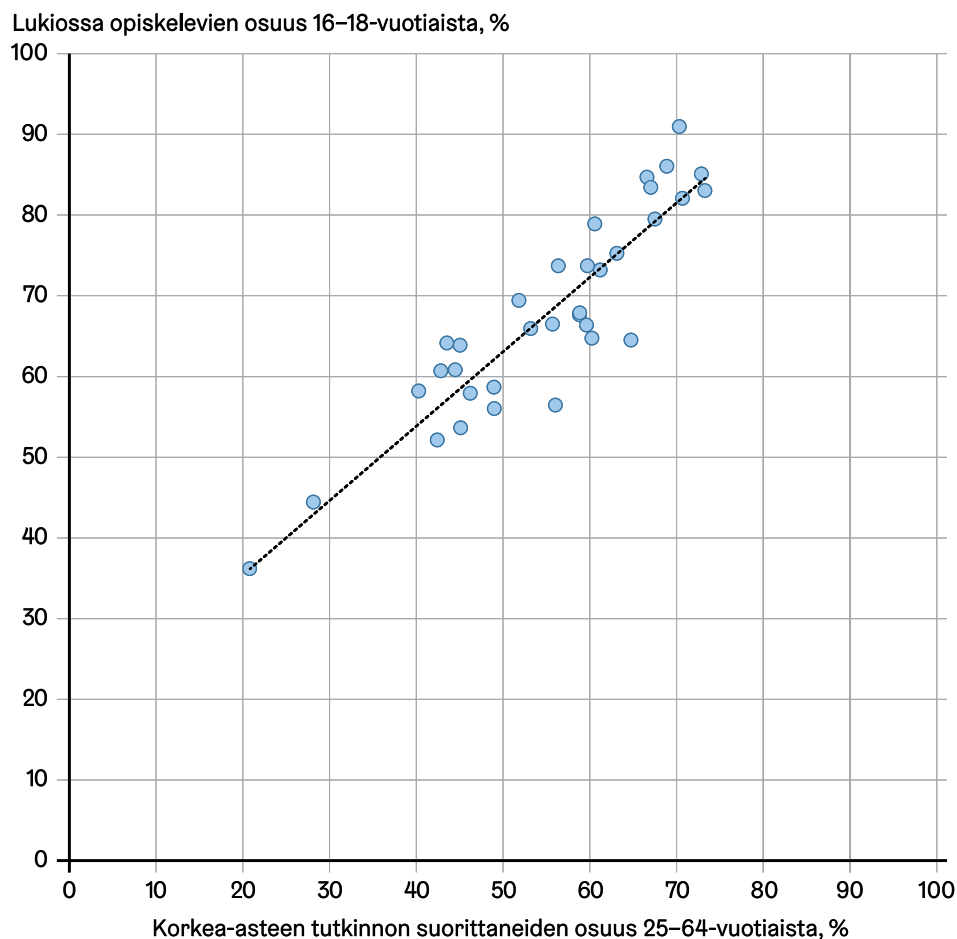
Alueen aikuisväestön koulutustaso näkyy nuorten toisen asteen koulutusvalinnoissa

Helsingin alueiden välillä on suuria eroja siinä, mihin koulutukseen nuoret jatkavat peruskoulun jälkeen. Korkeimmillaan 90 prosenttia alueen 16–18-vuotiaista opiskeli lukiossa, kun matalimmillaan osuus jäi runsaaseen kolmannekseen. Nuorten koulutusvalinnat heijastelevat pitkälti heidän asuinalueensa aikuisväestön koulutustasoa. Mitä suurempi osa alueen asukkaista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, sitä suurempi osa alueen nuorista on myös jatkanut lukioon peruskoulun jälkeen (kuvio 1). Vastaava ilmiö näkyy käänteisesti ammatilliseen koulutukseen jatkaneissa. Mellunkylä ja Jakomäki erottuvat sellaisina Helsingin peruspiireinä, joissa sekä aikuisväestön koulutustaso että lukioon jatkaneiden osuus nuorista ovat selvästi muita alueita matalampia.

1 Ks. Helsingin piirijakojärjestelmän mukaiset peruspiirit.

2 Ks. Helsingin piirijakojärjestelmän mukaiset suurpiirit.

Kuvio 1. Lukiokoulutukseen osallistuneiden 16–18-vuotiaiden osuus (%) ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden 25–64-vuotiaiden osuus (%) Helsingin peruspiireissä vuonna 2023

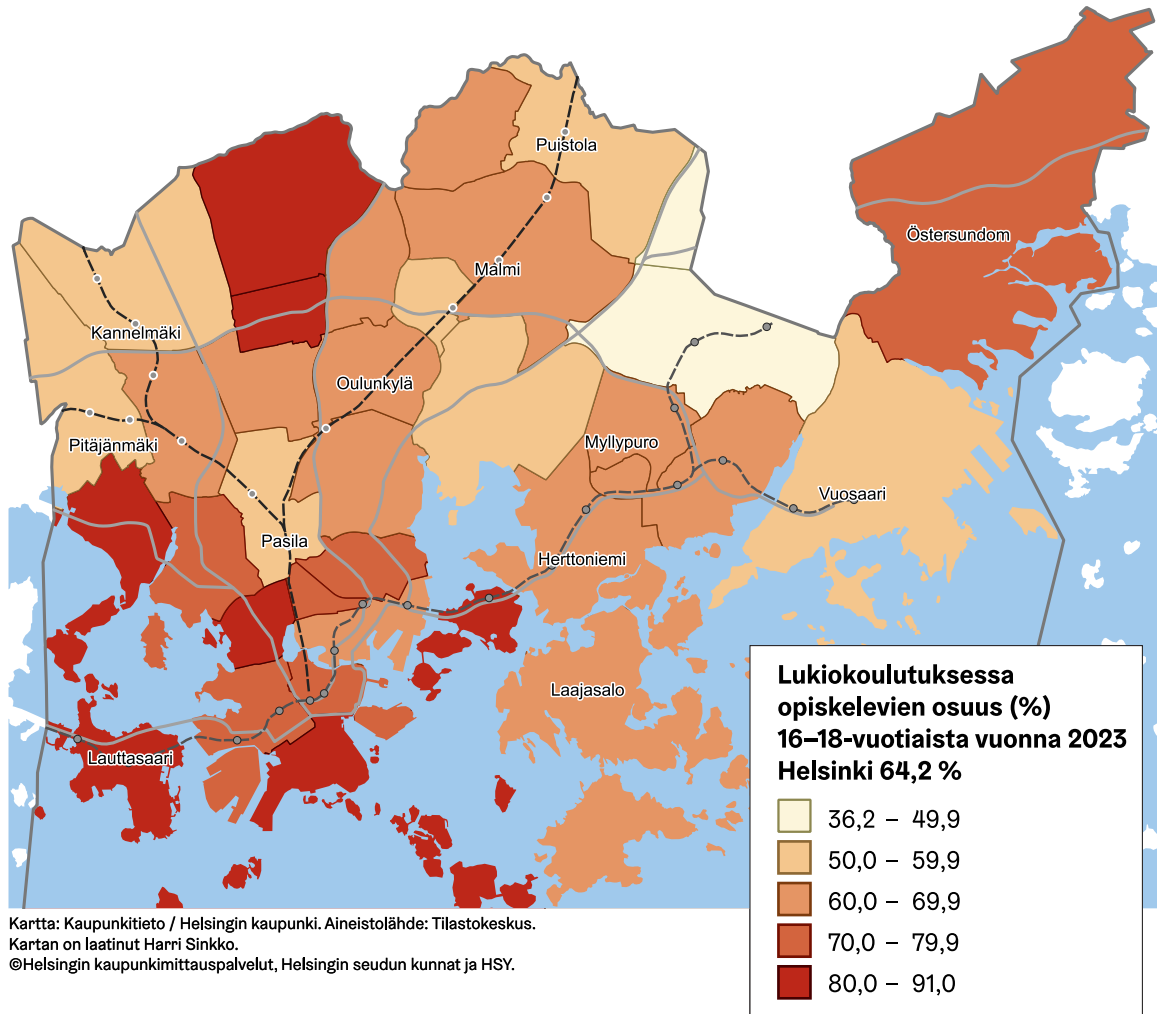
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Lukioon jatkaneiden osuudet olivat korkeimpia kaupungin eteläisissä osissa sekä pohjoisen pientalovaltaisilla alueilla (kuvio 2). Ammatilliseen koulutukseen osallistuvien nuorten osuus taas oli päinvastaisesti tyypillisesti korkein alueilla, joissa lukiovalinta oli harvinaisempi (kuvio 3). Sukupuolen mukaan tarkasteltuna tytöt jatkavat kaikkialla poikia yleisemmin lukioon, ja lukioon suunnanneiden osuus olikin tyttöjen osalta tasaisempi kaikilla alueilla. Poikien ja tyttöjen välinen ero lukioon jatkamisessa vaihtelee kuitenkin alueittain. Niillä alueilla, joilla korkeasti koulutettujen osuus oli suurempi ja lukio selvästi suosituin vaihtoehto, sukupuolten välinen ero oli pienempi. Sitä vastoin se oli suurempi niillä alueilla, joilla nuorista pienempi osa jatkoi lukioon ja joilla väestön koulutustaso oli matala. Näillä alueilla siis erityisesti poikien siirtyminen lukioon oli vähäisempää.

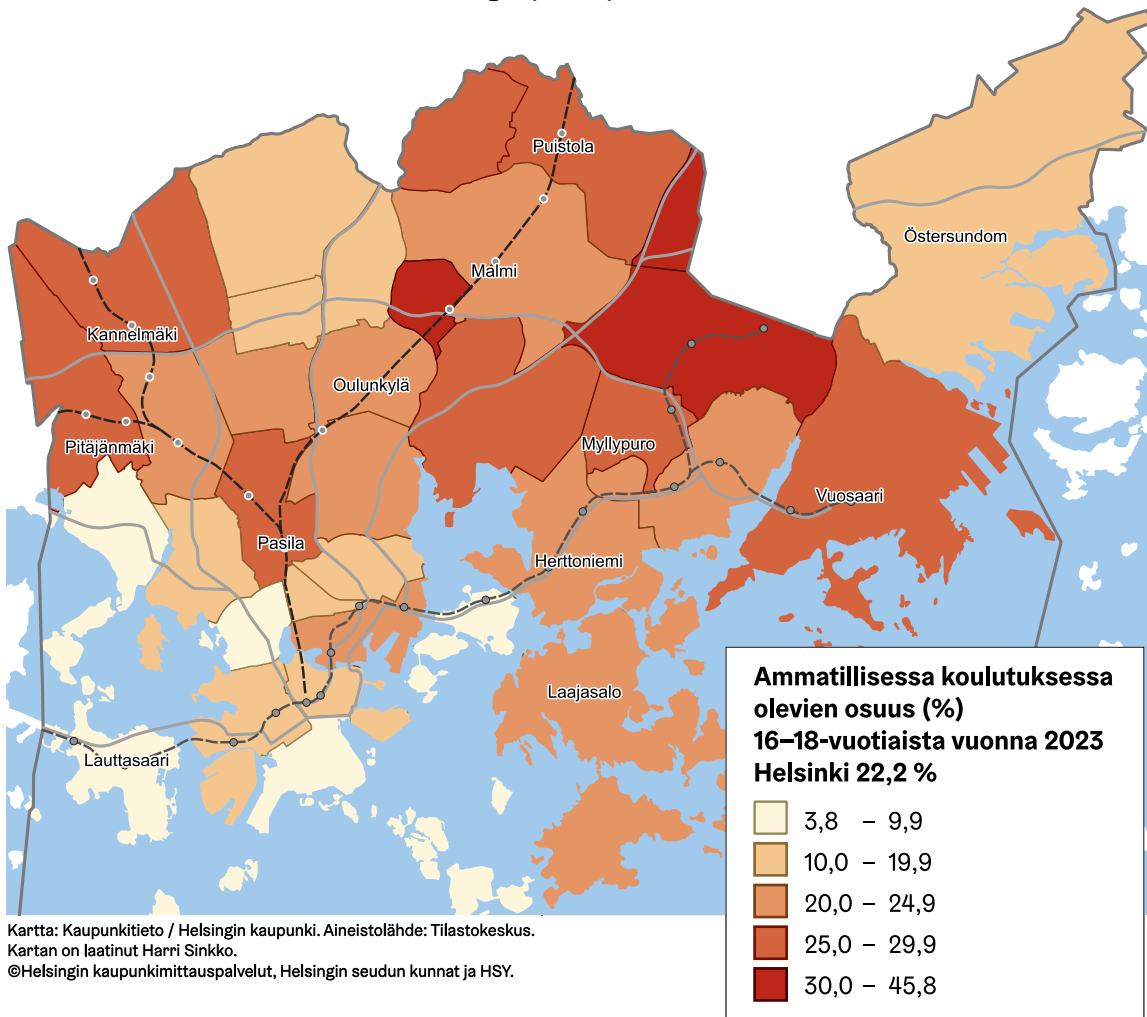
Toiselle asteelle osallistuneiden osuus yhteensä vaihteli Helsingin peruspiireissä Tuomarinkylän peruspiirin 97 prosentin ja Mellunkylän peruspiirin 77 prosentin välillä. Mellunkylässä asuvista 16–18-vuotiaista lähes joka neljäs ei siis opiskellut toisella asteella. Oppivelvollisuuden vuonna 2021 toteutuneen laajentamisen tavoitteena on, että jokainen nuori siirtyisi toiselle asteelle joko suoraan peruskoulusta tai nivelvaiheen koulutuksen jälkeen ja myös suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVa-koulutus), jonka suoritus aika on enintään yksi vuosi. TUVa-koulutus on suunnattu heille, jotka tarvitsevat valmiuksia ja/tai ohjauksellista tukea siirtyäkseen toisen asteen koulutukseen.

Muuhun kuin toisen asteen tutkintokoulutukseen osallistumisesta nuoren asuinalueen mukaan ei ollut käytettävissä tietoa.

Kuvio 2. Lukiokoulutukseen osallistuneiden osuus (%) helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista Helsingin peruspiireissä vuonna 2023

Kuvio 3. Ammatilliseen koulutukseen osallistuneiden osuus (%) helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista Helsingin peruspiireissä vuonna 2023

Koulutusvalinnat heijastavat myös vieraskielisten nuorten osuutta eri alueilla

Vieraskielisen väestön osuus Helsingin alueilla vaihtelee merkittävästi. Vieraskielisten nuorten sijoittuminen toiselle asteelle taas on vähäisempää kuin kotimaankielisten nuorten, mikä heijastuu alueellisiin eroihin toiselle asteelle osallistumisessa (Ahtiainen 2023b).

Valtaväestön nuoriin nähden vieraskielisistä moni on vielä 16-vuotiaana muussa koulutuksessa toisen asteen koulutuksen sijaan, jotkut yhä 17-vuotiaanakin. Syksyllä 2023 lähes joka neljäs 16-vuotias vieraskielinen helsinkiläisnuori suoritti yhä perusopetuksen oppimäärää ja useampi kuin joka kymmenes oli tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa. Vain viisi prosenttia ei ollut missään oppivelvollisuuden suorittamiseen kelpaavassa koulutuksessa. (Ahtiainen 2024.) Pienellä osalla koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista on päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä väliaikaisesti, esimerkiksi terveydentilan tai elämäntilanteen vuoksi. Osa voi myös olla ulkopuolella vain hetkellisesti ja siirtymässä johonkin koulutukseen. Jokaisen nuoren, joka ei suorita oppivelvollisuutta, tilanne selvitetään.

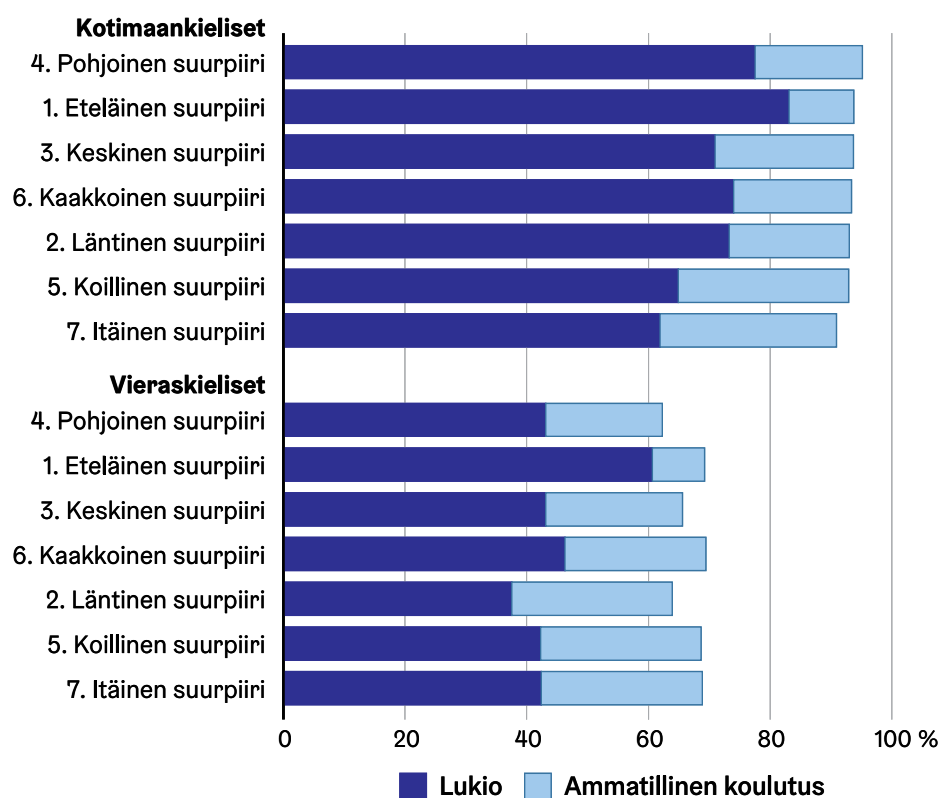
Se, että toisen asteen koulutukseen osallistuvien osuus alueella on matala, ei siis suoraan kerro koulutuksen ulkopuolelle putoamisesta. Alueilla, joilla toiselle asteelle osallistuminen on vähäisempää, muissa koulutuksissa, kuten TUVA-koulutuksessa, opiskelevien osuus ikäluokasta on korkeampi, ja monet aloittavat toisen asteen opin-

not myöhemmällä iällä. Toisaalta TUVA-koulutusta hyödyntävillä nuorilla myös esiintyy yleisemmin oppimisen vajeita, ja siksi lopullinen toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jäämisen riski on heillä korkeampi.

Vieraskielisten nuorten vähäisempi osallistuminen toiselle asteelle näkyy kaikissa Helsingin suurpiireissä (kuvio 4). Lukiokoulutukseen osallistuminen oli vieraskielisillä tytöillä ja pojilla kotimaankielisiin nähden vähäisempää, mutta ammatilliseen koulutukseen osallistuminen oli heillä joissain suurpiireissä kotimaankielisiä nuoria yleisempää. Vieraskielisten nuorten osallistuminen lukiokoulutukseen oli muita alueita selvästi yleisempää eteläisessä suurpiirissä. Tosin toiselle asteelle osallistuvien osuus ei sielläkään ollut muita suurpiirejä suurempi.

Kokonaan toisen asteen koulutuksen ulkopuolella olevien osuudessa ei juurikaan ole eroja suurpiirien välillä kummassakaan kieliryhmässä (kotimaankieliset ja vieraskieliset). Alueiden välinen vaihtelu toisen asteen koulutukseen osallistumisessa vaikuttaisikin palautuvan paitsi sosioekonomisiin eroihin alueiden välillä, myös vieraskielisen väestön alueelliseen painottumiseen tietyille alueille. On kuitenkin tärkeää huomioida, että alueiden väliset erot koulutusvalinnoissa eivät palaudu pelkästään vieraskielisen väestön keskittymiseen tietyille alueille. Myös valtaväestön nuorten kohdalla alueiden välillä on vaihtelua: lukioon suunnanneiden osuus oli matalin itäisen ja koillisen suurpiirin alueilla, ja ero on selkeä etenkin eteläisen suurpiirin nuoriin verrattuna. Suurpiirien sisään mahtuu paljon erilaisia alueita, joten kaiken kaikkiaan alueelliset erot ovat näin karkealla tasolla tarkasteltuna melko pieniä.

Kuvio 4. Toisen asteen tutkintotavoitteiseen koulutukseen osallistuneiden osuus (%) helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista äidinkieliyhjrmän mukaan Helsingin suurpiireissä vuonna 2023

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Yhteenveto

Helsingin asuinalueiden välillä on huomattavia eroja lasten ja nuorten perhetaustassa, ja eriytyminen on voimakasta (ks. Hirvonen & Mäki tässä julkaisussa). On tiedossa, että hyvinvointi kytkeytyy usein perheen sosioekonomiseen asemaan ja resursseihin (ks. Määttä & Sulander tässä julkaisussa) ja että eri taustaisten nuorten reitit jatko-opintoihin kulkevat myös eri tavoin (ks. tässä julkaisussa Ahtiainen & Ansala). Tässä artikkelissa havaittiin, että eri alueilla asuvien nuorten koulutuspolut ja -valinnat heijastavatkin asuinalueiden väestön sosioekonomista ja etnistä profiilia.

Helsinkiäisnuorten osallistuminen toisen asteen koulutukseen vaihtelee suuresti alueittain. Etenkin lukiokoulutukseen jatkamisessa erot Helsingin asuinalueiden ääripäiden välillä ovat suuret. Osa nuorista käy peruskoulua pidempään ja hyödyntää nivelvaiheen koulutuksia. Näistä tuen tarpeessa olevista nuorista monet sijoittuvat kaupungin itäisiin ja koillisiin osiin, alueille, joissa väestön sosioekonominen asema on keskimäärin matala ja vieraskielisten osuus väestöstä korkea.

Tulos ei ole yllättävä, kun tiedetään, että koulutus periytyy. On myös havaittu, että vaikka perheen resurssit huomioidaan, maahanmuuttajien lapset jatkavat valtaväestön nuoria todennäköisemmin ammatilliseen koulutukseen (Kilpi-Jakonen 2011) ja sinne heitä herkemmin myös yhä kannustetaan (ks. Lepola & Renvik tässä julkaisussa). Perhetaustan ohella asuinalueella on Helsingissä havaittu olevan merkitystä nuorten kouluttautumiseen: korkean koulutustason alueilla ylioppilastutkintojen osuus tutkinnoista oli perhetaustasta riippumatta keskimääräistä suurempi (Kauppinen 2004).

Asuinalueiden eriytymisellä saattaakin olla vaikutusta etenkin lasten ja nuorten kokemuksiin ja vertaissuhteisiin, mikä taas voi edelleen syventää polarisaatiota koulutusvalintojen suhteen. Esimerkiksi koulujen oppilaspohjien eriytyminen vaikuttaa merkittävästi siihen, millaisia sosiaalisia verkostoja lapsille on kouluympäristössä tarjolla. Vuorovaikutuksen väheneminen erilaisista taustoista tulevien kesken taas saattaa johtaa siihen, että myös käsitykset vaihtoehtoisista elämänpoluista kaventuvat (ks. esim. Chetty ym. 2024; Ollila 2008).

Toisen asteen valinta on merkityksellinen nivelvaihe, joka linkittyy vahvasti nuoren tulevaan yhteiskunnalliseen asemaan. Tutkinnotta jääminen nostaa riskiä jäädä työmarkkinoilta syrjään (ks. esim. tässä julkaisussa Ahtiainen & Ansala; Järvinen & Vantaja 2017). Toisen asteen koulutuksesta ylioppilastutkinto tarjoaa ammatillista koulutusta laajemmat valmiudet ja mahdollisuudet korkeakoulutukseen, joten tälläkin valinnalla on merkitystä. Alueeseen katsomatta toisen asteen nivelvaihetta kannattaa vahvistaa ja etenkin vieraskielisten nuorten toiselle asteelle jatkamista tukea (ks. myös tässä julkaisussa Ahtiainen & Ansala).

Perhetaustasta johtuvien erojen tasaamisessa on kyse paitsi riittävän osaamistason varmistamisesta jokaiselle nuorelle jatko-opintoja varten myös siitä, että erilaiset tulevaisuuden horisontit näyttäytyisivät mahdollisina kaikenlaisista taustoista tuleville nuorille. Koululla voi olla tärkeä rooli koulutus- ja urapolkujen näkyväksi tekemisessä, erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka eivät saa näistä kotoa tietoa (Huilla 2024). Palvelujen näkökulmasta resursseja voi olla hyödyllistä kohdentaa niin perusopetuksessa kuin toisen asteen oppilaitoksissa erityisesti alueille, joilla vieraskielisten osuus lapsista ja nuorista on korkea ja väestön sosioekonominen asema matala.

Lähteet

- Ahtiainen H (2024):** Perusasteen varassa olevien nuorten osuus kääntyi kasvuun – nuorten koulutus Helsingissä 2023. Kvartti-verkkoartikkeli, 7.5.2024.
- Ahtiainen H (2023a):** Nuorten koulutus Helsingissä – polku peruskoulusta eteenpäin. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia. Tilastoja 2023:2.
- Ahtiainen H (2023b):** Myönteisiä muutoksia ja kyystä jääneitä – Helsingin alueiden kehitys väestön koulutusrakenteen valossa. Kvartti-verkko-artikkeli, 20.12.2023.
- Bernelius V & Huilla H (2021):** Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7.
- Chetty R, Dobbie WS, Goldman, B, Porter S & Yang C (2024):** Changing opportunity: Sociological mechanisms underlying growing class gaps and shrinking race gaps in economic mobility (No. w32697). National Bureau of Economic Research.
- Erola J, Kilpi-Jakonen E & Ruggera L (2020):** Koulutuksen yhteys sosiaaliseen liikkuvuuteen vahvistuu. Talous ja yhteiskunta 2020:4, s. 26–33.
- Heiskala L (2024):** Opportunity, choice and barriers. A Register-Based Study on Social Stratification in Higher Education in Finland. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja.
- Heiskala L, Erola J & Kilpi-Jakonen E (2020):** Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland. European Sociological Review, 37(2), s. 171–185.
- Huilla H (2024):** Nuorten tulevaisuuden toiveet ja koulu. Teoksessa Kosunen, S., Juvonen, S., Huilla, H. & Peltola, M. (toim.) Koulu ja eriarvoisuus. S. 132–150. Gaudeamus.
- Härkönen J & Sirniö O (2020):** Educational Transitions and Educational Inequality: A Multiple Pathways Sequential Logit Model Analysis of Finnish Birth Cohorts 1960–1985. European Sociological Review, 36(5), s. 700–719.
- Järvinen T & Vanttaja M (2013):** Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua.
- Karhula A & Sirniö O (2019):** Ylisukupolvinen eriarvoisuus Suomessa. Poikkitieteellinen katsaus yhteiskuntatieteellisiin tutkimuksiin. Yhteiskuntapolitiikka, 84(5–6), 572–582.
- Kauppinen T (2004):** Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.
- Kilpi-Jakonen E (2011):** Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. Acta sociologica, 54(1), 77–106.
- Ollila AK (2008):** Kerrottu tulevaisuus – Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Acta Universitatis Lapponiensis 141 / Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 85. Nuorisotutkimusverkosto.
- Vilkama K, Högnabba S Bernelius V & Henriksson R (toim.) (2023):** Segregaation ennalta ehkäiseminen ja lieventäminen Helsingin kaupungissa. Muistioita 2023:1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.

Näkökulmia lasten ja nuorten hyvinvoinnin alueellisiin eroihin - erityisesti harrastaminen eriytyy alueellisesti

Tommi Sulander ja Suvi Määttä

Lasten ja nuorten harrastamisessa esiintyy alueellisia eroja Helsingissä. Erot näkyvät erityisesti liikunnan ohjatussa harrastamisessa. Myös lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky eriytyy selkeästi alueiden sosioekonomisen aseman mukaan.

Johdanto

Asuinalue on merkittävä kasvu ympäristö, jolla on vaikutusta lasten ja nuorten hyvinvointiin. Ympäristö, jossa lapsi kasvaa ja kehittyy, vaikuttaa hänen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseensä. Turvallinen, virikkeellinen ja yhteisöllinen asuinalue luo perustan lapsen tasapainoiselle kasvulle, kun taas epävakaa ympäristö tai peruspalveluiden vähäisyys voivat asettaa haasteita hyvinvoinnille (Warner & Settersten 2017). Helsingin asuinalueiden väliset hyvinvointierot ovat varsin selkeät, kun huono- sekä hyväosaisuus keskittyvät eri alueille (Mäki 2023). Lapsiperheiden osalta alueellinen eriytyminen on koko väestöä voimakkaampaa (ks. Mäki sekä Hirvonen ja Mäki tässä julkaisussa).

Helsingissä on seurattu alueiden välisiä taloudellisia ja sosiaalisia eroja jo pitkään. Seurannassa on käytetty sosioekonomista summaindeksiä (SES-indeksi), joka on muodostettu alueen työttömiin, vain perusasteen tutkinnon suorittaneisiin ja alimpaan tulo viidennekseen kuuluvien osuudesta, jotka on suhteutettu kaupungin keskitasoon (Helsinki = 100). Mitä suurempi indeksin arvo on, sitä heikompi on alueen sosioekonominen asema. Alueelliset erot kaupungissa ovat tämän indeksi mukaan varsin suuret vaihdellen 32 ja 203 pisteen välillä (ks. esim. Vilka 2023).

Alueellisiin hyvinvointieroihin vaikuttavat useat tekijät. Heikoimmassa asemassa ovat ne lapset ja nuoret, joiden vanhemmilla on alhainen sosioekonominen asema, sekä muita syrjäytymisriskejä, jotka voivat synnyttää ylisukupolvisia huono-osaisuuden kierteitä (Vilka ym. 2023). Tutkimusten mukaan vanhempien korkea sosioekonominen asema on yhteydessä lasten parempaan terveyteen ja vähäisempään terveydelle haitalliseen käyttäytymiseen (ks. esim. Koivusilta 2024).

Tässä kirjoituksessa keskitytään tarkastelemaan helsinkiläislaiten tai -nuorten alueellisia eroja harrastamisessa ja fyysisessä toimintakyvyssä, koska näistä ilmiöistä on erityisesti saatavilla aiempaa tutkimustietoa. Näiden tutkimuksien lisäksi muissa tutkimuksissa on havaittu, että kun huomioidaan lasten ja nuorten perhetausta, alueelliset erot pääsääntöisesti häviävät (ks. esim. Määttä 2025; Määttä 2022). Toisin sanoen lasten ja nuorten hyvinvoinnin alueellisista eroista suurin osa selittyy lasten ja nuorten perhetaustalla.

Harrastamisessa on selkeitä alueellisia eroja

Harrastamisen alueellisista eroista on tehty useita tutkimushavaintoja. Tuoreessa ohjattua harrastustoimintaa tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että helsinkiläisnuoret, jotka asuvat korkeamman sosioekonomisen taustan perheessä, molempien vanhempien kanssa tai harrastusmahdollisuuksiltaan ja sosioekonomiselta asemaltaan paremmilla asuinalueilla, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan ja erityisesti ohjattuun liikunnan harrastamiseen. Tämä asuinalueiden yhteys harrastamiseen säilyy senkin jälkeen, kun huomioidaan yksilöön tai perheeseen liittyvät tekijät. (Ahtiainen & Määttä 2024.)

Eräissä Helsingin peruspiireissä jopa yli 80 prosenttia nuorista on mukana säännöllisessä ohjatussa harrastamisessa, kun joissain peruspiireissä vastaava osuus jää noin 60 prosenttiin. Esimerkiksi Lauttasaaressa, Munkkiniemessä, Vironniemessä, Tuomarinkylässä ja Haagassa nuoret osallistuvat yleisemmin ohjattuun harrastustoimintaan, kun taas Kaarelassa, Pukinmäessä, Puistolassa tai Pitäjänmäessä kaupungin keskiarvoa selvästi harvemmin. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että Eteläisessä ja Pohjoisessa suurpiireissä harrastaminen on kaupungin muita alueita yleisempää, kun taas Itäisen suurpiirin alueella ohjattuun harrastamiseen osallistuminen jää muita harvinaisemmaksi. (Ahtiainen & Määttä 2024.)

Toisessa liikunnan harrastamiseen keskittyneessä tutkimuksessa havaittiin, että erityisesti Eteläisen ja Pohjoisen Suurpiirin alueella asuvia nuoria voitiin kuvata aktiivisiksi liikkujiksi eli heillä sekä ohjatun että omatoimisen liikunnan säännöllinen harrastaminen on muiden alueiden nuoria yleisempää. Itäisen suurpiirin alueella asuvien nuorten liikuntaa voidaan puolestaan kuvata passiiviseksi eli kyseisellä alueella asuvilla nuorille on tyypillisempää, että sekä ohjattuun että omatoimiseen liikuntaan osallistuminen on harvinaista, tai sitä ei tapahdu juuri koskaan. Kaakkoisessa suurpiirissä asuvat nuoret liikkuvat puolestaan epäsäännöllisesti. Omatoimisesti liikkuvien tai pelkästään ohjatusti liikkuvien nuorten osalta alueellisia eroja ei havaita. (Määttä 2022.)

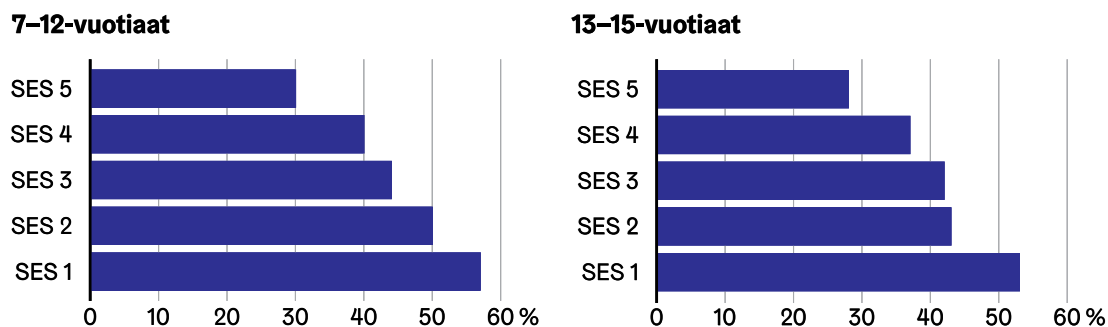
Myös 4.- ja 5.-luokkalaisten harrastamisen eli harrastaa jotain viikoittain riippumatta siitä onko se ohjattua vai omatoimista suhteen tiedetään, että Pohjoisen ja Eteläisen suurpiirin lapset harrastavat useammin kuin Helsingissä keskimäärin, kun puolestaan Itäisen suurpiirin lapset harrastavat harvemmin kuin Helsingissä keskimäärin (Määttä 2021). Vuonna 2023 jopa 92 prosenttia lapsista 4. ja 5. luokalla harrasti jotain vähintään kerran viikossa, mutta ero peruspiirien välillä vaihteli 82 ja 99 prosentin välillä. Kyseinen 17 prosenttiyksikön ero on kuitenkin kaventunut verrattuna vuoteen 2021, jolloin peruspiirien välinen erotus oli 24 prosenttiyksikköä. (Högnabba & Määttä 2024.)

Näitä harrastamisen alueellisia eroja tukevat myös Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kautta saatavat lasten ja nuorten seuraharrastamisen lisenssitiedot. Näihin tietoihin on yhdistetty Suomen olympiakomitean, Suomisport alustan, lajiliittojen ja partion tiedot harrastamisesta seurassa. Helsingissä 7–12-vuotiaista ja 13–15-vuotiaista lapsista ja nuorista keskimäärin alle puolet on lisenssipohjaisen seuraharrastamistoiminnan piirissä. Erot postinumeroalueiden välillä ovat suuria. Postinumeroalueiden matalimmat osallistumisprosentit ovat 22 prosenttia (7–12-vuotiaat) ja 19 prosenttia (13–15-vuotiaat). Korkeimmat osallistumisprosentit ovat puolestaan 72 prosenttia (7–12-vuotiaat) ja 65 prosenttia (13–15-vuotiaat). (Määttä & Sulander 2025.)

Seuraharrastaminen on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Joillain Helsingin postinumeroalueilla ero on kaksinkertainen poikien eduksi. Tästä huolimatta postinumerotasoissa tarkastelussa käy ilmi, että sukupuolten väliset alue-erot ovat varsin samankaltaiset niin pojilla kuin tytöillä. Siellä missä harrastetaan seuroissa yleisemmin, koskettaa se niin poikia kuin tyttöjä, ja päinvastoin.

Kun tarkastellaan harrastamisen yhteyttä alueiden sosioekonomiseen asemaan, korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilla (SES 1) seuraharrastajien määrän keskiarvo on näissä ikäryhmissä (7–12-vuotiaat ja 13–15-vuotiaat) noin kaksinkertainen verrattuna matalimman sosioekonomisen aseman asuinalueisiin (SES 5). Viisiluokkaisen asuinalueuokittelun mukaan seuraharrastajien määrä laskee tasaisesti korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilta matalamman sosioekonomisen aseman asuinalueisiin (kuvio 1).

Kuvio 1. 7–12 ja 13–15-vuotiaiden seuraharrastajien osuus SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

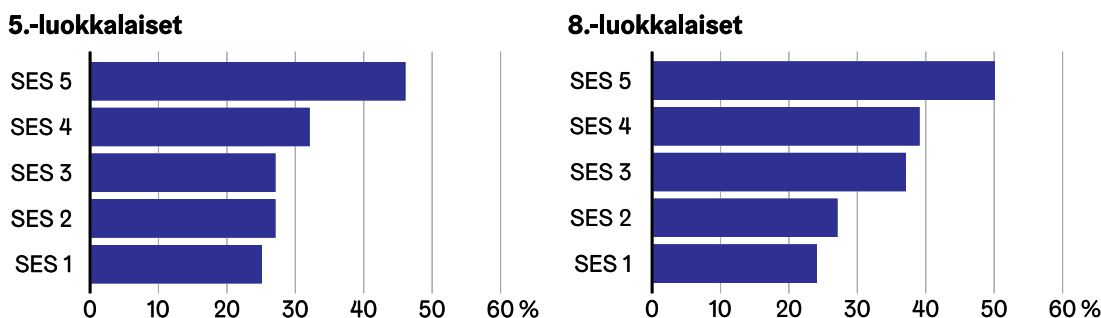
Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Olympiakomitea/Suomisport.

Alueen sosioekonominen asema näkyy lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä

Lasten ja nuorten liikunnallisuudesta saadaan tietoja myös Move! -testeistä, joissa on mitattu kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Näiden tulosten perusteella niiden lasten ja nuorten määrät, joilla on heikentynyt fyysinen toimintakyky, vaihtelevat selvästi asuinalueiden sosioekonomisen summaindeksin mukaisesti. Fyysinen toimintakyky luokitellaan heikentyneeksi, jos mittauksen yhteispistemäärä ei ylitä asetettua raja-arvoa.

Niiden kahdeksaluokkalaisten osuus, joilla on heikentynyt fyysinen toimintakyky, kasvaa tasaisesti siirryttäessä korkean sosioekonomisen aseman asuinalueilta matalammille sosioekonomisen aseman asuinalueille. Matalan sosioekonomisen aseman asuinalueilla on kaksinkertainen määrä niitä nuoria, joilla on heikentynyt fyysinen toimintakyky verrattuna korkean sosioekonomisen aseman asuinalueisiin (50 prosenttia vs. 24 prosenttia). Myös viidesluokkaisilla on nähtävissä selkeitä eroja sosioekonomisen aseman ääripäiden välillä. Siinä missä kahdeksaluokkalaisilla nähdään heikentyneen fyysisen toimintakyvyn omaavien määrän tasainen kasvu tarkasteltaessa korkean ja matalampien sosioekonomisen aseman asuinalueiden välisiä eroja, viidesluokkalaisilla tämä nähdään selkeimmin vasta neljännen ja viidennen SES-asuinalueuokituksen välillä. (Määttä & Sulander 2025.)

Kuvio 2. Osuus 5.- ja 8.-luokkalaisista, joilla heikentynyt fyysinen toimintakyky Move!-mittauksien perusteella, SES-indeksin mukaan vuonna 2023 Helsingissä (%)

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Valtion liikuntaneuvosto/MOVE!-järjestelmän kansallinen rekisteri.

Yhteenveto

Tässä kirjoituksessa keskityttiin tarkastelemaan harrastamisen ja fyysisen toimintakyvyn alueellisia eroja lapsilla ja nuorilla Helsingissä. Varsinkin ohjatussa harrastustoiminnassa havaitaan alueellisia eroja ja tämä näkyy erityisesti liikunnan ohjatussa harrastamisessa, johon kuuluu myös seuraharrastaminen. Ne lapset ja nuoret, jotka ovat kotoisin sosioekonomiselta asemaltaan paremmilta asuinalueilta, osallistuvat muita useammin ohjattuun harrastustoimintaan. Oman kytköksensä näihin tarkasteluihin tuovat myös alueelliset erot lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä. Alueelliset erot lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä ovat selkeitä ja näyttää siltä, että niillä alueilla, joilla heikentyneen fyysisen toimintakyvyn osuus on suuri, on seuraharrastaminen harvinaisempaa. Lasten ja nuorten seuraharrastamiseen osallistuminen on selkeästi yleisempää ja heikentyneen fyysisen toimintakyvyn omaavien määrä vähäisempää parempiosaisilla kuin huonompiosaisilla sosioekonomisilla alueilla.

Helsingin kaupungin palvelutarjonnan suunnittelussa olisi jatkossa tärkeää pohtia juurisyitä lasten ja nuorten harrastamisen alueellisille eroille. Monet tekijät alueen fyysisistä olosuhteista sosiaalisen laadun mekanismeihin voivat vaikuttaa taustalla, mutta myös alueen väestörakenne voi vaikuttaa. Helsingiläisnuorten osalta voidaan todeta, että paremmaksi koetut asuinalueen harrastusmahdollisuudet vaikuttavat harrastamisen todennäköisyyteen. Paremmaksi koetuilla harrastusmahdollisuuksilla tarkoitetaan muun muassa tietoisuutta asuinalueen harrastusmahdollisuuksista, etäisyyttä harrastuspaikkoihin kuin myös asuinalueen harrastusmahdollisuuksien koettua kiinnostavuutta. (Ahtiainen & Määttä 2024.) Lisäksi nuorten kokemukset siitä, että omalla asuinalueella on tilaa ja mahdollisuuksia liikkua nuorten haluamalla tavalla, ovat yhteydessä suosituksen mukaiseen liikkumiseen. Myös se, että asuinalueella koetaan olevan turvallista liikkua yksin, on yhteydessä monen liikuntapaikan viikoittaiseen käyttöön (Määttä ym. 2024.). Yksittäisen suurpiirin sisällä voi kuitenkin esiintyä suurta vaihtelua. Toisensa naapureina olevat peruspiirit saattavat esimerkiksi harrastusmahdollisuuksissa sijoittua nuorten kokemusten mukaan ääripäihin (Ahtiainen & Määttä 2024.). Tällaisten tarkempien maantieteellisten sijaintien itsenäisten yhteyksien tarkastelu voi olla mielekästä asuinalueen palvelutarjonnan kehittämisen näkökulmasta tai jos tavoitteena on taata yhdenvertaisia alueellisia harrastusmahdollisuuksia.

Palvelutarjonnan osalta olisi hyvä myös pohtia alueen liikuntaseurojen ja -palveluiden merkitystä. Alueen liikuntaseurojen ja liikuntapalveluiden määrässä on vaihtelua Helsingin eri alueiden välillä. Se, että alueella on laaja määrä palveluita ja toimintaa ei kuitenkaan aina suoraviivaisesti tarkoita, että alueen lapset ja nuoret osallistuvat seu-

raharrastamiseen aktiivisesti. Helsingistä löytyy alueita, joissa on laajat liikuntapalvelut ja hyvät ulkoilumahdollisuudet, mutta lasten ja nuorten seuraharrastajien määrät jäävät näillä alueilla Helsingin keskiarvon alapuolelle. Tämä herättää kysymyksen onko alueen vanhempien taloudellisilla mahdollisuuksilla, sosiaalisella pääomalla ja muilla taustatekijöillä kuitenkin suurempi vaikutus lasten ja nuorten harrastamiseen kuin alueen palvelutarjonnalla?

Lasten ja nuorten hyvällä fyysisellä toimintakyvyllä on merkitystä muun muassa arjessa selviytymiseen, kokonaisvaltaiseen jaksamiseen ja päivittäiseen hyvinvointiin. Hyvä fyysinen toimintakyvy heijastuu myös sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin myönteisesti. Yhdenvertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta tulisikin ymmärtää aiempaa paremmin mistä nämä selkeät alueelliset erot fyysisessä toimintakyvyssä johtuvat, ja voidaanko palvelutarjontaa räätälöimällä tai aiempaa paremmalla suunnittelulla vastata tähän havaittuun haasteeseen. Myös fyysisen toimintakyvyn, seuraharrastamisen tai ohjatun harrastustoiminnan välisiä yhteyksiä on syytä ymmärtää aiempaa paremmin ja löytää taustalla vaikuttavia juurisyytä sille, miksi kyseisissä ilmiöissä esiintyy näin selkeitä alueellisia eroja Helsingissä.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden on todettu kiinnittyvän vahvasti heidän vanhempiensa sosioekonomiseen taustaan (Gautam ym. 2023; Koivusilta 2024). Tämä ei poissulje sitä, etteikö myös asuinalueella itsessään olisi vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Asuinalueiden turvallisuudella, lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksilla ja kouluolosuhteilla on tärkeä merkitys hyvinvoinnin kokemukselle. Asuinalue voi itsessäänkin vaikuttaa lasten ja nuorten valintoihin ja mahdollisuuksiin. Väestörakenteellisten tekijöiden mukaan määräytyvät alueelliset hyvinvointierot voivat vaikuttaa merkittävästi lasten ja nuorten tulevaisuuden näkyymiin.

Lähteet

Ahlborg M, ym. (2017): Socioeconomic inequalities in health among Swedish adolescents - adding the subjective perspective. BMC Public Health. 17(1):838. doi: 10.1186/s12889-017-4863-x.

Ahtiainen H & Määttä S (2024): Ketkä harrastavat ohjatusti? Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla. Helsingin kaupunki. Kaupunkitietopalvelut. Tutkimuksia 2024:3.

Elgar FJ (2016): Patterns of socioeconomic inequality in adolescent health differ according to the measure of socioeconomic position. Soc Indic Res. 127:1169–80.

Gautam N, Dessie G, Rahman MM & Khanam R (2023): Socioeconomic status and health behavior in children and adolescents: a systematic literature review. Front Public Health.11:1228632. doi: 10.3389/fpubh.2023.1228632.

Högnabba S & Määttä S (2024): Stadin HYTE-barometri 2024 vuosittainen hyvinvointikertomus. https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/24_05_21_Tilastoja_3.pdf

Koivusilta L (2024): Sosioekonominen asema määrittää lapsen terveyttä. Suom Lääkäril 2024; 79 : e41717 www.laakarilehti.fi/e41717

Mäki N (2023): Sairastavuus- ja kansantauti-indeksit koko Helsingissä ja peruspiireittäin 2021(Linkki johtaa ulkoiseen palveluun) Julkaistu 4.4.2023. Tutkimusartikkeli

Määttä S (2022): Helsinkiläisnuorten hyvinvoinnin ulottuvuudet – perhetaustan ja kasvuympäristön yhteydet koettuun hyvinvointiin (pdf)

Määttä S, Kokko S, Savolainen T & Paajanen M (2024a): Näin helsinkiläislapset ja -nuoret liikkuvat, harrastavat seuroissa ja käyttävät liikuntapaikkoja – tuloksia LIITU-tutkimuksesta. Tutkimusartikkeli. Kaupunkitietopalvelut. Helsingin kaupunki.

Määttä S, Savolainen T, Paajanen M ja Kokko S (2024b): Helsingiläislasten kokemus oman asuinalueen turvallisuudesta on yhteydessä liikkumiseen ja liikuntapaikkojen käyttöön (Linkki johtaa ulkoiseen palveluun) Julkaistu 9.10.2024. Tutkimusartikkeli.

Määttä S (2025): Helsingiläisnuorten koettu hyvinvointi, terveys ja turvallisuus – sukupuoli ja perheen koettu taloudellinen tilanne tärkeimpiä selittäviä tekijöitä. Tutkimusartikkeli. Julkaistu 7.1.2025.

Määttä S. (2022): Aktiivit, passiivit, omatoimiset, epäsäännölliset ja ohjatut – Helsingiläisnuorten joukosta voidaan tunnistaa viisi liikunnan harrastajaprofilia. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/aktiivit-passiivit-omatoimiset-epasaannolliset-ja-ohjatut-helsingilaisnuorten-joukosta-voidaan>

Määttä S (2021): Mitä Kouluterveyskysely kertoo lasten ja nuorten harrastuksista ja harrastusmahdollisuuksista Helsingissä? <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/mita-kouluterveyskysely-kertoo-lasten-ja-nuorten-harrastuksista-ja-harrastusmahdollisuuksista>

Määttä S & Sulander T (2025): PUHTI-Raportti – Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen palvelujärjestelmän ulkopuolisen tiedon keinoin. https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/25_02_13_Tilastoja_1-suomi.pdf

<https://toimintaymparisto.hel.fi/fi/hyvinvointi-ja-terveys/alueellinen-ja-vaestoryhmittainen-hyvinvointierojen-kasvu>

Vilkama K, Högnabba S, Bernelius V & Henriksson R (toim.) (2023): Segregaation ennalta ehkäiseminen ja lieventäminen Helsingin kaupungissa. Helsingin kaupunginkanslia, Muistioita 2023:1. <https://www.hel.fi/static/helsinki/valtuustoseminaari-2023/segregaation-ehkaisy-ja-lieventaminen.pdf>

Warner TD, Settersten RA Jr (2017): Why Neighborhoods (and How We Study Them) Matter for Adolescent Development. Adv Child Dev Behav. 52:105–152. doi: 10.1016/bs.acdb.2016.10.003. Epub 2016 Dec 28. PMID: 28215283; PMCID: PMC8794006.

Nuorten pahoinpitely- ja ryöstörikollisuus on lisääntynyt

Teemu Vauhkonen, Tuuli Anna Renvik & Tommi Sulander

Nuorten väkivaltarikollisuus on herättänyt kasvavaa huolta Helsingissä ja muissa kaupungeissa. Pitkällä aikavälillä nuorten rikollisuus on vähentynyt, mutta viime vuosina Helsingissä väkivaltarikokset ovat jälleen lisääntyneet. Artikkelissa vertaillaan nuorten tekemän väkivallan kehitystrendejä Helsingissä, muualla pääkaupunkiseudulla sekä pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa.

Johdanto

Turvallisuuteen liittyvät teemat ovat keskeisiä segregatiosta keskusteltaessa (esim. Kuntaliitto 2021). Helsingissä kaupunkilaisten koettua turvallisuutta seurataankin säännöllisesti kyselytutkimuksilla (Keskinen ym. 2023; Mustonen 2024, 2025). Väkivallan kohtaamisen riski ja sen pelko ovat suurempia Helsingissä kuin Suomessa keskimäärin, ja niin väkivaltarikokset kuin kokemukset turvattomuudesta korostuvat tyypillisesti kaupungin keskustassa (Beuker & Näsi 2024; ks. myös Keskinen ym. 2023, Mustonen 2025).

Viimeaikaisten tietojen mukaan helsinkiläisten turvallisuuden tunne on ollut hieman heikentymään päin (Mustonen 2024, 2025). Turvattomuuden kokemukset paikantuvat etenkin tiettyihin julkisiin tiloihin kuten asema-alueisiin ja ostoskeskuksiin (Keskinen ym. 2023). Näkemykset oman asuinalueen turvallisuudesta vaihtelevat alueen sosioekonomisen rakenteen mukaan. Heikompiaisilla alueilla elävät helsinkiläiset pitävät asuinaluettaan muita harvemmin turvallisena viikonloppuiltaisin siellä liikkueensa (Mustonen 2024, 2025).

Väestöryhmien väliset hyvinvointierot ja pahoinvoinnin kasautuminen ilmenevät pienellä joukolla myös rikosten tekemisenä tai kiinnostuksena rikollista elämäntapaa kohtaan (ks. esim. Helsingin Sanomat 26.2.2025). Arkiset havainnot ja toisaalta keskustelu rikollisuudesta ja sen lisääntymisestä kytkeytyvät asuinalueiden turvallisuuden kokemuksiin. Vajaa kolmannes helsinkiläisistä kokee vähintään melko paljon huolta rikollisuudesta omalla asuinalueellaan (Hirvonen 2022). Niin ikään huolet sosiaalisen epäjärjestyksen merkeistä kuten katuväkivallasta, ilkivallasta, häiriökäyttäytymisestä ja huumeiden ja päihteiden käytöstä ovat Helsingin turvallisuustutkimuksen mukaan jonkin verran lisääntyneet viime vuosina useimmilla Helsingin asuinalueilla (Keskinen ym. 2023). Sosiaalisen epäjärjestyksen merkeillä ja koetulla turvattomuudella on tutkimusten mukaan selvä yhteys.

Tämän artikkelin keskiössä oleva nuorten katuväkivalta nousi keskusteluun koronapandemian aikana. Poliisin tietoon tullut nuorten väkivaltarikollisuus on lisääntynyt, vaikka nuorten kokonaisrikollisuus onkin vähentynyt viimeisen vuosikymmenen aikana (Haapakangas & Kaakinen 2023).

Nuorten väkivaltarikollisuus korostuu isoissa kaupungeissa, mikä selittyy väestötiheydellä ja nuorten suurella määrällä (Ladbrook, 1988). Isoissa kaupungeissa katuväkivallan tekijöiden tunnistaminen on myös vaikeampaa kuin pienemmissä kunnissa, mikä luo suotuisammat olosuhteet suurten kaupunkien katurikollisuudelle (Glaeser & Sacerdote, 1999). Rikostrendien on esitetty saavan usein alkunsa isoissa kaupungeis-

sa, joista ne voivat levitä eri asuinalueille sekä kaupungista toiseen ja myös kaupunkien ulkopuolelle (Rosenfeld 2004; Curtis 1997).

Siihen, miten viimeaikainen nuorten väkivallan kasvu eroaa Helsingin, muun pääkaupunkiseudun sekä muiden kaupunkien välillä, ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Näkökulma on kuitenkin tärkeä, vaikka eriytymiskehitystä tarkasteltaessa kiinnitetäänkin useimmiten huomio kaupungin sisäisiin alue-eroihin.

Rikollisuus on ilmiö, joka ei paikannu alueille samalla tavoin kuin monet muut eriytymiskehityksen kannalta kiinnostavat muuttujat: rikoksia tekevät yksilöt ja ryhmät toimivat kaupungin ja kaupunkiseudun eri puolilla ja liikkuvat kaupunkirajojen yli. Merkittävä osa rikoksista jää tilastojen ulkopuolelle, ja poliisin tietoon tulleidenkin rikosten määrät ovat pieniä tarkemmalle aluetasolle mentäessä. Rikosten uhriksi joutumista kartoittavien kyselytutkimusten ongelmana taas on se, että vastauskadon myötä analysoitavaksi päätyy hyvin rajallinen määrä vastaajia, jotka ovat joutuneet rikoksen uhreiksi kyselyssä kartoitettavalla aikavälillä (ks. Vaattovaara ym. 2024). On siis mielekästä ottaa laajempi alueellisten erojen näkökulma ja vertailla Helsingin tilannetta Suomen muihin suuriin kaupunkeihin. Vertailu tuo esiin nuorten tekemän väkivallan valtakunnallisia eroja sekä Helsingille ominaisia erityispiirteitä.

Tässä artikkelissa tarkastellaan pahoinpitely- ja ryöstörikoksista epäiltyjen nuorten määriä vuodesta 2015 vuoteen 2023 Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilastosta (Tilastokeskus 2024). Pahoinpitelyrikoksiin sisältyvät lievät, perusmuotoiset ja törkeät pahoinpitelyt. Ryöstörikokset puolestaan sisältävät perusmuotoisten ja törkeiden ryöstöjen lisäksi myös ryöstöryitykset. Molempien rikoslajien osalta esitetään kuitenkin erikseen törkeiden tekojen jakaumat. Tällä tavoin saadaan näkymää myös siihen, onko nuorten tekemä väkivalta raaistunut.

Tarkastelussa vertaillaan poliisin selvittämien rikosepäiltyjen määriä vuosittain. Tilastointitapa tarkoittaa, että rikosten selvitysasteen muutokset voivat vaikuttaa lukuihin. Myös esimerkiksi ilmoitusalttius ja viranomaiskontrollin tehokkuus voivat vaikuttaa tilastoihin.

Tiedot ovat bruttotilastoja, eli sama henkilö voi esiintyä useita kertoja samassa tilastossa yhden vuoden aikana. Tästä syystä tilastolliset muutokset eivät välttämättä osoita, onko kyseessä rikoksia tekevien nuorten määrän kasvu, heidän tekemiensä rikosten määrän lisääntyminen vai molemmat (ks. Vauhkonen 2023). Tästä huolimatta tässä artikkelissa käytetään vakiintunutta tapaa esittää tulokset epäiltyjen määränä.

Pahoinpitely- ja ryöstörikoksista epäiltyjen nuorten määrän kehitystä Helsingissä verrataan vastaavaan kehitykseen muissa pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa (Espoo ja Vantaa) sekä pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa (Turku, Tampere ja Oulu). Rikoksista epäillyt nuoret on luokiteltu kahteen ikäryhmään: alle 15-vuotiaisiin sekä 15–17-vuotiaisiin. Kehitystä tarkastellaan sekä absoluuttisten lukujen valossa että suhteuttamalla rikoksista epäillyt kunkin kaupungin vastaavan ikäiseen väestöön.

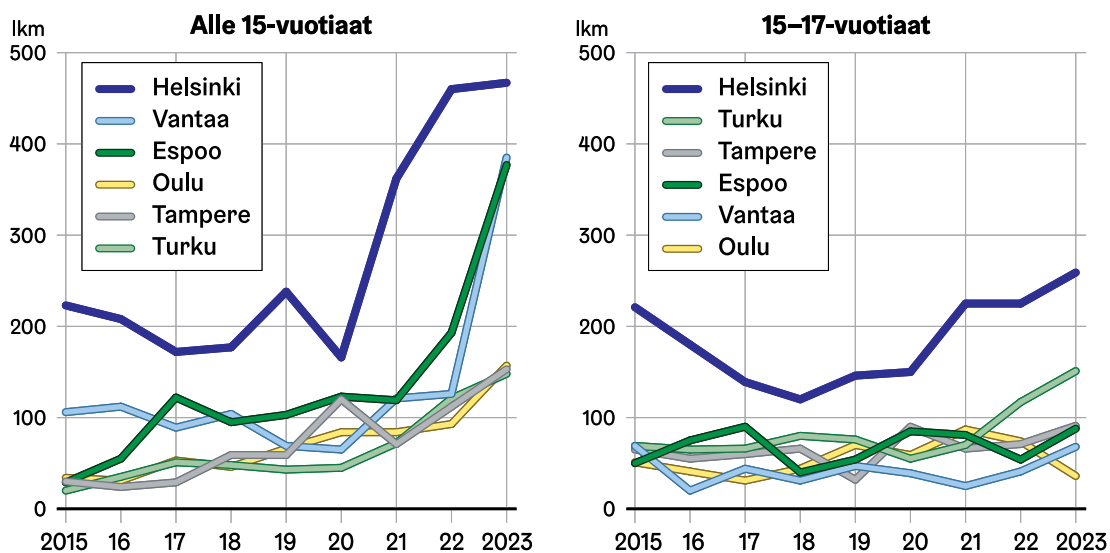
Rikosepäilyjen määrä on kasvussa nuorten keskuudessa niin Helsingissä kuin muuallakin

Pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen nuorten määrän kasvu on koskettanut kaikkia Suomen suurimpia kaupunkeja. Pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen määrän kehitystä tarkasteltaessa huomio kiinnittyy erityisesti vuosien 2022 ja 2023 välillä koko maan tasolla tapahtuneeseen väkivallan kasvuun, kuten kuviosta 1 käy ilmi. Pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden määrä kasvoi 54 prosenttia vuosina 2022–2023, ja törkeissä pahoinpitelyissä kasvu oli 186 prosenttia. Pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen 15–17-vuotiaiden määrä nousi samalla aikavälillä 1 738 epäillystä 2038 epäiltyyn, mikä

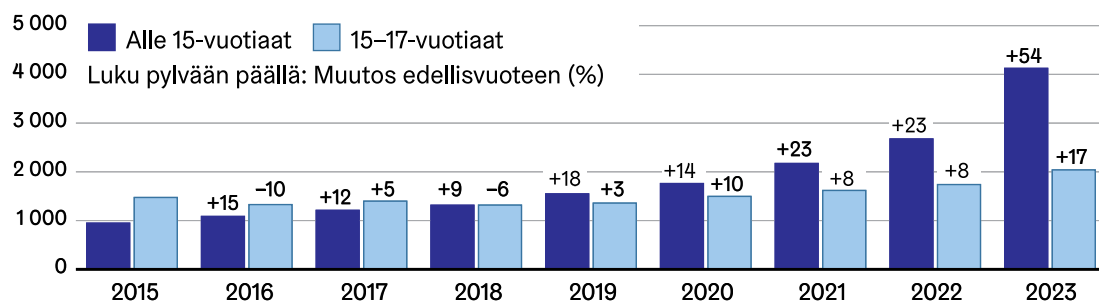
tarkoittaa 17 prosenttia nousua. Vastaavat luvut törkeissä pahoinpitelyissä 15–17-vuotiaiden osalta olivat 120 ja 195, eli kasvua oli 63 prosenttia. Toisin sanoen suhteellista kasvua tapahtui enemmän alle 15-vuotiaiden kuin 15–17-vuotiaiden epäiltyjen määrässä, ja erityisesti törkeissä pahoinpitelyissä epäiltyjen nuorten määrässä.

Helsingissä alle 15-vuotiaiden pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen määrä on kasvanut vuoden 2015 yhteensä 223 epäillystä 467:ään vuonna 2023. Espoossa ja Vantaalla kasvu on ollut viime vuosina erityisen jyrkkää. Vanhemmassa, 15–17-vuotiaiden ikäryhmässä kasvuvauhti on ollut tasaisempaa, mutta edelleen nousujohteista. Helsingissä epäiltyjen määrä on noussut 15 prosenttia vuodesta 2022 vuoteen 2023. Lukumäärinä tämä tarkoittaa nousua 225 epäillystä 259:ään. Väestöön suhteutettuna pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden osuus nousi vuonna 2023 samalle tasolle kuin Helsingissä, ja muu pääkaupunkiseutu ohitti Helsingin (kuvio 3).

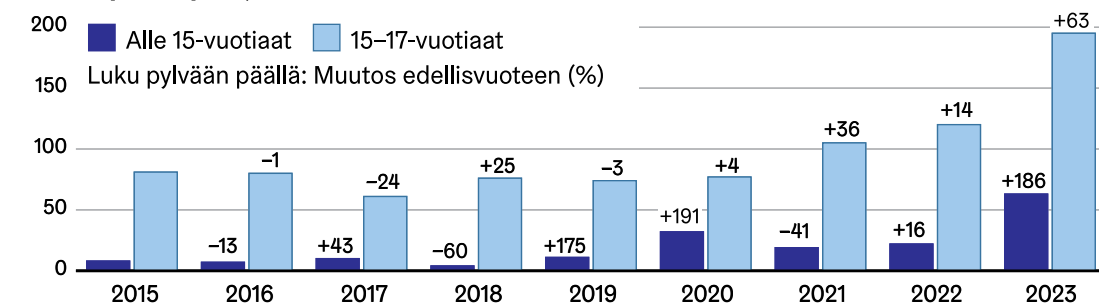
Kuvio 1. Poliisin selvittämissä pahoinpitelyrikoksissa syyliseksi epäillyt kuudessa suurimmassa kaupungissa ikäryhmittäin vuosittain 2015–2023

Koko maa (lkm)

Törkeät pahoinpitelyrikokset (koko maa, lkm)

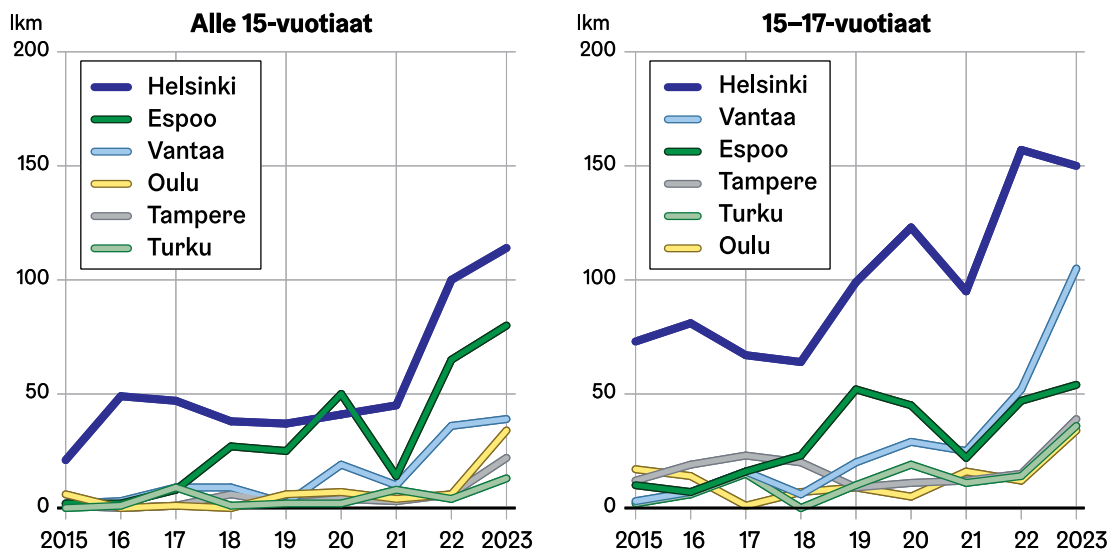
Ryöstöririkollisuudesta epäiltyjen määrässä on myös tapahtunut kasvua kuudessa suurimmassa kaupungissa (kuvio 2). Erityisesti vuonna 2023 alle 15-vuotiaiden ryöstöririkoksiin epäiltyjen määrä kasvoi koko maan tasolla 63 prosenttia edellisvuoteen verrattuna (269 epäillystä 437 epäiltyyn). Törkeiden ryöstöjen osalta kasvu oli 94 prosenttia (36:sta 70:een). Myös 15–17-vuotiaiden ryöstöririkoksissa tapahtui kasvua: epäiltyjen määrä nousi 53 prosenttia (440:stä 674:ään), ja törkeiden ryöstöjen määrä kasvoi 66 prosenttia (131:stä 217:ään).

Helsingissä vuosina 2021–2023 ryöstöririkoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden määrä kasvoi 45 epäillystä 114 epäiltyyn. Eniten kasvua tapahtui vuodesta 2021 vuoteen 2022 (122 prosenttia), ja kasvu jatkui myös vuonna 2023. Samaan tapaan Espoossa ja Vantaalla havaittiin vastaavanlainen ryöstöririkoksista epäiltyjen määrän kasvu vuosien 2021 ja 2022 välillä. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa ryöstöririkoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden määrät ovat pysytelleet pääkaupunkiseutua selvästi matalammalla tasolla vuoteen 2022 saakka. Näissä kaupungeissa huomattavan kasvun vaihe ajoittui vuotta myöhemmäksi kuin pääkaupunkiseudulla, eli vuoteen 2023.

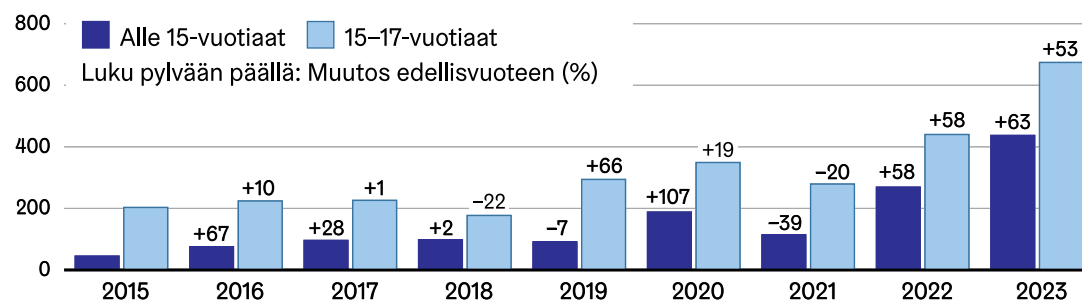
Helsingissä on havaittu merkittävää kasvua myös 15–17-vuotiaiden ryöstöririkollisuudessa. Vuonna 2015 epäiltyjen määrä oli 73, mutta vuoteen 2023 mennessä se oli noussut 150 epäiltyyn. Myös pääkaupunkiseudun muissa kaupungeissa kehitys on ollut samansuuntainen, mutta epäiltyjen määrät ovat olleet hieman pienempiä. Vantaalla kasvu oli erityisen voimakasta vuosina 2021–2023. Myös pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa 15–17-vuotiaiden ryöstöririkoksista epäiltyjen määrä kasvoi, ja kuten alle 15-vuotiaiden kohdalla, kasvu kiihtyi vuonna 2023.

Kuviossa 4 esitetään ryöstöririkoksista epäillyt alle 15-vuotiaat suhteutettuna 10 000 vastaavan ikäisen lapsen kokonaismäärään Suomen suurimmissa kaupungeissa vuosina 2015–2023. Ryöstöririkoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden osuus oli vuosina 2015–2017 selvästi suurempi Helsingissä kuin muissa kaupungeissa, mutta epäiltyjen määrän kasvaessa muu pääkaupunkiseutu saavutti lopulta Helsingin tason. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa suurissa kaupungeissa ryöstöririkoksista epäiltyjen alle 15-vuotiaiden osuus alkoi kasvaa merkittävästi vasta vuoden 2023 aikana. Tulokinnassa on kuitenkin syytä muistaa, että luvut perustuvat bruttotilastoihin: sama henkilö voi esiintyä vuoden aikana useita kertoja samassa tilastossa.

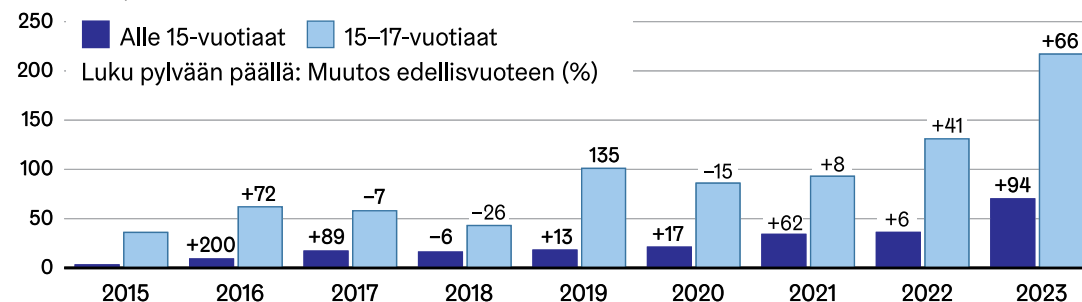
Kuvio 2. Poliisin selvittämissä ryöstörikoksissa syylliseksi epäillyt kuudessa suurimmassa kaupungissa ikäryhmittäin 2015–2023

Koko maa (lkm)

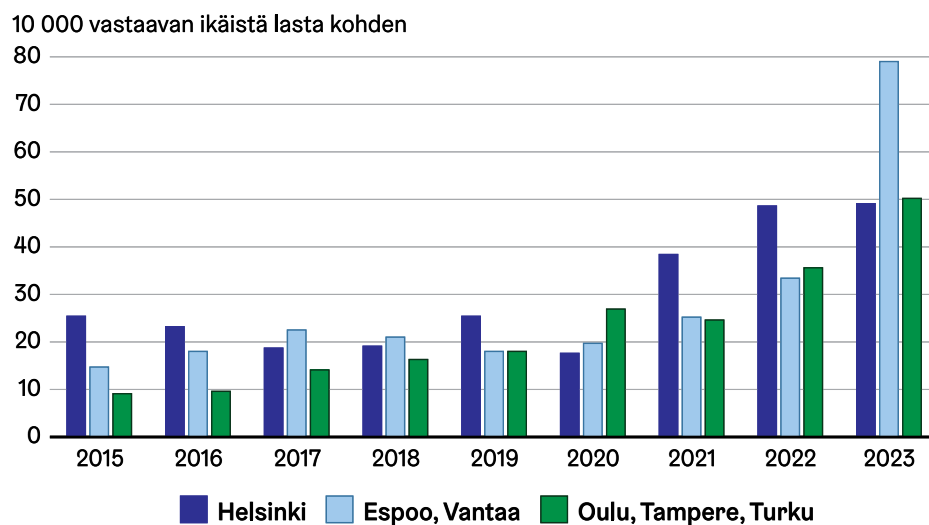

Törkeät ryöstöt (koko maa, lkm)

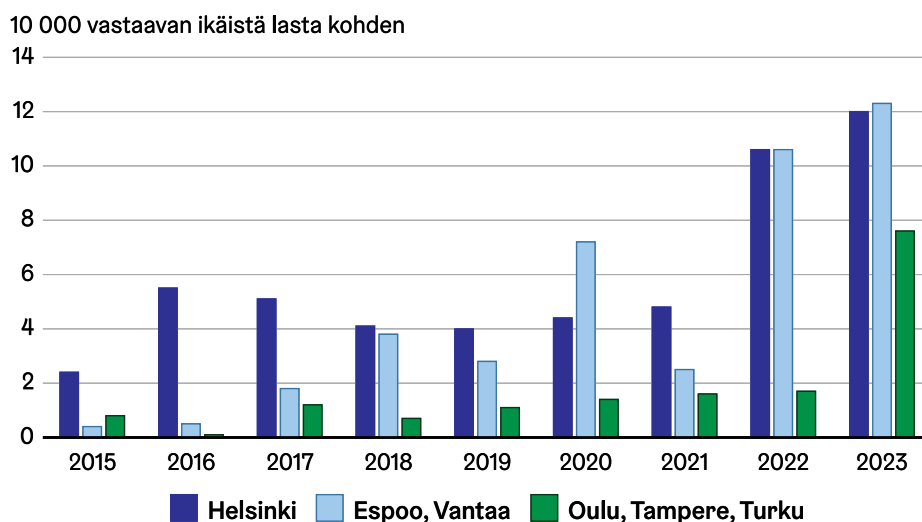
Aineistolähde: Tilastokeskus, rikos- ja pakkokeinotilasto (Tilastokeskus 2024).

Kuvio 3. Poliisin selvittämässä pahoinpitelyrikoksissa epäillyt alle 15-vuotiaat 10 000 vastaavan ikäistä lasta kohden Suomen suurimmissa kaupungeissa vuosina 2015–2023

Aineistolähde: Tilastokeskus, rikos- ja pakkokeinoilasto (Tilastokeskus 2024).

Kuvio 4. Poliisin selvittämässä ryöstörikoksissa epäillyt alle 15-vuotiaat 10 000 vastaavan ikäistä lasta kohden Suomen suurimmissa kaupungeissa 2015–2023

Aineistolähde: Tilastokeskus, rikos- ja pakkokeinoilasto (Tilastokeskus 2024).

Kyselyaineistot täydentävät kokonaiskuvaa nuorisorikollisuudesta

Tulosten mukaan väkivaltarikoksista epäiltyjen nuorten määrä on Suomessa kasvanut merkittävästi viime vuosina. Suurinta kasvu on ollut nuorten tekemissä ryöstörikoksissa, mutta yleisimpiä rikoksia ovat kuitenkin pahoinpitelyt. Molemmissa rikoslajeissa kasvu on painottunut alle 15-vuotiaisiin ja erityisesti törkeisiin tekemuotoihin.

Tässä artikkelissa esitetyt tiedot nuorten väkivaltarikollisuuden kehityksestä perustuvat viranomaisten työssään keräämään tietoon. Viranomaistilastot eivät kuitenkaan sisällä niitä tekoja, jotka eivät päädy poliisin tietoon (ks. Vauhkonen 2023). Nuorisorikollisuuden kehitystä on myös tarkasteltu kansallisesti edustavien kyselytutkimusten, erityisesti lapsiuhritutkimuksen ja nuorisorikollisuuskyselyn, avulla. Kyselytutkimuksista saadaan tietoa myös niistä tapauksista, jotka eivät päädy poliisin tietoon.

Lapsiuhritutkimusten mukaan pahoinpitelyt vähenivät 9.-luokkalaisilla vuosina 2013–2022, mutta lisääntyivät kuudesluokkalaisilla, erityisesti pojilla. Uhrikokemukset ryöstöissä vähenivät 9.-luokkalaisilla, mutta pysyivät ennallaan kuudesluokkalaisilla. Nuorisorikollisuuskyselyiden mukaan vuoden 2024 tulokset eivät osoita merkittäviä muutoksia vuoden 2020 tasosta: neljä prosenttia nuorista ilmoitti pahoinpidelleensä toisen ja 11 prosenttia joutuneensa uhriksi.

Kyselyaineistot eivät tue poliisin tilastoissa näkyvää väkivaltarikollisuuden kasvua. Onkin mahdollista, että nuorten tekemän väkivallan kasvussa on pikemminkin kyse väkivaltarikosten poliisin tietoon tulemisen lisääntymisestä, joka voi johtua esimerkiksi ilmoituskynnyksen madaltumisesta.

Kyselytulokset kuvaavat parhaiten nuorten keskimääräistä rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia. Vastaajajoukko voi kuitenkin vinoutua niin, että juuri vakavimmin oireilevat nuoret – jotka muita useammin myös jäävät väkivallan uhreiksi – jäävät kyselyiden ulkopuolelle (Suonpää ym. 2024).

Toisaalta poliisin tietoon tulleen rikollisuuden osalta tiedetään, että mitä vakavamasta rikollisuudesta on kyse, sitä todennäköisemmin se tulee poliisin tietoon (Vauhkonen 2023). Näin ollen nuorten väkivallan lisääntymisen törkeiden tekemuotojen osalta voidaan katsoa viittaavan väkivallan todelliseen kasvuun. On myös mahdollista, että muut tekijät, kuten esimerkiksi ilmoituskynnyksen madaltuminen, voivat vaikuttaa rikosten lukumäärien kasvuun samanaikaisesti. (ks. myös Vauhkonen & Korhonen 2025.)

Yhteenveto

Pitkällä aikavälillä nuorten kokonaisrikollisuus Suomessa on vähentynyt. Kyselytietojen perusteella tämä kehitys liittyy nuorten rutiinitoimintojen muutoksiin, kuten riskialttiiden tapojen, luvattomien koulupoissaolojen ja alkoholinkäytön vähentymiseen (Näsi ym. 2024). Poliisin tietoon tullessa pahoinpitely- ja ryöstörikollisuudessa nähdään kuitenkin selvää valtakunnallista kasvua viime vuosien ajalta. Ryöstörikollisuuden kasvun osalta korostuu alle 15-vuotiaiden ikäryhmä.

Kaupunkien välinen vertailu osoittaa, ettei pahoinpitelyrikoksista epäiltyjen nuorten määrä ole kasvanut tasatahtisesti kaikissa isoissa kaupungeissa. Ryöstörikoksissa epäiltyjen alaikäisten osuudet olivat vuoteen 2017 saakka Helsingissä suurempia kuin muualla pääkaupunkiseudulla tai pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa isoissa kaupungeissa. Sitten ryöstörikoksissa epäiltyjen alaikäisten määrät kasvoivat muuallakin pääkaupunkiseudulla saavuttaen Helsingin tason vuosina 2022–2023. Vasta vuoden 2023 aikana ryöstörikoksissa epäiltyjen nuorten määrä lisääntyi merkittävästi myös pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa suurissa kaupungeissa.

Samanaikaisesti, kun nuorten pahoinpitely- ja ryöstörikollisuus on keskittynyt yhä nuorempiin ikäryhmiin, tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, että rikosten uhreiksi valikoituu niin ikään entistä nuorempia. Esimerkiksi vuonna 2015 ryöstön uhri oli useimmiten 20–21-vuotias, kun taas vuosina 2022–2023 uhrit olivat yleisimmin olleet 14–15-vuotiaita (Vauhkonen & Korhonen 2025). Ryöstörikosten tapahtumapaikkoina ovatkin yleistyneet koulujen pihat, harrastuspaikat sekä kauppojen ja ostoskeskusten piha-alueet (Heiskanen 2024).

Lisäksi nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen näyttää tulleen uudenlaisia piirteitä: rikoksiin liittyvien videoiden ja kuvien tallentaminen sekä niiden jakamisen yleistyminen sosiaalisessa mediassa. Rikosten tallentamista ja jakamista koskevien mainintojen osuus on noussut vuosien 2017–2018 tilanteesta, 13–15 prosentista, yli 20 prosenttiin vuosina 2020 ja 2021 (Danielsson 2022). Joihinkin väkivaltatilanteisiin näyttää siis liittyvän sosiaalinen ulottuvuus. Kaupunkeja vertailtaessa on myös havaittu, että Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla nuorten tekemässä väkivallassa korostuu ryhmässä tehdyt väkivaltarikokset (Haapakangas & Kaakinen 2023).

Syrjäytyminen on yhteydessä rikoksiin syylistymiseen ja rikoksen uhriksi joutumiseen, mutta rikoksiin syylistyminen myös usein jouduttaa entisestään syrjäytymisestä (Rikossentorjuntaneuvosto 2025). Yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja alueellinen eriytyminen heikentävät sosiaalista koheesiota ja lisäävät ulkopuolisuuden, katkeruuden ja vieraantumisen tunteita yhteiskuntaa ja sen normeja kohtaan (Sisäministeriö 2022). Alueellisella eriytymisellä on Suomessa havaittu olevan yhteys hyvinvointiin silloinkin, kun yksilökohtaiset tekijät on huomioitu (Erola ym. 2017). Mikäli eriytyminen pääsee etenemään pitkälle, moninkertaistaa se syrjäytymisen riskejä, joilla on vakavia yhteiskunnallisia seurauksia (Saukkonen 2024).

Niin syrjäytymisen kuin rikollisuuden ennaltaehkäisy on ensiarvoisen tärkeää etenkin nyt, kun nuorisoriikollisuus on merkittävästi lisääntynyt. Mikäli nuorten rikollisuus lisääntyy entisestään, sillä on kielteisiä vaikutuksia paitsi rikosten tekijöiden ja niiden uhrien elämään, myös kaupunkiympäristöön ja sen koettuun turvallisuuteen.

Nuorten väkivaltarikollisuuden painottuessa yhä nuorempiin ikäryhmiin korostuu poliisin, lastensuojelun, koulujen, nuorisotyön ja lasten vanhempien tiiviin yhteistyön merkitys väkivallan torjunnassa. Rikossentorjuntaa kohdennetaan jo Helsingissä ja muissa kaupungeissa niille alueille, joilla nuorten väkivallan riski on kohonnut. Nuorten tekemään väkivaltaan on puututtava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jolloin myös mahdollisten rikoskierteiden ehkäiseminen ja katkaiseminen on tehokkaampaa (Vauhkonen ym. 2025).

Lähteet

Beuker A & Näsi M (2024): Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2023:

Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 61/2024. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto.

Curtis R (1997): The improbable transformation of inner-city neighborhoods: Crime, violence, drugs, and youth in the 1990s. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 88(4): 1233.

Danielsson P (2022): Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Helsinki: Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto. Haettu 4.1.2025 osoitteesta <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf?t=1646715994222>.

Erola, J., Kallio, J., & Vauhkonen, T. (2017): Ylisukupolvinen kasautuva huono-osaisuus Turussa ja muissa Suomen suurissa kaupungeissa. Tutkimuskatsaus, 2, 2017.

Glaeser EL & Sacerdote B (1999): Why is there more crime in cities? Journal of Political Economy, 107(S6): S225–S258.

Haapakangas K & Kaakinen M (2023): Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? Tieto & Trendit. Tilastokeskus. Haettu 4.1.2025 osoitteesta <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmattilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>.

Heiskanen L (2024): Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023. Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. Haettu 4.1.2025 osoitteesta https://poliisi.fi/documents/25235045/59586767/raportti_nuorten_ry%C3%B6st%C3%B6rikollisuus_julkinen.pdf/0690c6c1-0aeb-a4f8-0c65-a2e2dbfcaa93/raportti_nuorten_ry%C3%B6st%C3%B6rikollisuus_julkinen.pdf.

Helsingin Sanomat (26.2.2025): Poliisi: Lasten pyörittämä rikollisuus sai rinnalleen uuden väkivaltaisen ilmiön. Haettu 11.3.2025 osoitteesta <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011058477.html>.

Hirvonen J (2022): Huolenaiheet ja sosiaalinen epäjärjestys omalla asuinalueella – Helsingin turvallisuustutkimuksen tuloksia. Kvartti. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Keskinen V, Hirvonen J, Erjansola J, Kainulainen-D'Ambrosio K & Paasonen K (2023): ”Korona-aikaan en juuri ole liikkunut kaupungilla”: Helsingin turvallisuustutkimus 2021. Tutkimuksia 2023:1. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Kuntaliitto (2021): Näkökulmia kaupunkien sosiaaliseen kestävyYTEEN. Haettu 11.3.2025 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Nakokulmia-kaupunkien-sosiaaliseen-kestavytteen.pdf>

Ladbrook DA (1988): Why are crime rates higher in urban than in rural areas? Evidence from Japan. Australian & New Zealand Journal of Criminology 21(2): 81–103.

Mielityinen L, Hautamäki S, Hakala V, Fagerlund M & Ellonen N (2023): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Mustonen P (2025): Helsinki koetaan edelleen turvalliseksi, mutta tilanne on heikentynyt. Blogi. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Mustonen P (2024): Helsinkiläiset yhä tyytyväisiä elämäänsä ja asuinalueeseensa – kokemukset kuitenkin erkaantumassa väestöryhmien välillä. Kvartti. Helsingin kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut.

Näsi, M., Aaltonen, M., Kaakinen, M., Suonpää, K., & Martikainen, P. (2024): Explaining Long-Term Trajectories in Youth Delinquency: Evidence From Survey and Register Data. Crime & Delinquency, 0011287241295982.

Rikoksentorjuntaneuvosto (2025): Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. Haettu 11.3.2025 osoitteesta <https://rikoksentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytymisen-ehkaisy>.

Rosenfeld R (2004): The case of the unsolved crime decline. Scientific American 290(2): 82–89.

Saukkonen P (2024): Segrekuutio – eli lisää järkeä alueiden ja yhteisöjen eriytymisestä käytävään keskusteluun). Haettu 11.3.2025 osoitteesta <https://pasisaukkonen.wordpress.com/2024/08/13/segrekuutio-eli-lisaa-jarkea-alueiden-ja-yhteisojen-eriytymisesta-kaytavaan-keskusteluun/>.

Sisäministeriö (2022): Kansallinen terrorismin torjunnan strategia 2022–2025, Sisäministeriö. Haettu 24.3.2025 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164445/SM_2022_36.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Suonpää K, Raeste A & Saartenoja K (2024): Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto.

Tilastokeskus (2024): Rikos- ja pakkokeinotilasto. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/tilasto/rpk>

Vaattovaara M, Jännes J & Posti M (toim.) (2024): Kohti kestävämpiä asuinalueita. Kaupunginosien ja kortteleiden kestävyysindikaattoreita. Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria, Helsingin yliopisto.

Vauhkonen T, Kaakinen M, Raeste A, Beuker A & Kononen T (2025, tulossa): Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin arviointi. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto.

Vauhkonen T & Korhonen P (2025): Tilastot ja kyselytutkimukset antavat eri kuvan nuorten väkivallan lisääntymisestä. THL Blogi. Haettu 11.3.2025 osoitteesta <https://blogi.thl.fi/tilastot-ja-kyselytutkimukset-antavat-eri-kuvan-nuorten-vakivallan-lisaantymisesta/>.

Vauhkonen T (2023): Nuorisorikollisuus. Teoksessa Beuker A (toim.), Rikollisuustilanne 2022: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa (s. 172–190). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto.

Tekijä(t) (toim.) Tuuli Anna, Renvik & Saukkonen, Pasi & Sulander, Tommi & Taskinen Heidi & Vilkama Katja		
Nimike Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytyminen Helsingissä		
Julkaisija (toimiala tai laitos) Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut	Julkaisuaika 2025	Sivumäärä, liitteet 169
Sarjan nimike Tutkimuksia - Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut		Osanumero 2025:1
ISSN (verkossa) 2954-1786	ISBN (verkossa) 978-952-386-584-6	Kieli fin, swe, eng
Tiivistelmä Noin kolmannes helsinkiläisistä asuu lapsiperheessä ja ennusteiden mukaan heidän määränsä kasvaa edelleen. Kuitenkin koko väestön ja Helsinkiin muuttaneiden ikärakenteen vuoksi lapsiperheiden osuus kaupungin väestöstä on pienentynyt. Tässä julkaisussa tarkastellaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin eriytymistä Helsingissä ajankohtaisen tutkimustiedon pohjalta. Tavoitteena on syventää ymmärrystä eriytymisestä ja sen ilmenemisestä väestö- ja aluetason eroina. Helsinkiläiset lapsiperheet asuvat muuta väestöä eriytyneemmin erityisesti vanhempien koulutuksen, tulojen ja työllisyyden perusteella. Myös vieraskielisten ja kotimaankielisten eriytyminen on lapsiperheillä muita voimakkaampaa, ja eriytyminen on tältä osin myös voimistunut. Vaikka helsinkiläisillä on keskimäärin muuta maata korkeampi tulotaso, noin 14 000 lasta elää pienituloisissa perheissä, erityisesti ulkomaalaistaustaisissa, yksinhuoltaja- ja monilapsiperheissä. Vaikka suurin osa lapsiperheistä voi hyvin, vanhempien päihteiden käyttö on huolestuttavan yleistä, ja univaje sekä psyykinen kuormitus heikentävät heidän hyvinvointiaan. Taloudellisista vaikeuksista kärsivistä vanhemmista jopa kolmannes on merkittävästi kuormittuneita. Kuormittuneet vanhemmat kokevat terveytensä ja elämänlaatunsa muita heikommaksi, ja tuntevat itsensä myös yksinäisemmäksi. Koulutus- ja työllisyyspoluissa näkyy eriytymistä vanhempien koulutuksen ja syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläisnuoret ovat 25-vuotiaana suomalaistaustaisia useammin vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Myös korkea-koulussa opiskeleminen on heillä harvinaisempaa. Lasten ja nuorten hyvinvoinnissa näkyy huolestuttavaa heikkenemistä, erityisesti tytöillä. Hyvinvointia selittää vahvimmin kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat enemmän syrjintää ja rakenteellista epäoikeudenmukaisuutta. Pieni joukko nuorista oireilee vakavammin, mikä näkyy rikollisuuden kasvuna pääkaupunkiseudulla. Lapsiperheiden hyvinvoinnissa on Helsingissä selkeitä alueellisia eroja. Parempiosaisilla alueilla lapsiperheiden sosioekonominen tilanne on yleensä vähintään näiden alueiden keskitasoa, kun taas heikompiosaisilla alueilla se on alueiden keskitasoa heikempi. Lapsiperheiden muuttoliike on Helsingissä valikoitunutta vanhempien sosioekonomisen aseman mukaan. Asumisen hinta vaikuttaa siihen, mihin kaupunginosaan perheet voivat asettua. Erityisesti omistusasumisen alueelliset erot ovat suuria. Riippumatta synnyinalueensa tulotasosta, helsinkiläislapset päätyvät lapsuusvuosiensa mittaan sitä useammin suurituloisille alueille, mitä suurituloisempiin perheisiin he syntyvät. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet, vähäinen harrastaminen ja matala koulutustaso kasaantuvat alueille, joilla asuu keskimäärin enemmän sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia. Myös tällaiset alueet koetaan silti usein maineettain paremmiksi, ja esimerkiksi Kontulassa luottamus lähikouluihin on vahvaa.		
Asiasanat Lapset, nuoret, lapsiperheet, hyvinvointi, eriytyminen, segregatio, sosioekonominen asema		
Hinta	Jakelu puh. 09 310 43297	